

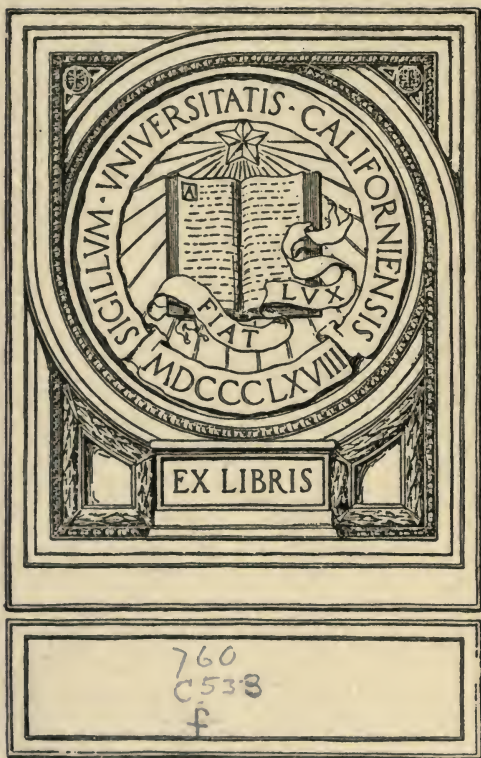
FIRST LATIN READER

E. C. CHICKERING

UC-NRLF

\$B 253 092

Please
ask

Digitized by the Internet Archive
in 2007 with funding from
Microsoft Corporation

FIRST LATIN READER

BY

EDWARD C. CHICKERING, PH.D.

HEAD OF THE DEPARTMENT OF CLASSICAL LANGUAGES IN JAMAICA HIGH SCHOOL
NEW YORK CITY

"Membris utimur priusquam didicimus cuius ea causa utilitatis habeamus"

ILLUSTRATED

CHARLES SCRIBNER'S SONS

NEW YORK

CHICAGO

BOSTON

COPYRIGHT, 1917, BY
CHARLES SCRIBNER'S SONS

A

PA2095

C4

1917

MAIN

PREFACE

THIS little book owes its being to two outstanding facts.

(1) Many teachers, whether they follow the direct method or not, do not care to have the Gallic War occupy exclusively the field of second-year Latin. They will welcome a reader with graded syntax and carefully standardized vocabulary dealing with the substance of early Roman history.

(2) Our Beginners' Latin by the Direct Method assumes that at least a large part of the second year will be spent in abundant reading of Roman subject-matter, with direct-method procedure to fix by drill the principles developed in the first year, before a class is introduced to Cicero. No book to serve this double purpose has hitherto been available.

It is perforce assumed, if the reader is used for direct-method teaching, that the instructor will be familiar with such general and specific usages as are set forth in our Beginners' Latin, for example. There is so much, however, which is peculiar to this book that it has seemed best to print in a special Introduction the features to which the author would like to call attention.

The works of Lodge and of Byrne have been followed as authoritative in their respective fields; for hidden quantities Hale and Buck's Grammar has been the

guide. The standard texts of Lhomond, and of Cæsar and Cicero in a few chapters, have been modified in so far as the plan of syntax or of vocabulary on which this book is based has made it necessary.

The limitation in the earlier chapters, both of case and of tense usages, has interfered here and there with an idiomatic Latin style and is responsible for the large use of the historical present in the earlier parts of the narrative. On the other hand, these earlier chapters provide an extensive review of the very simplest constructions developed case by case. The pupil is thus given confidence at the start by finding that he knows more than enough to read these first stories easily.

Grateful acknowledgment is made of suggestions from the author's colleagues, Dr. Harwood Hoadley and Dr. Carl A. Krause. The music has been harmonized and largely rewritten by Miss Marie F. MacConnell, of Jamaica High School, without whose assistance this feature of the book would have been impossible. The proof has been read by Professor Lodge, of Columbia University, and to him the author is indebted for various suggestions and rectifications.

E. C. C.

CONTENTS

	PAGE
Introduction	xi
Prölūsīō	1
Fābulae:	
I. Ecce Aenēās in Ītaliā	11
II. Amūlius et Numitor, Rōmulus et Remus	12
III. Rōmulus Remum Interficit: Sabīnae Rapiuntur	14
IV. Tarpēia Occīditur: Rōmulus Rēx Moritur . . .	15
V. Numa Pompilius, Secundus Rēx	18
VI. Tullus Hostilius: Horātīi et Cūriātīi	19
VII. Horātīi Superant	22
VIII. Tullus et eius Glōria Bellī	23
IX. Ancus Mārcius, Rōmānōrum Rēx Quārtus . . .	25
X. Tarquinius Prīscus	26
XI. Servius Tullius Imperium Suscipit	28
XII. Dē Bove illā et dē Tulliae Impietāte	30
XIII. Tarquinius Superbus: Lucrētia	31
XIV. Librī Sibyllīni: Iūnius Brūtus	32
XV. Rēgēs nōn Restituuntur	34
XVI. Duo Fortēs Rōmānī	36
XVII. Coriolānus	38
XVIII. Cincinnātus	40
XIX. M. Fūrius Camillus	41
XX. Rōma Servātur	43

	PAGE
XXI. Gallī Superantur	44
XXII. T. Mānlius Torquātus	47
XXIII. Dē Sevērītātē Rōmānā	49
XXIV. P. Valerius Laevīnus et Pyrrhus	50
XXV. Rōmānī Pācem Recūsant	52
XXVI. C. Fabricius et Pyrrhus	53
XXVII. Mānlius Curius	55
XXVIII. Rēgulus contrā Poenōs et Serpentem . . .	57
XXIX. Rēgulus apud Poenōs	58
XXX. Fabius Cūnetātor	61
XXXI. Plūra dē Fabiō	62
XXXII. Valē, Fabi!	64
XXXIII. Hannibal Terentium Varrōnem Superat . .	65
XXXIV. Rōmānī Virēs Recuperant	67
XXXV. Casilīnī Oppugnātiō	68
XXXVI. Mārcellus in Siciliā	70
XXXVII. P. Cornēlius Scīpiō Āfricānus Iuvenis . . .	72
XXXVIII. Scīpiō in Hispāniā	73
XXXIX. Scīpiō Rēx esse Recūsāt: Socium Capit . .	75
XL. Scīpiō in Siciliā et in Āfricā	76
XLI. Scīpiō Āfricānōs Vincit	78
XLII. Variā dē Scīpiōne	80
XLIII. Dē Scīpiōnis Frātre et Filiō	82
XLIV. Scīpiō ad Reliquam Vitam Agendam Rūs It .	84
XLV. Tiberius Gracchus	87
XLVI. Gāius Gracchus	88

	PAGE
XLVII. C. Marius	90
XLVIII. Marius Cimbrōs Vincit	91
XLIX. Marī Īnfēlicitās	93
L. Quālis Vir Fuerit Marius	94
LI. L. Cornēlius Sulla	97
LII. Sulla: Sertōrius	98
LIII. Gnaeus Pompēius	100
LIV. Pompēius et Pirātae	101
LV. Pompēi Victōriae et Mors	103
LVI. C. Iūlius Caesar	104
LVII. Caesaris Cursus Honōrum	108
LVIII. Dē Nāvibus Venetōrum	110
LIX. Dē Britannīā	111
LX. Dē Germānīs	112
LXI. Cōnsidius Cōnsilium Caesaris Frūstrātur . .	114
LXII. Caesar Aduatucōs Oppugnat	115
LXIII. Dē Poenā Perfidiae	117
LXIV. Dē Mōribus Gallōrum: dē Druidibus . . .	119
LXV. Dē Aliīs Mōribus Gallōrum	120
LXVI. Dē Caesaris et Pompēi Inimīcitiā	123
LXVII. Bella Cīvilia Cōnficiuntur	124
LXVIII. Contrā Caesarem Fit Coniūrātiō	126
LXIX. Dē Morte Caesaris	127
LXX. Dē Caesaris Ingeniō	129
LXXI. M. Catō: Pueritia	130
LXXII. M. Catō: Mōrēs	131

	PAGE
LXXIII. M. Catō: Mors	133
LXXIV. Mārcus Tullius Cicerō	134
LXXV. Dē Sergiō Proavō et Catilinā	135
LXXVI. Catilinā Opprimitur: Cicerō Opprimitur . .	138
LXXVII. Dē Morte Cicerōnis	140
LXXVIII. Quaedam dē Ingeniō Cicerōnis	141
Appendix Litterārum	143
Carmina Musicata	153
Appendix Grammaticus: Etymologia	165
Vocābula Dērīvāta	186
Cōnspectus Syntaxis	195
Exempla Probātiōnis	207
Index Verbōrum	211

INDEX TABULĀRUM

Aduātucī (95)	Cremōna (107)	Parthī (98)
Aegyptus (79)	Curēs (9)	Pharsālus (78)
Aequī (25)	Dācī (103)	Placentia (108)
Africa (35)	Delphī (20)	Poenī (39)
Alba Longa (5)	Dyrrachium (100)	Pomptīnae Palūdēs
Allia Flūmen (30)	Ephesus (15)	(101)
Alpēs Montēs (47)	Ēpirus (33)	Pontus (70)
Aniō Flūmen (31)	Etrūria (14)	Pyrēnaei Montēs (46)
Āpenninī Montēs	Falērii (26)	Rhēnus Flūmen (88)
(102)	Falernus Ager (48)	Rhodus (81)
Appia Via (72)	Falisci (27)	Rōma (6)
Ardea (18)	Fīdēnātēs (11)	Rubicō Flūmen (99)
Argos (38)	Gabiī (17)	Sabīnī (7)
Armenia (74)	Gādēs (83)	Saguntum (44)
Arpīnum (105)	Gaetūlī (64)	Samnium (37)
Asia Minor (16)	Gallia (28)	Sardinia (62)
Athēnae (106)	Germānia (67)	Senonēs (29)
Athesis Flūmen (68)	Graecia (2)	Sicilia (24)
Bagrada Flūmen (41)	Helvētīi (94)	Suēbī (91)
Belgium (87)	Hibernia (86)	Syrācūsae (54)
Britannia (85)	Hierosolyma (76)	Syria (60)
Brundisium (73)	Hispānia (45)	Tarentum (32)
Camertēs (69)	Iūdaea (75)	Tēnctērī (90)
Campānia (34)	Lacedaemoniī (43)	Teutonēs (66)
Cannae (49)	Latīnī (12)	Thessalia (77)
Canusium (55)	Lāvīnium (4)	Tiberis Flūmen (3)
Capua (8)	Locrī (36)	Trōia (1)
Carnūtēs (97)	Macedonia (61)	Ubiī (92)
Carthāgō (42)	Maurī (58)	Usipetēs (89)
Carthāgō Nova (56)	Menapii (93)	Utica (104)
Casilinum (52)	Milētus (82)	Vēiī (10)
Celtibērī (57)	Minturnae (71)	Venetī (84)
Cimbrī (65)	Mitylēnae (80)	Venusia (50)
Clūsium (21)	Nerviī (96)	Volsci (23)
Clypea (40)	Nōla (51)	Volturnus Flūmen
Collātia (19)	Numidia (63)	(53)
Coriolī (22)	Ōstia (13)	Zama (59)

TABULA I, PAGE 17

1. Trōla. 2. Graecia. 6. Rōma. 15. Ephesus. 16. Asia Minor. 20. Delphī.

TABULA II, PAGE 21

3. Tiberis Flūmen. 4. Lāvīnium. 5. Alba Longa. 7. Sabīnī. 8. Capua. 9. Curēs.

TABULA III, PAGE 35

10. Vēī. 11. Fidēnae. 12. Latīnī. 13. Ōstia. 14. Etrūria. 17. Gabīi. 18. Ardea. 19. Collātia.

TABULA IV, PAGE 45

21. Clūsium. 22. Coriolī. 23. Volscī. 24. Sicilia. 25. Aequī. 26. Falērii. 27. Faliscī. 28. Gallia. 29. Senonēs. 30. Allia Flūmen.

TABULA V, PAGE 59

31. Anīō Flūmen. 32. Tarentum. 33. Ēpīrus. 34. Campānia. 35. Āfrica. 36. Locrī. 37. Samnītēs. 38. Argos. 39. Poenī. 40. Clypea. 41. Bagrada Flūmen.

TABULA VI, PAGE 71

42. Carthāgō. 43. Lacedaemoniī. 44. Saguntum. 45. Hīspānia. 46. Pŷrēnaei Montēs. 47. Alpēs Montēs. 48. Falernus Ager. 49. Cannae. 50. Venusia. 51. Nōla. 52. Casilīnum. 53. Volturnus Flūmen.

TABULA VII, PAGE 83

54. Syrācūsae. 55. Canusium. 56. Carthāgō Nova. 57. Celtibērī. 58. Maurī. 59. Zama. 60. Syria. 61. Macedonia.

TABULA VIII, PAGE 95

62. Sardinia. 63. Numidia. 64. Gaetūlī. 65. Cimbrī. 66. Teutonēs. 67. Germānia. 68. Athesis Flūmen. 69. Camerium. 70. Pontus. 71. Minturnae.

TABULA IX, PAGE 107

6. Rōma. 72. Appia Via. 73. Brundisium. 74. Armenia. 75. Iūdaea. 76. Hierosolyma. 77. Thessalla. 78. Pharsālus. 79. Aegyptus. 80. Mitylēnae. 81. Rhodus. 82. Milētus. 83. Gādēs.

TABULA X, PAGE 121

84. Venetī. 85. Britannia. 86. Hibernia. 87. Belgium. 88. Rhēnus Flūmen. 89. Usīpetēs. 90. Tēnctērī. 91. Suēbī. 92. Ublī. 93. Menapii. 94. Helvētīi. 95. Aduātuci. 96. Nervī.

TABULA XI, PAGE 137

97. Carnūtēs. 98. Parthī. 99. Rubicō Flūmen. 100. Dyrrachium. 101. Pomptinae Palūdēs. 102. Āpenninī Montēs. 103. Dāci. 104. Utica. 105. Arpinum. 106. Athēnae. 107. Cremōna. 108. Placentia.

INTRODUCTION

It is, of course, assumed that a teacher using this book strictly by the direct method will have in mind always the underlying principles of that method, namely: Direct association of the Latin expression and the idea it represents; Inductive teaching of syntax; Translation only after understanding; Oral practice before writing.

When the Reader is begun the class will have been taught at least the forms and common syntactical uses of words declined by cases. In verbs it is best for them to know the indicative and infinitive active; but nothing beyond this is absolutely essential. In fact, the first stories can be read with a much more limited equipment than this. The direct-method attitude, which means handling Latin as Latin, is the single *condicio sine qua non* for both teacher and pupils.

(1) METHOD OF USE.—In the earlier stages the stories should first be told by the teacher, the pupils keeping their books closed. The first telling may be in barest outline, the second and third and fourth with more and more elaboration, the teacher each time approaching more nearly the form in the book. Such new words as have not by that time become intelligible to the class must then be explained by object, action,

synonym, antonym, Latin definition, in every case where it is possible. English interpretation is a last resort, and should then be employed only sparingly and in the form of paraphrase.

A lesson may be regarded as learned when the pupils can tell the story in Latin in their own words with reasonable accuracy. If this form of exercise has been largely employed in the first year it will, of course, be easy to continue it as the regular procedure, not only through the second year, but through the third and fourth. This work should be individual and oral. Three or four pupils may be appointed beforehand to tell the story the following day. A final exercise may well be a rewriting by the whole class in their own words. Obviously this form of oral recitation cannot be used by every pupil on every lesson.

There are many things which must supplement this retelling. Some of them are given in the form of an exercise with each lesson of the book. It will be needful to work these through beforehand with the class, at least in part, and especially when a new form of problem appears. They will provide enough home work in themselves, especially if there is constantly borne in mind the direction accompanying Lesson I, as to the memorizing of definitions and of derivations.

The assigning of some definite home work each day is essential, and it should be tested, most easily by five or ten minutes of writing at the beginning of the recitation. This will leave the major part of the hour for teaching, but this must not degenerate into preaching on the part of the teacher. More than half of each

recitation the pupils should be writing or speaking, the teacher acting as their guide. In addition to the story-telling already spoken of, there may be recitation of larger or smaller units of Latin committed to memory, either from the stories or from the appendix, and even paradigms; each kind of thing the pupil learns should be used, in so far as may be, for oral as well as for written recitation.

There remain the two matters of "composition" and translation. If the retelling of the stories is not deemed sufficient to meet the requirements of the former, the syntax lists in the latter part of the book supply the necessary material. Give the pupil the essential word and require him to complete a sentence by use of the appropriate cases; or demand original sentences to parallel those in the *Conspectus of Syntax*, both for noun and for verb constructions; or, again, give him such sentences as are found in the specimen examination papers, question 7, where correct words or terminations are needed to fill the blank spaces. More formal composition than this is not desirable in second-year work.

As for translation into English, it should not be undertaken as a formal exercise before the second half of the second year, and then not more than once or twice a week. The pupils are not ready for it sooner. It is a distinct art in itself. When it is done, it should first take the form of paraphrase and approach more closely the exact equivalence of the Latin as the weeks go on. No word must be spoken that is not idiomatic English; it is better to have nothing at all, if the alter-

native must be the jargon which unhappily the conventional procedure so frequently produces. The aim should always be to have the translation an expression in most fitting English of Latin already understood. And while the acquisition of the power to translate well is a most desirable thing, it must not be forgotten that the greatest value in Latin study lies not in translation, but in the development of the thought processes which the character of the language compels.

(2) *PROLUSIO*.—This is intended mainly for vocabulary drill, and should consequently be memorized, at least to a considerable extent. It contains only the words which, according to Lodge, occur one hundred times or more in high-school Latin; and it contains all the words which do so occur. In substance it is an epitome of the entire text which follows. It is believed that the process of developing the sentence is so simple that it can be understood by the pupil with ease, of course without translation. Like the rest of the book, it can be used according to the translation method, if the teacher wishes to make no use at all of the direct procedure.

(3) *TABULAE*.—Each map, generally speaking, meets the needs of seven lessons. The places are numbered in the order of occurrence in the text, and may be identified by use of the double index at the beginning of the book. Only places mentioned in the text are indicated. In general, numbers placed beside dots indicate towns or cities; numbers in circles show tribes or nations; numbers in rayed circles indicate countries of great or indefinite extent.

(4) TEXT.—Most of the stories are from *Viri Romae*, rewritten enough to meet the plan adopted for syntax and for vocabulary. Some passages are from Caesar, and one or two from Cicero. The *sententiae* at the beginning of the lessons are such as should form a part of the memorized Latin of every pupil.

(5) VOCABULARY OF THE TEXT.—There are roughly 1,600 words used. These include all, without exception, in the Lodge list of 1,000 for the first two years of Latin, about 500 of the Lodge list of 1,000 for Cicero and Vergil, and no others except about 100, each one of which is a derivative of one of the other 1,500 used. These latter hundred are all explained in the special excursus on derivation. After the first few lessons each story contains from ten to fifteen new words, until with Lesson LX all in the Lodge list of 1,000 have been used. Each word is printed in heavy type on its first occurrence.

(6) SYNTAX OF THE TEXT.—The usages are generally limited to Byrne's selection for the first two years. In case of an exception, full explanation is made in a foot-note. The first two lessons contain only the nominative and accusative cases, and in verbs the present indicative, imperative, and infinitive active. Cases or tenses are then added, one by one, as follows:

In Lesson III genitives are added. From Lesson III the preterit tense, the passive voice, the participles, have been used sporadically, and in each instance explained in a foot-note. By Lesson VII their form and use are assumed to be understood. This plan of introducing new forms occasionally before they are used

freely and an understanding of them assumed is followed throughout the text. In Lesson XII the use of the ablative with prepositions is regarded as understood, and in Lesson XIII the dative case in its various uses. At Lesson XVIII all case constructions are expected to be intelligible, except the ablative absolute.

From Lesson XXIII all tenses of the verb, in all moods except the subjunctive, are assumed to be known. In Lesson XXXI is introduced the present subjunctive in indirect questions and in purpose clauses. In Lesson XXXVI are added result clauses, clauses with *cum*, and subordinate clauses in indirect discourse. Lesson XLI brings the other tenses of the subjunctive, and the conjunctions *quod*, *etsi*, and *dum*. Lesson LI introduces the last separate phenomenon of syntax, the ablative absolute.

(7) DIRECT METHOD APPARATUS.—The sets of questions and exercises given with each lesson are thought to be sufficient in amount and variety to provide adequate drill for a year's work. The teacher need not, of course, be bound to them, but may regard them as merely suggestive, and make as many more of any kind, or with any lesson, as he may see fit. To facilitate their use, especially if some of the lessons are not read in the year's course, there is here given a summary of the types of exercise, by lessons:

(a) General questions to illustrate case usages and test an understanding of the narrative: Lesson 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 14, 17, 20, 21, 28, 30, 56, 64, 70, 75, 76.

(b) Declension in sentences: 4, 5, 9, 10, 12, 15, 18,

22, 27, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 60, 72, 78.

(c) Adjectives, declension and comparison: 14, 18, 22, 27, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 60, 70, 72.

(d) Principal parts: 7, 12, 15, 16, 23, 25, 26, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 78.

(e) Conjugation of verbs: 58, 66, 67.

(f) Change of voice: 8, 19, 24, 29, 57.

(g) Change of tense: 16, 23, 26, 29.

(h) Indirect discourse: 6, 8, 24, 28, 33, 34, 35, 37, 38.

(i) Indirect questions: 31, 32, 33, 34, 35, 61.

(j) Purpose clauses: 31, 32, 33, 34, 35, 61.

(k) Various verb constructions: 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 62, 63, 68, 69, 73, 77.

(l) Participles: 7, 16, 23, 25, 26, 36, 51, 52, 53, 54, 55, 62.

(m) Ablative absolute: 51, 52, 53, 54, 55, 62, 63, 68, 69, 73, 77.

(n) Breaking up sentences: 71, 74.

(o) Prepositions: 11.

(p) Numerals: 59.

(q) The suggestion made at the end of Lesson I, regarding definitions and derivations, should be followed extensively. Being constantly required to search for this sort of information will develop in the pupils habits of much value.

(8) FORMS.—The principle of declension in sentences, which means the combining of form and syntax in the learning of the paradigms, has been followed

for nouns, the kernels of the formulae being generally repeated from our Beginners' Latin. The pronominal and descriptive adjectives must be memorized with the rest of the formulae, to provide models for the combinations the pupils are to use freely both orally and in writing.

(9) SYNTAX.—Instead of rules, examples are given of the various usages selected for the first two years' work, with their appropriate question-words. In the lists of verbs and adjectives followed by cases other than the accusative, the pupil as a result of his own searching will soon become familiar with the most important. There are no exceptions to disturb him, nor lists of English meanings which by their very indefiniteness are often grossly misleading. The examples given are generally either first occurrences in this book, or sentences taken from Harper's Dictionary; pupils will find for themselves many more instances of the most common constructions in the later lessons of the book.

(10) GENERAL VOCABULARY.—The giving of English meanings is contrary to the practice of English direct-method books in Latin, but in accord with the usage of American direct-method books in German and in French. Its adoption in this book is justified on the following grounds:

All the reading lessons are first to be taught by word of mouth, and interpreted altogether without the help of the Index Verborum. This is to be used, aside from the light it throws on forms, derivation, and definition, for purposes of reference. It is here that the

pupil may refresh his memory of what was done in the class, and make definite any ideas which were then perhaps not clearly understood.

The constant use of Latin during the recitation, and insistence upon the idea of Latin understood as Latin, which idea should have been fixed firmly in the first year's work, will counteract any tendency to try to translate what is not understood. Furthermore, in the latter part of the second year translation as an art is taught, in occasional lessons, and it then becomes essential to have a single basic English equivalent available.

English meanings are not given for words listed in the tables of derivatives, nor for compounds where the meaning is obvious from the component elements.

The genitive plural of third-declension nouns is given for accuracy. All forms are always printed in full. Prepositional compounds, and specialized case-forms, are indented under the simple words from which they come. The purpose is similar to that followed for derivatives. Synonyms and antonyms are provided as extensively as possible. Words in the Lodge list of 1,000 for the first two years are distinguished by special type. The lesson of first occurrence is indicated.

(11) DERIVATIVES.—These lists are primarily a supplement to the general vocabulary. In the matter of prefixes, and here again with suffixes, no direct information is given when the pupil can be taught to get it for himself. After a few searches for a derived word, even the laziest pupil will learn the principle of its formation, in self-defence; and in a short time he will

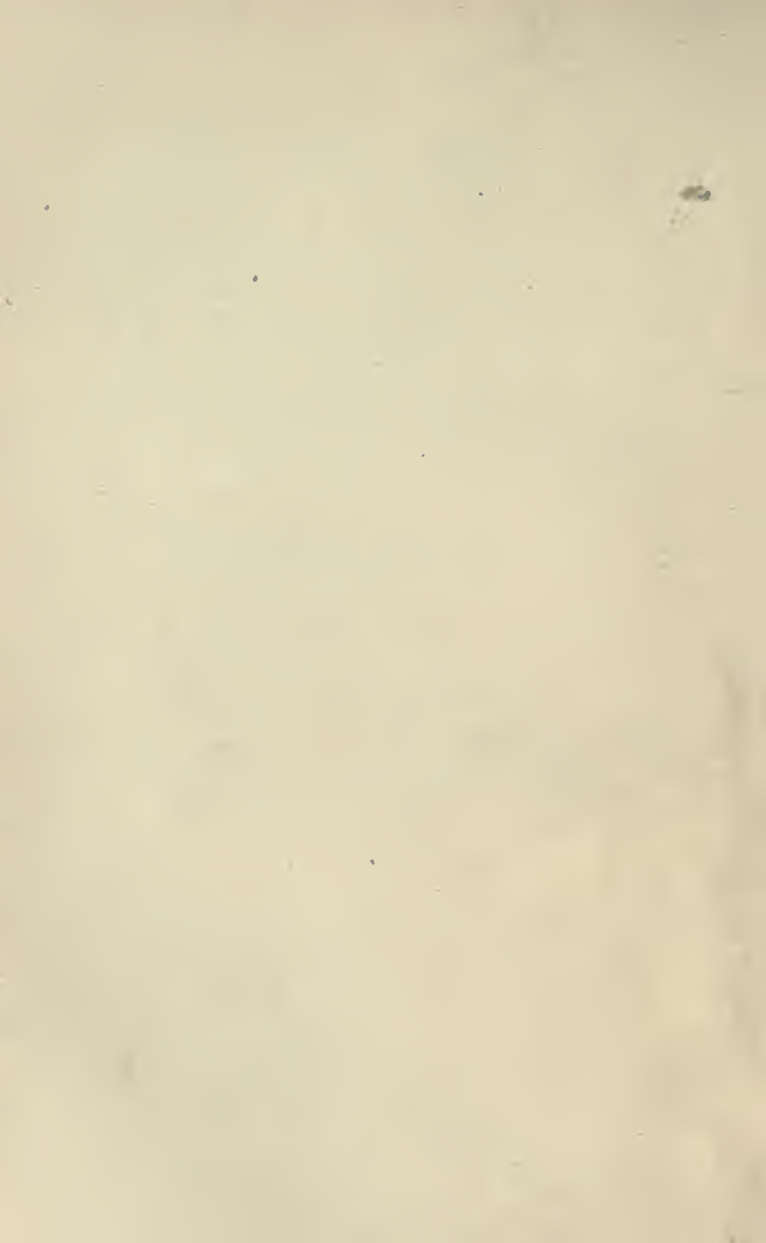
have built up a usable body of information which will lead to constantly increasing power. No derivatives are listed as such unless their base words also are in the text.

(12) SPECIMEN EXAMINATION PAPERS.—These papers are composites of those recently given by the Regents of the University of the State of New York, covering two years of work by the direct method. A few slight changes have been made in their form and content, but not enough to make any essential difference in their range or difficulty.

(13) APPENDIX LITTERARUM.—Some of these passages are printed because they are the common property of those who have completed the usual course in high-school Latin; some because they are so well known or so exceptionally beautiful that they are well worth the effort required to memorize them. There is no exercise more profitable to any one learning a language than the verbatim memorizing of large amounts of its choicest literature.

(14) SONGS are an additional means of adding life and variety to the recitation. The music of these selections has been specially arranged with a view to their use in classes. Many of them, moreover, are worth while for their words alone, and of course the musical accompaniment renders them much easier to retain in memory.

FIRST LATIN READER

FIRST LATIN READER

PRŌLŪSIŌ

(1) Asia est terra. Asia est magna terra. Asia urbēs habuit. Asia multās urbēs habuit. Asia multās urbēs iam habuerat. Asia multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

Asia est magna terra quae multās urbēs iam 5
per longum tempus habuerat.

(2) Trōia fuit urbs. Ad Trōiam bellum gerēbant. Ad Trōiam militēs bellum gerēbant. Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant. Militēs finēs tenēre voluērunt. Militēs finēs suōs tenēre voluērunt. Militēs 10 finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā. Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā.

Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā, illā 15 magnā terrā quae multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

(3) Aenēās fuit vir. Aenēās fuit vir magnae virtūtis. Aenēās Trōiam reliquit. Aenēās ad aliam cīvitātem suōs tulit. Aenēās ad aliam cīvitātem, 20 Trōiā relictā, suōs tulit. Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs tulit.

25 Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam cīvitā-
tem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit urbs ubi
militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre
voluērunt in Asiā, illā magnā terrā quae multās
urbēs iam per longum tempus habuerat.

(4) Ītalia est terra. Ītaliā manus hominum pe-
tīvit. Ītaliā manus illa hominum nāvibus petīvit.
30 Ītaliā manus illa hominum cum Aenēā petīvit.
Ītalia est ea terra quam manus illa hominum nāvibus
cum Aenēā petīvit.

35 Ītalia est ea terra quam manus illa hominum
nāvibus petīvit, cum Aenēās, vir magnae vir-
tūtis, ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs
tulit. Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerē-
bant quod finēs suōs tenērevoluērunt in Asiā,
illā magnā terrā quae multās urbēs iam per
longum tempus habuerat.

40 (5) Latīnus nōn fuit hostis. Latīnus Aenēā socium
fierī iussit. Latīnus ipse Aenēā socium in Ītaliā tum
fierī iussit. Latīnus Aenēā ūnā cum suis cōpiis socium
fierī iussit. Nec hostis fuit Latīnus, sed Aenēā ūnā
cum suis cōpiis ipse socium in Ītaliā tum fierī iussit.
45 Cum Aenēā bellum nōn gessit. Sic fēcit nē cum eō
bellum gereret.

Nec hostis fuit Latīnus, sed Aenēā ūnā cum
suis cōpiis ipse socium in Ītaliā tum fierī iussit:
sic fēcit nē cum eō bellum gereret. Ītalia est
50 ea terra quam manus illa hominum nāvibus

petivit, cum Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā, illā magnā terrā quae multās urbēs iam per longum tempus 55 habuerat.

(6) Quis fuit Mārs? Mārs fuit deus. Mārs fuit bellī deus. Mārs fuit bellī deus, ac armōrum exercituum castrōrum. Mārs virtūtem cōsiliūque dedit. Mārs Latīnō virtūtem cōsiliūque dedit. Latīnus 60 illa loca tenēbat. Latīnus fuit vir quī illa loca tenēbat. Mārs virtūtis cōsiliūque plūs Latīnō quam aliīs dedit. Mārs virtūtis cōsiliūque plūs Latīnō, virō quī illa loca tenēbat, quam aliīs dedit.

Quis fuit Mārs? Fuit bellī deus, ac armōrum 65 exercituum castrōrum: virtūtis cōsiliūque plūs Latīnō, virō quī illa loca tenēbat, quam aliīs dedit. Nec hostis fuit Latīnus, sed Aenēān ūnā cum suis cōpiīs ipse socium in Ītaliā tum fieri iussit: sic fēcit nē cum eō bellum gereret. 70 Ītalia est ea terra quam manus illa hominum nāvibus petivit, cum Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā, 75 illā magnā terrā quae multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

(7) Rōmulus urbem parāverat. Rōmulus hanc urbem (Rōmam) sibi parāverat. Quis fuistī tū, Rō-

so mule? Multum potuistī. Pater tuus fuit Mārs.
Tantum potuistī quod pater tuus fuit Mārs.

Rōmulus hanc urbem sibi parāverat. Quis
fuistī tū, Rōmule? Tantum potuistī quod pater
tuus fuit Mārs. Quis fuit Mārs? Fuit bellī
85 deus, ac armōrum exercituum castrōrum: vir-
tūtis cōsilique plūs Latīnō, virō quī illa loca
tenēbat, quam aliīs dedit. Nec hostis fuit
Latīnus, sed Aenēān ūnā cum suis cōpiīs ipse
socium in Ītaliā tum fieri iussit: sic fēcit nē
90 cum eō bellum gereret. Ītalia est ea terra quam
manus illa hominum nāvibus petivit, cum
Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam civitatem,
Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit urbs ubi
milites bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre
95 voluerunt in Asiā, illā magnā terrā quae multās
urbēs iam per longum tempus habuerat.

(8) Rōma est urbs. Rōma est nunc prīma in Ītaliā.
Rōma est nunc prīma inter omnēs urbēs. Rōma est
nunc prīma inter omnēs tōtius Ītaliae urbēs. Haec
100 eadem urbs est nunc prīma inter omnēs tōtius Ītaliae
urbēs. Eō tamen tempore nōn tanta fuit. Hoc im-
perium primum nōn habuit. Quā dē causā Rōmulus
bellum gessit. Rōmulus multōs diēs bellum gessit.
Huius etiam imperī causā Rōmulus multōs diēs bellum
105 gessit.

Rōma: haec eadem urbs est nunc prīma inter
omnēs tōtius Ītaliae urbēs; eō tamen tempore nōn
tanta fuit; huius etiam imperī causā Rōmulus
multōs diēs bellum gessit. Rōmulus hanc urbem

sibi parāverat. Quis fuistī tū, Rōmule? Tan- 110
 tum potuistī quod pater tuus fuit Mārs. Quis
 fuit Mārs? Fuit bellī deus, ac armōrum exer-
 cituum castrōrum: virtūtis cōsilique plūs
 Latīnō, virō quī illa loca tenēbat, quam aliīs
 dedit. Nec hostis fuit Latīnus, sed Aenēān 115
 ūnā cum suīs cōpiīs ipse socium in Ītaliā tum
 fieri iussit: sic fēcit nē cum eō bellum gereret.
 Ītalia est ea terra quam manus illa hominum
 nāvibus petivit, cum Aenēās, vir magnae vir-
 tūtis, ad aliam cīvitatē, Trōiā relictā, suōs 120
 tulit. Trōia fuit urbs ubi mīlitēs bellum gerē-
 bant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā,
 illā magnā terrā quae multās urbēs iam per
 longum tempus habuerat.

(9) Brūtus multa fēcit. Brūtus prō rē pūblicā multa 125
 fēcit. Ante eum populus nōn habuerat cīvitatē.
 Ante eum populus nūllam habuerat cīvitatē. Ille
 populō Rōmam dedit.

Brūtus prō rē pūblicā multa fēcit. Ante eum
 populus nūllam habuerat cīvitatē; ille populō 130
 Rōmam dedit. Rōma: haec eadem urbs est
 nunc prīma inter omnēs tōtius Ītaliae urbēs;
 eō tamen tempore nōn tanta fuit; huius etiam
 imperī causā Rōmulus multōs diēs bellum gessit.
 Rōmulus hanc urbem sibi parāverat. Quis 135
 fuistī tū, Rōmule? Tantum potuistī quod
 pater tuus fuit Mārs. Quis fuit Mārs? Fuit
 bellī deus, ac armōrum exercituum castrōrum:
 virtūtis cōsilique plūs Latīnō, virō quī illa loca

140 tenēbat, quam aliis dedit. Nec hostis fuit
 Latinus, sed Aenēan ūnā cum suis cōpiis ipse
 socium in Ītaliā tum fieri iussit: sic fēcit nē
 cum eō bellum gereret. Ītalia est ea terra
 145 quam manus illa hominum nāvibus petivit, cum
 Aenēas, vir magnae virtūtis, ad aliam civitatem,
 Trōiā relictā, suos tulit. Trōia fuit urbs ubi
 milites bellum gerēbant quod finēs suos tenēre
 voluerunt in Asiā, illā magnā terrā quae multas
 urbēs iam per longum tempus habuerat.

150 (10) Caesar ēgit. Nōn ut Cicerō ēgit. Nōn hōc
 modō ēgit Caesar. Caesar imperium petivit. Caesar
 sibi summum imperium petivit. Caesar sibi summum
 imperium magnō animō petivit. Legiōnēs in Galliam
 misit. Lēgātī Rōmam vēnērunt. Lēgātī ab omnibus
 155 terris Rōmam vēnērunt. Lēgātī ex omnibus reliquis
 urbibus Rōmam vēnērunt. Ab omnibus terris, ex omni-
 bus reliquis urbibus Rōmam vēnērunt lēgātī.

Nōn hōc modō (ut Cicerō) ēgit Caesar, qui
 sibi summum imperium magnō animō petivit;
 160 legiōnēs in Galliam misit, ab omnibus terris, ex
 omnibus reliquis urbibus Rōmam vēnērunt
 lēgātī. Brūtus prō rē pūblicā multa fēcit.
 Ante eum populus nūllam habuerat civitatem;
 ille populō Rōmam dedit. Rōma: haec eadem
 165 urbs est nunc prīma inter omnēs tōtius Ītaliae
 urbēs; eō tamen tempore nōn tanta fuit; huius
 etiam imperī causā Rōmulus multōs diēs bellum
 gessit. Rōmulus hanc urbem sibi parāverat.
 Quis fuistī tū, Rōmule? Tantum potuistī quod

pater tuus fuit Mārs. Quis fuit Mārs? Fuit 170
belli deus, ac armōrum exercituum castrōrum:
virtūtis cōsilique plūs Latīnō, virō quī illa loca
tenēbat, quam aliīs dedit. Nec hostis fuit
Latīnus, sed Aenēān ūnā cum suis cōpiīs ipse
socium in Ītaliā tum fieri iussit: sic fēcit nē 175
cum eō bellum gereret. Ītalia est ea terra
quam manus illa hominū nāvibus petīvit,
cum Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam
civitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit
urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs 180
tenēre voluērunt in Asiā, illā magnā terrā quae
multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

(11) Cicerō dixit: "Ego altus sum." "Omnēs mē
vident." "Ego tam altus sum ut omnēs mē videant."
"Dē rē pūblicā agitur." "Dē nostrā rē pūblicā agitur." 185
"Mea nōn vidētur virtūs." "Nōn mea, popule Rō-
māne, sed vestra vidētur virtūs." "Dicō ut nōn mea,
popule Rōmāne, sed vestra videātur virtūs." "Sī dē
nostrā rē pūblicā agitur, dicō ut nōn mea, popule
Rōmāne, sed vestra videātur virtūs." 190

Cicerō dixit: "Ego tam altus sum ut omnēs
mē videant; et sī dē nostrā rē pūblicā agitur,
dicō ut nōn mea, popule Rōmāne, sed vestra
videātur virtūs." Nōn hōc modō ēgit Caesar,
quī sibi summum imperium magnō animō peti- 195
vit; legiōnēs in Galliam misit, ab omnibus terris,
ex omnibus reliquīs urbibus Rōmam vērunt
lēgātī. Brūtus prō rē pūblicā multa fēcit. Ante
eum populus nūllam habuerat civitātem; ille

- 200 populō Rōmam dedit. Rōma: haec eadem
urbs est nunc prīma inter omnēs tōtius Ītaliae
urbēs; eō tamen tempore nōn tanta fuit; huius
etiam imperī causā Rōmulus multōs diēs bellum
gessit. Rōmulus hanc urbem sibi parāverat.
- 205 Quis fuistī tū, Rōmule? Tantum potuistī
quod pater tuus fuit Mārs. Quis fuit Mārs?
Fuit bellī deus, ac armōrum exercituum cas-
trōrum: virtūtis cōsilique plūs Latīnō, virō
quī illa loca tenēbat, quam aliis dedit. Nec
- 210 hostis fuit Latīnus, sed Aenēān ūnā cum suis
cōpiis ipse socium in Ītaliā tum fierī iussit: sic
fēcit nē cum eō bellum gereret. Ītalia est ea
terra quam manus illa hominum nāvibus petīvit,
cum Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam
- 215 civitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit
urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs
tenēre voluērunt in Asiā, illā magnā terrā quae
multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

AENĒAS TRŌIĀ FUGIT

I

ECCE AENĒAS IN ĪTALIĀ

“Fortēs fortūna adiuvat”

Audīte, puerī puellaeque! Nam rēs Rōmānās nārrō. Et primum necesse est Trōiam urbem memorāre. Graeci Graeciam incolunt, sed Trōiam oppugnant. Decem annōs pugnant. Post hōs annōs Trōiam expugnant. Deinde urbem incendunt. Cīvēs fugiunt, et 5 Aenēān ducem habent. Aenēās patrem suum portat, et Ascanium filium dūcit. Alium locum quaerunt, domum enim dēsiderant.

Septem annōs errant. Dēnique ad fluvium perveniunt. Discunt hunc fluvium esse Tiberim. Hanc 10 terram ubi fluvius est Latīnus rēx regit. Itaque rēgem amicum faciunt. Ille quoque eōs amīcōs accipit. Latīnus pulchram filiam habet. “Cape,” inquit, “Aenēā, filiam meam. Coniugem nōn habēs. Illa bona est filia. Eam uxōrem tuam nunc faciō.” Itaque 15 Aenēās Laviniam uxōrem dūcit. Posteā Trōiānī urbem novam condunt, quam Lavinium appellant.

Vivunt igitur, et beātam vītā agunt. Aenēān senem vidēmus, mox Ascanium filium rēgem accipiunt Trōiānī. Rēx novus novam urbem condit, quam Al- 20 bam Longam appellat. Nam urbem vident esse et longam et albam. Cīvēs quī Albam Longam incolunt Albānōs appellant. Sic haec fābula finem habet.

1. Quae nāriō? 2. Dīcis (Ex. Dīcis tē rēs Rōmānās nārrāre.) 3. Quī Trōiam oppugnant? 4. Quam diū pugnant? 5. Quot annōs pugnant? 6. Quandō urbem expugnant? 7. Post quot annōs hoc faciunt? 8. Quid incendunt? 9. Dīcō 10. Quem ducem habent Trōiānī? 11. Dīcimus 12. Cuius patrem Aenēās portat? 13. Quid est Tiberis? 14. Quem dicis Latīnum esse? 15. Quōs amīcōs accipit Latīnus? 16. Quālem filiam habet? 17. Quālis est filia? 18. Quālis urbs est Lavinium? 19. Quam urbem cōdit Ascanius? 20. Dīcō

In omnibus pēnsīs ēdisce: (a) Quid significet ūnum quodque novum vocābulum, sī in indice verbōrum dēfinitīō Latīna datur. (b) Ē quō vocābulō dūcātur ūnum quodque novum vocābulum, sī in vocābulis dērīvātīs (pāginīs 174–182) explicātur.

II

AMŪLIUS ET NUMITOR, RŌMULUS ET REMUS

“Multa cadunt inter calicem suprēmaque labra”

Post multōs annōs Silvius Procas est rēx Albānus. Duōs filiōs, Numitōrem seniōrem, Amūlium iūniōrem, habet. Ubi Silvius animam agit, Amūlius frātrī optiōnem dat*: “Utrum vīs habēre, rēgnū an pecūniā et
5 omnēs rēs quās pater noster relinquit?” Numitor respondet sē pecūniā et aliās rēs habēre velle. Deinde Amūlius rēgnū firmē tenēre vult; frāter filium habet, quem Amūlius occīdit, et filiam, quam Vestālem virginem facit. Nam nūllus virginem Vestālem uxōrem
10 dūcit: nōn licet. Vestālis virgō numquam coniugem habēre potest.

Propter hoc Amūlius putat sē semper rēgem esse

posse. Sed Mārs est deus: Mārs Rheam Silviam ux-
ōrem dūcit. Rhea Silvia, ūt omnēs scītis, est virgō illa
quam Amūlius timet. Silvia geminōs parit, quōs 15
Rōmulum et Remum appellat.

Amūlius autem, rēx malus, puerōs in Tiberim dēicit.
Sed nunc fluvius ultrā rīpās fluit. Deinde refluit, et
Rōmulum et Remum siccōs relinquit. Nātūra geminōs

PECŪNIA RŌMĀNA

cūrat dōnec Faustulus pāstor eōs capit. Uxor duōs 20
puerōs instituit, quī, ubi virī sunt, discunt Numitōrem
esse avum suum. Amūlium interficiunt, Numitōrem
rēgem faciunt, urbem suam prope Tiberim condunt,
quam Rōmam vocāmus. Iam hanc fābulam habētis.

Frātrī optiōnem dat: *i. e.*, pōnit ante frātrem duās rēs, et
dīcit: "Dēlige ūnam."

1. Quandō est Procas rēx? 2. Quot sunt filiī? 3. Quī sunt
filiī? 4. Volt Numitor rēgnum an pecūniam habēre? 5. Quid
dīcit Numitor? 6. Quot filiōs habet Numitor? 7. Quot filiās
habet? 8. Quandō potest Vestālis virgō coniugem habēre?
9. Potestne Amūlius semper esse rēx? 10. Quem dīcis esse
deum? 11. Quem timet Amūlius? 12. Quī sunt filiī quōs Rhea
parit? 13. Quālis iterum est Amūlius? 14. Quō dēicit puerōs?
15. Quid dīcis eōs cūrāre? 16. Quem deinde dīcis eōs cūrāre?
17. Quis est Faustulus? 18. Quid uxor puerōs docet? 19. Quae
est urbs quam condunt? 20. Ubi est illa urbs?

III

RŌMULUS REMUM INTERFICIT: SABĪNAE
RAPIUNTUR

“Timeō Danaōs et dōna ferentēs”

Iam scītis Rōmam esse conditam.* Sed nōmen
urbs nōndum habet. Frātrēs inter sē contendunt,
nam ambo nōmen suum et imperium urbem habēre
volunt. Auspicia igitur dēcernunt adhibēre. Omnēs
5 partēs caelī spectant, multās avēs ūnus quisque vidēre
volt. Remus sex cōnspicere potest, sed Rōmulus
duodecim videt. Itaque Rōmulus propter nōmen
suum Rōmam urbem vocat. Circum urbem vāllum
aedificat, quod novam urbem tūtā esse volt. Quod
10 hoc vāllum tam angustum est Remus ridet, super id
trāicit. Deinde Rōmulus frātrem interficit, et sōlus
imperium habet.

Tamen Rōmulus imāginem urbis magis quam urbem
habet: nullōs continet cīvēs. Rūmōrem igitur dispergit
15 ille libenter sē omnēs hominēs accipere, et eō cōnfu-
giunt latrōnēs pāstōrēsque permultī. Uxōrēs autem
dēsunt. Lēgātōs mittit, quī ad societātem cōnūbium-
que vicinās gentēs invitāt.

Nullī grātum faciunt responsum; quaerunt: “Cūr
20 nōn fēminās quoque accipis, sic ut latrōnēs?” Rō-
mulus tum aegrum animum dissimulat; lūdōs parat;
multōs finitimōs invitāt. Magnus numerus convenit,
Sabīnōrum et puerī et coniugēs. Ubi ad spectāculum
tempus venit, et omnium mentēs oculīque eō conver-

tuntur,* iuvenēs Rōmānī sē dispergunt, virginēs rapiunt. 25
Bellum quod propter hoc **gerunt** fābula proxima nārrat.

Esse conditam: vōx passīva, tempus praeteritum: id est, Aliquis antehāc urbem condidit. Convertuntur: vōx passīva: id est, Omnēs mentēs oculōsque eō convertunt.

1. Scīmus: “.....” 2. Quid nōn habet nōmen? 3. Cuius nōmen volt Remus urbem habēre? 4. Cūr caelum spectant? 5. Quōrum magnum numerum vidēre volunt? 6. Quot avēs vident ambo? 7. Cuius nōmen urbs nōn capit? 8. Ubi est vāllum? 9. Quāle dīcit Remus vāllum esse? 10. Post mortem Remī, cuius est imperium? 11. Quōrum magnum numerum volt Rōmulus habēre? 12. Quōs accipit? 13. Quī dēsunt? 14. Quid facit? 15. Quāle responsum accipit? 16. Quālis tum est animus eius? 17. Quot invitat? 18. Quōrum magnus numerus convenit? 19. Quōrum virginēs rapiunt Rōmānī? 20. Quid deinde faciunt Sabīnī?

IV

TARPĒIA OCCĪDITUR: RŌMULUS RĒX MORITUR

“Heu pietās, heu prīscā fidēs”

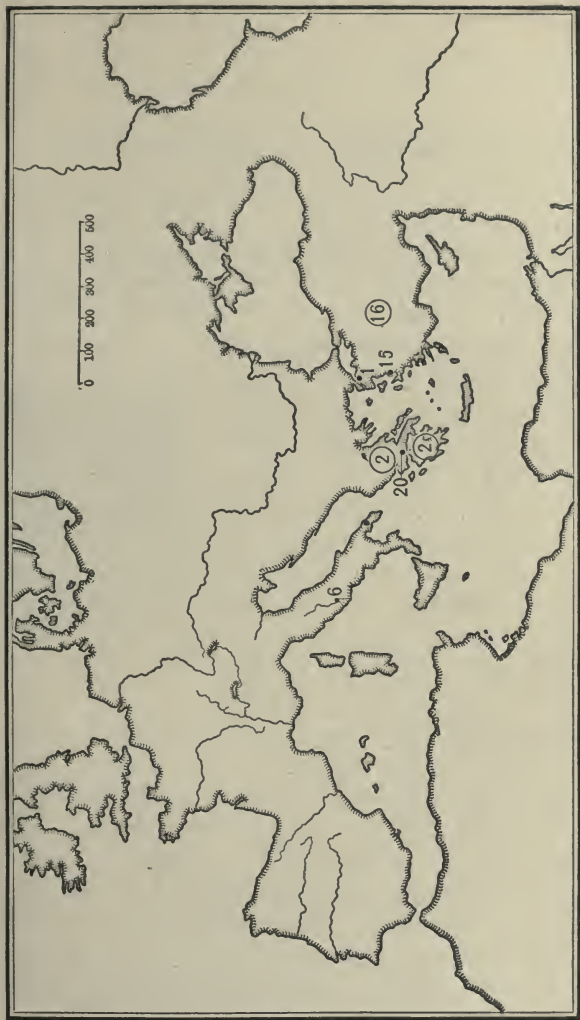
Sabīnī ob virginēs captās * **contrā** Rōmānōs bellum sūmunt. Prope urbem Tarpēiam virginem inveniunt, quae **extrā** finēs mūrōrum aquam petit. Huius pater est arcis imperātor. Titus Tatius, Sabīnōrum dux, Tarpēiam corrumpit. “Volō tē,” inquit, “**exercitum** 5 meum in Capitōlium perducere. **Ampla** mūnera tibi * offerō.” Illa petit ōrnāmenta sinistrārum manuum. Sic Sabīnōs in arcem patris perdūcit, ubi hostēs scūta conicientēs eam statim obruunt; sic iubet rēx, ea enim ōrnāmenta laevārum sunt. Haec est poena prōditiōnis. 10

Deinde Rōmulus et Tatius **proelium** committunt, cuius locus est ubi nunc **forum** Rōmānum est. **Prīmō** mala est **fortūna** Rōmānōrum, sed Rōmulus **auxilium** Iovem **ōrat**, propter quod **commūtātiō** rērum sequi-
 15 **tur.*** Mox postea **precēs** mulierum, hinc patrum hinc virōrum **causā,*** **pācem** inter duōs exercitūs **conciliant**. **Foedus** fit,* Sabīnī et Rōmānī Rōmam incolunt.

Post **mortem** Tatī Rōmulus sōlus rēx est. **Centum** deinde seniōrēs **dēligit**, quōrum **cōnsilium** sequēns*
 20 omnia regit, quōs **senātum** nōminat propter senectūtem. Postea exercitum **lūstrat**, **conventum** ad Capuae **palūdem** habet. **Subitō** **cooritur*** **tempestās**; Rōmulus **rapitur,*** et ad deōs **trānsit**, ut **volgō** **crēdunt**. **Collis** **Quirīnālis** **aedem** eius habet, **ipse** Quirīnus appellātur.*
 25 **Nārratae** sunt * **rēs** **prīmī** **rēgis** **Rōmānī**.

Captās: participium passivum praeteritum: Virginēs aliquis antehāc cēpit. Mūnera tibi offerō: Tē possessōrem mūnerum faciā. Sequitur: verbum dēpōnēns: significātiō est actīva. Fit: vōx passīva: id est, Aliquī foedus faciunt. Sequitur, Cooritur: verba dēpōnentia. Rapitur: vōx passīva: id est, Aliquis Rōmulum rapit. Appellātur: vōx passīva: id est, Hominēs eum Quirīnum appellant. Nārratae sunt: passivum praeteritum: id est, Nārrāvī rēs. Virōrum causā: id est, Propter virōs.

1. Mūrōrum. Quae habent finēs? 2. Huius. Quis habet patrem? 3. Arcis. Quid habet imperātōrem? 4. Sabīnōrum. Quī habent ducem? 5. Sinistrārum manuum. Quae habent ōrnāmenta? 6. Patris. Quis habet arcem? 7. Prōditiōnis. Quid habet poenam? 8. Rōmānōrum. Quī habent fortūnam? 9. Rērum. Quae commūtantur? 10. Mulierum. Quī precantur? 11–15. Dēclīnā in sententiis (nōm. acc. gen. singulārī in numerō): rērum, mulierum, patrum, virōrum, quōrum. 16–20. Dēclīnā in sententiis (plūrālī in numerō): foedus, mortem, senātum, palūdem, collis.

TABULA I

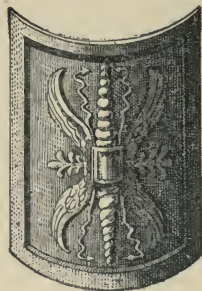
V

NUMA POMPILIUS, SECUNDUS RĒX

“Requiescat in pāce”

Post Rōmulum succēdit Numa Pompilius, vir magnae iūstitiae et religiōnis. Curēs, oppidum Sabīnōrum, fuit * antea domicilium eius. Populum Rōmānum ferum invenit, itaque sacra plū-
5 rima instituit.

Āram Vestae prōvidet, ubi munus est virginum ignem semper alere. Dicitur* Iuppiter ipse quondam ad illum dēscendisse.* Prī-
10 mum fulmina in urbem dēmittit, deinde in nemus Aventinum venit, ubi certa prōmissa imperī dat, quae populus Rōmānus posteā habuit.* Postrīdiē enim, ubi omnēs ad aedēs
15 rēgiās conveniunt silentēs*que ex-

SCŪTUM

spectant, caelum scinditur,* unde dēlabitur * scūtum, quod sacrum esse cognōscit Numa. Furtum timet, itaque Māmūrium ūndecim scūta eiusdem fōrmæ facere iubet. Duodecim autem Saliōs Mārtis sacer-
20 dōtēs legit, quī hōrum custōdēs sunt, quae Kalendīs Mārtiis * per urbem canentēs* ferunt.

Annum in duodecim mēnsēs ad cursum lūnae dividit. Portās Iānī geminās aedificat, quae signa sunt bellī et pācis. Apertae,* arma indicant, clausae * con-
25 trārium. Frūmenta quoque plūrima et ūtilia fert

Numa. Bellum nūllum gerit. Trēs et quadrāgintā annōs regit, deinde aeger fit * et moritur.*

Fuit: tempus praeteritum. Dīcitur: vōx passīva. Dēscendisse, habuit: tempus praeteritum. Silentēs: participium praesēns actīvum: id est, Silent et exspectant. Scinditur: vōx passīva. Dēlabitur: verbum dēpōnēns. Canentēs: participium praesēns actīvum. Apertae, Clausae: participia passīva praeterita. Fit: vōx passīva. Moritur: verbum dēpōnēns. Kalendīs Mārtiis: i. e., ubi mēnsis Mārtius incipit.

1. Quālis vir est Numa? 2. Quod domicilium antea habuit? 3. Quālis est populus Rōmānus? 4. Quis aram habet? 5. Qui ignem semper alunt? 6. Dīcitur Quid dicunt? 7. Quō fulmina dēmittit? 8. Quid prōmittit? 9. Cuius ad aedēs conveniunt? 10. Quis fortasse scindit caelum? 11–15. Dēclīnā in sententiis (nōm. acc. gen. sing.): sacerdotēs, custōdēs. portās, signa, frūmenta. 16–20. Dēclīnā in sententiis (nōm. acc. gen. plū.): furtum, eiusdem, fōrmæ, cursum, lūnae.

VI

TULLUS HOSTILIUS: HORĀTIŪ ET CŪRIĀTIŪ

“Dulce et decōrum est prō patriā morī”

Post mortem Numae Tullus Hostilius rēx est. Hic nōn solum proximī rēgis dissimilis, sed ferōcior etiam quam Rōmulus esse videtur.* Nunc bellum inter Rōmānōs et Albānōs cooritur.* Dēcernunt autem ducēs paucōs, nōn omnēs utriusque partis, in certāmen 5 mittere. Sunt apud Rōmānōs trēs frātrēs Horātii, trēs apud Albānōs Cūriātii. Itaque cōstituuntur * hōs pugnāre, victōrēs patriam suam victōrem sic facere.

Terni frātrēs arma capiunt et in medium inter duās

10 **aciēs prōcēdunt.** Cōnsidunt utrimque duo exercitūs.
 Datur * signum et terni iuvenēs, magnōrum exercituum
 animōs gerentēs,* **concurrunt.** Ut primum **congre-**
diuntur * micantque gladii, **perterrentur** * spectantes *
 omnēs; nam statim duo Rōmānī alius super alium
 15 **morientēs** * **cadunt;** trēs Albānī **volnerantur.*** Ad
casum Rōmānōrum **exsultat** exercitus Albānus. Rō-
 mānōs iam spēs tōta dēserit.

Ūnum Horātium trēs Cūriātii **circumsistunt.** Fortē
 is **integer** est; sed quia tribus* **minimē** par est, **fugam**
 20 **capit,** **singulōs** per intervalla secūtūrōs esse * **spērāns.***
 Iam paulum spatī ex eō locō,* ubi **dēcertāvērunt,*** fugit,
cum respicit et videt ūnum Cūriātium nōn longē ab
 sēsē * **abesse.** In eum **impetum** facit, et dum Albānus
 exercitus **rogat** Cūriātiōs frātre **adiuvāre,** iam Horātius
 25 eum **occīdit.** **Alterum** deinde, dum **tertius cōsequi** *
 nōn potest, interficit. Iam singulī **supersunt.**

Vidētur: vōx passīva. Cooritur: verbum dēpōnēns. Cōnsti-
 tuitur: vōx passīva. Datur: vōx passīva. Gerentēs: participium
 actīvum praesēns. Congrediuntur: verbum dēpōnēns. Perter-
 rentur: vōx passīva. Spectantēs: participium. Morientēs:
 participium. Volnerantur: vōx passīva. Tribus: casus datīvus
 cum adiectīvō. Secūtūrōs esse: verbum dēpōnēns, tempus fu-
 tūrum. Spērāns: participium. Locō: casus ablātīvus, post
 praepositionē ex. Dēcertāvērunt: tempus praeteritum. Sēsē:
 casus ablātīvus, post praepositionē ab. Cōsequi: verbum dē-
 pōnēns.

1. Quis moritur? 2. Quem habent rēgem? 3. Quālem rēgem
 habent? 4. Quī inter sē bellum habent? 5. Quid putant ducēs?
 6. Quot Horātiōs habent Rōmānī? 7. Utram patriam volunt
 Cūriātii victōrem facere? 8. Quot pugnant omnīnō? 9. Quālēs
 sunt exercitūs? 10. Quae dicis micāre? 11. Cadunt. Quid
 dicis? 12. Exsultat. Quid dicis? 13. Dēserit. Quid dicis?

TABULA II

(Ex. Dīcō spem tōtam Rōmānōs dēserere.) 14. Circumsistunt. Quid dīcis? 15. Est. Quid dīcis? 16. Capit. Quid dīcis? 17. Fugit. Quid dīcis? 18. Facit. Quid dīcis? 19. Occīdit. Quid dīcis? 20. Supersunt. Quid dīcis?

VII

HORĀTIŪ SUPERANT

“Fīnis corōnat opus”

Iam singulī supersunt, sed illīs* **nec spēs nec vīrēs** parēs sunt. Alter est integer, et propter **duplicem victōriam** ferōx; alter **dēfessum** ob **volnus** trahit **corpus**. Nec illud proelium est. Rōmānus exsultāns
5 **male sustinentem** arma Cūriātium **cōnficit**, **iacentem** spoliāt. Rōmānī **ēlātī** Horātium accipiunt et domum **dēdūcunt**.

Princeps it Horātius trium frātrum spolia ante sē gerēs. Cui * **obvia** est **soror**, quae **pacta** fuit Cūri-
10 **ātī**; sed ubi super **umerōs** frātris **vestem** pactī videt, quam ipsa **cōnfēcīt**, **flēre** et **crīnēs** **solvere** incipit. **Movent** ferōcis iuvenis animum **lacrimae** sorōris ubi omnēs exsultant; itaque **stringit** gladium et puellam occīdit, **simul** eī * **obiciēns**: “**Abī** hinc, tū et **immātūrus**
15 **amor** ad pactum, **oblīta** frātrum, **oblīta** patriae. Sīc tū, et omnēs Rōmānae quae mortem hostis **dolent!**”

Dēdecus id vidētur patribus * **plēbī***que; itaque rapiunt in iūs Horātium et apud iūdicēs **damnant**. Iam **accēdit supplicium**. Tum Horātius populum ap-
20 pellat. **Intereā** pater Horātī senex **clāmat** filiam suam mortem **meruisse**; et iuvenem **complexus** spoliaque

Cūriātiōrum ostendēns ōrat populum: “Nōlite meōs omnēs liberōs adimere!” Nōn fert populus patris lacrimās iuvenemque liberat proptereā quod admirantur virtūtem. Sed pater propter maleficiū fili quae-²⁵dam sacra peragit et filium sub trabem quasi sub iugum mittit.

Illis: casus dativus: Illi spem nōn habent et c. Cui: dativus: Ob vel prope eum venit soror. Ei: dativus: ob vel ad eam iaciens. Patribus plēbique: dativus: *i. e.*, Patrēs plebsque putant id esse dēdecus.

1-13. Quae sunt tempora prīmīva hōrum verbōrum? Scribe in sententiis: trahit, sustinentem, cōficit, spoliāt, dēducunt, flēre, incipit, movent, stringit, obiciēs, dolent, nōlite, peragit. 14-20. Verte haec participia in clausulās: (*e. g.*, Exsultāns: Rōmānus quī exsultat) sustinentem, iacentem, gerēs. Verte hās clausulās in participia: ubi videt, stringit et, rapiunt et, fert -que.

VIII

TULLUS ET EIUS GLŌRIA BELLĪ

“Post nūbila, Phoebus”

Nōn diū pāx Albāna mānsit, nam Mettius, dux Albānōrum, cīvēs suōs sē dēficere vīdit, graviter enim ferēbant* ūnum paucōrum certāmen finem bellī fēcisse. Itaque Vēientēs Fidēnātēsque ad bellum contrā Rōmānōs impulit. Ipsum Tullus in auxilium arcessīvit,⁵ sed ille aciem in collem subdūxit et fortūnam bellī exspectāvit. Tullus hoc intellegit et clāmat: “Ego Mettium hoc facere iussī, hostēs ā tergō* circumvenire

volumus!" Propter hoc auditum magnopere perter-
 10 ritī hostēs **victī sunt**.

Posterō diē * Mettius ad Tullum vēnit, quī tamen
 iussit eum ad **quattuor equōs vincīrī** et in **dīversa dī-**
ripī. Deinde Tullus Albam propter ducis maleficiū
dēlēvit et Albānōs Rōmam trānsīre iussit. Rōma in-
 15 **terim crēvit** propter Albae **exitium**; duplex factus est
 cīvium numerus; **mōns** Caelius ad urbem **additus** est
 et, quod **frequentius** incolī voluit, eam **sēdem** rēgnī
 Tullus fēcit ibique deinde incoluit. Ob **auctās vīrēs**
audāx factus bellum contrā Sabīnōs gessit; nūlla quidem
 20 **quiēs** armōrum data est. Crēdidit enim rēx **bellicōsus**
 magis **valēre mīlitiae** * quam **domī** * iuvenum corpora.

Sed ipsum quoque longa **aegritūdō** **fatīgāvit**. Tum
vērō fractī sunt cum* corpus tum* **spīritūs** illī ferōcēs,
 neque ūlla rēs deinde nisi sacra eum **dēlectāvit**. Me-
 25 morant Tullum et domum eius propter fulminis ictum
exustum esse. Tullus magnam **glōriam bellicam** ha-
buit; **rēgnāvit** annōs **trīgintā** duōs.

Ferēbant: tempus imperfectum. Ā tergō: ablātīvus casus:
i. e., post tergum. Posterō diē: ablātīvus: *i. e.*, ubi posterus diēs
 advēnit. Militiae, Domī: locātīvus casus: respondent quaestiōnī
 Ubi fit hoc? Cum—tum=et—et.

Scribe haec verba in sententiis ita ut quaestiōnī Quid fit?
 respondeant: vīdit, ferēbant, impulit, arcessīvit, subdūxit, expec-
 tāvit, iussit, dēlēvit, gessit, habuit. Scribe "post dīcō" hanc
 fābulam ā verbīs "Ob auctās vīrēs" usque ad finem.

IX

ANCUS MĀRCIUS, RŌMĀNŌRUM RĒX
QUĀRTUS

“Animīs opibusque parātī”

Post Tullī mortem Ancum Mārcium rēgem populus creāvit. Numae Pompilī **nepōs** Ancus Mārcius fuit, **aequus**, **religiōsus**, avī **similis**. Tunc Latīnī, quī cum Tullō * rēge foedus fēcērunt, **sustulērunt** animōs, et impetum in **agrum** Rōmānum fēcērunt. Ancus primō 5 iīs * bellum nōn **indīxit**, sed lēgātum mīsīt, quī rēs **repetīvīt**, eumque **mōrem** posterī accēpērunt. Id autem sic fit.

Lēgātus, ubi ad finēs eōrum venit, quī bellum **minan-**
tur, **caput vēlat**: “Audī, Iuppiter,” inquit, “audīte, 10
finēs huius populī. Ego sum **publicus nūntius** Populī
Rōmānī: **verba mea vēra** esse accipite.” Deinde perag-
git **postulāta**. Sī non **dēduntur** rēs quās **poscit**, **hastam**
in finēs hostium **immittit** bellumque ita indicit. Lē-
gātus, quī propter hanc rem mittitur, **modusque** 15
belli indicendī **propriū** nōmen habent.

Ubi lēgātus Rōmānus rēs repetīvīt **superbē** respon-
dērunt Latīnī: quā rē bellum iīs * indictum est. Ancus
exercitum **cōscripsit**, Latīnōs vīcit, **complūra** oppida
dēlēvit, civēs Rōmam **trādūxit**. Sed propter **tantam** 20
hominum **multitūdinem** **facinora** audācia fiebant,*
quā rē Ancus **carcerem** prope **mediam** urbem ad **ter-**
rōrem crēscentis **audāciae** aedificāvit. Idem nova
moenia urbī * **circumdedit**, **pontem** Sublicium **trāns**

25 Tiberim fēcit et Iāniculum montem urbī * **coniūnxit**,
 prope ōs Tiberis Ōstiam urbem condidit. Complūrēs
 aliās rēs **intrā** paucōs annōs cōnfēcit, sed per immā-
 tūram mortem raptus **obiit**.

Tullō: ablātivus post praepositiōnem cum. Iis (bis), urbī
 (bis): dativus casus propter praepositiōnēs verbis praepositās.
 Fiebant: vōx passīva, tempus imperfectum.

1. Quis moritur? 2. Quālem nepōtem habet Numa? 3. Quid
 in agrum factum est? 4. Quis rēs repetīvit? 5. Quid ā posteris
 acceptum est? 6. Quōrum ad finēs venit legatus? 7. Cuius
 caput vēlat? 8. Quem deum appellat? 9. Quem dicit sē esse?
 10. Quālia dicit verba esse? 11. Quid in hostium finēs immit-
 titur? 12. Quid sic indicitur? 13–20. Dēclīnā in sententiis:
 (nōm. acc. gen. sing.) multitudinem, facinora, terrōrem, audāciae:
 (plū.) carcerem, moenia, pontem, ōs.

X

TARQUINIUS PRISCUS

“Carpe diem”

Dum Ancus rēgnat Lūcius Tarquinius Tarquiniīs,*
 ex Etrūriae urbe,* **profectus** cum coniuge * et fortūnīs *
 omnibus Rōmam vēnit. Additur haec fābula: **aquila**
 super **carrum** eius **volāns** **dēmōnstrāvit** eum rēgem
 5 fore *; quod eius coniūnx intellēxit, et virum complexa
excelsa et **alta** spērāre eum iussit. Hās spēs **cogitā-**
taque sē*cum portantēs urbem **ingressi** sunt, ubi mox
 Tarquinius **dignitatem** atque etiam Ancī rēgis **familiāri-**
tatem cōsecūtus est; ā quō * **magister** liberōrum
 10 factus rēgnum cēpit et **administrāvit**.

Tarquinius Priscus Latīnōs vīcit; Circum Maximum

aedificāvit; Sabīnōs **superāvit**; mūrum urbī * circum-
dedit. **Equitum centuriārum** numerum auxit, nōmina
mūtāre nōn potuit, quod Accius Navius **dēterrui**.
Accius enim, **augurī perītus**, id fierī posse **negāvit** 15
contrā avium **indiciū**; **irātus** rēx ad **artem experien-**
dam eum rogāvit: “Fierīne potest, id quod nunc
cōgitō?” “Potest,” respondet Accius. “Sed hoc,”
inquit rēx, “cōgitāvi: **num** possum **lapidem** illum **se-**
cāre gladiō?” “Potes **ergō**,” inquit Accius, et rēx se- 20
cuisse dicitur.

Superfuērunt duo Ancī filiī, quī aegrē tulērunt sē
patris rēgnum **āmisisse**. Duōs pāstōrēs ferōcissimōs
dēligunt ad rēgem **necandum**. Hī ante aedēs rēgiās
tumultum faciunt. Quōrum **clāmōr** **penitus** in aedēs 25
pervēnit, ad rēgem vocātī sunt. Iussī in **vicem** dicere,
ūnus rem incipit; dumque **intentus** in eum sē rēx tōtus
āvertit, alter **ēlātam** **secūrim** in eius caput dēicit; deinde
ambo **tēlum** in volnere * relinquunt et fugiunt.

Vocābula stellā indicāta sunt ablātīvō casū propter prae-
positiōnēs suās, nisi hīc explicantur. Fore: infīnitivum futūrum
verbī esse. Urbī: casus datīvus propter praepositōnem verbō
praepositam. Tarquiniīs: nōn postulat praepositōnem quod est
nōmen urbis. Ad rēgem necandum: Ferōcissimōs dēligunt quod
volunt eōs rēgem necāre.

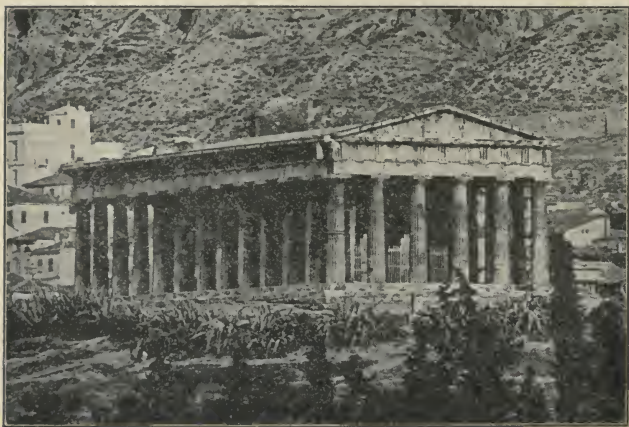
1-8. Dēclīnā in sententiīs: (nōm. acc. gen. sing.) aquila, car-
rum, rēgnum, dignitātem: (plū.) magister, equitum, artem,
lapidem. 9. Cuius ex urbe vēnit Tarquinius? 10. Quid dē
aquilā addimus? 11. Quis dēmōnstrātur fore? 12. Quem habet
sēcūm? 13. Quōs mox magister regit? 14. Cuius est novus
mūrus? 15. Quid intellēxit Accius? 16. Quae indicant eum
nōmina nōn posse mūtāre? 17. Quid secātur gladiō? 18. Quālēs
pāstōrēs tumultum faciunt? 19. Quid audit rēx? 20. Quō eōs
vocat?

XI

SERVIUS TULLIUS IMPERIUM SUSCIPIT

“Potior est, quī prior est”

Post hunc Servius Tullius **suscēpit** imperium **nātus** ex **nōbilī** **fēminā**,* **captīvā** * tamen et **famulā**.* Ille

TEMPLUM

in domō * Tarquinī Prīscī institūtus est, in quā * dicunt **ōmen** **mīrum** accidisse. **Flammae** **speciēs** 5 puerī in **somnō** * iacentis caput complexa est. Ubi hoc vīdit Tanaquil, Tarquinī uxor, **summam** eius dignitātem fore intellēxit. Is **postquam** **adolēvit**, et fortissimus et **sapientissimus** fuit. In proeliō * quōdam, in quō * rēx Tarquinius contrā Sabīnōs **cōnflīxit**, quod

militēs nōn satis audācter dīmicāvērunt, raptum sig- 10
num in hostēs mīsit. Cuius recipiendī grātiā * Rōmā-
nī ācerīmē pugnāvērunt, et signum et victōriam rettu-
lērunt.

Post interitum Tarquinī, Tanaquil mortem cēlāvit,
populumque ex superiōre parte * aedium cohortāta ait, 15
rēgem grave quidem, sed nōn fātāle vulnus accēpisse
eumque Servium Tullium rēgem ad tempus cōstituere.
Sic Servius Tullius rēgnāre coepit, sed rēctē imperium
administrāvit. Sabīnōs imperiō * suō subiēcit; montēs
trēs urbī * adiūnxit; fossās circum mūrum dūxit. 20
Idem populum in classēs et centuriās distribuit.

Servius Tullius aliquod urbī * decus addere voluit.
Iam tum nōbile erat Diānae Ephesiae templum. Id
commūniter ā cīvitātibus * Asiae factum fāma tulit.
Itaque ob eius voluntātem Latīnī templum Diānae cum 25
populō * Rōmānō Rōmae in Aventīnō monte * aedi-
ficāvērunt.

Grātiā: hoc potest appellārī praepositiō. Omnia alia vocābula
stellā indicāta coniūcta sunt cum praepositiōnibus: sī prae-
positiō cum verbō est coniūcta, casus substantīvī est datīvus:
aliter ablātīvus.

Scribe sententiās (nōn in hōc pēnsō) bīnās quae hās prae-
positiōnēs contineant: ex, in, ab, cum. Scribe sententiās (nōn
in hōc pēnsō) bīnās quae verba ex hīs praepositiōnibus composita
contineant: sub, ad, circum, in, con, ob.

XII

DE BOVE ILLĀ ET DE TULLIAE IMPIETĀTE

“Ō tempora, ō mōrēs”

Iam cognōvimus templum Diānae in Aventinō aedificātum esse. Post hoc **bovem** mīrae **magnitūdinis** quīdam Latīnus habuisse dīcitur et responsum ā deō datum: Is populus summam imperī habēbit,* cuius ā
 5 cīve bovem illam Diāna accipiet.* Latīnus bovem ad templum Diānae ēgit et **dē** causā sacerdotem Rōmānum certiorē fēcit. Ille **callidus** dixit, prius eum **vivō flūmine** * manūs **pūrās** facere **dēbere**. Latīnus dum ad Tiberim dēscendit, sacerdos bovem interfēcit. Ita im-
 10 perium cīvēs, ipse glōriam cōsecūtus est.

Servius Tullius filiās alteram ferōcem, **mītem** alteram habuit, Tarquinius filiōs parī animō,* itaque ferōcem cum mītī, mītem cum ferōcī coniugēs **iūnxit**, nōlēs duo **praecipitia ingenia** coniungī. Sed mītēs seu
 15 fortē seu **dolō** * **periērunt**; ferōcēs mōrum **similitūdō** coniūnxit. Statim Tarquinius ā Tulliā **incitātus** rēgnū patris repetere coepit.

Deinde Servius dum ad senātum contendit, **iussū** * Tarquinī per **gradūs** dēiectus et domum **rediēns** inter-
 20 fectus est. Tullia carrō **vecta** in forum **properāvit** et coniugī * ē senātū **ēvocātō** * **prīma** rēgī * **salūtem** dixit; cuius iussū, ubi domum rediit et patris corpus vīdit, eum quī equōs agēbat * **cūctantem** super ipsum corpus carrum agere iussit. Unde **vīcus** ille **scelerātus** dictus
 25 est. Tullius rēgnāvit annōs quadrāgintā quattuor.

Habēbit, Accipiet: tempus futūrum. Flūmine: in flūmine, vel respondet quaestiōnī Quō instrumentō? Fīliōs parī animō: respondet quaestiōnī Quālēs fīliōs? Dolō: respondet quaestiōnī Quā dē causā? Iussū: item. Coniugī seqq.: coniūcta cum verbō dixit. Cf. Dixit mihi. Agēbat: tempus imperfectum.

Scribe in sententiis tempora primitīva hōrum verbōrum: cognōvimus, aedificātum esse, habuisse, accipiet, agēbat, fēcit, debēre, iūnxit, periērunt, properāvit. Dēclinā in sententiis haec adiectīva (nōm. acc. gen.): mīrae, callidus, vīvō, pūrās, ferōcem, mītem, parī, praecipitia, prīma, scelerātus.

XIII

TARQUINIUS SUPERBUS: LUCRĒTIA

“Hinc illae lacrimae”

Tarquinius Superbus rēgnum per scelus occupāvit. Tamen bellicōsus fuit; urbem Gabiōs in potestātem redēgit per Sextum filium. Is indignē tulit eam urbem ā patre expugnārī nōn posse, itaque ad Gabīnōs sē contulit, patris crūdēlitātem in sē querēns. Amicē ā 5 Gabīnīs exceptus paulātīm eōrum grātiā cōsequitur, ad postrēmum dux bellī dēligitur. Tum ē suis ūnum ad patrem mittit quaesītum:* “Quid mē facere vīs?” Pater nūntiō nihil respondit, sed velut cōgitāns in agrum trānsiit ibique vagāns altissima flōrum capita dēiēcit. 10 Nūntius rediit Gabiōs, Sextō nārrāvit illa quae accidērunt. Sextus intellēxit voluntātem patris, prīncipēs cīvītātis interfēcit patrique urbem sine ūllō certāmine trādīdit.

Posteā rēx Ardēam urbem obsēdit. Ibi Tarquinius 15 Collātinus, sorōris rēgis filius, fortē morābātur * apud

Sextum Tarquinium, **necessarium** suum. **Incidit** dē uxōribus **colloquium** cum iuvenibus rēgiis; suam ūnus quisque **laudat**; **placuit** experiri. Rēgiās mulierēs in
 20 **conviviō dēprehendunt**; Lucrētiam, Collātīnī uxōrem, inter famulās **labōrantem** inveniunt. Ea ergō **cēteris praestāre iūdicātur**. Post paucōs diēs Sextus Collātiam rediit et Lucrētiaē vim **attulit**. Illa postrīdiē patrem et coniugem vocat, rem **expōnit**, sē occidit. **Conclā-**
 25 **mant** vir paterque et in exitium rēgum **coniūrant**. Tarquiniō Rōmam redeuntī clausae sunt urbis portae et **exsilium** indictum.

Quaesitum: supīnum; quaerendī grātiā, vel quod eum quaerere voluit. Morābātur: tempus imperfectum.

1. Ā quō urbs nōn expugnātur? 2. Quis urbem nōn expugnat?
 3. Ā quibus exceptus est Tarquinius? 4. Quī Tarquinium excēpērunt? 5. Cui nōn respondet pater? 6. Quis responsum ā patre nōn accēpit? 7. Cui nārrāvit nūntius ea quae vīdit?
 8. Quis ā nūntiō haec audīvit? 9. Cui trādīdit Tarquinius urbem? 10. Quem dīcis urbem accēpisse? 11-20. In secundā
 parte fābulae dēlige sententiās quae vocābula hīs quaestiōnibus respondentia contineant: Quandō? Ubi? Quī? Quōrum? Cui? Quid? Quibus? Quālēs? Quot? Quis?

XIV

LIBRĪ SIBYLLINĪ: IŪNIUS BRŪTUS

“Perīculum in morā”

In antiquis scriptis memoriae haec sunt prōdita. Vetus mulier hospes atque ignōta ad Tarquinium quondam Superbum rēgem adiit, novem librōs ferēns, quōs esse dicēbat divīnōs; eōs sē velle vēndere. Tar-

quinius **pretium** quaesivit; mulier **nimum** atque maxi- 5
 mum poposcit. Rēx, putāns eam ob **aetātem** esse
dēmentem, rīsīt. Tum illa ignem affert et trēs librōs
 ex novem incendit; et “**Reliquōs**ne sex eōdem pretiō *
emere vīs?” rēgem rogāvit. Sed Tarquinius id rīsīt
 magis, dīxitque mulierem iam sine **dubiō** mente cap- 10
 tam esse. Mulier ibi statim trēs aliōs librōs exussit;
 atque id ipsum **iterum placidē** rogat, “Vīsne trēs re-
 liquōs eōdem pretiō * **emere**?”

Tarquiniō ōs iam **sevērū** atque intentior animus
 fit; eam **fidem** nōn **neglegendam** intellegit; librōs trēs 15
 reliquōs ēmit eōdem pretiō quod erat petītum **prō**
 omnibus. Sed eam mulierem ā Tarquiniō post **dis-**
cessum nusquam vīsā esse **cōnstat**. Librī trēs in
 templō conditī Sibyllinīque appellātī sunt. Ad eōs
Quīndecimvirī adeunt, cum diī pūblicē **cōnsulendī** sunt. 20

Iūnius Brūtus filius erat sorōris Tarquinī Superbī.
 Profectus est Delphōs cum Tarquinī filiīs, Apollinī
 mūnera datūrus. Postquam perāctā sunt **mandāta**
 patris, iuvenēs Apollinem cōnsulunt: “Quis ex nōbīs
 Rōmae rēgnātūrus est?” Responsum est: “Is Rōmae 25
 summam potestātem habēbit, quī prīmus **mātrī ōs-**
culum dabit.” Tunc Brūtus, **simulāns** sē casū * ce-
 cidisse, terrae ōsculum dedit, **scīlicet** quod ea com-
 mūnis māter omnium hominum est.

Eōdem pretiō (abl.) **emere**: eandem pecūniam dare. Casū
 (abl.): fortē.

1. Quālia scrīpta hanc fābulam continent? 2. Quālem mu-
 lierem vīdit Tarquinius? 3. Cum quot librīs vēnit? 4. Quālēs,
 ut illa dīxit, erant librī? 5. Cum quālī muliere putāvit rēx sē
 loquī? 6. Quantum pretium prō reliquīs sex postulāvit illa?

7. Quot aliis deinde ignem attulit? 8. Quō modō iterum rēgem rogāvit? 9. Quālī ōre et animō nunc fuit rēx? 10. Quod nōmen librīs dedērunt? 11-20. Scribe in sententiis positīvum et comparātivum et superlātivum hōrum adiectīvōrum vel adverbiorum: antiquīs, vetus, maximum, magis, placidē, sevērū, intentior, iuvenēs, summam, prīmus.

XV

RĒGĒS NŌN RESTITUUNTUR

“Parēs cum paribus facillimē congregantur”

Ubi rēgēs **expulsī sunt** Rōmānī duōs creāvērunt **cōnsulēs**, Iūnium Brūtum et Tarquinium Collātinum Lucrētia virum. At **libertās modo** parta per dolum et prōditionem **paene āmissa** est. Erant Rōmae
 5 iuvenēs **aliquot**, **socii** filiōrum Tarquiniōrum. Hī cum lēgātīs, quōs rēx Rōmam mīsīt, quod bona sua repetere voluit, dē **restituendīs** rēgibus **colloquuntur**, ipsōs Brūtī cōsulis filiōs in societātem cōsili sūmunt.

Sermōnem eōrum ex **servīs** ūnus excēpit; rem ad
 10 cōnsulēs **dētulit**. Datae ad Tarquinium **litterae manifestum** facinus fēcērunt. **Prōditōrēs** in **vincula** coniectī sunt, deinde damnātī. **Stetērunt** vinctī iuvenēs nōbilissimī; sed ā cēterīs liberī cōsulis omnium in sē oculōs āvertērunt. Cōnsulēs in sēdem prōcessēre
 15 suam, missīque ei quibus hoc **officiū** est **nūdātōs caedunt**. Supplicī **spectātor** erat Brūtus, quī tunc patrem **exuit**, cōsulem ēgit.*

Tarquinius deinde per bellum apertum rēgnum recipere **conātus** est. Equitibus **praefuit** Arūns, Tarquini
 20 filius; rēx ipse cum **legiōnibus** secūtus est. Obviam

TABULA III

hosti cōsulēs eunt; Brūtus cum equitatū prōcessit. Arūns, ubi **procul** Brūtum cognōvit, “Ille est vir,” inquit, “quī nōs ex patriā expulit.” Tum **concitat** equum atque ipsum cōsulem **adoritur**. Brūtus **avidē** 25 sē certāmini offert. **Infestī** concurrerunt, ambo morientēs ceciderunt; **reiectus** tamen est exercitus Tarquinī. Alter cōsul Rōmam **triumphāns** rediit, Brūtī **fūnus** fēcit. Brūtī mortem mulierēs, ut **parentis**, tōtum annum doluerunt.

Patrem exuit, et c.: *i. e.*, Nōn iam ut pater ēgit, sed ut cōsul.

Scribe in sententiis tempora primitīva: expulsī sunt, colloquantur, dētulit, coniectī sunt, stetērunt, caedunt, exuit, conātus est, adoritur, offert. Declinā in sententiis (nōm. acc. gen. dat.): (sing.) cōsulēs, sociī, servīs, vincula, legiōnibus; (plū.) sermōnem, officium, spectātor, fūnus, parentis.

XVI

DUO FORTĒS RŌMĀNĪ

“Per aspera ad astra”

Porsena, rēx Etrūscōrum, Tarquiniōs in rēgnum restituere voluit, itaque cum infestō exercitū Rōmam vēnit. Statim Iāniculum cēpit. Numquam aliās tantus terror Rōmānis incidit; adeō **potēns** rēs tum 5 Clūsīna fuit magnumque Porsenae nōmen. Ex agrīs in urbem dēveniunt, urbī ipsī **praesidia** pōnunt. Alia urbis pars propter mūrōs, alia propter Tiberim tūta vīsa est. Pōns Sublicius **iter** paene hostibus dedit, sed id **prohibuit** ūnus vir Horātius Coclē, quī illud nōmen 10 habuit proptereā quod in aliō proeliō oculum āmisit.

Is **extrēmam** pontis partem occupāvit, aciem hosti-
um sōlus sustinuit, **cōfidēns** pontem ā tergō **concīdī**
posse. Ipsa audācia **perturbāvit** hostēs; ubi pōns
concīsus est Horātius **armātus** in Tiberim **dēsilit** et

HORĀTIUS PONTEM DĒFENDIT

quamquam multa incidērunt tēla **incolumis** ad suōs ¹⁵
rediit. Grāta **ergā** tantam virtūtem civitās fuit; eī
tantum agrī **pūblicē** datum est, **quantī** inter **ortum** et
occāsum sōlis **circuitum** perēgit. Imāgō quoque eī in
Comitiō posita est.

Tum quoque Mūcius, vir Rōmānae virtūtis, senātum ²⁰
adiit et dixit: “**Permittite** mihi ad hostēs **trānsīre**, rēgis

enim **caedem polliceor** vōbīs.” Potestās data est, in **castra** Porsenae vēnit, ibi in cōnfertissimā multitudīne prope principēs **cōstitit**. **Stipendium** tunc fortē mīlī-
 25 tibus dabātur,* et **tribūnus** cum rēge idem **ferē** ōrnā-
 mentum gerēns **sedēbat**.* Mūcius **nesciit** illum nōn
 esse rēgem, illum prō rēge occidit.

Comprehēnsus et ad rēgem perductus **dextram** ignī
 iniēcit, velut manum **ulciscēns**, quod in caede **entrāvit**.
 30 **Attonitus** propter rem mīram rēx iuvenem **removērī**
 ab ārīs iussit. Tum Mūcius, quasi prō **beneficiō** **pen-**
dēns, ait **trecentōs** contrā eum suī similēs coniūrāsse.
 Quā rē ille perterritus **obsidēs** accēpit, bellum **dēposuit**.
 Mūciō agrī trāns Tiberim datī, ab eō Mūcia appellātī
 35 sunt. **Effigiēs** quoque eī **honōris** grātiā cōstitutā est.

Dabātur, sedēbat: tempus imperfectum.

In primā parte fābulae, verte omnia verba temporis praeteritī in tempus praesēns. Verte haec participia in clausulās (cf. Pēnsum VII): cōfidēns, comprehēnsus, ulciscēns, attonitus, pendēns, perterritus. Scribe in sententiīs tempora primitīva: permittite, polliceor, cōstitit, ulciscēns.

XVII

CORIOLĀNUS

“Omnia vincit amor”

Gāius Mārcius, vir ā gente nōbili, Coriolānus, quod
 Coriolōs, urbem Volscōrum, cēpit, dictus est. Mor-
 tuus est pater, māter eum instituit. Ubi primā stī-
 pendia facere coepit adulēscēns, ē proeliis quibus
 5 interfuit numquam rediit nisi **corōnā** * aut aliō **militārī**

praemiō * dōnātus. In omnī vītae **rationē** nihil aliud sibi voluit nisi mātī placēre; cumque illa audivit filium laudārī aut corōnā * dōnārī vidit, tum **dēmum** beātum ipse sē putāvit.

Posteā cōsul factus vēctum ē Siciliā frūmentum 10 magnō pretiō * dandum populō cūrāvit, quod plēbem agrōs, nōn **pugnās colere** voluit. Quā dē causā dam-nātus ad Volscōs tum Rōmānīs infestōs cōfūgit. Magnō **ubique** pretiō virtūs habētur. Itaque **quō late-brās** quaesitum * vēnit, ibi mox summum **adeptus est** 15 imperium. Imperātor ā Volscīs factus castra ad **quar-tum** ab urbe lapidem pōnit, agrum Rōmānum popu-lātur.

Missī dē pāce ad Mārcium lēgātī ferōx respōnsum rettulērunt. Iterum deinde iīdem missī nōn recipiun- 20 tur in castra. Sacerdōtēs quoque missī rem facere nōn potuērunt. Attonitus est senātus; perterritus populus; virī **pariter** ac mulierēs exitium **imminēns** doluērunt. Tum Veturia, Coriolānī mātēr, et Volumnia uxor, duōs **parvōs** filiōs sēcum trahēns, castra Volscōrum 25 petiērunt. Ubi mātrem cōspēxit Coriolānus: “Vī-cistī,” inquit, “**īram** meam, patria; huic tuam in mē **iniūriam condōnō.**” Complexus **inde** suōs castra mō-vit et exercitum ex agrō Rōmānō dēdūxit. Coriolānus posteā ā Volscīs ut prōditor occisus esse fertur; aliī 30 **usque** ad senectūtem vixisse eundem trādunt.

Corōnā, praemiō dōnātus: datur illī corōna, praemium. Magnō pretiō: magnum pretium ā populō postulāvit. Quaesi-tum: hoc est supīnum: quod quaerere voluit.

1. Quid fēcit Mārcius? 2. Ā quō institūtus est? 3. Quae illī post proelia semper data sunt? 4. Quem praecipuē dēlectāre

voluit? 5. Quis putāvit Mārcium beātum esse? 6. Quis ac-
cēpit frūmentum? 7. Ubi fuit frūmentum antea? 8. Quae
plēbī colenda erant? 9. Quī tum Rōmānōz nōn amāvērunt?
10. Quantī habētur virtūs? 11. Quae ā Mārciō quaesīta sunt?
12. Quō ā Volscīs dōnātus est? 13. Quam longē ab urbe castra
posuit? 14. Cum quālī respōnsō remissī sunt lēgātī? 15. Ā
quibus reiectī sunt? 16. Quōs postrēmō mīsērunt Rōmānī?
17. Quibuscum iērunt? 18. Huic: dē quō ūsūrpātur hoc vocā-
bulum? 19. Cuius castra deinde mōvit? 20. Quam diū postea
vīxit?

XVIII

CINCINNĀTUS

“Prō bonō pūblicō”

Aequī cōnsulem Minucium atque exercitum eius
cīntōs tenuērunt. Id ubi Rōmam nūntiātum est,
magnus **timor**, magnus **metus** fuit, populus enim pu-
tāvit urbem ipsam, nōn castra hostēs obsidēre. Quod
5 autem in alterō cōsule **parum** esse praesidī vīsum est,
magistrum * populī dicī placuit, nam rem **afflictam**
restituī voluērunt. Quīnctius Cincinnātus omnium
cōnsēnsū magister populī est dictus. Ille, spēs sōla
imperī Rōmānī, trāns Tiberim tunc coluit agrum. Ad
10 quem missī lēgātī **nūdum** * eum in agrō * **repperērunt**.
Salūs data **redditaque** est, deinde Quīnctius vestem
celeriter ē tēctō **prōferre** uxōrem Raciliam iussit, se-
nātūs enim mandāta **togātus** audire voluit.

Mox veste **indūtus** prōcessit Quīnctius, magistrum
15 populī eum lēgātī **aggrediuntur laetī**; magnum esse in
exercitū terrōrem expōnunt. Quīnctius igitur Rōmam
vēnit et domum dēductus est. Posterō diē ab urbe

profectus Minucium **obsidiōne** liberāvit, victōs hostēs sub iugum mīsit. Urbem triumphāns ingressus est. Ductī sunt ante **currum** hostium ducēs; mīlitāria signa 20 **praelāta sunt**; secūtus est exercitus **praedam com-**
portāns; **epulae instrūctae sunt** ante omnium domōs. Atque haec magnā **celeritāte** gessit Quīnctius, **sextō**
decimō enim diē officiō iam **fūctus est**, quamquam mūnus in sex mēnsēs accēpit. Tum ad bovēs redit et 25 agrum iterum colit.

Magister populī: saepius appellātur Dictātor. Nūdus: *i. e.*, nōn togātus. In agrō Cincinnātus arābat.

Dēclīnā in sententiīs (omnibus casibus): (sing.) magnus metus, urbem ipsam, alterō cōsule, rem afflīctam, spēs sōla: (plū.) lēgātī laetī, posterō diē, victōs hostēs, mīlitāria signa, sex mēnsēs.

XIX

M. FŪRIUS CAMILLUS

“Suum cuique”

Dum M. Fūrius Camillus urbem Falēriōs obsidet, lūdī magister plūrimōs et nōbilissimōs inde puerōs in castra Rōmānōrum perdūxit, et Camillō trādīdit, quā rē certum fuit Faliscōs dēpositūrōs bellum sēsē-
 que Rōmānīs dēditūrōs esse. Sed Camillus dolum 5
 prōditōris **dēspiciēns**, “Nōn ad similem tuī,” inquit, “vēnistī; sunt et bellī, **sīcut** pācis, iūra; arma habēmus nōn contrā eam aetātem, cui etiam in captīs urbibus
 parcitur, sed contrā armātōs, quī nec **laesi** nec **laces-**
 sītī ā nōbīs castra Rōmāna ad Vēiōs oppugnāvērunt.” 10
 Nūdārī deinde magistrum iussit eīque manūs post ter-

gum vinciri. Sic in urbem **redūcendum** pueris trādidit, quāsdam rēs * iis dedit, quibus prōditōrem ēgērunt in urbem **ferientēs**. Statim Falisci, beneficiō magis quam
15 armīs victi, portās Rōmānis aperuērunt.

Vēientēs etiam illō tempore bellum **renovārunt**. Quōrum magnās cōpiās fuisse indicat longa obsidiō.

PECŪNIA RŌMĀNA

Tunc primum ā militibus **hiemātum** est sub pellibus, tum primum stipendium ex **aerariō** militibus datum est
20 adāctique sunt militēs iūreiūrando, nisi post urbem captam sē nōn esse discessūrōs.

Posteā Camillus est **accūsātus**; dixerunt eum albīs equīs triumphāsse et praedam nōn aequē dīvisisse. Diē dictā ab Lūciō Apulēiō tribūnō plēbis damnātus Ardeam
25 **concessit**. Urbe ēgrediēns deōs **implōrāvisse** dicitur; “Si integrō * mihi haec iniūria facta est, prīmō quoque tempore **dēsīderium** mei civitāti **ingrātae** facite.”

Quāsdam rēs: i. e., virgās pueris dedit. Integrō: i. e., si nīhil malī fēcī.

Rescribe sententiās, haec verba in vōcem passivam vertēns: obsidet, perdūxit, dēpositūrōs esse, habēmus, iussit, trādidit, dedit, ēgērunt, aperuērunt, renovārunt.

XX

RŌMA SERVĀTUR

“Sunt lacrimae rerum”

Neque multō post Galli Senonēs Clūsium, Etrūriae oppidum, obsēdērunt. Clūsīnī ab Rōmānīs auxilium petiērunt. Missī sunt Rōmā trēs lēgātī, ex quibus autem ūnus contrā iūs gentium in aciem prōcessit et ducem Senonum interfēcit. Quā rē **commōtī** Senonēs ⁵ in **dēditionem** lēgātōs petiērunt. Quod hoc nōn **im-petrāvērunt**, aggressī sunt Rōmam et exercitum Rōmānum apud Alliam flūmen cecidērunt.

Victōrēs nōn multō ante sōlis occāsum ad urbem Rōmam perveniunt. Postquam hostēs **adesse** nūn- ¹⁰ tiātum est reliquī iuvenēs Rōmānī in arcem fūgērunt; seniōrēs vērō domōs rediērunt et **adventum** Senonum exspectāvērunt. Quī eōrum **magistrātūs** gesserant,* **ōrnātī** honōrum **insignibus** in portīs aedium sēdērunt, adventū hostium in suā dignitāte moritūrī. Interim ¹⁵ Galli, domōs **patentēs** ingressī, vident senēs, virōs veste et **voltūs** **nōbilitāte** diīs simillimōs. Ad hōs Galli velutī ad **simulācra** conversī stetērunt, sed ūnus ex hīs senibus dīcitur Gallum sē audācter **attingentem** * percussisse. Irātus Gallus eum occīdit; ab eō **initium** ²⁰ caedis **ortum** est. Cēterī omnēs in sēdibus suis **trucī-dātī** sunt.

Galli deinde impetum facere in arcem **statuunt**. Nocte **occultī**, trahentēs aliī aliōs, in summum **saxum** **ēvāsērunt**, neque **canēs** quidem **excitātī** sunt. Avēs * ²⁵

quāsdam nōn **fefellēre**, quibus in summā **inopiā** Rōmānī pepercerant,* quia erant Iūnōnī sacrae. Quae rēs Rōmānīs salūtī fuit.

Gesserant, pepercerant: tempus est plūsquamperfectum. Attingentem: barbam permulsit. Avēs: ānserēs.

1. Ubi fuit Clūsium? 2. Quibus Rōmānī auxilium dedērunt? 3. Unde missī sunt lēgātī? 4. Cuius culpā dux interfectus est? 5. Quid commōvit Senonēs? 6. Quō deinde iērunt? 7. Quandō Rōmam vērunt? 8. Quid fuit nūntius? 9. Quid dicis iuvenēs fēcisse? 10. Quid dicis senēs fēcisse? 11. Quī insignia gessērunt? 12. Quōs expectāvērunt? 13. Quid expectāvērunt? 14. Quālēs barbaris vidēbantur seniōrēs? 15. Quid fēcit quīdam Gallus? 16. Quid deinde fēcit senex? 17. Quot cecidērunt Gallī? 18. Quid deinde oppugnātum est? 19. Ā quibus animālibus auditī sunt? 20. Ā quibus nōn auditī sunt?

XXI

GALLĪ SUPERANTUR

“Vae victīs”

Mānlius, vir bellō **ēgregius**, **strepitū** excītātus cēterōs ad arma vocat et dum cēterī **dubitant** arma rapit et Gallum, quī iam in summō constitit, scūtō percussum dēicit. Is cadēns proximōs **sternit**, et hōc modō
5 omnēs Gallī **ascendentēs** facile dēiciuntur.

Tunc cōsēnsū omnium placuit ab exiliō Camillum **revocāre**. Missī sunt igitur ad eum lēgātī ipseque magister populī **absēns** dictus est. Interim **famēs** utrumque exercitum **urget**; sed quod Rōmānī nōluērunt Gallōs
10 putāre sē eā **necessitāte** ad dēditionem **cōgī**, multis locīs dē Capitoliō **cibus iactātur** in hostium **stationēs**.

TABULA IV

Ad postrēmum Gallī quoque obsidiōne fatigātī pretiō auri adductī obsidiōnem relinquere pollicentur. Nōn aequa autem pondera sunt allāta, et Gallōrum dux
 15 gladium per contumēliam addit.* Statim Camillus magister populī intercēdit, colligit enim Rōmānī exercitūs reliquiās, adimī aurum dē mediō iubet nūntiatque Gallīs, “Vōs ad proelium expedite!” Instruit deinde aciem et Gallōs obruit. Nē nūntius quidem cala-
 20 mitātis relictus est.

Magister populī, quod patriam ex hostibus recēpit, triumphāns urbem ingreditur et ā militibus parēns patriae conditorque alter urbis appellātur. Sed ut oppidum cīvibus, ita cīvēs oppidō reddidit. Iubent
 25 enim tribūnī plēbem ruīnās relinquere et in urbem parātam Vēiōs omnia sua trānsportāre. Sed ōmen senātus accipit, quod centuriō quīdam dixit: “Statue signum, hīc manēbimus * optimē,” nec Rōmam dēseruērunt.

Gladium per contumēliam addit: dixit quoque, “Vae victīs!” Manēbimus: tempus futūrum.

1. Quid excitāvit Mānlium? 2. Ā quālī virō vocātī sunt cēterī ad arma? 3. Ā quibus dubitātur? 4. Quid rapuit Mānlius? 5. Quālis fuit dēiectus Gallōrum? 6. Ubi fuit Camillus? 7. Quot exercitūs famē urgentur? 8. Quid autem facere nōluērunt Rōmānī? 9. Cuius cōpiam reiēcērunt? 10. Quid postrēmō faciunt Gallī? 11. Quid accipere pollicentur? 12. Quantus fuit iam exercitus Rōmānus? 13. Quid imperāvit Camillus? 14. Quot reliquērunt Rōmānī? 15. Quid reddidit Camillus Rōmānīs? 16. Quod nōmen dedērunt illī militēs? 17. Unde iubent tribūnī plēbem ire? 18. Quō iubent eōs ire? 19. Ā quō datum est ōmen senātui? 20. Num dēserta est Rōma?

XXII

T. MĀNLIUS TORQUĀTUS

“Fortiter, fidēliter, fēliciter”

T. Mānlius ob ingenī et linguae impedimenta ā patre rū̄s dīmissus est. Audīvīt posteā patrī diem

AGMEN RŌMĀNUM

dictam esse ā Pompōniō, tribūnō plēbis, itaque cēpit cōnsilium agrestis animī, sed pietāte laudābile. Gladiō cīnetus primā lūce in urbem atque ā portā cōnfestim ad Pompōnium pergit; immissus gladium stringit et Pompōniō imminēns “Tē interficiam,*” inquit, “nisi

ab inceptā **accūsātiōne dēsistēs.***” Perterritus tribūnus, quī vīdit **ferrum** ante oculōs micāns, **accūsātiōnem** dimisit. Ea rēs adulēcentī eō maiōrī fuit honōrī, quod animum eius **sevērītās paterna** ā pietāte nōn āvertit, itaque eōdem annō tribūnus militum factus est.

Posteā Gallī ad tertium lapidem trāns Aniēnem fluvium castra posuērunt, exercitus Rōmānus ab urbe profectus in **citeriōre rīpā flūminis cōnstitit**. Pōns in mediō fuit; tunc Gallus **eximiā** corporis magnitudīne in **vacuum** pontem prōcessit et quam maximā **vōce** potuit: “Tū quem nunc,” inquit, “Rōma fortissimum habet, prōcēde ad pugnam.” Diū inter prīncipēs iuvenum Rōmānōrum **silentium** fuit. Tum T. Mānlius ex statione ad imperātōrem pergit: “Sī tū permittis, volō ego illī ostendere mē ex eā **familiā** ortum esse, quae Gallōrum **agmen** ex **rūpe** Tarpēiā dēiēcit.” Cui imperātōr “Perge,” inquit, “et nōmen Rōmānum **clāris-**
simum praestā.”

Armant deinde iuvenem amīcī. Exspectat eum Gallus laetus. Ubi cōstitērunt inter duās aciēs, Gallus gladium cum magnō **sonitū** in arma Mānlī dēicit. Mānlius vērō hostem occīdit. Iacentī ōrnamēntum * **dētrahit**, quod **collō** circumdedit suō. Mānlius inde Torquātī **cognōmen** accēpit.

Interficiam, dēsistēs: tempus futūrum. Ōrnamēntum: hoc appellātur torquis.

Dēclīnā in sentiētiis: (sing.) agrestis animī, prīmā lūce, ferrum micāns, ea rēs, eōdem annō: (plū.) exercitus Rōmānus, vacuum pontem, maximā vōce, nōmen Rōmānum, duās aciēs.

XXIII

DĒ SEVĒRITĀTE RŌMĀNĀ

“Nōn omnis moriar”

Idem Mānlius, postea cōsul factus bellō Latīnō, disciplīnam militārem restituere voluit, itaque prō-nūntiāvit: “Nūllī licet extrā ordinem cum hostibus pugnāre.” T. Mānlius, cōsulis filius, propius fortē ad stationem hostium accesserat, et is quī Latīnō equitātū 5 praeerat, ubi cōsulis filium agnōvit: “Vīsne,” inquit, “congregī mēcum et singulāris certāminis ēventū cernere maximē equitem Latīnum Rōmānō praestāre?” Iuvenis igitur oblitus imperī paternī in certāmen ruit, Latīnum ex equō dēiectum occīdit, spolia lēgit, in castra 10 ad patrem vēnit. Filium cōnspicātus cōsul sine morā milites tubā convocat. Quī postquam frequentēs convēnere: “Quandōquidem,” inquit, “tū, fili, contrā imperium cōsulis pugnāstī, oportet tē disciplīnam, quam solvistī, poenā tuā restituere. Triste exemplum, sed in 15 posterum idōneum iuvenibus eris.” Deinde filium suum statim caedī iussit.

Operae pretium erit aliud sevērītātis disciplīnae Rōmānae exemplum prōferre. Cn. Pisō fuit vir ā multis vitiis liber, sed praeceps et maximē sevērus. 20 Is irātus ad mortem dūcī iusserat militem, putāns eum interfēcisse socium. Illī rogantī tempus aliquod ad quaerendum nōn dedit. Damnātus miles extrā castrōrum vāllum ductus est et iam cervicem offerēbat, cum subitō cōspexērunt illum socium, quī occīsus 25

dīcēbātur. Tunc centuriō suppliciō **praepositus** condī gladium iubet. Ambo socii alter alterum complexi **ingenti concursū** et magnō **gaudiō** exercitūs dēdūcuntur ad Pīsonem. Ille **furēns** utrumque ad mortem dūcī
 30 iubet, addit etiam centuriōnem, quī damnātum redūxerat, haec **fātus**: “Tē morte poenās dare iubeō, quia iam damnātus es; tē, quia causa **damnātiōnis** sociō fuistī; tē, quia iussus occidere militem imperātōrī nōn **paruistī**.”

In alterā parte fābulae, verte omnia verba indicātiva in tempus praesēns, nisi iam in eō tempore sunt. Verte haec participia in clausulās (vid. Pēnsa VII, XVI): factus, volēns, oblītus, putāns, rogantī, damnātus. Scribe in sententiīs tempora primitīva: agnōvit, cōspicātus, fātus, paruistī.

XXIV

P. VALERIUS LAEVĪNUS ET PYRRHUS

“Inest clēmētia fortī”

Tarentinī Rōmānōrum lēgātīs iniūriam fēcerant, illis igitur bellum indictum est. Hī ā Pyrrhō, Ēpīrī rēge, contrā Rōmānōs auxilium poposcērunt, quī ex **genere** Achillis ortum trahēbat. Is paulō post in
 5 Ītaliā vēnit tumque prīmum Rōmānī cum hoste quī trāns **mare** vēnerat dīmīcāvērunt. Missus est contrā eum cōsul P. Valerius Laevīnus. Hic **explōrātōrēs** Pyrrhī cēpit, iussit eōs per castra dūcī, ostendit illis omnem exercitum, dīmīsit dīcēns: “**Renūntiāte** Pyrrhō
 10 **quaecumque** ā Rōmānīs aguntur.” Commissa est mox pugna, et ubi iam Pyrrhī exercitus **pedem** referēbat, rēx ferās * in Rōmānōrum aciem agī iussit; tumque

mūtāta est proelī fortūna. Rōmānōs ingentium corporum **mōlēs** armātōrumque in eīs stantium speciēs perterrit. Equī etiam, **cōnspectū** perturbātī, equitēs 15 vel ab sē dēiciēbant vel sēcum in fugam rapiēbant. **Nox** proeliō finem dedit.

Pyrrhus captivōs Rōmānōs summō honōre habuit; occisōs **sepelivit**. Quōs ubi **adversō** volnere et ferōcī voltū etiam mortuōs iacentēs vīdit, tulisse ad caelum 20 manūs dicitur cum hāc vōce: “Tōtīus **orbis dominus** esse poterō, sī **tālēs** mihi mīlitēs **contingent**.” Amīcīs laetis: “Quid est mihi cum tālī victōriā,” inquit, “ubi exercitūs **rōbur** āmittō? Sī iterum eōdem modō vīcerō, sine ūllō mīlite in Ēpīrum revertar.” Deinde ad urbem 25 Rōmam magnīs itineribus contendit; omnia ferrō ignīque **vastāvit**; ad **vīcēsimum** ab urbe lapidem castra posuit. Pyrrhō obviam vēnit Laevinus cum novō exercitū. Quem ubi vīdit rēx ait sibi eandem contrā Rōmānōs esse fortūnam quam Herculī contrā feram,* 30 cui tot capita **rūrsum** nāscēbantur, quot ab eō caesa erant. Deinde in Campāniam sē recēpit; missōs ā senātū de **redimendis** captivīs lēgātōs cum honōre excēpit. Captivōs sine pretiō reddidit, et Rōmānī, quī virtūtem eius iam cognōverant, cognōvērunt etiam 35 **hūmānitātem**.

Ferās: *i. e.*, elephantōs. Feram: *i. e.*, hydram, serpentem quae in aquā habitābat.

In hīs sententiīs (in primā parte fābulae) verte vōcem actīvam in passīvam, et vice versā: 1 (Tarentīnī), 2 (Hī), 4 (Missus), 7 (Rōmānōs), 8 (Equī), 9 (Nox). Hās sententiās (in alterā parte fābulae) rescribe “post dicō”: 1 (Pyrrhus), 4 (Sī), 5 (Deinde), 6 (Pyrrhō), 8 (Deinde).

XXV

RŌMĀNĪ PĀCEM RECŪSANT

“In vīnō vēritās”

- Erat Pyrrhus mīti ac **indulgentī** animō. Tarentīni intellēxērunt sē prō sociō dominum accēpisse, quā rē **sortem** suam dolēbant idque quidem liberius ubi **vīnō** indulserant. Rūmor ad Pyrrhum dēlātus est. Sed ubi
- 5 rēx quaesivit: “Num ea, quae pervēnērunt ad **aurēs** meās, dīxistis?” “Et haec dīximus,” inquiunt, “rēx, et multō plūra et graviōra dictūrī fuimus, sed vīnum dēfēcit.” Pyrrhus, quī **mālēbat** vīnī quam hominum eam **culpam** vidērī, rīdēns eōs dīmīsīt.
- 10 Pyrrhus igitur, volēns pācem et foedus cum Rōmānis post victōriam facere, Rōmam mīsīt lēgātum Cīneam, iussit eum pācem aequīs **condiciōnibus** **prōpōnere**. Erat is rēgī **familiāris** multumque apud eum grātiā valēbat. Cīneās tamen rēgis **cupiditātem** nōn laudā-
- 15 bat; nam Pyrrhus quondam dixit sē velle Ītaliā imperiō suō subicere, sed Cīneās: “Ubi Rōmānī superātī sunt,” inquit, “quid agere in animō habēs, rēx?” “Ītaliae vicīna est Sicilia,” inquit Pyrrhus, “nec **difficile** erit eam armīs occupāre.” Tunc Cīneās, “Quid
- 20 deinde āctūrus es?” Rēx, quī nōndum Cīneae mentem **perspexerat**: “In Āfricā,” inquit, “trāicere mihi in animō est.” Cui ille: “Quid deinde, rēx?” “Tum dēnique, mī Cīneās,” inquit Pyrrhus, “nōs quiētī dabimus **dulcīque** **ōtiō fruēmur**.” Tum Cīneās: “At quid
- 25 **impedit**, quōminus istō **ōtiō** iam nunc fruāris * ?”

Intrōductus Cineās in senātum rēgis virtūtem amīcumque in Rōmānōs animum verbīs laudābat, et **sententia** senātūs ad pācem et foedus faciendum **vergere** vidēbātur. Sed Appius Claudius, ob senectūtem abesse ā cūriā nūper solitus, cōnfestim in senātum dēferri sē³⁰ iussit. Ibi gravissimā **ōrātiōne** contrā pācem suāsīt, itaque respōnsum Pyrrhō ā senātū est: “Dōnec Italiā **excesseris**, pācem cum Rōmānīs habēre nōn poteris.” **Praetereā** Rōmānī captivīs omnibus, quōs Pyrrhus reddiderat, dēdecorī habērī iussērunt, armātī enim³⁵ captī erant. Ita lēgātus ad rēgem revertit; ā quō ubi Pyrrhus quaesivīt, “**Quālem** Rōmam **comperistī**?” Cineās respondit, urbem sibi templum, senātum vērō **concilium** rēgum esse vīsum.

Fruāris: subiūctivum praesēns post quōminus: Quid est propter quod ōtiō nōn nunc frueris?

Scrībe in sententiīs tempora prīmītiva hōrum verbōrum: malēbat, prōpōnere, perspexerat, fruēmur, impedit, suāsīt, excesseris, comperistī. Verte haec participia in clausulās: rīdēns, volēns, intrōductus, solitus. Verte hās clausulās in participia: intellēxērunt quā rē, ubi quaesivīt, quī malēbat, quī perspexerat, dabimus -que, lēgātus revertit.

XXVI

C. FABRICIUS ET PYRRHUS

“Semper Idem”

Ex lēgātīs, quī ad Pyrrhum dē captivīs redimendīs vēnerant, fuit C. Fabricius. Cuius postquam audīvīt Pyrrhus magnum esse apud Rōmānōs nōmen, ut virī

boni et bello egregii, sed parum pecuniae habentis, eum
 5 **prae** ceteris cum honore ac **liberaliter** habuit, eique
 munera atque aurum obtulit; quae omnia **repudiavit**
 Fabricius.

Eius admiratus virtutem Pyrrhus illum **secreto** in-
 vitavit, nam voluit eum patriam deserere secumque
 10 velle vivere, quartamque
 etiam regni sui partem obtu-
 lit. Cui Fabricius ita re-
 spondit: "Si me virum bonum
 iudicas, cur me vis corrum-
 15 pere? **Sin** vero malum, cur
 mihi **instas**?"

NĀVIS RŌMĀNA

Postea uno anno, ubi omnis
 spes pacis inter Pyrrhum et
 Romanos conciliandae depo-
 20 sita est, Fabricius consul
 factus contra eum missus est. Vicina castra ipse et
 rex habuerunt, et servus * quidam regis nocte ad Fa-
 bricium venit eique pollicitus est ob praemium ac-
 ceptum Pyrrhum **veneno** necare. Hunc Fabricius
 25 vinctum reduci iussit ad dominum, et Pyrrho dici
 servum hoc contra caput eius proposuisse. Tum rex
 admiratus eum dixisse fertur: "Ille est Fabricius, qui
 difficilius ab **integritate** quam sol a cursu potest averti."

Pyrrhus ubi contra Romanos parum **perfectum** se
 30 intellexit, Siciliam imperi sui facere statuit. **Inde** re-
 versus **praeter** Locros classe veheretur, et **opes** templi
 Proserpinae integros ad eam diem spoliavit; atque ita
 ubi pecuniam in **naves** imposuit ipse terra est profectus.
 Quid ergo **evenit**? Classis postero die maximam tem-

pestāte frācta est omnēsque nāvēs, quae sacram 35
 pecūniam habēbant, in lītora Locrōrum ēiectae sunt.
 Quā tantā calamitāte **doctus tandem** deōs esse, super-
 bissimus rēx pecūniam omnem collēctam in templum
 Prōserpinae referri iussit. Nec tamen illi **umquam** boni
 quicquam ēvēnit, **pulsusque** Italiā **miseram** mortem 40
 obiit.

Servus quīdam: in hāc fābulā, est medicus.

Scribe primam partem fābulae in tempore praesentī; scribe
 eandem partem in tempore futūrō. Verte in clausulās haec
 participia: admirātus, factus, vīctum, reversus, doctus, collēc-
 tam, pulsus. Scribe in sententiis tempora primitiva: doctus,
 pulsus, reversus.

XXVII

MĀNIUS CURIUS

“Tū regere imperiō populōs, Rōmānc, mementō”

Mānius Curius contrā Samnītēs profectus eōs in-
 gentibus proeliis vicit. In quō bellō permultum agrī
 hominumque maximam vim cēpit, sed ipse inde **dīves**
 fieri nōluit. Illi ad **focus** sedentī magnum aurī pondus
 Samnītēs attulērunt, ab eō autem repudiātī sunt, 5
 dixitque nōn aurum habēre sibi clārum vidērī, sed
 aurum habentibus **imperāre**. Quō respōnsō Curius
 Samnītibus ostendit, sē neque aciē vinci neque pecūniā
 corrumpī posse.

Posteā cōsul creātus contrā Pyrrhum missus est; 10
 in Capitoliō **dēlēctus** habēbātur et iūniōrēs dēfessī
 bellō nōmina nōn dabant. Coniēcit igitur in ūnum

locum omnium cīvium nōmina, primum nōmen extractum vocārī iussit. Ubi adulēscēns nōn respondit,
 15 bona eius hastae subiēcit. Deinde is questus dē iniuriā cōsulis tribūnōs plēbis appellāvit; Curius autem ipsum quoque vēndidit, nam “Nihil,” inquit, “opus est reī-pūblīcae eō cīve quī nescit pārēre.” Neque tribūnī plēbis adulēscētī auxiliō fuērunt; posteāque rēs in
 20 cōnsuētūdinem abiit, et quī post dēlectum rīte āctum militiam recūsāvit, in servitūtem vēnditus est. Hōc terrōre cēterī adāctī nōmina mātūrissimē dedērunt.

Hīs cōpiīs Curius Pyrrhī exercitum vīcit dēque eō rēge triumphāvit. Insignem triumphum fēcērunt quat-
 25 tuor ferae * cum turribus suis, tum primum Rōmae vīsae. Victus rēx praesidium Tarentī reliquit et in Ēpirum revertit.

Posteā subita mors rēgis Rōmānōs metū liberāvit. Pyrrhus enim, dum Argōs oppugnat, urbem iam in-
 30 gressus ā iuvene quōdam Argīvō hastā leviter volnerātus est. Māter adulēscētis cum aliīs mulieribus ē tēctō domūs proelium spectābat; quae ubi vīdit Pyrrhum in auctōrem volneris suī magnō impetū ferrī, periculō filiī suī commōta continuō tēctī partem * rapuit
 35 et utrāque manū sublātam in caput rēgis dēiēcit.

Quattuor ferae: elephantī. Tēctī partem: tēgulam.

Dēclinā in sententiīs: (sing.) ingentibus proeliīs, quō bellō, maximam vim, illī sedentī, dēlectus habitus: (plū.) ūnum locum, hōc terrōre, insignem triumphum, iuvene quōdam, volneris suī.

XXVIII

RĒGULUS CONTRĀ POENŌS ET SERPENTEM

“Cum grānō salis”

M. Rēgulus Poenōs magnā ruīnā **oppressit**, et Hannō Carthāginiēnsis ad eum vēnit, quasi dē pāce āctūrus. Rē vērā autem mōram **interpōnere** voluit, nam novās cōpiās ex Āfricā exspectābat. Is ubi ad cōsulem accessit, **ēditus est** militum clāmor audītaque vōx: “Idem 5 huic faciendum est, quod paucīs ante annīs Cornēliō cōsulī ā Poenīs factum est.” Cornēlius enim velut in colloquium per dolum ēvocātus ā Poenīs comprehēsus erat et in vincula coniectus. Iam Hannō timēre incipiēbat, sed perīculum callidō respōnsō āvertit: “Hoc 10 vērō,” inquit, “sī fēcēritis, nihilō eritis Āfrīs meliōrēs.” Cōsul silēre iussit eōs quī pār parī referri volēbant, et **aptum** dignitatī Rōmānae respōnsum dedit: “Istō tē metū, Hannō, fidēs Rōmāna liberat.” Dē pāce, quia neque Poenus bonā fidē agēbat et cōsul victōriam 15 quam pācem mālēbat, nōn convēnit.

Rēgulus deinde in Āfricam prīmus Rōmānōrum dum trāiēcit. Clypeam urbem et trecenta **castella** expugnāvit, neque cum hominibus solum, sed etiam cum **mōnstris** dīmīcāvit. Nam ubi ad flūmen Bagradam 20 castra habuit, **serpēns** mirā magnitūdine exercitum Rōmānōrum **vexābat**; multōs militēs ingentī ōre comprehendit; **nōnnūllōs** foedō spīritū **exanimāvit**. Neque ea tēlōrum ictū volnerārī potuit, quod **dūriissima** pellis omnia tēla facile **reppulit**. Tandem, velut arx quaedam 25

mūnīta, dēiecta est. Sed ubi saxōrum pondere oppressa iacuit, **cruōre** suō flūmen corporeque foedō vicīna loca corrūpit Rōmānōsque castra inde removēre coēgit. Pellem ferae, centum et **vīgintī** pedēs longam,
 30 Rōmam mīsit Rēgulus.

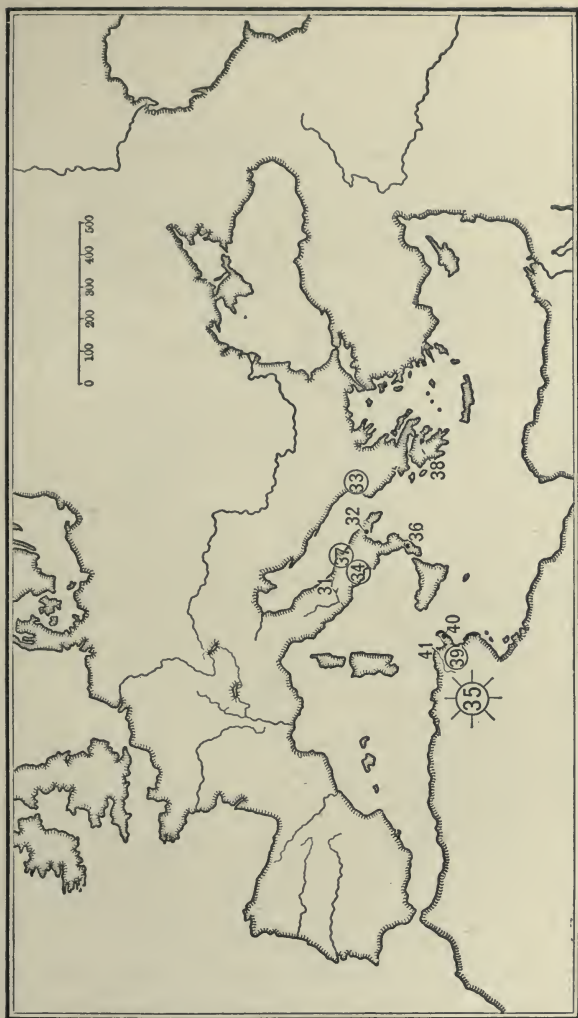
1. Quid ā Rēgulō factum est? 2. Quid dīcis Hannōnem fēcisse? 3. Quid vīsus est Hannō facere velle? 4. Quādo ēditus est clāmōr mīlitum? 5. Quid putās eōs dīxisse? (Verte "quod" in "hoc enim.") 6. Quid Cornēliō fēcerant Poenī? 7. Scribe ūnum verbum quod idem significat ac "timēre incipiēbat." 8. Quae verba dixit suīs militibus cōsul? 9. Quid dixit Hannōnī vērū esse? 10. "Neque Poenus mālēbat." Scribe "post dīcō." 11. Quid deinde ā Rēgulō factum est? 12. Quid dīcis eum fēcisse? 13. Quid factum est ā serpente? 14-20. Nārrā hanc alteram partem fābulae in tempore praesentī.

XXIX

RĒGULUS APUD POENŌS

"Iūstum et tenācem prōpositī virū"

Huic ob rēs **bene** gestās imperium in annum proximum **prōductum** est. Quod ubi cognōvit Rēgulus, scripsit senatūi, custōdem suum (in **agellō** quem habēbat) mortuum esse, et servum **occāsiōnem nactum** cum
 5 multīs bonīs fūgissee. Itaque petīvit: "Mihi **succes-
 sōrem** in Āfricam mittite, propterea quod, sī ager dēserētur, neque uxor neque liberī cibum habēbunt." Senātus ubi litterās accēpit rēs quās Rēgulus āmiserat pūblicā pecūniā redimī iussit, agellum colendum lo-
 10 cāvit, cibum coniugī ac liberīs **prae**buit. Rēgulus deinde multīs proeliis Carthāginiēnsium opēs frēgit eōsque

TABULA V

pācem petere coēgit. Hanc autem Rēgulus nōluit nisi dūrissimīs condiціōnibus dare, itaque ā Lacedaemoniīs illi auxilium petiērunt.

15 Lacedaemoniī Xanthippum, virum belli perītissimum, Carthāginiēnsibus auxiliō mīsērunt, ā quō Rēgulus victus est **ultimā** calāmitāte; nam duo solum **mīlia** hominum ex omnī Rōmānō exercitū ēvāsērunt, et Rēgulus ipse captus et in carcerem coniectus est. Inde
20 Rōmam dē commūtātiōne captivōrum missus est; pollicitus est autem illis; “Sī nōn impetrābō, redibō ipse Carthāginem.”

Rōmam vēnit; **inductus** in senātum mandāta exposuit; sententiam dicere recūsāvit; “Iūreiūrandō hostium,” inquit, “teneor, neque iūre dīcam.” Iussus
25 tamen sententiam dicere, negāvit esse ūtile, captivōs Poenōs reddi, illōs enim adulēscentēs esse et bonōs ducēs, sē iam cōfectum senectūte. Cuius quod valuit **auctōritās**, captivī **retenti sunt**, ipse, quamquam re-
30 tinēbātur ā **propinquīs** et **amicīs**, Carthāginem rediit. Neque vērō tunc eum fefellit, sē ad dūrissimum hostem et ad sevērissima supplicia proficīscī, sed iūreiūrandō sē tenērī putāvit. Reversum Carthāginiēnsēs omnī **cru-**
ciātū necāvērunt. Hic fuit Rēguli **exitus**, ipsā vitā
35 clārīor et nōbilior.

“Scrīpsit senātui.” Quae erant verba epistolae? “Senātus praebuit.” Scrībe in tempore praesentī; in futūrō. “Rēgulus petiērunt.” Scrībe “post dīcō.” “Lacedaemoniī missus est.” Verte actīva verba in vōcem passīvam, et vice versā. “Iūreiūrandō dīcam.” Scrībe in ōrātiōne obliquā. Scrībe in ōrātiōne rēctā sententiam quae post “negāvit” stat.

XXX

FABIUS CŪNCTĀTOR

“Festīnā lentē”

Hannibal, Hamilcaris filius, novem annōs nātus, ā patre ad ārās adductus **odium** in Rōmānōs **aeternum iūrāvit**. Quae rēs maximē vidētur concitāsse bellum Pūnicum **secundum**. Nam post mortem Hamilcaris Hannibal causam bellī quāerēns Saguntum, cīvitatē 5 Hispāniae, diripit. Quam ob rem Rōmā missi sunt Carthāginem lēgātī. Urbem **reficere** nōluērunt Poenī, itaque bellum eīs indictum est.

Hannibal iuga Pŷrēnaei et Alpium superāvit et in Ītaliā vēnit. Trēs imperātōrēs Rōmānōs singulōs 10 vīcit. Contrā hostem tam **saepe** victōrem missus Q. Fabius magister populī Hannibalis impetum morā frēgit; nam priōrum ducum calamitātibus doctus bellī ratiōnem mūtāvit. Discēdere ab **ancipitī** proeliō et Ītaliā solum tuērī cōstituit, Cūnctātōrisque nōmen 15 et **laudem** summī ducis meruit.

Per loca alta agmen dūcēbat satis magnō ab hoste intervāllō, quā rē neque eum āmisit neque cum eō congressus est; castris militēs tenēbantur. Dux neque deerat occāsioni rei bene gerendae quae ab hostibus 20 dabātur, neque ūllam ipse hostibus dabat. Itaque ubi ex levibus proeliis superior discessit, militēs minus iam coepit **paenitēre** aut virtūtis suae aut fortunae.

His artibus Hannibalem Fabius in agrō Falernō locōrum **angustiis** clausit, sed ille sine ūllō exercitūs 25

dētrimentō sē expēdīvit. Nam āridās frondēs in boum cornibus vīntās prīmā nocte incendi bovēsque ad montēs, quōs Rōmānī occupāverant, agī iussit. Quī ubi incēnsīs cornibus per montēs, per silvās hūc
 30 illūc agēbantur, Rōmānī spectāculō attonitī cōstī-
 tērunt; ipse Fabius, insidiās esse exīstimāns, militēs extrā vāllum ēgredi vetuit. Intereā Hannibal ex angustīis ēvāsīt.

1. Quem appellāvit Hannibal patrem? 2. Ubi iūrāvit?
3. Quid fuit Saguntum? 4. Quō et unde missī sunt lēgātī?
5. Quī bellum indīxērunt? 6. Quibus indictum est? 7. Unde vēnit Hannibal?
8. Quōrum exercitūs superāvit? 9. Quō modō vīcit Fabius?
10. Quae illum docuerant? 11. Quid relinquere cōstituit?
12. Quid ab illō meritum est? 13. Quālibus locīs agmen dūcēbat?
14. Quid nōnnumquam dabant eī hostēs?
15. Cuius nōn paenituit militēs? 16. Quae erant angusta?
17. Quibus animālibus terruit Hannibal Fabium?
18. Quid temporis fuit? 19. Quae membra boum incēnsa sunt?
20. Ubi retinuit militēs Fabius?

XXXI

PLŪRA DĒ FABIŌ

“Virtūs vīcīt invidiam”

Deinde Hannibal, ut Fabius apud suōs habeat invidiam, omnia circum vastat, agrum eius integrum relinquit. At Fabius Rōmam Quintum filium mittit, incolumem ab hoste relictum agrum vēndit, ut eius
 5 pretiō captīvōs Rōmānōs redimat.

Minimē grāta tamen Rōmānīs est Fabī cūnctātiō. Auget invidiam Minucius, magister equitum, quī

dīcit: illum bellum dūcere, quō diūtius in magistrātū sit, sōlusque et Rōmae et in exercitū imperium habeat. Hīs sermōnibus adducta plēbs magistrō populī magis- 10 trum equitum imperiō **aequat**. Hanc iniūriam aequō animō fert Fabius, exercitumque suum cum Minuciō dīvidit. Minucius autem **temerē** proclium committit, eum ut **iuvet** venit Fabius. Cuius subitō adventū **pressus Hannibal receptuī** canit, sic **cōfessus**, ab sē 15 Minucium, sē ā Fabiō victum esse. Minucius autem periculō liberātus castra cum Fabiō iungit, patrem eum appellat, militibus imperat ut idem faciant.

Posteā Hannibal Tarentō per prōditiōnem **potitus est**. Hanc urbem ut Poenīs trādant, **tredecim** ferē 20 nōbilēs iuvenēs Tarentīnī coniūrant. Hī nocte urbe ēgressī ad Hannibalem veniunt. Quid parent, exponunt, quā rē Hannibal laudat eōs **monetque**: “Re-deuntēs **pecora** Carthāginiēnsium ad urbem agite et velutī praedam ex hoste factam custōdibus portārum 25 dōnāte.” Id iterum ac saepius fit, quā rē, quōcumque noctis tempore dant signum, porta urbis aperitur. Tunc Hannibal eōs nocte mediā cum decem mīlibus hominum dēlectōrum sequitur. Putant **vigiliae** sē scīre quis sit; Hannibal ingreditur; Rōmānī **passim** 30 trueīdantur. Līvius Salinātor, Rōmānōrum **praefec-tus**, in arcem cōnfūgit.

(Exemplum. Ut Fabius invidiam habeat: Quod volt Fabium invidiam habēre.) Sic verte: ut redimat, quō sit, ... habeat, ut iuvet, ut faciant, ut trādant. Quae sunt verba dicentis aut quaerentis? illum dūcere, ab sē esse, quid parent (quaestiō est: Quid parātis?), sē scīre, quis sit?

XXXII

VALĒ, FABĪ!

“Dux fēmina factī”

Proficīscitur igitur Fabius ut Tarentum recipiat, urbemque obsidiōne cingit. Levissima rēs eum adiuvat ut ingentem rem perficiat. Praefectus praesidī Tarentīnī maximum habet amōrem ergā
 5 **gracilem** puellam, cuius frāter est in Fabī exercitū. Miles, quī ā Fabiō iubētur, prō prōditōre Tarentum trānsit ac per sorōrem praefectō **persuādet** ut urbem trādat. Fabius
 10 vigiliā primā accēdit ad eam partem mūrī, cuius praefectus custōs est. Adiuvant recipiuntque eius milītēs, Rōmānī in urbem trānseunt. Hannibālī nūntiātur Tarentī **oppugnātiō**,
 15 quā rē ut opem ferat **mātūrat**; sed ubi captam urbem esse audit: “Et Rōmānī,” inquit, “suum Hannibalem habent; eādē, quā cēpimus, arte Tarentum āmisimus.”

LICTOR

20 Postēā Līvius Salinātor **cōram** Fabiō sē iactat, dicēns sē arcem Tarentīnam retinuisse, eum suā operā Tarentum recēpisse. “Certē,” inquit Fabius rīdēns, “nam nisi tū āmisissēs,* ego numquam recēpissem.* ”

Q. Fabius iam senex filiō suō cōsulī lēgātus est; et
 25 ubi in eius castra venit, filius obviam patrī **prōgreditur**,

duodecim viri,* ut mōs est, ante eum prōcēdunt. Equō vehitur senex neque ubi **appropinquat** cōsul dēscendit. Iam ex hīs duodecim virīs undecim paternam dignitatem **verentēs** silentiō praeter eum eunt. Quod cōsul **animadvertit**, proximum virum iubet imperāre 30 Fabiō patri, ut ex equō dēscendat. Pater tum dē-siliēns: “Nōn ego, fili,” inquit, “tuum imperium neglegō, sed experiri volō, num sciās tē cōsulem esse.”

Ad summam senectutem vixit Fabius Maximus, dē rē publicā bene **merēns**. Ille enim rem Rōmānam 35 cūctandō restituit.

Nisi amississēs, et c.: subiūctivum plūsquamperfectum: cōdiciō indicat rem vēram nōn fuisse. Duodecim viri: licetōrēs.

Verte ut in priōre pēnsō: ut recipiat, ut perficiat, ut trādat, ut ferat, captam esse, sē retinuisse, eum recēpisse, ut dēscendat, num sciās, tē esse.

XXXIII

HANNIBAL TERENTIIUM VARRŌNEM SUPERAT

“Quem Iuppiter volt perdere, dēmentat prius”

Hannibal in Etrūriam iam pervēnit. Contrā eum Rōmā profecti sunt duo cōsulēs, Paulus Aemilius et Terentius Varrō. Paulō Fabi cūctātiō magis placet; Varrō autem, quī ferōcior est, ācriōra sequitur cōsilia. Ambo cōsulēs ad vīcum, quī Cannae appellātur, 5 castra mūnīvērunt. Ibi deinde Varrō contrā Pauli voluntātem aciem instruit et signum pugnae dat.

Victus caesusque est Rōmānus exercitus; numquam graviōre vulnere afflicta est rēs pūblica. Paulus
 10 Aemilius tēlis obrutus cadit; quem mediā in pugnā sedentem in saxō saucium et morientem cōspicit quidam tribūnus militum. "Cape," inquit, "hunc equum et fuge, Aemili. Etiam sine tuā morte lacrimārum satis dolōrisque est." Ad eum cōsul: "Tū quidem
 15 cavē nē brevī tempore ē manibus hostium fuga interclūdatur! Abī, nūntiā patribus, ut urbem mūniant ac praesidiis cōfirmant. Mē in hāc caede meōrum militum patere perire."

Alter cōsul cum paucis equitibus Venusiam
 20 fūgit. Cōsulārēs cadunt vīginti, ex senātū capti aut occisi trīgintā, nōbilēs viri trecenti, militum quadrāgintā milia, equitum tria milia et quīngenti.

Ab Hannibale victōre cēteri quaerunt cūr quiētem nōn ipse sūmat et dēfessīs militibus det; sed Maharbal,
 25 minimē intermittendum esse proelium exīstimāns, Hannibalem hortātur ut statim Rōmam pergat. Hannibal illud nōn probat, cui Maharbal: "Nōn omnia certē," inquit, "eīdem dii dedēre. Vincere scīs, Hannibal; victōriā ūtī nescīs." Mora huius diēi satis crēditur salūtī
 30 fuisse urbī et imperiō, nam Hannibal victōriā potest ūtī, frui māvolt.

Verte ut in priōre pēnsō: (nē) interclūdatur, ut cōfirmant, cūr sūmat, (cūr) det, intermittendum esse proelium, ut pergat. Scribe post "imperat ut": pervēnit, sequitur, mūniverunt, dat, cavē, abī, patere. Scribe post "quaerit num": effūgit, cadunt, probat, scīs, crēditur, potest, māvolt.

XXXIV

RŌMĀNĪ VĪRĒS RECUPERANT

“Rōma aeterna”

Numquam tantum metūs Rōmae fuit, quantum ubi acceptae calamitātis nūntius pervēnit. Nihilō tamen **dēterior** fit virtūs populī; **quīn** etiam animō cīvītās maximō est, Varrōnī ex tantā calamitāte redeuntī obviam eunt et grātiās agunt, dicunt eum dē rē publicā 5 spē nōn dēiectum esse. Nōn autem ex vītae cupiditāte, sed ex rei publicae amōre sē superfuisse, reliquō aetātis suae tempore probat. Nam crīnēs **submittit**, et postea numquam nisi stāns cibum capit; omnibus quoque honoribus renūntiat, dicit **fēliciōribus** magistrātibus 10 rei publicae opus esse.

Dum igitur Hannibal nihil agit, Rōmānī interim sē reficere incipiunt. Arma nōn sunt; dētrahuntur templīs vetera hostium spolia. Deest **iuventūs**; servī liberātī armantur. Dēsīderātur aerārium; opēs suās 15 cīvēs **crēbrī** suā **sponte** in medium prōferunt, nec quicquam sibi aurī relinquunt. Patrum exemplum sequuntur equitēs et omnēs cīvēs.

Captīvīs Rōmānīs Hānnibal facit cōpiam ut sē redimant, et decem ex ipsīs Rōmam eā dē rē mittuntur. 20 Nec indicium aliud fideī ab eis postulātur, quam ut iūrent, sē nōn impetrantēs in castra esse reditūrōs. Eōs nōn redimendōs senātūs sententia est. Ūnus ex eā **lēgātiōne** ē castrīs Poenōrum ēgressus, velutī aliquid oblītus, paulō post in castra revertitur, deinde 25 novem aliōs ante noctem **subsequitur**. Is ergō, ubī

rēs nōn impetrātur, domum redit, **namque** reversum in castra sē liberātum esse iūreiūrando **nītitur**. Quod ubi scit senātus, iubet illum comprehendī et vinctum
 30 **catēnīs** ad Hannibalem dūcī. Ea rēs Hannibalis audāciam maximē frangit, ubi intellegit quam excelsō semper animō sit senātus populusque Rōmānus.

Verte ut in priore pēnsō: eum dēiectum esse, sē superfuisse, magistrātibus opus esse, ut redimant, ut iūrent, sē reditūrōs, sē liberātum esse, quam sit. Scribe post "hoc facit ut": fit virtūs, grātiās agunt, reliquō probat, dētrahuntur spolia, deest iuventūs. Scribe post "nesciō an": Hannibal facit, indicium postulātur, is redit, iubet comprehendī.

XXXV

CASILĪNĪ OPPUGNĀTIŌ

"Dum spīrō, spērō"

Claudius Mārcellus Hannibalem vincī posse primus docet. Ad Nōlam enim Hannibal accēdit ut urbem per prōditiōnem recipiat, sed Mārcellus ante urbis portam aciem instruit, cum eō cōfligit, Poenōs superat.
 5 Pulsus Hannibal exercitum ad Casilīnum, parvam Campāniae urbem, dūcit. In eā quamquam parvum est praesidium, tamen propter inopiam frūmentī nimium hominum esse vidētur. Hannibal primō civēs verbis amīcis incipit hortārī ut portās aperiant; deinde,
 10 ubi in Rōmānōrum fidē manent, accēdit ad urbem, portās frangere parat. Tum ex urbe ingentī cum tumultū duae cohortēs ad id ipsum instrūctae **ēruptiōnem** faciunt et Hannibalem repellunt. **Hiems** de-

inde venit, quā rē Hannibal praesidium circum Casilinum relinquit, nē neglecta rēs videātur, et in **hīberna** 15 Capuam concēdit.

Ubi **mītēscit** iam hiems Hannibal Casilinum redit. Quamquam oppugnātiō intermissa est, obsidiō tamen **continua oppidānōs** praesidiumque ad ultimum inopiae addūxit. Mārcellum **cupientem** obsessis ferre 20 auxilium Volturnus flūmen aquis tenet; Gracchus, quī cum equitātū Rōmānō castra nōn longē habet, frūmentum ex agrīs **undique** colligit, ut per flūmen dēferātur. Quod frūmentum **noctū** secundō missum flūmine ad urbem **nāvigat**, aequē inter omnēs dīviditur. 25 Id posterō quoque diē ac tertiō fit; custōdēs hostium fallit. Rem **vērō** mox cognōscit Hannibal, catēnam per medium flūmen obicit.

Postrēmō Casilinātēs pellēs scūtīs dētrahunt, quibus prō cibō ūtuntur, parvās quoque ferās * **cōnsūmunt**. 30 Ex iīs quīdam feram captam maximō potius pretiō vēndere quam ipse **minuendae** famis grātiā cōnsūmere māvolt. Sed deōrum iūstitia et **vēnditōrī** et **ēmptōrī**, quem uterque merētur, exitum impōnit. **Cupidō** enim famē cōnsūptō suā pecūniā fruī nōn licet; ēmptor 35 vērō, quod cibum **comparāvit**, vivit. Tandem omne **rādīcum** genus **īnfimīs** aggeribus mūrī **ēruunt**, et **sēmen** iterum iniciunt. Ad postrēmum Hannibal aequās dēditionis condiciōnēs nōn repudiat.

Parvās ferās: mūrēs.

In primā parte fābulae, verte, ut in priōribus pēnsīs, omnēs clausulās hōrum duōrum generum, "quod volō eum facere," et "verba dīcentis." Scribe alteram partem post "timeō nē." Scribe tertiam partem post "intellegō cūr."

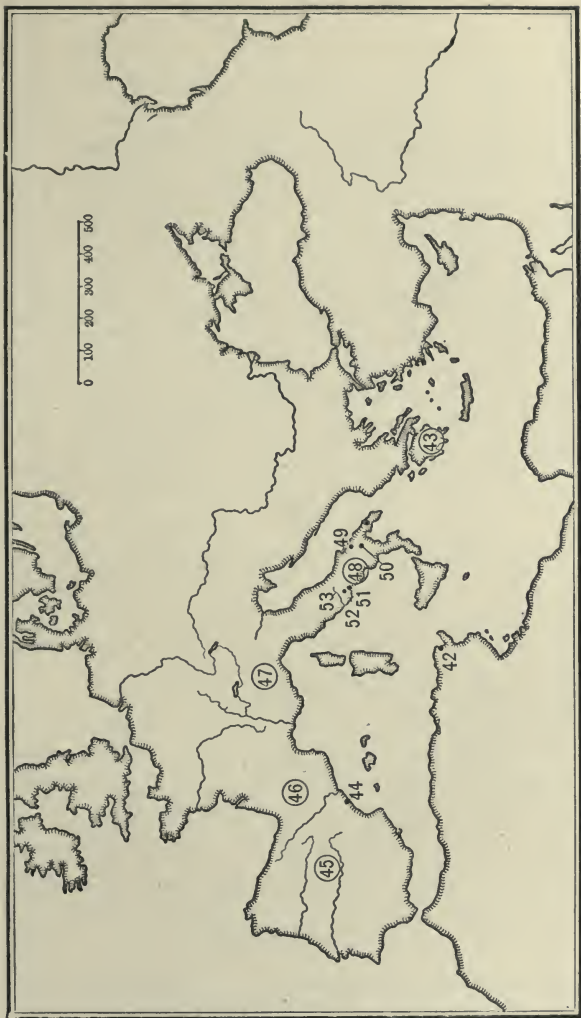
XXXVI

MĀRCELLUS IN SICILIĀ

“Mors omnibus communis”

Posteā cum Sicilia ā Rōmānīs ad Poenōs dēficit, Mārcellus cōsul creātus Syrācūsās, urbem Siciliae nōbilissimam, oppugnat. Longa est obsidiō, neque urbem, nisi post trēs annōs, capit Mārcellus. Ūnus enim homō eā tempestāte Syrācūsīs est, Archimēdēs, **incrēdibilī** ingeniō, quī multis rēbus quās invenit opera Rōmānōrum dēlet. Post Syrācūsās captās Mārcellus prōnūntiat ut capiti illius parcātur. Archimēdēs, dum in terrā quāsdam fōrmās **dēscribit dīligenter**, patriam
10 suam captam esse nōn **sentit**, et mīlitī, quī **praedanāi** causā in domum eius sē **infert**, gladium super caput stringit, quaerit quis sit, ille propter nimiam cupiditātem illud **cōnsectandī** cui **studet**, nōmen suum nōn indicat, sed petit ut opus suum integrum relinquat.*
15 Itaque ā mīlite necātur. Eius mortem aegrē fert Mārcellus et cūrat ut sepeliātur.

Deinde Mārcellus ad urbem redit et postulat ut sibi triumphanti Rōmam **inīre** liceat. Id nōn impetrat, sed solum ut cum captīs ingrediātur. Cum simulacrō
20 captārum Syrācūsārum praeferuntur multa urbis ōrnāmenta nōbilisque signa, quibus Syrācūsae ōrnātae erant. Quae omnia ad aedem Honōris atque Virtūtis cōnfert; nihil in suis aedibus pōnit. Cumque dē Mārcellō tunc cōsule Siculī questum Rōmam veniunt,
25 querentēs dē sē patienter sustinet, et per reliquam vitam illis bene facere nōn dēsistit.

TABULA VI

Īnsequentī annō iterum contrā Hannibalem mittitur. **Tumulus** est inter Pūnica et Rōmāna castra, quem occupāre Mārcellus cupit. Eō proficīscitur ut
 30 **explōret**, sed in īnsidiās dēlabitur et occīditur. Inventum Mārcellī corpus Hannibal amplissimē sepelīri iubet.

Dixit Archimēdēs: “Nōlī turbāre circulōs meōs!”

Verte haec participia in clausulās (vidē Pēnsum VII): creātus, captās, triumphantī, captīs, captārum, querentēs, īnsequentī, inventum. Verte hās clausulās in participia: quās invenit, dum dēscribit, quī īnfert, indicat sed, redit et, cum veniunt, proficīscitur sed. Scribe in sententiīs tempora prīmītiva: sentit, praedandī, studet, inīre, īnsequentī.

XXXVII

P. CORNĒLIUS SCĪPIŌ ĀFRICĀNUS IUVENIS

“In mediās rēs”

P. Cornēlius Scīpiō Āfricānus, nōndum in primā
 adulēscentiā, patrem singulārī virtūte servat. Nam
 graviter volnerātus in hostium manūs iam ventūrus
 est, cum filius Poenīs īnsistentibus occurrit, et patrem
 5 periculō liberat. Quam ob pietātem Scīpiōnī postea
 honōrem petentī favet populus. Cum resistunt tri-
 būnī plēbis, negantēs ratiōnem eius esse habendam,
 quod nōndum ad petendum apta aetās sit, “Sī mē,”
 inquit Scīpiō, “omnēs Quirītēs magistrātum facere
 10 volunt, satis annōrum habeo.” Tantā inde grātiā
 apud populum fit, ut tribūnī inceptō dēsistant.

Post calamitātem Cannēnsem Rōmānī exercitūs reliquiae Canusium **profugiunt**; cumque ibi tribūnī militum quattuor sint, tamen omnium cōsēnsū ad P. Scīpiōnem, adulēscēntem, **summa** imperī dēfertur. ¹⁵ Ubi colloquuntur nūntiat eis P. Fūrius Philus, cōsulāris virī filius, nōbilēs quōsdam iuvenēs cōnsilium dē Italiā dēserendā inīre. Statim in **hospitium** Metelli, quī coniūrātōrum est prīnceps, sē cōnfert Scīpiō; et cum cōnsilium ibi iuvenum, dē quibus allātum est, in- ²⁰ venit, stringit super capita **cōsistentium** gladium. “Iūrāte,” inquit, “vōs neque ipsōs rem pūblicam dēsertūrōs esse, neque alium cīvem Rōmānum dēserere passūrōs; quī nōn iūrāverit, in sē hunc gladium stric- tum esse sciet.” Quō **imperātō** tam **imprōvisō** omnēs ²⁵ perterrentur, iūrānt sēque id quod eis **mandet** factūrōs esse omnēs pollicentur.

(Exempla. Dicō P. Cornēlium Scīpiōnem Āfricānum, ubi nōndum adulēscēns factus sit, patrem singulārī virtūte servāre. Negantēs: “Ratiō eius est habenda, quod nōndum ad petendum apta aetās **est**.”) Scribe “post dicō”: nam liberat, si mē omnēs habeō, ubi inīre, statim Scīpiō, et gladium. Cui quaestiōnī (quōs, cui, et c.) respondent: Poenīs, periculō, grātiā, inceptō, exercitūs, summa, cōsulāris, gladium, imperātō, mandet? Explicā, *i. e.*, dic cum quō vocābulō coniungātur.

XXXVIII

SCĪPIŌ IN HISPĀNIĀ

“Manus manum lavat”

Ubi Rōmānī **bis** in Hispāniā superātī sunt duoque ibi summī imperātōrēs intrā diēs trīgintā cecidērunt,

placet exercitum augēri eōque **prōcōnsulem** mitti;
vērūm tamen quem **subsidiō** mittant* nōn satis cōstat.

5 Eā dē rē convocātur populus. Primō expectant, ut,
quī sē tantō **dignōs** imperiō crēdant, **ultrō** **prōdeant**;
sed **nēmō** **audet** illud imperium suscipere. Trīstis
igitur cīvītās ac sine ūllō cōsiliō in **campum** dē-
scendit.

10 Subitō P. Cornēlius Scīpiō, nōndum **quīnque** et vī-
gintī annōs nātus, nūntiat sē petere, et in superiōre,
unde cōspici possit, locō cōsistit. In quem postquam
omnia ōra conversa sunt, ad ūnum omnēs Scīpiōnem in
Hispaniā **prōcōnsulem** esse iubent. At postquam ani-
15 mōrum impetus minus **alacer** factus est, populum Rō-
mānum incipit **factī** paenitēre; ob aetātem Scīpiōnī
nōn satis fideī habent. Quod ubi animadvertit Scīpiō,
ōrātiōnem dē bellō tam fortem habet, ut hominēs **cūrā**
liberet spēque certissimā **compleat**.

20 Profectus igitur in Hispaniam Scīpiō Carthāginem
Novam, quō diē venit, expugnat. Inter captīvōs ad
eum addūcitur eximiae fōrmæ adulta virgō. Quam
ubi comperit summō locō inter Celtibērōs nātam esse,
prīncipique eius gentis adulēscētī pactam esse, ar-
25 cessit parentēs et pactum, quibus eam reddit. Pa-
rentēs virginis, quī ut eam redimant satis magnum auri
pondus attulērunt, Scīpiōnem ōrant, ut id ā sē **dōnum**
accipiant. Scīpiō aurum ante pedēs pōnī iubet et
virginis pactum ad sē vocat. "Super illa," inquit,
30 "quae acceptūrus ā patre pactae es, haec tibi ā mē
dōna accēdent," aurumque tollere ac sibi habēre iubet.
Ille domum reversus, ut Scīpiōnī grātiā referat,
Celtibērōs Rōmānis conciliat.

Mittant: quaestiō est Quem mittāmus? id est, Quem oportet mittere?

Scribe “post dīcō” partem prīmam et partem secundam. Cui quaestiōnī respondent: subsidiō, imperiō, annōs, locō, factī, fidei, spē, fōrmac, quibus, dōna? Explicā.

XXXIX

SCĪPIŌ RĒX ESSE RECŪSAT: SOCIUM
CAPIT

“Firmior quō parātor”

Deinde Scīpiō Hasdrubalem victum ex Hispāniā expellit. Castris hostium potitus, omnem praedam militibus concēdit, captivōs Hispānōs sine pretiō domum dīmittit; Āfrōs vērō vēndī iubet.

Cum sē ergā Hispānōs **mollitèr** gerat, **prōsecūta** mul-⁵ titūdō eum rēgem ingentī cōsēnsū appellat; at Scīpiō sīlentium fierī iubet et “Nōmen imperātōris,” inquit, “quō mē meī militēs appellant, mihi maximum est; rēgium nōmen, hīc magnum, Rōmae **vel** in odiō habē-¹⁰ tur. Sī id amplissimum iūdicātis, quod rēgium est, vōbīs licet exīstimāre rēgium in mē esse animum; sed ōrō vōs, nē rēgis nōmen mihi dētis.” Sentiunt etiam **barbarī** magnitūdinem animī, quā Scīpiō id **recūsat** quod cēterī **mortalēs** admīrantur et cupiunt.

Scīpiō, cum iam bellum in ipsā Āfricā suscipere velit,¹⁵ conciliandōs esse prius rēgem et gentium animōs exīstimat. Syphācem, Maurōrum rēgem, dītissimum tōtius Āfricae rēgem, quem magnō ūsuī sibi fore spēret, prīmum **tentāre** statuit. Itaque lēgātum cum dōnīs ad

20 eum mittit C. Laelium, quōcum summā familiāritate vivit. Syphāx **amīcitiam** Rōmānōrum sē accipere dīcit, sed fidem nec dare nec accipere, nisi cum ipsō cōram duce Rōmānō, volt. Scīpiō igitur in Āfricam trāicit.

Fortē ita incidit ut eō ipsō tempore Hasdrubal pulsus
25 Hispāniā ad eundem **portum appellat**, ut Syphācis quoque amīcitiam petat. Uterque ā rēge in hospitium invitātur. Eādē **hōrā** apud rēgem adsunt, dē multīs rēbus Scīpiō atque Hasdrubal **loquuntur**. Tanta autem est humānitās in Scīpiōne, ut nōn Syphācem modo,
30 sed etiam hostem infestissimum Hasdrubalem sibi conciliet. Scīpiō, postquam cum Syphāce foedus fēcit, in Hispāniam ad exercitum redit.

(Īnspecte cum cūrā Cōnspectum Syntaxis Modī Subiūctīvī. Vidē quoque hoc: Āfrōs vēndī iubet, *i. e.*, Imperat ut Āfrī vēndantur. Ubi fierī potest, scribe verba dīcentis vel quaerentis. Verte participia quoque in clausulās, et vice versā.) Aliter scribe: victum, potītus, cum gerat, prōsecūta, Scīpiō iubet, rēgium animum, nē dētis, cum velit, conciliandōs animōs, magnō fore, amīcitiam accipere, ut conciliet. (Nova vocābula, sī sunt substantīva, dēclīnā in sententiīs; sī adiectīva, dā gradūs comparātiōnis et dēclīnā; sī verba, dā tempora prīmīva in sententiīs.) Sic explicā: molliter, prōsecūta, barbarī, mortālēs, ūsuī, portum, loquuntur.

XL

SCĪPIŌ IN SICILIĀ ET IN ĀFRICĀ

“Suaviter in modō, fortiter in rē”

Masinissam quoque, dē quō mox plūra audiēmus, prīncipem quendam Āfricānum, Scīpiō in societātem

recipit. Rōmam deinde redit et ante annōs * cōsul fit. Sicilia eī **prōvincia** dēcernitur, permittiturque ut in Āfricam inde trāiciat.

5

Quī cum velit ex fortissimīs **peditibus** Rōmānīs trecentōrum equitum numerum complēre, nec possit illōs subitō armīs et equīs instruere, id sapiente cōsiliō perficit. Namque ex omnī Siciliā trecentōs iuvenēs nōbilissimōs et ditissimōs, quī equōs **condūcant** et sēcum 10 in Āfricam trāiciant, legit, diemque eīs cōstituit, quā equīs armisque instrūctī atque ōrnātī adsint. Ubi autem diēs, quae dicta est, venit, arma equōsque ostendunt, sed omnēs ferē **longinquum** et grave bellum perterrere vidētur. Tunc Scīpiō mīlitiam iīs sē **re-** 15 **missūrum** esse ait, sed arma et equōs mīlitibus Rōmānīs trādendōs esse. Laetī condiōnem accipiunt iuvenēs Siculī. Ita Scīpiō **efficit** ut cōpiae **pedestrēs equestrēs** fiant.

Tunc Scīpiō ex Siciliā in Āfricam proficiscitur. Ce- 20 leriter nāvēs ā cōspectū Siciliae **fluctibus abduntur** cōspiciunturque brevī Āfricae litora. Scīpiō cum ēgrediēns ad terram ex nāvī casū **prōicitur** et ob hoc attonitōs esse mīlitēs cernit, “Āfricam oppressī,” inquit, “mīlitēs.” Expōnit cōpiās in proximīs tumultis et castra mūnit. 25

Ibi explōrātōrēs hostium in castris dēprehēnsōs et ad sē perductōs nec ad supplicium trādit nec dē cōsiliis ac vīribus Poenōrum quaerit, sed per omnēs Rōmānī exercitūs partēs cūrat dēdūcendōs; deinde rogat num ea satis **nōverint**,* quae explōrāre sunt iussī, et inco- 30 lumēs dīmittit.

Ante annōs: necesse erat xliii annōs nātum esse. Nōverint: subiūctivum perfectum.

Aliter scrībe: Rōmam redit, ut trāiciat, cum velit, (cum) possit, quī trāiciant, quā adsint, militiam esse, ut fiant, ēgrediēns, dēprehēnsōs, num nōverint, quae iussī. Explicā: peditibus, condūcant, efficit, fluctibus, nōverint.

XLI

SCĪPIŌ ĀFRICĀNŌS VINCIT

“Ēventus stultōrum magister”

Cum Scīpiō in Āfricam pervēnisset Masinissa cum parvīs equitum cōpiīs illī sē coniūnxit. Hasdrubal, Poenōrum dux, et Syphāx, quī ā Rōmānis ad Poenōs dēfēcerat, contrā Scīpiōnem **exiērunt**; quī utriusque
 5 castra ūnā nocte **repentīnō** impetū cēpit et incendit. Syphāx ipse captus et vīvus ad Scīpiōnem ductus est. Syphācem in castra addūcī cum esset nūntiātum, omnis velut ad spectāculum triumphī multitudō exiit; prīmus ibat ipse vīctus; sequēbātur manus nōbilium Mau-
 10 rōrum. Movēbat omnēs fortūna virī, cuius amīcitiam antea Scīpiō petierat. Rēgem aliōsque captīvōs Rōmam mīsīt Scīpiō; Masinissam, quī ēgregiē rem Rōmānam adiūverat, **aureā** corōnā dōnāvit.

Hae et aliae, quae sequēbantur, calamitātēs Car-
 15 thāginiēnsibus tantum terrōris intulērunt, ut Hannibalem quī patriam tuerētur ex Italiā vocārent. **Etsī gravātus est ac vix lacrimīs temperāvit**, lēgātōrum verba audisse mandātisque paruisse dicitur. Respexit saepe Italiae litora, et sē accūsāvit, quod nōn vic-
 20 tōrem exercitum statim ab Cannēnsī pugnā Rōmam dūxisset. Cum Zamam vēnisset Hannibal, quae urbs

quīnque diērum iter ā Carthāgine abest, nūntium ad Scīpiōnem mīsit, ut colloquendī sēcum potestātem faceret.

Scīpiō cum colloquium minimē negāvisset, diēs ²⁵ locusque cōstituitur. Itaque congressī sunt duo clārissimī suae aetātis ducēs. Stetērunt paulisper

TRIUMPHUS

tacitī et admirātiōne dēfixī. Cum vērō dē condiōnibus pācis neuter alterius **prōpositum** accēpisset, ad suōs sē recēpērunt, renūntiāvērunt armīs dēcernendum ³⁰ esse. Proelium deinde committitur, Hannibal victus cum quattuor equitibus fūgit. Cēterum cōstat, utrumque dē alterō cōfessum esse, nec melius īstruī aciem nec ācrius potuisse pugnārī.

(Notā quoque hanc ratiōnem vertendī: “Vēnit ut librum caperet” idem est ac “Vēnit ad librum capiendum.”) Aliter scribe: cum pervēnisset, captus, Syphācem ad-

dūcī, vīnetus, ut vocārent, quī tuerētur, etsī temperāvit, lēgātōrum paruisse, quod dūxisset, ut faceret, cum negāvisset, victus. Explicā: exiērunt, dēfixī, neuter, prōpositum.

XLII

VARIA DĒ SCĪPIŌNE

“Fortūna multīs dat nimium, nullīs satis”

Carthāginiēnsēs metū perterritī lēgātōs mittunt, **septendecim** civitātis prīncipēs, quī pācem petant. Hī ubi in castra Rōmāna vērunt, **supplicēs veniam** ā civitāte petēbant, sed initium culpa Hannibalī im-
 5 posuērunt. Victīs lēgēs imposuit Scīpiō. Lēgātī, cum nullās condiciōnēs recūsārent, Rōmam profectī sunt, ut, quae ā Scīpiōne pacta essent, ea patrum ac populī auctōritāte cōfirmārentur.

Cum pāx terrā marīque ita facta esset, Scīpiō Rō-
 10 mam revertit. Ad quem venientem concursus ingēns fuit; profecta nōn ex urbibus modo, sed etiam ex agrīs multitudō **viam** obsidēbat. Prīmus nōmine victae ā sē gentis **est nōbilitātus** Āfricānusque appellātus.

Ex hīs rēbus gestīs virum eum esse virtūtis divīnae
 15 volgō crēditum est. Id quoque dīcere nihil **nocet**, quod dē eō litterīs mandātum est; Scīpiōnem **cōnsuēvisse**, **priusquam** lūx fieret, in Capitōlium ire ac iubēre aperīrī sacrum Iovis locum atque ibi solum diū **remanēre**, quasi **privātim** colloquentem dē rē publicā cum Iove;
 20 custōdēs eius templī saepe **esse mirātōs**, quod eum id temporis in Capitōlium ingredientem canēs, semper in aliōs **saevientēs**, nullam vōcem ēderent. Hās **volgī** dē

Scīpiōne opīnionēs cōfirmāre vidēbantur dicta factaque eius plēraque.

Hannibal, ā Scīpiōne victus nec suis iam acceptus, ²⁵ ad Antiochum Syriae rēgem cōfūgit, eumque hostem Rōmānis fēcit. Missi sunt Rōmā lēgātī ad Antiochum; in quibus erat Scīpiō: quī cum Hannibalī Ephesī collocūsus ab eō quaesivit, quem fuisse maximum imperātorem crēderet. Respondit Hannibal, Alexan- ³⁰ drum, Macedonum rēgem, maximum sibi vidērī, quod parvā manū permultōs exercitūs vīcisset. Quaerentī deinde, quem secundum pōneret: “Pyrrhum,” inquit, “quod nēmō illō commodius loca cēpit ac praesidia dēposuit.” Rogantī dēnique, quem tertium dūceret, ³⁵ sē ipsum dixit. Tum rīdēs Scīpiō: “Quid vērō tū dicerēs,*” inquit, “sī mē vīcissēs?” “Tum mē,” respondit Hannibal, “et ante Alexandrum et ante omnēs aliōs imperātōrēs posuissem.”

Quid dicerēs, sī mē vīcissēs? cf. condiōnem in Pēnsō XXXII.

Aliter scrībe: perterritī, quī petant, ubi vērē-
runt, victīs, cum recusārent, ut ea cōfirmārentur, cum
..... facta esset, venientem, virum esse, Scīpiōnem
..... remanēre, iubēre locum, colloquentem, custōdēs
..... ēderent, victus, quem crēderet, Alexandrum
..... vīcisset, quaerentī, quem pōneret. Explicā:
plēraque, commodius.

XLIII

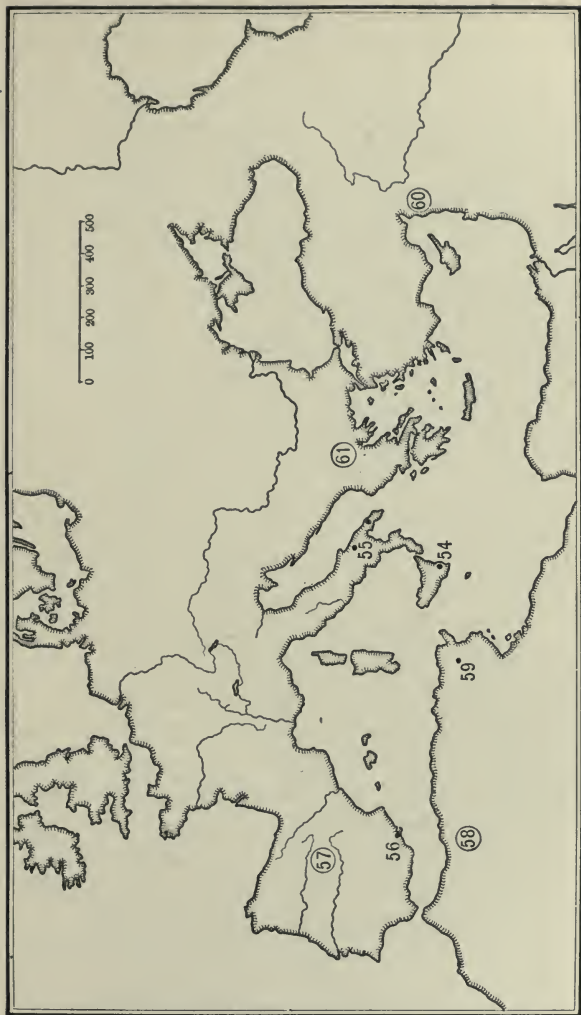
DE SCĪPIŌNIS FRĀTRE ET FĪLIŌ

“Pār nōbile frātrum”

Postquam bellum contrā Antiochum dēcrētum est, cum Syria prōvincia data esset L. Scīpiōnī, **quoniam** parum in eō putābātur esse animī, parum rōboris, senātus gerendī huius bellī **onus subīre** C. Laelium volēbat. **Surrēxit** tunc Scīpiō Āfricānus, frāter maior L. Scīpiōnis, et illam familiae contumēliam **reprehendit**: dīxit in frātre suō summam esse virtūtem, sēque eī lēgātum fore nūtiāvit. Quod cum ab eō esset dictum, nihil est dē L. Scīpiōnis prōvinciā nūtiātum; tamque
10 bene eum adiūvit frāter ut triumphum ille et cognōmen Asiātici pareret.

Eōdem bellō filius Scīpiōnis Āfricānī captus est et ad Antiochum dēductus. Liberāliter adulēscētem rēx habuit, sed cum deinde pācem Antiochus ā Rōmānīs
15 peteret, lēgātus eius P. Scīpiōnem adiit eīque filium sine pretiō redditūrum esse rēgem dīxit, sī per eum pācem impetrāsset. Cui Scīpiō respondit: “Abī, nūtiā rēgī, me prō tantō mūnere grātiās agere; sed nunc aliam grātiā nōn possum referre, quam ut eī suādeam, nē
20 diūtius **bellet**, **nēve** pācis condiōnem ūllam recūset.”

Postquam victus est Antiochus, cum praedae ratiō ab L. Scīpiōne **flāgitārētur**, Āfricānus prōlātum ab eō librum, quō acceptae et solūtae continēbantur summae, dēlēvit, irātus quod dē eā rē dubitārētur, quae
25 sub ipsō lēgātō administrāta esset. Quīn etiam hunc

TABULA VII

in modum verba fēcit: “Nōn est, quod quaerātis, patrēs cōnscriptī, num parvam pecūniam in aerārium rettulerim, quī anteā illud Pūnicō aurō complēverim. Cum Āfricam tōtam potestātī subiēcērim, nihil ex eā
 30 praeter cognōmen rettulī. Et ego et frāter invidiā quam pecūniā dītiōrēs sumus.” Quod ille tantō studiō dēfendit, senātus omnīnō probāvit.

Aliter scrībe: cum Scīpiōnī, surrēxit et, in virtūtem, sē fore, cum dictum, ut pareret, captus est et, cum peteret, adiit eīque, filium rēgem, mē agere, ut suādeam, nē bellet, cum flāgitārētur, prōlātum, num rettulerim. Explicā: onus, bellet, studiō, dēfendit.

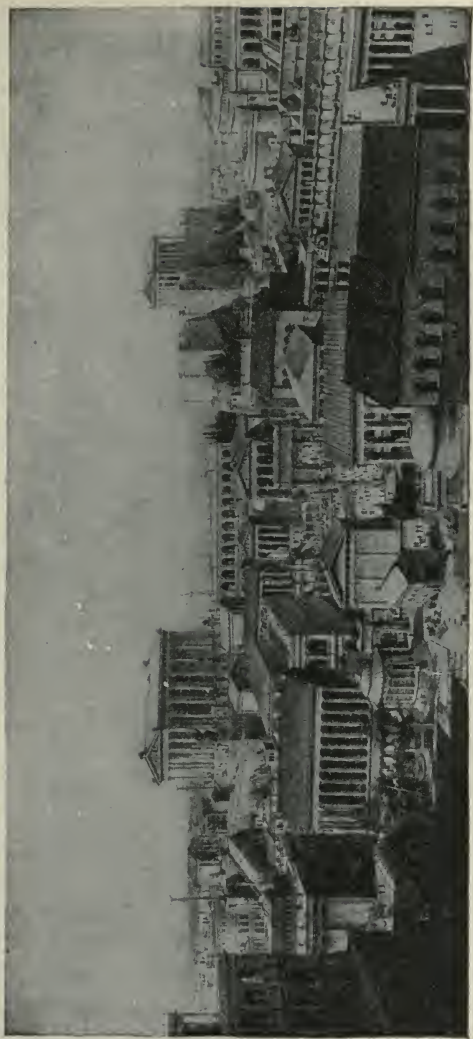
XLIV

SCĪPIŌ AD RELIQUAM VĪTAM AGENDAM RŪS IT

“Crēscit sub pondere virtūs”

Deinde Scīpiōnī Āfricānō duo tribūnī plēbis diem dixērunt, quod praedam ex Antiochō captam ad aerārium nōn remīsisset. Ubi causae dīcendae diēs vēnit, Scīpiō magnō hominum fremitū in forum est dēductus.
 5 Iussus causam dicere rōstra cōnscendit et ubi corōnam capitī suō imposuerat: “Hōc ego diē,” inquit, “Hannibalem Poenum magnō proeliō vīcī, terram Āfricam pacāvī, nōbis maximam victōriam peperī. Nōn oportet igitur nōs deīs ingrātōs esse, sed in Capitōlium ire
 10 et Iovī Optimō Maximō grātiās agere.”

Ā rōstrīs in Capitōlium ascendit; simul sē omnis

FORUM RŌMĀNUM

multitūdō ā tribūnīs āvertit et secūta Scīpiōnem est, nec quisquam omnīnō cum illīs remānsit. Magis eō diē grātiā hominum **flōruit**, quam quō triumphāns dē
 15 Syphāce rēge et Carthāginiēnsibus urbem est ingressus. **Biduō** post, nē amplius iniūriīs vexārētur, rūs concessit, ubi reliquam ēgit aetātem sine urbis dēsideriō.

Cum rūri in domiciliō suō sē continēret, complūrēs latrōnum ducēs ad eum videndum fortē convēnērunt.
 20 Quōs cum ad vim faciendam venīre **suspīcārētur**, praesidium servōrum in tēctō **collocāvit**. Quod autem ubi latrōnēs animadvertērunt, arma ab sē **iaciunt**, **iānuae** appropinquant, clārā vōce nūntiant Scīpiōnī sē nōn hostēs vēnisse, sed cōspectum tantī virī petentēs;
 25 et hortantēs nē grāvārētur sē spectandum praebere.

Haec postquam audīvit Scīpiō, iānuam aperīrī eōsque intrōdūcī iussit. Illi cupidē Scīpiōnis dextram comprehendērunt, deinde ante **aditum** dōna posuērunt et laetī quod sibi, Scīpiōnem ut vidērent, contigisset,
 30 domum revertērunt. Paulō post mortuus est Scīpiō moriēnsque ab uxōre petiit, nē corpus suum Rōmam referrētur.

Aliter scrībe: captam, ubi vēnit, iussus, ubi imposuerat, triumphāns, nē vexārētur, cum continēret, ad videndum, cum suspīcārētur, ad faciendam, ubi animadvertērunt, sē vēnisse, petentēs, iānuam iussit, nē referrētur. Explicā: fremitū, rōstra, biduō, iaciunt, aditum.

XLV

TIBERIUS GRACCHUS

“Nē nimium”

Tiberius et Gāius Gracchī Scipionis Āfricānī ex filiā nepōtēs erant. Hōrum adulēscēntiae **exercitātiōnēs** in bonīs artibus et magnā omnium spē fuērunt; ad ēgremiam enim nātūrā optima accēdēbat ratiō studiōrum. **Sunt** ā Cornēliā mātrem tam **dilēctī** ut ā puerīs etiam 5 Graecīs litterīs docērentur. Maximum māttris ōrnāmentum esse liberōs bene inſtitūtōs **meritō** putābat māter illa sapientissima.

Cum Campāna fēmina, apud illam hospes, ōrnāmenta sua, illīs temporibus pulcherrima, eī ostenderet, 10 Cornēlia trāxit eam sermōne **quoad** ē lūdō redirent liberī. Quōs reversōs hospitī ostendēns: “Haec,” inquit, “mea ōrnāmenta sunt.” Nihil quidem hīs adulēscēntibus aut nātūrā aut disciplinā dēfuit; sed ambo rem pūblicam, quam tuērī poterant, perturbāre māluē- 15 runt.

Tiberius Gracchus, tribūnus plēbis creātus, ā senātū discessit; populī grātiam, quod **largus** bonīs fuit, sibi conciliāvit; agrōs plēbī dīvidēbat; prōvinciās novīs **aedificiīs** ōrnābat. Cum autem tribūnī potestātem 20 sibi prōdūcī vellet et **apertē** diceret, tolli senātum et omnia per plēbem agī dēbēre, viam suam ad rēgnum parāre vidēbātur. Quā rē cum convocātī patrēs in animō **versārent**, quid faciendum esset, statim Tiberius Capitōlium petivit, manum ad caput referēns, 25 quō signō salūtem suam populō **commendābat**.

Hoc nōbilitās ita accēpit, quasi corōnam posceret, et quod cōnsul rem **differret**, Scīpiō Nāsica, cum esset **cōnsanguineus** Tiberī Gracchī, tamen dextram sustulit
 30 et clāmāvit: “Quī rem pūblicam servāre volunt, mē sequimini!” Deinde nōbilēs, senātus atque equestris ōrdinis pars maior in Gracchum ruunt, quī fugiēns **dēcurrēns**que dē Capitoliō tēlō percussus vītā im-
 35 prōiectum est.

Aliter scrībe: ut docērentur, maximum īnstitūtōs, cum ostenderet, reversōs, ostendēns, creātus, cum vellet, tollī dēbēre, quid esset, referēns, quod differret, cum Gracchī, fugiēns, percussus. Explicā: dilēctī, largus, aedificiīs, apertē, differret, dēcurrēns.

XLVI

GĀIUS GRACCHUS

“Mediō tūtissimus ībis”

C. Gracchum īdem **furor** quī frātre Tiberium occupāvit; **mōtūs** afferēbat rei pūblicae, nec in hāc rē frātrī **cēdēbat**. Tribūnus enim creātus, seu ulciscendae **frāternae** mortis, seu comparandae rēgiae potestātis causā, pessima coepit inīre cōnsilia; largiter pecū-
 5 niam distribuit; lēgem dē frūmentō plēbī dīvidendō tulit; cīvitatē omnibus Italicīs dabat. Hīs Gracchī cōnsiliīs resistēbant omnēs bonī, in quibus maximē Pisō, vir cōsulāris.
 10 Is multa contrā lēgem **frūmentāriam** dixit, sed cum lēx tamen lāta esset, ad frūmentum cum cēteris ac-

cipiendum vēnit. Gracchus ubi animadvertit in conventū Pisōnem stantem, eum sic appellāvit: “Quō modō tibi cōnstās, Pisō, cum eā lēge frūmentum petās, quam prohibēre conābāris?” Cui Pisō: “**Invītus** 15 quidem, Gracche,” inquit, “tē mea bona **cuivīs** distribuere videō; sed ad rēs **quamvīs** rei pūblīcae **aliēnās** mē **accommodō**.”

Dēcrētum ā senātū est, ut vidēret cōsul Opīmius, nē quid dētrīmentī rēs pūblīca caperet; quod nisi in 20 maximō periculō dēcernī nōn solēbat. C. Gracchus ā cōsule pulsus profūgit, et cum iam comprehenderētur, ā servō occīsus est. Ut Tiberī Gracchī antea corpus, ita Gāi mīrā crūdēlītate victōrum in Tiberim dēiectum est.

25

Est C. Gracchī ē Sardinīā Rōmam reversī ōrātiō, in quā cum alia tum haec dē sē nārrat: “Versātus sum in prōvinciā, quō modō ex ūsū vestrō exīstimābam esse, nōn quō modō **negōtiō** meō condūcere sciēbam. Nēmō potest vērē dicere, ūllam pecūniam in mūneribus mē 30 accēpisse aut meā causā quemquam minus dīvitem factum esse. Nāvem quam Rōmā proficīscēns complētam argentō extulī, eam ex prōvinciā vacuam rettulī. Aliī nāvēs, quās **commeātū** cōnfertās extulērunt, eās argentō complētās domum rettulērunt.”

35

Aliter scribe: creātus, ulcīscendae causā, comparandae causā, largiter distribuit (verte in participium), lēgem tulit, cum esset, ad accipiendum, stantem, cum petās, tē distribuere, ut vidēret, nē caperet, cum comprehenderētur, reversī, meā esse. Explicā: mōtūs, cēdēbat, cuivīs, negōtiō, commeātū.

XLVII

C. MARIUS

“Maecte virtūte”

C. Marius, **humili** locō nātus, erat maximē Scīpiōnī **cārus** ob singulārem virtūtem. Cum quondam Scīpiōnem quīdam rogāset, sī **quid** illi accidisset,* quem rēs pūblica aequē magnum habitūra esset imperātōrem, 5 Scīpiō, Marī umerō manum impōnēns, “**Fortasse** hunc,” inquit.

Posteā Marius cōsul creātus in Numidiam contrā Iugurtham missus est, et bellum facile cōnfēcit. Sed Iugurtha ad Gaetūlōs iam cōnfūgerat, eōrumque rēgem 10 Bocchum contrā Rōmānōs concitāverat. Marius Bocchum mox vīcit, quā rē hic lēgātōs ad illum mīsīt, quī pācem ōrārent. Sulla **quaestor** ā Mariō ad rēgem remissus Boechō persuāsīt, ut Iugurtham Rōmānīs trāderet. Iugurtha igitur vīctus ad Marium dē- 15 ductus est; quem Marius triumphāns ante currum ēgīt et in carcerem coniēcīt. Quō cum Iugurtha ingrederētur, simulāvit sē mente captum esse, et clāmāvit: “Quam **frīgidae** sunt vestrae aedēs*!” Paucīs post diēbus in carcere necātus est.

20 Posteā bellum contrā Cimbrōs et Teutonēs dēcrētum est. Hae **nātiōnēs**, ab extrēmīs Germāniae finibus discēdere **compulsī**, novās sēdēs quaerēbant, et ā Rōmānīs, ut **aliquid** sibi terrae darent, petiērunt. Repulsī, quod nōn potuerant precibus, armīs petere cōstituunt. 25 Cum trēs ducēs Rōmānī victī essent, Marius Teutonēs secūtus sub ipsīs Alpium rādīcibus proeliō oppressit.

Vallem fluviumque medium hostēs tenēbant; Rōmānīs aquārum nūlla fuit cōpia. Aucta necessitatē virtūs causa victōriae fuit, nam, cum aquam flāgitārent, Marius: “Virī,” inquit, “estis; **illic** aquam ³⁰ habētis.” Tanta caedēs hostium fuit ut Rōmānī victōrēs de flūmine nōn plūs aquae **biberent** quam **sanguinis** barbarōrum. Caesa trāduntur hostium **ducenta** mīlia, capta **nōnāgintā**. Rēx ipse comprehēsus insigne spectāculum triumphī fuit. 35

Accidisset: tempus est plūsquamperfectum: condiciō autem est futūra. Aedēs: fortasse dixit, “Quam frīgidum est vestrum balneum.”

Aliter scrībe: cum rogāset, quem esset, impōnēns, creātus, quī ōrārent, ut trāderet, vīctus, quem ēgit, sē esse, ut darent, cum essent, cum flāgitārent, ut biberent. Explicā: humili, cārus, frīgidae, nātiōnēs, aliquid, vallem, biberent.

XLVIII

MARIUS CIMBRŌS VINCIT

“Labor omnia vincit”

Postquam Teutonēs dēlēti sunt C. Marius in Cimbrōs sē convertit. Quī cum ex aliā parte Ītaliā ingressī, non ponte nec nāvibus, sed **arboribus**, quās velut aggerem iniēcissent, Athesim flūmen trāiēcissent, occurrit iis C. Marius. Cimbrī lēgātōs ad cōn-⁵sulem mīsērunt, **pāgōs** urbēque sibi et frātribus postulantiēs; Teutonum enim calamitatem nōn cognōverant.

Cum quaereret Marius, quōs illi frātrēs dicerent,
 10 Teutonēs nōminārent. Deinde rīdēs Marius: “Omit-
 tite,” inquit, “frātrēs; tenent hī nōminātīm
 acceptam ā nōbīs terram nec umquam hāc
 privābuntur.” Quod lēgātī nōn intellēxērunt
 quoad Marius vīntōs addūcī iussit Teutonum
 15 ducēs, quī in proeliō captī erant.

Paulō post Cimbrī **ēdūcuntur** castrīs et cum
 octō suōrum ad vāllum Rōmānum appropin-
 quāvit Boiorix, Cimbrōrum dux; Mariū ad
 pugnam vocat et diem pugnae ā Rōmānōrum
 20 imperātōre petit. Proximum dedit cōsul.
 Marius cum cōpiās **disposuisset**, incrēdibili
 caede **fūsa est** illa Cimbrōrum multitudō; caesa
 trāduntur centum **octōgintā** hominum mīlia.

Nec minor cum uxōribus pugna quam cum
 25 virīs fuit, cum carrōs undique obicerent et ex
 elātiōre locō, quasi ē turribus, **pīlīs** pugnārent.
 Victae tamen cum libertātem nōn impetrās-
 sent, liberōs occidērunt, deinde aut aliae aliās
 concidērunt aut **fūnēs** ē crīnibus suis fēcērunt
 30 et ab arboribus **pependērunt**. Canēs quoque
 post caedem Cimbrōrum domōs eōrum dē-
 fendere.

Marius prō duōbus triumphīs, quī offerēban-
 tur, ūnō contentus fuit. In ipsā aciē duās
 35 Camertium cohortēs, mīrā virtūte vim Cim-
 brōrum sustinentēs, contrā lēgem cīvitāte dō-
 nāverat. Nec **frūstrā** veniam propter hoc rogāvit, dī-
 cēs, inter armōrum strepitum verba sē iūris **cīvilis**
 audire nōn potuisse.

PILUM

Aliter scribe: cum trāiēcissent, ingressī, postulantēs, cum quaereret, quōs dicerent, acceptam, vinctōs iussit, cum disposuisset, cum obicerent, victae, fūnēs fēcērunt et, sustinentēs, verba potuisse. Explicā: arboribus, fūsa est, fūnēs, pependērunt.

XLIX

MARĪ ĪNFĒLĪCITĀS

“Fortūna caeca est”

Illā tempestāte primum Rōmae bellum cīvile comōtum est. Causam bellō dedit C. Marius. Cum enim Sulla cōsul contrā Mithridātem, rēgem Pontī, missus fuisset, Sulpicius, tribūnus plēbis, lēgem ad populum tulit, ut Sullae imperium adimerētur, C. Mariō bellum 5 permitterētur Mithridāticum. Quā rē Sulla commōtus cum exercitū ad urbem vēnit, eam armīs occupāvit, Sulpicium interfēcit, Marium expulit.

Marius inimicōs sequentēs fugiēns trīduum in palūde latēbat. Sed quīntō diē eum nūdō corpore repertum, 10 cum in collum eī fūnem iniēcissent, Minturnās rapuerunt et in catēnās ferreās coniēcērunt. Missus est ad eum occīdendum servus pūblicus, nātiōne Cimber, quem Marius voltūs auctōritāte dēterrui. Cum enim hominem, quī iam gladium strīnxerat, in sē venientem 15 vīdisset: “Tūne, homō,” inquit, “C. Marium audēbis occīdere?” Quod cum audisset, attonitus ac perterritus ferrum reiēcit et fūgit, Marium sē nōn posse occīdere clāmāns. Marius deinde ab iīs, quī prius eum occīdere voluerant, ē carcere liberātus est. 20

Cum ratem accēpisset in Āfricam trāiēcit et in agrum

Carthāginiensem pervēnit. Ibi cum in locis dēsertis
 sedēret, vēnit ad eum nūntius Sextilī **praetōris**, quī
 tum Āfricam **obtinēbat**. Ab hōc, quem numquam
 25 laesisset, Marius hūmānitātis tamen aliquod officium
 expectābat; at nūntius **dēcēdere** eum prōvinciā iussit,
 nisi in sē animadvertī vellet; gravīque **fronte** tuentem
 et nihil dīcentem Mariū rogāvit tandem, **quod** re-
 spōnsum ad praetōrem **perferri** vellet. Marius: “Abī,”
 30 inquit, “nūntiā, vīdisse tē C. Mariū in Carthāginis
 ruīnis sedentem.” Duōbus clārissimīs exemplīs quam
variae essent rēs hūmānae eum monēbat, cum et urbis
 maximae exitium et virī clārissimī cāsum ante oculōs
 pōneret.

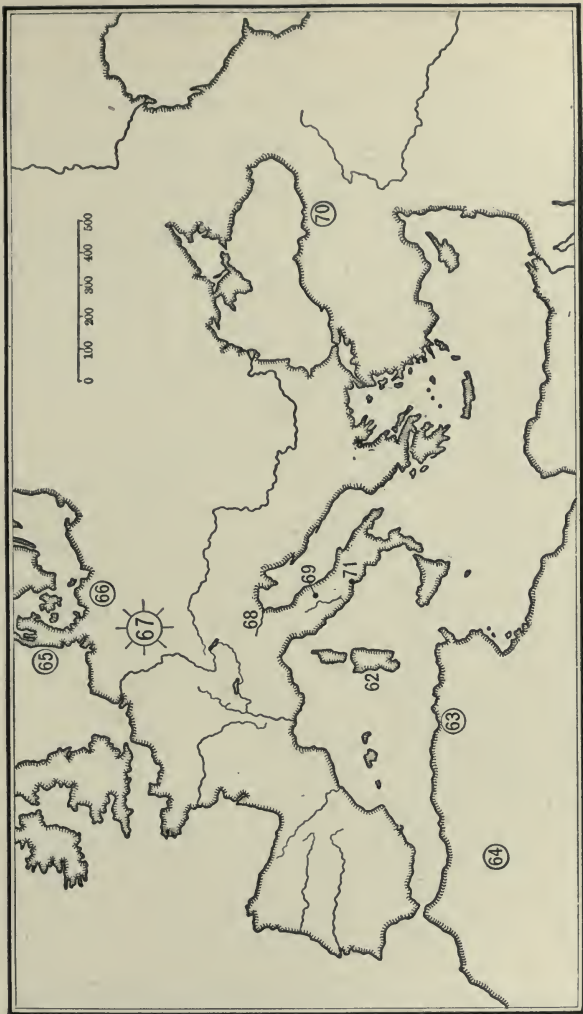
Aliter scrībe: cum fuisset, ut adimerētur, com-
 mōtus, sequentēs, fugiēns, repertum, cum iniēcissent, ad
 occīdendum, cum vīdisset, sē occīdere,
 cum sedēret, dēcēdere iussit, dīcentem, quod
 vellet, vīdisse sedentem, quam hūmānae,
 cum pōneret. Explicā: dēcēdere, fronte, perferri.

L

QUĀLIS VIR FUERIT MARIUS

“Dē mortuīs nīl nisi bonum”

Cum Sulla ad bellum Mithridātīcū profectus esset,
 Marius **revocātus** ā Cinnā in Ītaliā rediit, sed magis
 irā **permōtus** quam calamitāte est victus. Cum exer-
 citū Rōmā ingressus eam caedibus vastāvit; omnēs
 5 adversae partis nōbilēs variīs suppliciōrum generibus
 periērunt; quīnque diēs continuōs **totidemque** noctēs
 ille scelerum omnium saeviēbat furor.

TABULA VIII

Hōc tempore **plānē** bene populus Rōmānus sē gessit.

Cum enim Marius occīsōrum domōs multitūdīnī dī-
 10 rīpiendās obiēcisset, invenīrī potuit nēmō quī cīvīlī
 lūctū praedam peteret; quae quidem **continentia** plēbis
 crūdēlītatem victōrum **opportūnē** reprehendit.

Tandem Marius, senectūte et **labōribus** cōnfectus,
 annōs iam **septuāgintā** trēs nātus vitā dēcessit. Cuius
 15 virī sī cōnferuntur cum virtūtibus vitia, nōn facile est
 dictū **utrum** bellō melior an pāce peior fuerit; nam
 quam rem pūblicam armātus servāvit, eam primō
 togātus omnī genere malōrum, postrēmō armīs ut
 hostis dīripuit.

20 Erat Marius dūrior ad hūmānitātis studia et optimās
 artēs dēspexit. Cum aedem Honōris **exstruere** cōn-
 stituisset, Graecae **māteriae** nōbilitātem **sprēvit**, eam
volgārī lapide cūrāvit aedificandam. Et Graecās lit-
 terās dēspiciēbat, quod magistrīs suis parum ūtilēs
 25 ad virtūtem fuissent. At idem fortis et in dolōre cōn-
 fīrmātus fuit. Cum eī propter aegritūdinem **mem-**
brum secārētur, vetuit sē **astringī**. Ācrem tamen fuisse
 dolōrem ipse ostendit; nam alterum membrum secārī
 nōluit, quod primō **tantopere** passus esset.

Aliter scribe: cum esset, revocātus, occīsōrum, cōn-
 fectus, utrum fuerit, cum secārētur, ācrem
 dolōrem. Explicā: permōtus, plānē, lūctū, opportūnē, labōribus,
 exstruere, sprēvit, membrum.

LI

L. CORNĒLIUS SULLA

“Ōderint dum metuant”

Cornēlius Sulla cum parvus esset puer, mulier obvia: “Tū eris,” inquit, “et tibi et rei pūblīcae fēlīx,” et statim quaesitae, quae haec dixisset, nē **vēstīgium** potuit reperīri.

Hic bellō Iugurthīnō quaestor Marī fuit. Cuius 5 propter mōrēs, C. Marius cōsul aegrē tulisse trāditur, quod sibi gravissimum bellum gerentī tam levis quaestor sorte datus esset. Īdem tamen et in Āfricā et bellō Cimbricō nōn **timidus** fuit, sed mulieris dictō, quod **suprā** scriptum est, virtūtem **adaequāvit**. Cōsul 10 postea factus pulsō in exsilium Mariō contrā Mithridātem profectus est. Mithridātēs enim, Asiae quae ad **septentriōnēs** spectat **gubernātor**, vir bellō ācerimus, virtūte eximius, occupātā Asiā necātisque in eā omnibus cīvibus Rōmānīs, quōs quidem eādē diē 15 atque hōrā per omnēs cīvitatēs interficī iusserat, Eurōpae quoque Ītalīaeque imminēre vidēbātur. Quem Sulla nōn omnīnō oppressit, cum ad bellum cīvile in Ītaliā mātūrāret.

Sulla propter mōtūs cīvīlis cum victōre exercitū 20 Rōmam properāvit; eōs quī Mariō favēbant, omnēs superāvit. Nihil autem eā victōriā fuit **crūdēlius**. Triā milia **nōngentōs** dēditōs **inermēs** cīvēs in Circō interficī iussit. Quis autem animō **figere** potest numerum eōrum, quōs in urbe passim, quīcumque 25

voluit, occidit, donec moneret Fufidius quidam vivere aliquos debere, ut essent, quibus imperaret?

Novo et crudelissimo exemplo **tabulam** proposuit, in qua nomina eorum, qui occidendi erant, continebantur; 30 cumque omnium orta esset ira, postridie plura etiam addidit nomina. Nec solum in eos saevivit, qui armis contra se dimicavissent, sed etiam alios cives propter pecuniae magnitudinem numero addidit. Nullus fuit tutus **quocumque** iret, ac ingens caesorum fuit multitudo.

(Exempla. Asia occupata: *i. e.*, Si Asia occupata erat, ubi, propterea quod, quamquam, postquam, cum Asia occupata esset. Duce imperante: *i. e.*, Si dux imperat, ubi, cum, et c.) Sic verte: pulso Mario, necatis civibus. Vice versa verte: quod esset, quem oppressit, cum ira. Verte participia in clausulas, et vice versa: quaesitae, gerenti, quod scriptum est, factus, quae spectat, qui favebant, deditos, quos occidit, qui essent.

LII

SULLA: SERTORIUS

“Post tot naufragia, portum”

Pulsis stratisque inimicorum partibus Sulla ut Felix appellaretur **praescripsit**; cumque eius uxor geminos eodem tempore edidisset, puerum Faustum puellamque Faustam nominari voluit. Sed paucis annis post 5 subito contra omnium opinionem potestatem deposuit. Deinde rus profectus **sagittas** coniciendo feras **captare** et sic vitam agere coepit. Ibi **sexaginta** annos natus decessit, vir ingentis animi et gloriae cupidissimus.

Litteris Graecis atque Latinis doctus virōs quī **facultatem** scribendī habēbant tantum dīlēxit, ut studium 10 etiam malī cuiusdam scriptōris aliquō praemiō dignum dūceret. Nam, **praesertim** quondam cum dē eō ille aliquid scripsisset eīque subiēcisset, Sulla statim praemium eī darī iussit, **dummodo** sē nihil postea scripturum esse polliceretur. Ante victōriam laudandus; 15 in iis vērō quae secūta sunt, numquam satis reprehendendus; per urbem enim et

Ītaliā cīvilis sanguinis flūmina lātē flūxērunt.

PECŪNIA RŌMĀNA

Q. Sertōrius, humili locō 20 nātus, prīma stipendia bellō Cimbricō fēcit. Postea in **sociālī** bellō cum al-

ter oculus eī esset dēlētus, id nōn vitium ōris sed ōrnāmentum existimābat. Dicēbat enim, cētera mīli- 25 tāris virtūtis insignia, ut corōnās, nec semper nec ubique gerī; sē vērō, cum in pūblicum prōdīret, suae virtūtis indicium in ipsā fronte semper ostendere nec quemque sibi occurrere, quī **merita** sua nōn facile intellexeret.

30

Postquam Sulla in Ītaliā potestātem habēre coepit, Sertōrius, quī partium Mariānārum fuerat, in Hispāniā sē contulit. Ibi cum virtūtis admirātiōne tum imperiō mīti, Hispānōrum animōs sibi conciliāvit et **clientēs** habuit. Missum ā Sullā Metellum, deinde 35 Pompēium superāvit; sed, cum **cautus** esset imperātor, nōn tōtī Rōmānōrum exercituī sē obiēcit. Ad ultimum autem crūdēlis factus ā sociīs dēsertus, prōditus, interfectus est.

Verte ut in Pēnsō LI (ablātivum absolūtum): pulsīs partibus, cum ēdidisset (Exemplum: geminīs ab uxōre ēditīs), cum scrīpsisset, cum dēlētus. Verte (alia participia): profectus, doctus, quī habēbant, quae secūta sunt, nātus, cum prōdīret, missum, cum imperātor, factus.

LIII

GNAEUS POMPĒIUS

“Iūniōrēs ad labōrēs”

Cn. Pompēius, iuvenis, bellō cīvili sē et patrem cōnsiliō **servāvit**. Cum enim in Pompēi patrem coniūrāvissent aliquī, Terentius quīdam, Cn. Pompēi fili familiāris, hunc occīdendum suscepit, dum aliī tēctum
5 patris incenderent. Quae rēs cum iuvenī Pompēiō **ēnūntiāta** esset, mox **simulātiōne** tēctum suum ingrediendī sē **clam** subdūxit et fīrmōs patrī circumdedit custōdēs. In spē igitur **dēceptus** est Terentius.

Eōdem bellō Pompēius partēs Sullae secūtus ita sē
10 gessit, ut ab eō maximē diligeretur. Paternī exercitūs reliquiās collēgit, tum ad Sullam iter fēcit et in eō itinere **ter** hostium exercitūs fūdīt aut sibi adiūnxit. Quem ubi Sulla ad sē accēdere audīvit ēgregiamque iuventūtem in ūnum locum **contractam** vīdit, dēsiluit
15 ex equō Pompēioque salūtem dīxit imperātōrī.

Posteā Pompēius in Siciliam profectus est, ut eam ā Carbōne, Sullae inimicō, occupātam reciperet. Carbōnem sine ūllā **difficultāte** comprehēnsū ad supplicium dūcī iussit. Longē mītor fuit ergā Sthenium,
20 Siciliae cuiusdam cīvitatīs prīncipem. Cum enim in

eam cīvitatē animadvertere dēcrēvisset, nōn aequē eum factūrum Sthenius dīxit, sī ob ūnūs culpam omnēs ulcīscerētur. Quaerentī Pompēiō, quis ille ūnus esset: “Ego,” inquit Sthenius, “quī cīvēs meōs ad id indūxī.” Tam liberā vōce dēlectātus Pompēius om-²⁵nibus et Stheniō ipsī ignōvit.

Cursū **maritimō** inde in Āfricā cōfectō Iarbam, Numīdiae rēgem, aggressus diēbus **circiter quīn-quāgintā** oppressit. Deinde, cum ā Sullā iubērētur, exercitū dīmissō Rōmam revertit. Revertentem Sulla³⁰ laetus eum excēpit et Magnī cognōmine appellāvit. Nihilō minus Pompēiō triumphum petentī restitit; sed Pompēius ausus est dīcere plūrēs **adōrāre** sōlem orientem quam **occidentem**; quō dictō indicābat Sullae auctōritātem minui, suam crēscere. 35

Verte (ablātivum absolūtum): dum incenderent, quae esset, paternī collēgit, tum fēcit, cursū cōfectō, exercitū dīmissō. Verte (alia participia): subdūxit et, secūtus, ubi audīvit, dēsilit -que, ut reciperet (receptūrus), comprehēnsū, quāerentī, dēlectātus, aggressus, cum iubērētur, revertentem, petentī.

LIV

POMPĒIUS ET PĪRĀTAE

“Nōmen atque ōmen”

Metellō iam senī et bellō in Hispāniā **tardius** gerentī auxiliō missus est Pompēius, quī contrā Sertōrium variō ēventū dīmīcāvit. Dēnique autem mīlitēs **legiōnārii** Rōmānōrum hostēs superāvērunt, et Pompēius, Sertōriō interfectō, Hispāniā recēpit. 5

Cum praedōnēs maritimī illā tempestāte maria omnia et īnsulās tenērent et quāsdam etiam Italiae urbēs diripuissent, ad eōs opprimendōs cum summō imperiō missus est Pompēius. Huic lēgī Gabīniae resistē-
 10 bant quīdam, quī omnia ūnī nōn tribuenda esse dicēbant, sed eīs invītis dēcrētum est.

Aliquot annōs continuōs ante lēgem Gabīniam populus Rōmānus
 15 magnā ex parte et dignitāte et imperiō caruit. Nullō in locō iam praedōnibus parēs esse poterant; nōn modo prōvinciīs atque ōrīs Italiae maritimīs ac portibus suis,
 20 sed etiam Appiā iam viā carēbant. Nullus tōtō marī locus per multōs annōs aut tam firmum habuit praesidium, ut tūtus esset, aut tam fuit abditus, ut latēret. Nullus prī-
 25 vātus nāvigāvit, quī nōn sē aut mortis aut servitūtis periculō committeret, cum aut hieme aut cōnfertō praedōnum marī nāvigāret. Praedōnēs plūs quam cautēs aut vada timēbant nautae. Mercātōrum
 30 nāvibus onerāriīs tūtum mare nōn fuit; exercitūs quidem Rōmānī numquam ā Brundisiō nisi hieme summā nāvigātiōnī sē commiserunt.

Sed hoc tantum bellum, tam longē lātēque dispersum, Gnaeus Pompēius extrēmā hieme parāvit, mediā
 35 aestāte cōnfecit. Praedōnēs in dēditiōnem acceptōs in urbibus et agrīs procul ā marī collocāvit. Post hanc

MILES LEGIŌ-
NĀRIUS

victōriam audiēbant Rōmānī nūllam intrā ōceanī ōstium praedōnum nāvem esse.

Verte (ablātivum absolūtum): mīlitēs superāvērunt, Sertōriō interfectō, cum tenērent, (cum) diripuis-
sent, huic quīdam, eīs invitīs. Verte (alia participia):
Metellō gerentī, quī dicēbant, quī com-
mitteret, cum nāvigāret, tam dispersum, ex-
trēmā parāvit, praedōnēs acceptōs.

LV

POMPĒĪ VICTŌRIAE ET MORS

“Tempus edāx rērum”

Bellō cum praedōnibus cōfectō Cn. Pompēius contrā Mithridātem profectus in Asiam magnā celeritāte contendit. Sed Mithridātēs noctū solum facultātem pugnandī dedit. Nocte quidem in locīs ignōtīs cum hoste congregī nōn tūtum erat, lūna autem magnō fuit 5 Rōmānīs auxiliō. Quam cum post diēs **quattuordecim** Rōmānī ā tergō habērent, **umbrae** corporum longius prōiectae ad primās usque hostium **phalangēs pertinēbant**; unde dēceptī rēgiī mīlitēs in umbrās, quasi in propinquum hostem, tēla mittēbant. Victus Mithri- 10 dātēs in Pontum profūgit; ibi ā filiō obsessus venēnum sūmpsit; quod cum tardius subīret, ā mīlite, quī **prīdiē** omnia ad **nūtum** eius facere pollicitus erat, interfectus est.

Tigrānī deinde, Armeniae rēgī, quī Mithridātis par- 15 tēs secūtus erat, Pompēius bellum intulit, eumque ad dēditionem compulit. Inde in Iūdaeam profectus Rōmānōrum primus Iūdaeōs superāvit, Hierosolyma,

caput gentis, cēpit, templum iūre victōris ingressus
20 est.

Post hanc **triplicem** victōriam in Ītaliā **versus** ad urbem vēnit, et tertium triumphum biduō dūxit. In quō nihil hōc clārius vīsum est, quam quod tribus triumphīs trēs orbis partēs victae causam praebuerant;
25 Pompēius enim, quod antea contigerat nēminī, primum ex Āfricā, iterum ex Eurōpā, tertiō ex Asiā triumphāvit.

Posteriōre tempore ortō inter Pompēium et Caesarem ōdiō gravī, quod hic superiōrem, ille parem ferre nōn posset, bellum cīvile esse coepit. Caesar infestō ex-
30 ercītū in Ītaliā vēnit; Pompēius Thessaliā petīvit; quem secūtus Caesar apud Pharsālum fūdit. Victus Pompēius ad Ptolemaeum, Aegyptī rēgem, profūgit, nec abest **suspīciō** quīn ille Pompēium interficī iusserit. **Latere** sub oculis uxōris gladiō percussō Pompēius
35 **prōnus prōcubuit**.

Verte (ablātivum absolūtum): bellō cōfectō, quam habērent, quod subiret, bellum intulit -que, Hierosolyma cēpit, ortō ōdiō, Pompēius petīvit, latere percussō. Verte (alia participia): profectus, prōiectae, dēceptī, victus, obsessus, quī erat, quī secūtus erat, profectus, versus, secūtus, victus.

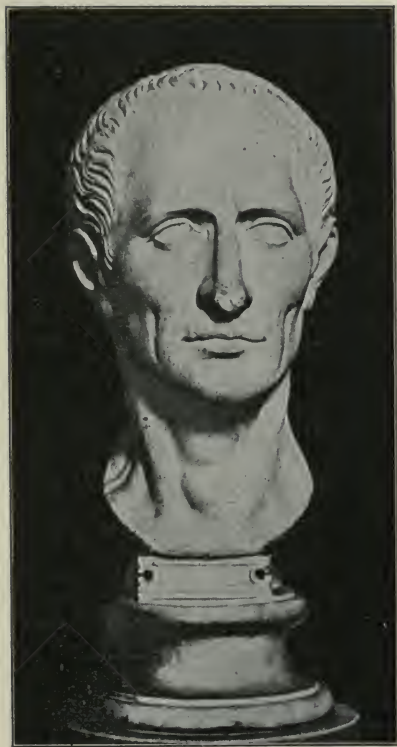
LVI

C. IŪLIUS CAESAR

“Mēns sāna in corpore sānō”

C. Iūlius Caesar, ex nōbilissimā Iūliōrum gente, vix **sēdecim** annōs nātus patrem āmisit. Cornēliam, Cinnae filiam, dūxit uxōrem; cuius pater cum esset

Sullae inimicissimus, is Caesarem voluit compellere ut eam repudiāret; neque id potuit efficere. Quā rē 5

C. IŪLIUS CAESAR

Caesar bonis spoliātus cum etiam ad interitum quacereretur, mūtātā veste nocte urbe 10 effūgit et quamquam tunc aeger erat, prope per singulās noctēs latebrās mūtāre 15 cōgēbatur; et octāvō vel nōnō diē comprehēsus, nē ad Sullam perduceretur, datā pe-20 cūniā vix ēvāsīt. Postrēmō per propinquos suos veniam impetrāvit.

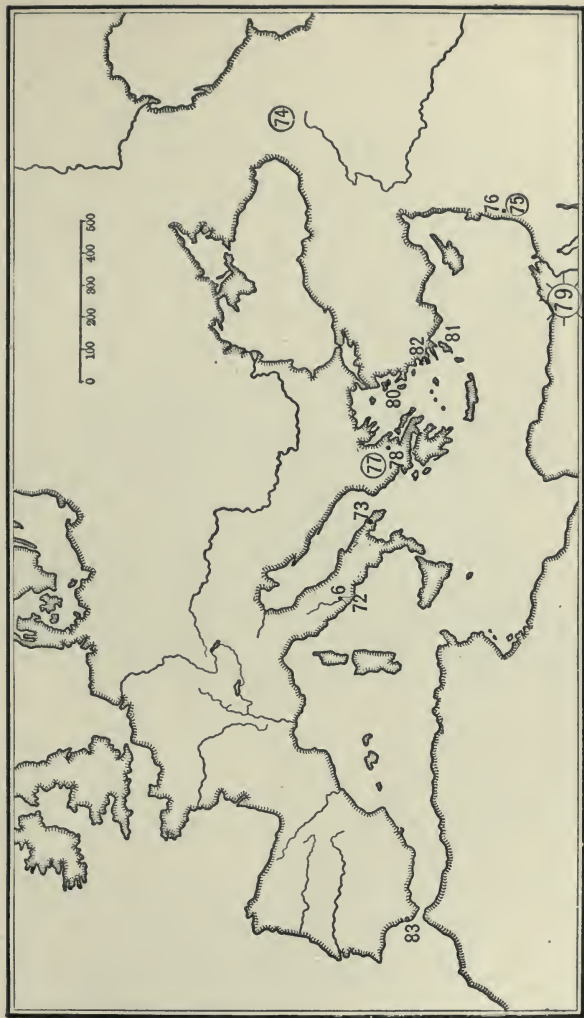
Satis cōstat 25 Sullam, cum precantibus amicissimis et ōrnātissimis viris quamdiū posset negāset 30 atque illi **semel**

atque iterum contenderent, expugnātum tandem clāmāsse, necesse esse eōs scīre eum, quem incolumem tantopere cuperent, aliquō tempore nōbilitātis parti-

35 bus, quās sēcum simul dēfendissent, exitiō futūrum;
nam in Caesare multōs esse Mariōs.

Stīpendia prīma in Asiā fēcit. Expugnātis Mity-
lēnīs corōnā ob cīvem servātum dōnātus est. Deinde
dum Rhodum trāicit, ā praedōnibus captus est māt-
40 sitque apud eōs plūs quam quīnquiēs quīnōs diēs.
Comitēs interim servōsque ad expediendās pecūniās,
quibus redimerētur, dīmisit. Quōrum post **profec-**
tiōnem id quod postulāverant praedōnēs ille triplex
datūrum sē pollicitus est. Quibus datīs cum expositus
45 esset in litore, cōnfestim Milētum, quae urbs nōn longē
inde **distābat**, properāvit, ibique contractā classe **vēlō-**
citer vectus in eum locum in quō ipsī praedōnēs erant,
partem classis dispersit, nōnnūllās nāvēs cēpit, prae-
dōnēs summō cruciātū suppliciōque necāvit.

1. Dē quō est haec fābula? 2. Quae fuit illīus prīma uxor?
3. Inter quōs nāta est inimīcitia? 4. Quae erant verba Sullae?
5. Quae āmisit Caesar? 6. Cūr effūgit? 7. Utrum perductus
est ad Sullam, annōn? 8. Quid fēcit ut ēvāderet? 9. Quī im-
petrāvērunt illīus veniam? 10. Quōrum precibus tandem cessit
Sulla? 11. Ā quibus dēfendēbātur nōbilitās? 12. Cuius similem
dixit Sulla esse Caesarem? 13. Quid propter virtūtem in Asiā
accēpit? 14. Quid factum erat? 15. Quam diū retinēbant eum
pīrātae? 16. Quid fēcērunt eius comitēs? 17. Unde postea
profectus est contrā pīrātās? 18. Quid ibi fēcērat? 19. Quid
deinde passae sunt eōrum nāvēs? 20. Quid passi sunt ipsī?

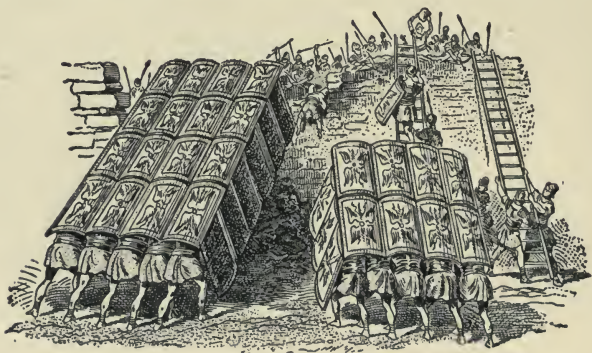
TABULA IX

LVII

CAESARIS CURSUS HONŌRUM

“Summa summārum”

Quaestor ulteriōrem Hispāniam accēpit. Quō pro-
fectus cum Alpēs trānsisset et ad cōspectum cuiusdam
vīcī vēnisset ubi vīctus tenuissimus esset, comitēs sub

TESTŪDŌ

vīneā sedentēs inter sē dubitābant, num illic etiam
5 esset glōriæ locus. Caesar autem dīxit, mālle sē ibi
prīmum esse, quam Rōmæ secundum.

Cumque Gādēs, quod est Hispāniæ oppidum,
vēnisset, animadversā apud Herculis templum magnī
Alexandrī imāgine sē testūdinis similem esse dolēbat,
10 quod nihil ā sē dignum memoriā āctum esset in eā
aetāte, quā iam Alexander orbem terrārum vīcisset.

Aedilis praeter forum etiam Capitōlium ōrnāvit templis. Lūdōs ex **prīstinō institūtō** **ūnā** cum M. Bibulō, sed etiam per sē ēdidit; quō factum est, ut rērum commūniter quoque datārum ille sōlus grātiam 15 caperet. Tantō quidem illi cōstitērunt haec,* ut ipse diceret, sibi opus esse maximam pecūniam, ut habēret nihil.

Cōsul deinde cum M. Bibulō creātus societātem cum Cn. Pompēiō et M. Crassō iūnxit Caesar, nē quid 20 agerētur in rē pūblicā, quod nōn omnibus tribus placēret. Deinde lēgem tulit, ut ager Campānus plēbī dividerētur. Cui lēgī cum senātus resisteret, quod eī **aliter** vidērētur, rem ad populum dētulit. Bibulus in forum vēnit, ut contrā lēgem diceret, sed tanta in eum 25 commōta est ira, ut armīs forō expellerētur.

Quā rē cum Bibulus per reliquum annī tempus domō abditus in cūriam nōn venīret, ūnus ex eō tempore Caesar omnia in rē pūblicā administrābat, ut nōnnūllī cīvium, sī **interdum** litterās scriberent, nōn, ut mōs 30 erat, cōsulibus Caesare et Bibulō āctum indicārent, sed Iūliō et Caesare, ūnum cōsulem nōmine et cognōmine prō duōbus appellantēs. Fūctus officiō cōsulārī Caesar Galliam prōvinciam accēpit. Quae ibi bis **quaternīs** annīs cōnfēcīt ad caput proximum **reser-** 35 **vantur.**

I. e., tantam pecūniam prō hīs dare necesse fuit.

Rescribe sententiās, haec verba in vōcem passivam vertēns: accēpit, vēnisset, dixit, vicisset, ōrnāvit, ēdidit, diceret, tulit, resisteret, dētulit, venīret, administrābat, scriberent, accēpit.

LVIII

DĒ NĀVIBUS VENETŌRUM

“Disiecta membra”

Oppida Venetōrum posita in extrēmīs **lingulīs** neque pedibus aditum habuērunt cum ex altō sē **aestus** incitāvisset, quod bis accidit semper hōrārum vīginti quattuor spatiō, neque nāvibus, quod rūsus min-
5 ente aestū nāvēs in vadīs relinquerentur. Ita utrāque rē oppidōrum oppugnātiō impediēbātur; ac sī suis fortūnis nōn iam spērābant, magnō numerō nāvium ap-
pulsō, sē in proxima oppida recipiēbant. Haec eō
facilius magnam partem aestātis faciēbant, quod nos-
10 trae nāvēs tempestātibus retinēbantur, summaque erat ingentī atque apertō marī, magnīs aestibus, **rārīs** ac prope nullīs portibus, difficultās nāvigandī.

Namque ipsōrum nāvēs ad hunc modum factae armataeque erant; **puppēs** altae ad magnitudinem flūc-
15 tuum accommodatae; nāvēs tōtae factae ex rōbore ad quamvis vim et contumēliam perferendam; **ancorae** prō fūnibus ferreis catēnīs vinctae; pellēs prō **vēlīs**, quod tantās tempestātēs oceanī tantōsque impetūs **ventōrum** sustinērī ac tanta onera nāvium regī vēlīs
20 nōn satis commodē posse existimābant.

Hīs nāvibus nostra classis ūnā celeritāte et **rēmīs** praestitit, neque enim iis nostrae rōstrō nocēre poterant, neque propter **altitudinem** facile tēlum adigēbātur. In proeliō autem **bracchia**, quae vēla **passa** nāvium
25 Venetōrum sustinēbant, Rōmānī deīēcērunt. Deinde,

cum singulās **bīnae** ac ternae nāvēs circumsteterant, militēs summā vī trānsīre in hostium nāvēs contendēbant. Mox omnēs victae sē Caesarī dedērunt, et bellum Venetōrum tōtīusque ōrae maritimae cōfectum est.

30

Coniugā gradātīm, per indicātivum et subiūctivum actīva, haec verba: (Exemplum: habeo, habēbās, habēbit, habuimus, habuerātis, habuerint, habeam, et c.): incitāvisset, spērābant, appulsō, faciēbant, retinēbantur, perferendam, vīnetae, regī, nocēre, adigēbātur, passa, dēiēcērunt, trānsīre, dedērunt.

LIX

DĒ BRITANNIĀ

“Ultima Thūlē”

Britannia insula tria habet latera, quōrum ūnum quod est contrā Galliam longius quam mīlia **passuum quadringenta** pertinet. Alterum vergit ad Hispāniam atque occāsum sōlis; quā ex parte est Hibernia insula. Huius est **longitūdō** lateris **septingentōrum** mīlium.⁵ In hīs quoque **regiōnibus** sunt multī **lacūs** pulcherrimī. Tertium est contrā septentriōnēs, cui partī nūlla est obiecta terra, sed ōrae maritimae finis alter maximē ad Germāniam spectat. Hoc mīlium passuum **octingentōrum** in longitūdinem esse exīstimātur. Tōta¹⁰ insula in **lātitudinem** circiter ducenta mīlia, in longitūdinem sescenta mīlia passuum patet.

Pars **interior** ab iīs incolitur quōs nātōs in insulā ipsā memoriā prōditum trādunt. Hī plērumque frumenta nōn habent, sed **lacte** et **carne** vivunt. Mari-¹⁵

tima pars ab iis tenētur quī praedae ac bellī inferendī causā ex Belgiō trānsiērunt.

Dē ūnō solum proeliō Caesaris narrābitur. Accessum erat ad Britanniam omnibus nāvibus; deinde, 20 expositō exercitū et equitibus quī praesidiō nāvibus essent ad mare relictis, ad hostēs contendit. Illi ex locō superiōre proelium committere coepērunt. Repulsī ab equitātū sē in silvās abdidērunt, locum nacti ēgregiē et nātūrā et opere mūnītum. At militēs legiōnis 25 **septimae** testūdine factā et aggere ad **mūnitiōnēs** extrūctō locum cēpērunt eōsque ex silvīs expulērunt. Sed eōs fugientēs longius Caesar prōsequi vetuit, quod mūnitiōnī castrōrum tempus relinqui volēbat.

Ēdisce numerōs cardinālēs ab ūnō ad mille; dēclīnā illōs quī dēclīnārī possunt. Ēdisce numerōs ōrdinālēs ā primō ad vicēsimum. Quam longus est circuitus Britanniae? Quot terrās prope sē habet? Quot latera habēre dicitur? Quotam legiōnem sibi fidēlissimam esse putāvit Caesar? Quotiēns in hāc fābulā cum hostibus pugnāvit? Quae sunt adverbia numerālia ab ūnō ad quīnque?

LX

DĒ GERMĀNĪS

“Nimium nē crēde colōrī”

Eā quae secūta est hieme, Usipetēs Germānī et **item** Tēncterī flūmen Rhēnum trānsiērunt. Causa trāns-eundī fuit quod ab Suēbīs bellō premēbantur. Suēbōrum gēns est longē maxima Germānōrum omnium. 5 Neque multum frūmentō sed maximam partem lacte atque pecore vivunt multumque ferās sequuntur; quae

rēs et cibī genere et **cotidiānā** exercitātiōne et vīrēs alit et mīrā corporum magnitūdine hominēs efficit.

Pūblicē maximam putant esse laudem quam lātissimē ā suīs finibus **vacāre** agrōs; hāc rē indicārī mag-¹⁰ num numerum cīvitātum suam vim sustinēre nōn posse. Itaque ūnā ex parte ā Suēbīs circiter mīlia passuum **sescenta** agrī vacāre dicuntur. Ad alteram partem succēdunt Ubiī, quī sunt cēterīs Germānīs hūmāniōrēs, proptereā quod Rhēnum attingunt mul-¹⁵ tumque ad eōs mercātōrēs veniunt. Hōs cum Suēbī in **pérpetuum** finibus expellere nōn potuissent, tamen **vectigālēs** sibi fēcērunt.

In eādem causā fuērunt Usipetēs et Tēncterī, quī **recēns** ā Suēbīs expulsī ad Rhēnum pervēnerant; quās²⁰ regiōnēs Menapiī incolēbant. Hī ad utramque rīpam flūminis vicōs habēbant; sed tantae multitudinis adventū perterritī aedificia quae trāns flūmen habuerant in **praesēns** reliquērunt, et in citeriōre rīpā dispositīs praesidiīs Germānōs trānsīre prohibēbant. Illī omnia²⁵ **cotidiē** expertī, revertī sē in suās sēdēs regiōnēsque simulāvērunt, et trīduī viam prōgressī rūrsus **vesperī** revertērunt, atque omnī hōc itinere ūnā nocte equitātū cōfectō Menapiōs, quī dē eōrum discessū per explō-
rātōrēs **praemissōs** certiōrēs factī erant, oppressērunt.³⁰

Dēclinā in sententiīs: (sing.) eā hieme, gēns maxima, quae rēs, suam vim, alteram partem: (plū.) eādem causā, dispositīs praesidiīs, omnī hōc itinere cōfectō, explōrātōrēs praemissōs.

LXI

CŌNSIDIUS CŌNSILIUM CAESARIS
FRŪSTRĀTUR

“Tū quoque”

Eōdem diē Caesar ab explōrātōribus certior factus hostēs sub monte cōnsēdisse mīlia passuum ab ipsius castris octō, quālis esset nātūra montis et quālis in circuitū **ascēsus** quī cognōscerent mīsīt. Renūntiā-
 5 tum est facilem esse. Dē tertiā vigiliā Titum Labiēnum, lēgātum prō praetōre, cum duābus legiōnibus et iis ducibus quī iter cognōverant summum iugum montis ascendere iubet; quid suī cōnsilī sit ostendit.

Ipsē dē quārtā vigiliā eōdem itinere quō hostēs
 10 ierant ad eōs contendit equitātumque omnem ante sē mittit. P. Cōnsidius, quī rei militāris perītissimus habēbātur et in exercitū L. Sullae et postea in M. Crassī fuerat, cum explōrātōribus praemittitur.

Primā lūce, cum summus mōns ā Labiēnō tenērētur,
 15 ipse ab hostium castris nōn longius mīlle et quīngentis passibus abesset, neque, ut postea ex captivīs comperit, aut ipsius adventus aut Labiēnī cognitus esset, Cōnsidius equō **admissō** ad eum **accurrit**, dīcit montem quem ā Labiēnō occupārī voluerit ab hostibus tenērī;
 20 id sē ā Gallicīs armīs atque insignibus cognōvisse. Caesar suās cōpiās in proximum collem subdūcit, aciem instruit.

Labiēnus, ut erat ei **praeceptum** ā Caesare nē proelium committeret, nisi ipsius cōpiae prope hostium

castra visae essent, ut undique ūnō tempore in hostēs 25
 impetus fieret, monte occupātō nostrōs exspectābat
 proeliōque **abstinēbat**. Multō dēnique diē per explōrā-
 tōrēs Caesar cognōvit et montem ā suis tenērī et Hel-
 vētiōs castra mōvisse et Cōsidium timōre perterritum
 quod nōn vīdisset prō vīsō sibi renūntiāvisse. Eō diē, 30
 quō cōnsuērat intervallō, hostēs sequitur et milia pas-
 suum tria ab eōrum castrīs castra pōnit.

Verte ut in Pēnsō XXXI: quī cognōscerent, nē commit-
 teret, ut fieret. Quae sunt verba dicentis aut quaerentis?
 —hostēs cōnsēdisse, quālis montis, facilem esse,
 quid sit, montem tenērī, sē cognōvisse,
 montem tenērī, Helvetiōs mōvisse, Cōsidium
 renūntiāvisse.

LXII

CAESAR ADUATUCŌS OPPUGNAT

“Dira necessitās”

Aduatucī, cum omnibus cōpiīs auxiliō Nervii
 venīrent, calamitāte eōrum auditā ex itinere domum
 revertērunt; **cūctīs** oppidis castellisque dēsertīs sua
 omnia in ūnum oppidum ēgregiē nātūrā mūnītum con-
 tulērunt. Quod cum ex omnibus in circuitū partibus 5
 altissimās rūpēs **dēiectūsque** habēret, ūnā ex parte
 aditus in lātitudinem nōn amplius cc pedum relin-
 quēbātur; quem locum duplicī altissimō mūrō mūnie-
 rant; tum magnī ponderis saxa in mūrō collocābant.

Ac primō adventū exercitūs nostrī crēbrās ex oppidō 10
 ēruptiōnēs faciēbant **parvulisque** proeliis cum nostrīs
 contendēbant; postea vāllō pedum xii in circuitū xv

mīlium crēbrisque castellīs mūnītī oppidō sēsē continēbant.

- 15 Ubi vineīs āctīs aggere exstrūctō turrīm procul cōnstituī vīdērunt, prīmum rīdēre ex mūrō atque lūdere vōcibus, quod tanta rēs ā tantō spatiō instituerētur.

OBSIDIŌ

Ubi vērō movērī atque appropinquāre moenibus vīdērunt, novā speciē commōtī lēgātōs ad Caesarem dē
20 pāce mīsērunt, quī ad hunc modum locūtī:

Nōn sē exīstimāre Rōmānōs sine ope dīvinā bellum gerere, quī tantae altitūdinis rēs tantā celeritāte movēre possent; sē suaque omnia eōrum potestātī permittere dixerunt. Ūnum petere ac **precārī**: sī fortē
25 statuisset Aduatucōs esse servandōs, nē sē armīs

spoliāret. Sibi omnēs ferē finitimōs esse inimicōs ac suae virtūtī **invidēre**; ā quibus sē dēfendere trāditīs armīs nōn possent. Sibi praestāre, sī in eum cāsum dēdūcerentur, quamvis fortūnam ā populō Rōmānō patī, quam ab hīs per cruciātum interfici inter quōs ³⁰ **dominārī** cōnsuēssent.

Verte ut in Pēnsō LI (ablātīvum absolūtum): calamitāte audītā, cūctīs desertīs, cum habēret, quem mūnierant, crēbrās faciēbant, vīneīs exstructō, quod institueretur, ubi vīdērunt, trāditīs armīs: (alia participia): cum venīrent, crēbrās faciēbant, vāllō mūnītī, ubi vīdērunt, novā commōtī, sī dēdūcerentur.

LXIII

DĒ POENĀ PERFIDIAE

“Fidēs Pūnica”

Ad haec Caesar respondit: Sē magis cōnsuētūdine suā quam meritō eōrum civitātem servātūrum, sī statim sē dēdidissent; sed dēditionis nūllam esse condiōnem nisi armīs trāditīs. Sē id quod in Nerviiis fēcisset factūrum, finitimisque imperātūrum nē quam ⁵ illis iniūriam īferrent.

Rē nūntiātā ad suōs, quae imperārentur facere dīxērunt. Armōrum magnā multitudīne dē mūrō in fossam quae erat ante oppidum iactā, sic ut prope summam mūrī aggerisque altitudinem **acervi** armōrum adae- ¹⁰ quārent, et tamen circiter parte tertiā, ut postea perspectum est, cēlātā atque in oppidō retentā, portīs apertīs eō diē pāce sunt ūsī.

Sub vesperum Caesar portās claudī militēsque ex
 15 oppidō exīre iussit, nē quam noctū oppidānī ā militibus
 iniūriam acciperent. Illī ante initō, ut intellēctum
 est, cōsiliō, quod dēditione factā nostrōs praesidia
 dēductūrōs aut dēnique minus diligenter servātūrōs
 20 armīs, et scūtīs quae subitō pellibus indūxerant, tertiā
 vigiliā, quā minimē **arduus** ad nostrās mūnitiōnēs
 ascēsus vidēbātur, omnibus cōpiīs dē imprōvisō ex
 oppidō ēruptiōnem fēcērunt.

Celeriter, ut ante Caesar imperāverat, ignibus signō
 25 datō, ex proximīs castellīs eō concursum est, pugnā-
 tumque ab hostibus ita ācriter est ut ā virīs fortibus
 in extrēmā spē salūtis, **inīquō** locō, contrā eōs quī ex
 vāllō turribusque tēla iacerent, pugnārī dēbuit, cum in
 ūnā virtūte omnis spēs salūtis cōsisteret.

30 Occīsīs ad hominum milibus quattuor reliquī in op-
 pidum reiectī sunt. Postridiē eius diēi **refrāctīs** portīs,
 cum iam dēfenderet nēmō, atque immissīs militibus
 nostrīs, **sectiōnem** eius oppidī tōtam Caesar vēndidit.
 Ab iīs quī ēmerant capitum numerus ad eum relātus
 35 est milium quīnquāgintā trium.

Aliter scrībe ut in Pēnsō XXXIX: sē magis īfferent,
 Caesar iussit, nē acciperent, quod crē-
 diderant, quae armīs, quae indūxerant, quī
 iacerent. Verte ut in Pēnsō LI (ablātīvum absolūtum): armīs
 trādītīs, rē nūntiātā, armōrum iactā, parte cēlātā,
 portīs apertīs, initō cōsiliō, dēditione factā, signō datō,
 cum cōsisteret, occīsīs milibus, refrāctīs portīs,
 immissīs nostrīs.'

LXIV

DĒ MŌRIBUS GALLŌRUM: DĒ DRUIDIBUS

“Suus cuique mōs”

In omnī Galliā eōrum hominum quī aliquō sunt numerō atque honōre genera sunt duo; nam plēbs paene servōrum habētur locō, quae nihil audet per sē, nullī adhibētur cōsiliō. Plērīque, cum aut aere aliēnō aut iniūriā potentiōrum premuntur, sēsē in ser-⁵ vitūtem addicunt nōbilibus; quibus in hōs eadem omnia sunt iūra quae dominīs in servōs.

Sed dē hīs duōbus generibus alterum est sacerdotum,* alterum equitum. Illi rēbus dīvīnis intersunt, sacra pūblica et prīvāta cūrant, religiōnēs expōnunt; ¹⁰ ad eōs magnus adulēscentium numerus disciplīnae causā concurrīt, magnōque hī sunt apud eōs honōre. Nam ferē dē omnibus contrōversiīs pūblicīs prīvātisque cōstituunt, et, sī quod est facinus admissum, sī caedēs facta, sī dē finibus contrōversia est, idem dēcer-¹⁵ nunt, praemia poenāsque cōstituunt.

Hī certō annī tempore in finibus Carnutum, quae regiō tōtīus Galliae media habētur, cōsīdunt in locō sacrō. Hūc omnēs undique quī contrōversiās habent conveniunt eōrumque iūdiiciīs parent. Disciplīna in ²⁰ Britanniā reperta atque inde in Galliam trānslāta existimātur, et nunc quī diligentius eam rem cognōscere volunt plērumque illō discendī causā proficiscuntur.

Sacerdotēs ā bellō abesse cōsuērunt neque tribūta ūnā cum reliquīs pendunt. Tantīs excitāti praemiīs et ²⁵

suā sponte multī in disciplinam conveniunt et ā parentibus propinquisque mittuntur. Magnum ibi numerum **versuum** **ēdiscere** dicuntur. Itaque annōs nōnnūllī xx in disciplinā manent. Neque fās esse
 30 existimant ea litterīs mandāre, cum in reliquīs ferē rēbus, pūblicīs prīvātisque ratiōnibus, Graecīs litterīs ūtantur.

Hī sacerdōtēs appellantur druidēs.

1. In quot partēs dīviduntur hominēs Galliae? 2. Quālis est plēbs? 3. Quī plēbem premunt? 4. Quōrum fiunt servī? 5. Quī sunt in Galliā potentēs? 6. Quid ā sacerdōtibus fit? 7. Ā quibus ad eōs concurritur? 8. Quam ob rem concurritur? 9. Quālēs rēs sunt sacerdōtibus cūrae? 10. Dē quibus rēbus dēcernunt? 11. Ubi habitant Carnutēs? 12. Unde veniunt hūc hominēs? 13. Unde venit haec disciplina? 14. Cūr ex Galliā proficiſcuntur nōnnūllī? 15. Quī tribūta pendunt? 16. Ā quibus bellum vitātur? 17. Quōs mittunt parentēs ad sacerdōtēs? 18. Cūr hoc faciunt? 19. Quae discunt? 20. Quālēs litterās ūsūrpant Gallī?

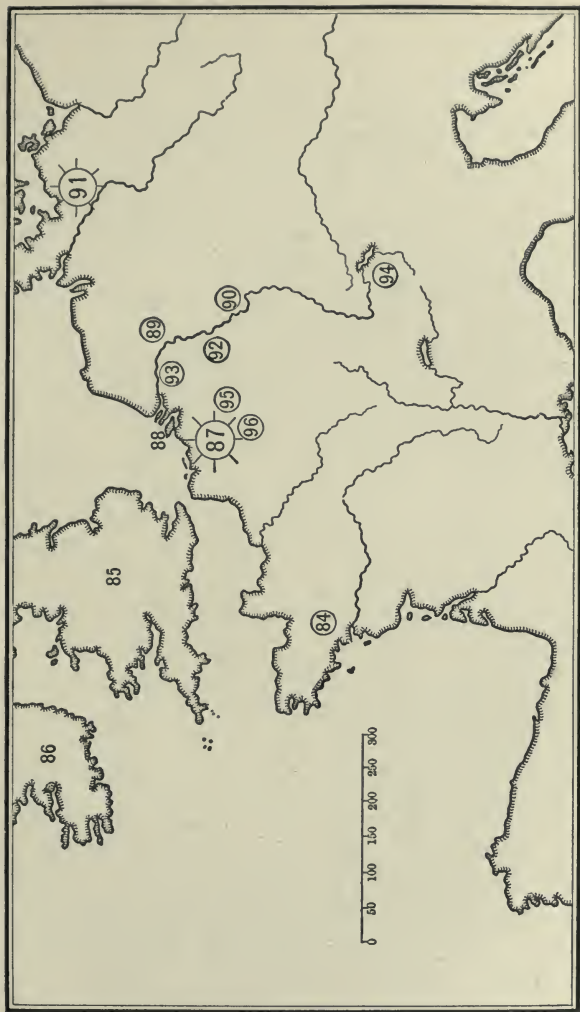
LXV

DĒ ALIĪS MŌRIBUS GALLŌRUM

“Quot hominēs, tot sententiae”

Alterum genus est equitum. Hī, cum est ūsus atque aliquod bellum incidit (quod ferē ante Caesaris adventum ūnō quōque annō accidere solēbat), omnēs in bellō versantur, atque eōrum ut quisque est genere cōpiisque
 5 amplissimus, ita plūrimōs circum sē clientēs habet. Hanc ūnam grātiā potestātemque habent.

Nātiō est omnis Gallōrum maximē dēdita religiōni-

TABULA X

bus. Deōrum maximē Mercurium colunt; huius sunt plūrima simulācra; hunc omnium **inventōrem** artium ferunt, hunc viārum atque itinerum ducem, hunc ad **quaestūs** pecūniae habēre vim maximam putant. Post hunc Apollinem et Mārtem et Iovem et Minervam. Dē his eandem ferē quam reliquae gentēs habent opīniōnem; Apollinem hominēs **sānāre**, Minervam operum initia trādere, Iovem imperium **caelestium** tenēre, Mārtem bella regere.

Gallī sē omnēs ab Dīte ortōs dīcunt. Ob eam causam spatia omnis temporis nōn numerō diērum, sed noctium **finiunt**, et mēnsium et annōrum initia sic **observant** ut noctem diēs subsequātur.

Virī uxōrēs, sic ut liberōs, capitis damnāre possunt; et cum pater familiae superiōre locō nātus dēcessit, eius propinquī conveniunt et, dē morte sī rēs in suspiciōnem vēnit, dē uxōribus in **servilem** modum **quaestiōnem** habent et, sī compertum est, ignī atque omnī cruciātū interficiunt. Fūnera sunt prō **cultū** Gallōrum amplissima.

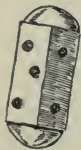
1. Quī sunt in alterō genere? 2. Quam saepe bellum gerēbātur? 3. Quī equitēs sequuntur? 4. Quae amant praecipuē Gallī? 5. Quot deōs praecipuē colunt? 6. Quid putant Mercurium fēcisse? 7. Quid putant eum semper facere? 8. Ubi dūcit hominēs? 9. Quae ab aliīs dīs fiunt? 10. Unde oriuntur Gallī? 11. Quis fuit hic deus? 12. Quō apud eōs incipit mēnsis? 13. Possuntne virī uxōrēs occīdere, annōn? 14. Dē quibus praetereā permittitur hoc? 15. Post mortem patris, quid fit? 16. Dē quālibus patribus fit hoc praecipuē? 17. Quid deinde patiuntur uxōrēs? 18. Sī compertum est malum, quid fit? 19. Quālibus fūneribus sepeliuntur? 20. Putantne Rōmānī haec ampla esse?

LXVI

DĒ CAESARIS ET POMPEĪ INIMĪCITIĀ

“Iacta ālea estō”

Haec igitur novem annīs gessit Caesar. Galliam in prōvinciae fōrmam redēgit; Germānōs, quī trāns Rhēnum incolunt, prīmus Rōmānōrum ponte factō aggressus multis vicit proeliis. Aggressus est Britannōs, ignōtōs antea, superātisque pecū- 5 niās et obsidēs imperāvit.

ĀLEA

Interfectō intereā apud Parthōs Crassō et mortuā Iūliā, Caesaris filiā, ā quā, cum Pompeī uxor esset, hī inter sē amicitia coniungēbantur, statim inimicī hī fiēbant. Iam diū 10 Pompēiō suspectae Caesaris opēs et Caesarī Pompēiāna dignitās gravis, nec hic ferēbat parem, nec ille superiorem. Itaque cum Caesar in Galliā retinērētur, et, nē bellō nōndum perfectō discēderet, postulāset ut sibi licēret, quamvis absentī, alterum cōsulātum pe- 15 tere, ā senātū suādentibus Pompēiō eiusque amicis negātum eī est.

Hanc iniūriam acceptam ultūrus in Ītaliā rediit et bellandum ratus cum exercitū Rubicōnem flūmen, quī prōvinciae eius finis erat, trānsiit. Hoc ad flūmen 20 paulum cōstitisse fertur āc cōgitāns quantum susciperet conversus ad proximōs: “Etiam nunc,” inquit, “revertī possumus; quod sī ponticulum trānsierimus, omnia armīs agenda erunt.” Postrēmō autem magnā vōce * clāmāns exercitum trāicī iussit, plūrimisque 25

urbibus occupātis Brundisium contendit, quō Pompēius cōsulēsque cōnfūgerant.

Quī cum inde in Ēpīrum trāiēcissent, Caesar eōs secūtus ā Brundisiō Dyrrachium trānsiit; cōpiisque, 30 quās subsequi iusserat, diūtius cūctantibus mīrae audāciae facinus ēdidit. Castris noctū ēgreditur, clam nāvem cōnscendit, et quamquam mare saeviēbat in altum tamen prōgredi gubernātōrem iubet et illō timente: “Quid timēs?” inquit, “Caesarem vehis.” 35 Neque prius gubernātōrem cedere adversae tempestātī passus est, quam paene obrutus est fluctibus.

Clāmāvit: “Iacta ālea estō!”

Coniugā gradātim (vidē Pēnsu LVIII): (in vōce activā) gessit, redēgit, imperāvit, esset, coniungēbantur, ferēbat, rediit, possumus, saeviēbat, timente: (in vōce passivā) vīcit, superātis, retinērētur, iussit, timēs, vehis.

LXVII

BELLA CĪVĪLIA CŌNFICIUNTUR

“Vēnī, vīdī, vīcī”

Deinde Caesar in Ēpīrum profectus Pompēium Pharsālicō proeliō fūdit, et fugientem secūtus, ut occisum cognōvit, Ptolemaeō rēgī, Pompēi **interfectōrī**, ā quō sibi quoque insidiās parārī vidēret, bellum in- 5 tulit; quō victō in Pontum trānsiit Pharnacemque, Mithridātis filium, **rebellantem** et magnō **successū** ferōcem intrā quīntum ab adventū diem, quattuor, quibus in cōspectum vēnit, hōris unā fūdit aciē,

mōre fulminis, quod ūnō eōdem tempore vēnit, percussit, discessit. Quā rē dē sē vērē dīxit Caesar, ante 10 victum hostem esse quam vīsum. Ponticō postēā triumphō trium verbōrum praetulit īnsigne: “Vēnī, vīdī, vīcī.” Deinde Scīpiōnem et Iubam, Numīdiae rēgem, reliquās Pompēiānārum partium in Āfricā reficientēs, vīcit. 15

Victōrem Āfricānī bellī Gāium Caesarem gravius excēpit Hispāniēse, quod Cn. Pompēius, Magnī filius, adulēscēns fortissimus, ingēns commōverat, undique ad eum auxiliīs paternī nōminis magnitudinem sequentium ex tōtō orbe concurrentibus. Sua Cae- 20 sarem in Hispāniam secūta fortūna est: sed nūllum umquam gravius difficilisque ab eō initum proelium, ita ut, plūs quam dubiō Mārte, dēscenderet equō cōnsistēnsque ante cēdentem suōrum aciem reprehendēns fortūnam, quod sē in eum servāset exitum, nūntiāret 25 militibus, vestigiō sē nōn cessūrum; sic vidērent, quem et quō locō imperātōrem dēsertūrī essent. Pudōre magis quam virtūte aciēs restitūta est. Cn. Pompēius victus et interfectus est. Caesar, omnium victor, reversus in urbem omnibus, quī contrā sē arma tule- 30 rant, ignōvit et quīnquiēs triumphāvit.

Coniugā gradātīm: (in vōce actīvā) (incipi ā variīs persōnīs) fūdīt, cognōvit, vidēret, vēnit, percussit, concurrentibus, dēscenderet, ignōvit. Item coniugā haec verba dēpōnentia: profectus, reversus, secūtus.

LXVIII

CONTRĀ CAESAREM FIT CONIŪRĀTIŌ

“Nōn omnia possumus omnēs”

Bellis cīvilibus cōfectis conversus iam ad rēs **urbanās** modum quendam et ōrdinem mēnsibus adhibuit annumque ad cursum sōlis accommodāvit, ut trecentōrum sexāgintā quīnque diērum esset et tertiō
5 decimō * mēse sublātō ūnus diēs quārtō quōque annō adderētur. Iūs diligentissimē ac sevērissimē dixit. Repetundārum damnātōs etiam senātū mōvit.

Dē ōrnandā instruendāque urbe, item dē tuendō augendōque imperiō plūra ac maiōra in diēs cōgitābat:
10 in primis iūs cīvile ad certum modum redigere atque ex ingentī lēgum cōpiā optima quaeque et necessaria in paucissimōs cōferre librōs; scripta Graeca et Latīna, quae plūrima posset, **pūblicāre**; **siccāre** Pomptinās palūdēs: viam munire ā marī superō per Āpenninī
15 iugum ad Tiberim usque; Dācōs, quī in Pontum ēvāserant, continēre: mox Parthīs bellum inferre per Armeniam.

Haec et alia nē ageret mors prohibuit. Magister enim populī in perpetuum creātus agere superbius
20 coepit: senātum ad sē venientem sedēns excēpit et quendam, ut surgeret, monentem irātō voltū respexit. Cum Antōnius, Caesaris in omnibus bellis comes et tunc in cōsulātū socius, capitī eius prō rōstris sedentis insigne rēgium imposuisset, id ita ab eō est repulsum,
25 ut nōn aegrē ferre vidērētur. Quā rē coniūrātum in

eum est ā sexāgintā amplius virīs, Cassiō et Brūtō ducibus facinoris, dēcrētumque, eum Īdibus Mārtiīs in senātū necāre.

“Tertiō decimō mēse”: ante hoc alternīs annīs mēnsis intercalāris post diem vicēnsimum tertium Februārī īnserēbātur, reliquō mēse Februāriō omissō.

Aliter scribe ut in Pēnsō XXXIX: ut esset, in primīs Armeniam (in Caesaris ipsiūs verbīs), ut surgeret, cum imposuisset, ut vidērētur. Verte ut in Pēnsō LI (ablātivum absolutum): bellis cōfectīs, tertiō sublātō, cum imposuisset, id repulsum ut, coniūrātum virīs, Cassiō facinoris.

LXIX

DĒ MORTE CAESARIS

“Nīl hominī certum est”

Plūrima indicia futūrī periculī obtulerant caelestēs. Uxor Calpurnia perterrita quibus noctū vīdisset, ut Īdibus Mārtiīs domī manēret, ōrābat et Spūrinna auguriīs captīs monuerat, ut proximōs diēs trīgintā quasi fātālēs cavēret, quōrum ultimus erat Īdūs Mār-⁵tiae. Hōc igitur diē Caesar Spūrinnae: “Num scīs,” inquit, “Īdūs Mārtiās iam vēnisse?” et is: “Num scīs, illās nōndum discessisse?”

Atque cum Caesar eō diē in senātum vēnisset, sedentem coniūrātī speciē officiī circumsteterunt statimque ¹⁰ūnus, quasi aliquid rogātūrus, propius accessit negantique ab utrōque umerō vestem rapuit. Deinde clāmantem: “Ista quidem vīs est,” Casca, ūnus ē

coniūrātis, adversum volnerat paulum sub iugulō.
 15 Caesar Cascae brachium comprehēsum ictū volnerā-
 vit conātusque surgere aliō vulnere impeditus est.
 Deinde ut animadvertit, undique sē strictis tēlis petī,
 veste caput vėlāvit et ita tribus et vīgintī vulneribus
 percussus est. Cum M. Brūtum, quem fili locō habē-
 20 bat in sē ruentem vīdisset, dixisse fertur: "Tū quoque,
 mī fili!"

Illud inter omnēs ferē cōstitit, tālem eī mortem
 paene ex sententiā accidisse. Nam et quondam cum
 apud Xenophōntem lēgisset, Cŷrum ultimā valētūdine
 25 mandāsse quaedam dē fūnere suō, spernēns tam tardum
 mortis genus subitam sibi celeremque optāverat, et
 prīdiē quam occīderētur, in sermōne nātō apud fami-
 liārēs, quis esset fīnis vītāe commodissimus, repentinum
 imprōvīsumque praetulerat.

30 Istōrum autem quī illum necārunt neque trēs annōs
 postea vixit quisquam neque suā morte dēcessit.
 Damnātī omnēs alius aliō cāsū periērunt pars in marī,
 pars proeliō; nōnnūllī sē eōdem illō tēlō, quō Caesarem
 percusserant, occīdērunt.

Aliter scribe (ut in Pēnsō XXXIX): ut manēret, ut
 cavēret, Īdūs vēnisse, illās discessisse, sedentem,
 quasi rogātūrus, negantī, clāmantem, comprehēsum,
 conātus, ut animadvertit, undique petī, cum
 vīdisset, tālem accidisse, spernēns, quis commo-
 dissimus, damnātī. Verte ut in Pēnsō LI (abl. abs.): quibus
 vīdisset, auguriīs captīs, veste ita, cum
 vīdisset, cum lēgisset, spernēns genus.

LXX

DĒ CAESARIS INGENIŌ

“Errāre est hūmānum, condōnāre est dīvīnum”

Quō rārīor in rēgibus et prīncipibus virīs contīnentia, hōc laudanda magis est. C. Iūlius Caesar victōriā cīvīlī mītissimē ūsus est; cum enim litterās dēprehendisset omnēs ad Pompēium missās ab iīs, quī vidēbantur aut in dīversīs aut in neutrīs fuisse partibus, 5 legere nōluit, sed dēlēvit, nē fortē in multōs gravius cōnsulendī locum darent.

Cicerō hanc laudem eximiam Caesarī tribuit, quod nihil obliviscī solēret nisi iniūriās. Odium occāsione oblātā libēns semper dēposuit. Ultrō ac prior scrīpsit 10 C. Calvō post ingrāta eius contrā sē scrīpta. Valerium Catullum, cuius versibus fāmam suam laesam bene scīvit, adhibuit hospitīō. C. Memmīum cum peteret cōnsulātum adiūvit, etsī ācerimās fuisse eius in sē ōrātiōnēs sciēbat. 15

Fuisse trāditur longus, **nigrīs** oculīs, nūllīs in capite crīnibus; quam crīnium inopiam, quod dē eā nōnnūllī rīdēre cōsuērant, aegrē ferēbat. Itaque ex omnibus dēcrētīs sibi ā senātū populōque honōribus nōn alium aut recēpit aut habuit libentius quam iūs corōnae per-20 petuō gerendae.

. Vinō abstinentem eum fuisse nē inimīcī quidem negāvērunt. Verbum Catōnis est, ūnum ex omnibus Caesarem ad dēlendā rem pūblicā siccū accessisse. Armōrum et equōrum perītissimus, labōris ultrā 25

fidem patiēns; in agmine interdum equō, saepius pedibus prōcēdebat, capite nūdō, seu sōl seu tempestās erat. Longissimās viās incrēdibilī celeritāte cōficiēbat, ut saepe nūntiōs dē sē cursū superāret: 30 neque eum morābantur flūmina, nē quam primum ad locum pervenīret.

Scribe (ut in Pēnsō XIV) trēs gradūs comparātiōnis hōrum adiectivōrum et adverbiorum: rārior, magis, mītissimē, multōs, gravius, eximiam, prior, bene, ācerrimās, longus, aegrē, libentius, perītissimus, patiēns, saepius. 1. Quī rārō continentiam habent? 2. Quae memoriā ā Caesare retinēbantur? 3. Quid fēcerat Catullus? 4. Quid propter senātūs cōsultum libentissimē faciēbat? 5. Quantum bibēbat Caesar, et quālis igitur fuit? 6. Quō modō itinera faciēbat?

LXXI

M. CATŌ: PUERITIA

“Rāra avis”

Mārcus Catō iam puer incrēdibile animī rōbur ostendit. Nam cum in domō M. Drūsī avunculī suī instituerētur, et ad eum, tribūnum plēbis, Latīnī dē cīvitatē impetrandā convēnissent, ā Quīntō Popediō, 5 Latīnōrum prīncipe, Drūsī hospite, rogātus, ut sociōs apud avunculum adiuvāret, cōstantī voltū nōn factūrum sē respondit. Iterum deinde ac saepius hortātus in prōpositō mānsit. Tunc Popedius in excelsam aedium partem ductum dēiectūrum inde sē, nisi preci- 10 bus cēderet, minātus est: neque hāc rē ab inceptō movērī potuit. Tunc Popedius clāmāsse fertur: “Laetī sīmus, Latīnī et sociī, hunc esse tam parvum;

quī sī in senātū esset, nē spērāre quidem nōbīs civitātem licuisset.”

Īdem cum salūtem dicendī grātiā puer ad Sullam 15
vēnisset et capita necātōrum in domum allāta vīdisset,
crūdēlitāte reī commōtus magistrum suum rogāvit, cūr
nēmō invenīrētur, quī tam crūdēlem dominum occīderet;
cumque is, nōn voluntātem hominibus, sed facul-
tātem deesse, quod salūs eī magnō militum praesidiō 20
darētur, respondisset, ut ferrum sibi daret, postulāvit,
dicēns, facillimē sē eum interfectūrum, quod prope
eum domī cōsidere solēret.

Magister et animum Catōnis agnōvit et prōpositō
perterritus eum postea ad Sullam **excussum** semper 25
addūxit. Eōdem igitur animō fuit Catō, quō alius
puer, quī tunc ad pūblicum lūdum cum Faustō, Sullae
filiō, ibat et Faustum facinora paterna laudantem ip-
sumque, cum per aetātem potuisset, idem factūrum
minantem irātus percussit. 30

Rescribe fābulam plūribus sententiis (*e. g.*, Magister
addūxit: Magister animum Catōnis agnōvit. Prōpositō perter-
ritus est. Postea eum ad Sullam adducēbat. Sed prius eum ex-
cussit. Deinde ad Sullam addūxit.) Scribe: nam respon-
dit (octō sententiis), tunc potuit (tribus sententiis) Īdem
..... occīderet (quīnque sententiis), cumque solēret
(quīnque sententiis), eōdem percussit (sex sententiis).

LXXII

M. CATŌ: MŌRĒS

“Esse quam vidērī”

Īnsigne fuit et ad sequendum prōpōnendum Catōnis
ergā frātre studium. Cum enim rogātus esset, quem

omnium maximē diligeret, respondit, "Frātre." Iterum rogātus, quem secundum maximē diligeret, 5 iterum "Frātre" respondit. Quaerentī tertiō idem respōsum dedit, dōnec ille ā quaerendō dēsisteret. Crēvit cum aetāte ille Catōnis in frātre amor; ab eius latere nōn discēdēbat; eī omnibus in rēbus mōrem gerēbat. Annōs nātus vīgintī sine frātre numquam 10 iter suscēperat, numquam in forum prōdierat. Cum frāter, quī erat tribūnus militum, ad bellum profectus esset, nē eum dēsereret, suā sponte stīpendia fēcit.

Apertā Catilinae **coniūrātiōne** comprehēnsisque in urbe eius sociis cum senātus habērētur dē eōrum poenā 15 aliūque suādērent, ut coniūrātis custōdēs pōnerentur, Catō, solum adulēscēns, paene inter ultimōs sententiam rogātus, tantā vī animī atque ingenī adortus est coniūrātōs, ōrātiōnem omnium, quī mītia suādērent, suspectam fēcit, sic imminētia ex ruīnis urbis et com- 20 mūtātiōne rei pūblicae perīcula exposuit, ita Cicerōnis cōsulis virtūtem laudāvit, ut tōtus senātus in eius sententiam trānsīret animadvertendumque in coniūrātōs statueret, maiorque pars ōrdinis eius Catōnem prōsequerētur domum.

25 Numquam rēctē fēcit, ut facere vidērētur, sed quia aliter facere nōn poterat, eīque id solum vīsum est ratiōnem habēre, quod habēret iūstitiam. Esse quam vidērī bonus mālēbat. Ita quō minus petēbat glōriam, eō magis illum sequēbātur.

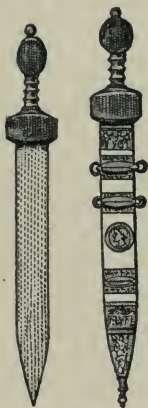
Dēclinā in sententiis: (sing.) insigne studium, ille amor, suā sponte, apertā coniūrātiōne, tantā vī: (plū.) omnibus rēbus, imminētia perīcula, maior pars, eius ōrdinis, id solum.

LXXIII

M. CATŌ: MORS

“Cui bonō?”

Cum Caesar cōsul lēgem dē agris tulisset, Catō sōlus cēteris perterritis huic lēgī restitit. Irātus Caesar Catōnem trahī ex cūriā et in vincula rapī iussit; at ille nihil dē libertāte linguae remisit, sed in ipsā ad carcerem viā dē lēge loquē-⁵ bātur cīvēsque monēbat, ut tālia conantibus resisterent. Catōnem sequēbantur tristēs patrēs; quōrum ūnus reprehēnsus ā Caesare, quod, nōndum missō senātū, discēderet: “Mālō,” in-¹⁰ quit, “esse cum Catōne in carcere, quam tēcum in cūriā.” Exspectābat Caesar, dum ad precēs Catō sē dēmitteret; quod ubi frūstrā ā sē spērārī intellēxit, pudōre victus ūnum ē tri-¹⁵ būnis mīsīt, quī Catōnem dimitteret.

GLADIŪ

Catō Pompēi partēs bellō cīvili secū-
tus est eōque victō exercitūs reliquiās
in Āfricam perdūxit. Cum vērō eī summum ā militi-
bus dēferretur imperium, Scīpiōnī, quod vir esset cōn-²⁰
sulāris, parēre māluit; Scīpiōne victō Uticam, Āfricae
urbem, iit et filium hortātus est ut veniam Caesaris
peteret; ipse postquam filium comitēsque **amplexus**
est, nocte lēctō Platōnis librō, quī **immortālītatem**
animī docet, paulum **quiēvit**.

25

Tum ferē primā vigiliā strictō gladiō semel iterum-

que sē percussit. Sanguinem **cohibuērunt** famulī; illa passus, dum discēderent, manūs vulneribus attulit secūtāque sanguinis vī animam ēgit. Caesar audītā
 30 Catōnis morte dixit, illum glōriae suae invīdisse, quod sibi laudem servātī Catōnis adēmisset, bonaque eius liberīs incolumbia servāvit.

Aliter scribe ut in Pēnsō XXXIX: cum tulisset, irātus, Caesar iussit, in ipsā loquēbātur, ut resisterent, reprehēsus, mālō cūriā, ubi intellēxit, quod cōsulāris, postquam amplexus est. Verte ut in Pēnsō LI (abl. abs.): cēterīs perterritīs, ille remīsīt, missō senātū, eō victō, cum dēferretur, Scīpiōne victō, lēctō librō, strictō gladiō, secūta vī, audītā morte.

LXXIV

MĀRCUS TULLIUS CICERŌ

“Vīrēs adquīrit eundō”

Mārcus Tullius Cicerō, equestri genere, Arpinī, quod est Volscōrum oppidum, nātus est. Cum ā patre Rōmam missus, ubi clārissimōrum magistrōrum lūdīs interesset, eās artēs disceret quibus aetās **puerilis** ad
 5 hūmānitātem solet instruī, tantō successū tantāque cum **praeceptōrum** tum cēterōrum puerōrum admirātiōne id fēcīt, ut, cum fāma dē Cicerōnis ingeniō ad aliōs pervēnisset, nōn paucī, quī eius videndī et audiendī grātiā lūdōs adīrent, repertī esse dicantur.
 10 Cum nūllā rē magis ad summōs in rē públicā honōrēs viam mūniri posse intellexeret quam arte dicendī, tōtō animō in eius studium sē dēdidit; in quō quidem

ita versātus est, ut nōn solum eōs quī in forō et iūdiiciis causās ōrārent ācerrimē sequerētur, sed prīvātīm quoque diligentissimē sē **exercēret**. 15

Primum vim dīcendī et libertātem contrā Sullānōs ostendit. Nam cum Rōscium quendam, magnī sceleris accūsātum, ob Chrȳsogonī, Sullae comitis, quī ex contrāriā parte diceret, **potentiam** nēmō dēfendere auderet, tantā dīcendī vī eum dēfendit Cicerō ut iam tum in 20 arte dīcendī nūllus eī pār esse vidērētur. Ex quō invidiam veritus Athēnās studiōrum grātiā petiit, ubi Antiochum sapientem cum studiō audīvit. Inde Rhodum sē contulit, ubi Molōnem, Graecum artis dīcendī praeceptōrem tum clārissimum, magistrum 25 habuit. Quī cum Cicerōnem dīcentem audīvisset, flēvisse dicitur, quod per hunc Graecia summā laude prīvārētur.

Rescribe fābulam plūribus sententiis: Mārcus nātus est (tribus sententiis), cum dīcantur (octō sententiis), cum dēdidit (tribus sententiis), in quō exercēret (tribus sententiis), nam vidērētur (quīnque sententiis), ex quō audīvit (tribus sententiis).

LXXV

DĒ SERGIŌ PROAVŌ ET CATILĪNĀ

“Facilis dēscēnsus Avernō”

Postquam Cicerō Rōmam reversus quaestor Siciliam habuit, cōsul factus L. Sergī Catilinae coniūrātiōnem singulārī virtūte et cūrā oppressit. Catilinae **proavum**, M. Sergium, incrēdibilī **fortitūdine** fuisse Plīnius refert.

5 Stipendia is fēcit secundō bellō Pūnicō. Secundō
stipendiō dextram manum amīsīt; stipendiis duobus
saepissimē vulnerātus est: ob id neutrā manū, neutrō
pede satis ūtilis factus est. Bis ab Hannibale captus
est, bis ex vinculis eius effūgit, vīgintī mēnsibus nūllō
10 nōn diē in catēnis retentus est. Sinistrā manū solā
quīnquiēns pugnāvit, duobus equis quibus vehēbātur
interfectis. Dextram sibi ferream fēcit eāque pugnāns
Cremōnam obsidiōne liberāvit, Placentiam dēfendit,
bis quīna castra hostium in Galliā cēpit. Cēterī qui-
15 dem, ut Plīnius addit, victōrēs hominum fuēre, Sergius
vicit etiam fortunam.

Singulārī huius virī glōriæ omnīnō contrārium fuit
Catilīnae scelus. Hic enim rei familiāris, quam amī-
serat, inopiā propter multa facinora in furōrem āctus
20 et dominandī cupiditāte incēsus irātusque quod cum
cōsulātum peteret repulsus esset, coniūrātiōne factā
senātum necāre, cōsulēs trucidāre, urbem incendere,
diripere aerārium cōstituerat. Āctum erat dē pul-
cherrimō imperiō, nisi illa coniūrātiō in Cicerōnem et
25 Antōnium cōsulēs incidisset, quōrum alter rem ex-
posuit, alter manū oppressit. Cum Cicerō habitō
senātū in praesentem prōditōrem ōrāset, Catilīna,
ruīnam rei pūblicae mināns, Rōmā profūgit et ad exer-
citus quem parāverat proficiscitur, signa illātūrus
30 urbī. Sed socii eius, qui in urbe remāanserant, compre-
hēnsi in carcere necāti sunt.

1. Ubi quaestor fuit Cicerō?
2. Quis mox coniūrātiōnem fēcit?
3. Quae sunt verba Plīnī?
4. Cuius bellī particeps fuit?
5. Utrius manūs ūsūram amīsīt?
6. Quae membra omnīnō amīsīt?
7. Quam diū in vinculis fuit?
8. Quī interfecti sunt?

TABULA XI

9. Quot victōriæ eius ferreā dextrā reportatæ sunt? 10. Quid interest inter eius victōriās et cēterōrum? 11. Quālis fuit Catilīna? 12. Quid eī deerat? 13. Quid dēsiderābat? 14. Ā quō repulsus est? 15. Cuius faciendī nunc habuit spem? 16. Quid dicis Cicerōnem et Antōnium fēcisse? 17. Ubi Cicerō rem exposuit? 18. Quid dixit Catilīna sē velle? 19. Cūr ad suum exercitum iit Catilīna? 20. Quid fēcērunt Rōmānī dē sociīs eius?

LXXVI

CATILĪNA OPPRIMITUR: CICERŌ
OPPRIMITUR

“Factum fierī infectum nōn potest”

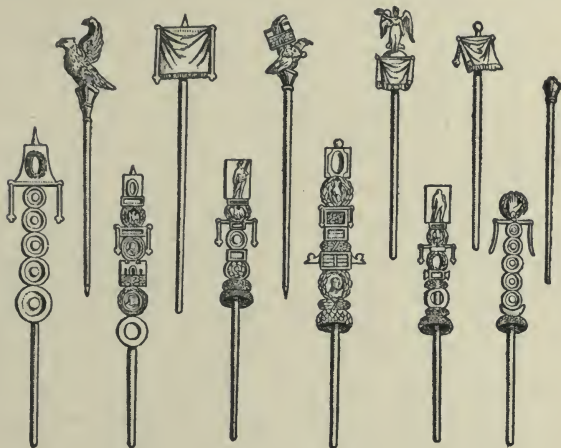
Neque eō magis ab inceptō Catilīna dēstitit, sed infestis signīs Rōmam petēs Antōnī exercitū opprimitur. Quam ācriter dīmīcatum sit exitus docuit: nēmō hostium bellō superfuit; quem quisque in pug-
5 nandō cēperat locum, eum āmissā animā tenēbat. Catilīna longē ā suīs inter hostium corpora repertus est: pulcherrimā morte, sī prō patriā sic cecidisset!

Senātus populusque Rōmānus Cicerōnem patrem patriæ appellāvit. Cicerō ipse in ōrātiōne prō Sullā
10 apertē dīcit, cōsiliū patriæ servandæ fuisse iniectum sibi ā diīs, cum Catilīna coniūrāset contrā eam. “Dī **immortālēs**,” inquit, “vōs certē incendistis tum animum meum cupiditāte servandæ patriæ. Vōs vocāstis mē ā rēbus omnibus cēterīs et convertistis ad
15 salūtem ūnam patriæ. Vōs dēnique praetulistis mentī meae clārissimum **lūmen** in **tenebrīs** tantīs. Tribuam enim vōbīs quæ sunt vestra. Nec vērō possum tantum dare ingeniō meō, ut viderim sponte meā in tem-

pestāte illā ācerrimā rei pūblīcae, quid esset optimum factū.”

20

Paucīs post annīs Cicerōnī diem dixit Clōdius tribūnus plēbis, quod cīvēs Rōmānōs contrā lēgēs necāvisset. Senātus tristis, ut in pūblicō lūctū, veste

SIGNA

mutatā prō eō precābātur. Cicerō, cum posset armīs salūtem suam dēfendere, māluit urbe cēdere, quam suā²⁵ causā caedem fierī. Proficiscentem omnēs bonī flentēs prōsecūtī sunt. Deinde Clōdius prōposuit ut M. Tulliō ignī et aquā interdicerētur: illius domum incendit.

1. Quid nunc fēcit Catilīna? 2. Quid illī accidit? 3. Quid ācritēr fēcērunt? 4. Quot ex eius cōpiīs in bellō periērunt? 5. Ubi mortuī manēbant? 6. Quōs petīvit Catilīna? 7. Quod nōmen Cicerōnī datum est? 8. Quōrum cōsiliō patriam ser-

vāvit Cicerō? 9. Quālēs sunt dī immortalēs? 10. Quid facere cupīvit Cicerō? 11. Quae reliquit ille? 12. Quā dē causā hoc fēcīt? 13. Quid est lūmen? 14. Quandō praecipuē sunt tenebrae? 15. Quid dīcit Cicerō sē factūrum esse? 16. Vīditne Cicerō optima, annōn? 17. Quid dīxit Clōdius dē Cicerōne? 18. Quās duās rēs fēcīt senātus? 19. Quid cāvit Cicerō? 20. Quid igitur fēcīt? 21. Quid ā Clōdiō dictum est?

LXXVII

DĒ MORTE CICERŌNIS

“Tempora mūtantur, et nōs mūtāmur in illīs”

Sed vīs illa nōn longa fuit: mox enim tōtus ferē populus Rōmānus ingentī dēsideriō Cicerōnis ut rediret flāgitāre coepit et maximō omnium ōrdinum studiō Cicerō in patriam revocātus est. Nihil per
5 tōtam vītam Cicerōnī itinere, quō in patriam rediit, magis placuit. Obviam eī redeuntī **cucurrērunt** omnēs civēs: domus eius pūblicā pecūniā restitūta est.

Gravissimum illā tempestāte inter Caesarem et Pompēium ortum est odium, ut rēs nisi bellō sārārī
10 nōn posse vidērētur. Cicerō quidem summō studiō conābātur eōs in grātiā redigere et ā bellī cīvilis calamitātibus dēterrēre, sed cum neutrum ad pācem ineundam permovēre posset, Pompēium secūtus est. Sed victō Pompēiō ā Caesare victōre veniam ultrō
15 accēpit. Quō interfectō societātem cum Ōctāviānō cōfirmāvit contrā Antōnium effēcītque ut hic ā senātū hostis iūdicārētur.

Sed Antōnius, initā cum Ōctāviānō societāte, Cicerōnem iam diū sibi inimicum capite damnāvit. Quā rē

audītā Cicerō in sēdem quae ā marī proximē aberat 20
fūgit indeque nāvem cōnscendit, in Macedoniam trāns-
itūrus. Unde saepius in altum vectum cum modo
ventī adversī rettulissent, modo flūctus hūc illūc nāvem
torquēret et versāret, **taeduit** tandem eum et fugae et
vītae rediēnsque ad sēdem: “Moriar,” inquit, “in 25
patriā saepe servātā.” Satis cōnstat, eum in eō itinere
Antōnī iussū necātum esse. Caput relātum est ad
Antōnium et cum dextrā manū in rōstrīs positum.

Aliter scrībe ut in Pēnsō XXXIX: mox coepit, ut re-
dīret, redeuntī, ut vidērētur, cum posset, trāns-
itūrus, unde vectum, cum versāret, rediēns, eum
..... necātum esse. Verte ut in Pēnsō LI (abl. abs.): gravis-
simum ortum est, victō Pompēiō, quō interfectō,
societātem Antōnium, initā societāte, quā
audītā, cum versāret.

LXXVIII

QUAEDAM DĒ INGENIŌ CICERŌNIS

“Vīta brevis, ars longa”

Quam diū rēs pūblica Rōmāna per .eōs gerēbātur
quibus sē ipsa commiserat, in eam cūrās **cōgitātiōnēs**que
ferē omnēs suās cōferēbat Cicerō et plūs operae ponē-
bat in agendō quam in scrībendō. Cum autem im-
periō ūnius C. Iūli Caesaris omnia tenērentur, nōn sē 5
lūctuī dēdidit nec indignīs homine doctō rēbus. Nihil
agere autem cum animus nōn posset, existimāvit
optimē dolōrem posse dēpōnī sī sē ad studia rettulisset,
cui adulēscēns multum temporis tribuerat, et omne

10 studium cūramque convertit ad scribendum. Atque ut civēs etiam ōtiōsus aliquid iuvāre posset, labōrāvit ut doctiōrēs fierent et sapientiōrēs, plūraque brevī tempore oppressā rē pūblicā scripsit quam multīs annīs eā stante scripserat.

15 Multa sunt ab eō dicta quae rīsū sunt digna. Cum Lentulum, parvum hominem, vīdisset longō gladiō cīctum: "Quis," inquit, "illum ad gladium revīxit?" Mulier quaedam iūniōrem sē, quam erat, simulāns dicēbat sē trīgintā solum annōs habēre; cui Cicerō:
20 "Vērū est," inquit, "nam hoc vīgintī annōs audiō."

Caesar, alterō cōsule mortuō diē Decembris ultimā, Canīnium cōsulem hōrā septimā in reliquam diēi partem renūntiāverat; ad quem cum plērīque īrent salūtem dīcendī grātiā dē mōre: "Mātūrēmus," inquit
25 Cicerō, "priusquam abeat magistrātū." Dē eōdem Canīniō scripsit Cicerō: "Nōn est dubium quīn mīrā vigiliā fuerit Canīnius, quī tōtō suō cōsulātū somnum nōn viderit."

Scribe in sententiis tempora primitiva: gerēbātur, cōferēbat, ponēbat, dēdidit, posset, iuvāre, fierent, audiō, mortuō, mātūrēmus. Declinā in sententiis: (sing.) imperiō, temporis, rīsū, cōsule, vigiliā: (plū.) cōgitātiōnēs, homine, studium, hōrā, diēi.

APPENDIX LITTERARUM

I

Gallia est omnis divisa in partēs trēs, quarum ūnam incolunt Belgae, aliam Aquitānī, tertiam quī ipsōrum linguā Celtae, nostrā Gallī appellantur. Hī omnēs linguā, institūtis, lēgibus inter sē differunt. Gallōs ab Aquitānīs Garumna flūmen, ā Belgīs Matrona et 5 Sēquana dividit. Hōrum omnium fortissimī sunt Belgae, proptereā quod ā cultū atque hūmānitāte prōvinciae longissimē absunt, minimēque ad eōs mercātōrēs saepe commeant atque ea quae ad effēminandōs animōs pertinent important, proximīque sunt Ger- 10 mānīs, quī trāns Rhēnum incolunt, quibuscum continenter bellum gerunt. Quā dē causā Helvētiī quoque reliquōs Gallōs virtūte praecēdunt, quod ferē cotīdiānīs proeliīs cum Germānīs contendunt, cum aut suis finibus eōs prohibent, aut ipsī in eōrum finibus 15 bellum gerunt. Eōrum ūna pars, quam Gallōs obtinēre dictum est, initium capit ā flūmine Rhodanō; continētur Garumnā flūmine, Ōceanō, finibus Belgārum; attingit etiam ab Sēquanīs et Helvētiīs flūmen Rhēnum; vergit ad septentriōnēs. Belgae ab extrēmīs 20 Galliae finibus oriuntur; pertinent ad inferiōrem partem flūminis Rhēnī; spectant in septentriōnēs et orientem sōlem. Aquitānia ā Garumnā flūmine ad Pŷrēnaeōs montēs et eam partem Ōceanī quae est ad Hispāniam pertinet; spectat inter occāsum sōlis et septentriōnēs. 25

C. IŪLIUS CAESAR.

II

Quō usque tandem abūtēre, Catilīna, patientiā nostrā? Quam diū etiam furor iste tuus nōs ēlūdet? Quem ad finem sēsē effrēnāta iactābit audācia? Nihilne tē nocturnum praesidium Palātī, nihil urbis
 5 vigiliae, nihil timor populī, nihil concursus bonōrum omnium, nihil hic mūnītissimus habendī senātūs locus, nihil hōrum ōra voltūsque mōvērunt? Patēre tua cōnsilia nōn sentīs? cōstrictam iam hōrum omnium scientiā tenērī coniūrātiōnem tuam nōn vidēs? Quid
 10 proximā, quid superiōre nocte ēgeris, ubi fueris, quōs convocāveris, quod cōsili cēperis, quem nostrum ignōrāre arbitrāris?

Ō tempora! Ō mōrēs! Senātus haec intellegit, cōsul videt: hic tamen vīvit. Vīvit? immō vērō etiam in
 15 senātum venit, fit pūblicī cōsili particeps, notat et dēsignat oculīs ad caedem ūnum quemque nostrum. Nōs autem, fortēs virī, satis facere rei pūblīcae vidēmur, sī istius furōrem ac tēla vitēmus.

M. TULLIUS CICERŌ.

III

Arma virumque canō, Trōīae quī prīmus ab ōrīs
 Ītaliā, fātō profugus, Lāvīniaque vēnit
 lītora, mult(um) ill(e) et terrīs iactātus et altō
 vī superum saevae memorem Iūnōnis ob iram;
 5 multa quoqu(e) et bellō passus, dum conderet urbem,
 īferretque deōs Latīō, genus unde Latīnum,
 Albānīque patrēs, atqu(e) altae moenia Rōmae.

Mūsa, mihī causās memorā, quō nūmine laesō,

quidve dolēns, rēgīna deum tot volvere cāsūs
 insignem pietatē virum, tot adire labōrēs 10
 impulerit. Tantaen(e) animīs caelestibus irae?

P. VERGILIUS MARŌ.

IV

MELIBOEUS. TĪTYRUS

Tītyre, tū patulae recubāns sub tegmine fāgī
 silvestrem tenuī Mūsam meditāris avēnā;
 nōs patriae finēs et dulcia linquimus arva:
 nōs patriam fugimus; tū, Tītyre, lentus in umbrā
 fōrmōsam resonāre docēs Amaryllida silvās. 5

T. Ō Meliboeē, deus nōbīs haec ōtia fēcīt:
 namqu(e) erit ille mihī semper deus; illius āram
 saepe tener nostrīs ab ovīlibus imbuet agnus.
 Ille meās errāre bovēs, ut cernis, et ipsum
 lūdere, quae vellem, calamō permīsīt agrestī. 10

P. VERGILIUS MARŌ.

V

Lūgēt(e), ō Venerēs Cupīdinēsque;
 et quantu(m e)st hominum venustiōrum.
 Passer mortuus est meae puellae.
 Passer, dēliciae meae puellae,
 quem plūs ill(a) oculīs suīs amābat: 5
 nam mellītus erat suamque nōrat
 ipsam tam bene quam puella mātrem.
 Nec sēs(ē) ā gremi(ō) illius movēbat,
 sed circumsiliēns mod(o) hūc, mod(o) illūc,
 ad sōlam domin(am) usque pīpilābat. 10
 Quī nunc it per iter tenebricōsum

illūc, unde negant redire quemquam.
 At vōbīs male sit, malae tenebrae
 Orcī, qu(ae) omnia bella dēvorātis:
 15 tam bellum mihi passer(em) abstulistis.
 Vae factum male! vae miselle passer,
 tuā nunc operā meae puellae
 flendō turgidulī rubent ocellī.

C. VALERIUS CATULLUS.

VI

Issa (e)st passere nēquior Catullī,
 Issa (e)st pūrior osculō columbae,
 Issa (e)st blandior omnibus puellīs,
 Issa (e)st cārrior Indicīs lapillīs,
 5 Issa (e)st dēliciae catella Publī.
 Hanc tū, sī queritur, loquī putābis:
 sentit trīstitiamque gaudiumque.
 Collō nīxa cubat capitque somnōs,
 ut suspīria nūlla sentiantur.
 10 Hanc nē lūx rapiat suprēma tōtam,
 pictā Pūblius exprimit tabellā,
 in quā tam similem vidēbis Issam,
 ut sit tam similis sibī nec ipsa.
 Issam dēnique pōne cum tabellā:
 15 aut utramque putābis esse vērā,
 aut utramque putābis esse pictā.

C. VALERIUS MĀRTIĀLIS.

VII

Beātus ille, quī procul negōtiīs,
 ut prīscā gēns mortālium,

paterna rūra bōbus exercet suīs,
 solūtus omnī faenore,
 nequ(e) excitātur classicō miles truci, 5
 nequ(e) horret irātum mare,
 fōrumque vītat, et superba cīvium
 potentiōrum līmina.
 Erg(ō) aut adultā vītium prōpāgine
 altās marītat pōpulōs, 10
 aut in reductā valle mūgentium
 prōspectat errantēs gregēs:
 inūtilēsque falce rāmōs amputāns,
 fēliciōrēs inserit;
 aut pressa pūrīs mella condit amphorīs, 15
 aut tondet infirmās ovēs.

Q. HORĀTIUS FLACCUS.

VIII

Ō fōns Bandusiae, splendidior vitrō,
 dulcī digne merō, nōn sine flōribus,
 crās dōnāberis haedō,
 cui frōns turgida cornibus

 primīs et vener(em) et proelia dēstīnat; 5
 frūstrā: nam gelidōs inficiet tibi
 rubrō sanguine rīvōs
 lascīvī subolēs gregis.

 Tē flagrantis atrōx hōra Canīculae
 nescit tangere, tū frīgus amābile 10
 fessīs vōmere taurīs
 praebēs et pecorī vagō.

15 Fīēs nōbīlium tū quoque fontium,
mē dicente cavīs imposit(am) ilicem
saxīs, unde loquācēs
lymphae dēsiliunt tuae.

Q. HORĀTIUS FLACCUS.

IX

Ēheu fugācēs, Postume, Postume,
lābuntur annī, nec pietās moram
rūgīs et īstantī senectae
afferet indomitaeque mortī;
5 nōn, sī trecēnīs, quotquot eunt diēs,
amīce, plācēs illacrimābilem
Plūtōna taurīs, quī ter amplum
Gēryonēn Tityonque trīstī
compēscit undā, scilicet omnibus,
10 quicumque terrae mūnere vescimur
ēnāvigandā, sive rēgēs
siv(e) inopēs erimus colōnī.

Frūstrā cruentō Mārte carēbimus
frāctisque raucī flūctibus Hadriae,
15 frūstrā per autumnōs nocentem
corporibus metuēmus austrum:

vīsendus āter flūmine languidō
Cōcȳtos errāns et Danaī genus
īnfāme damnātusque longī
20 Sīsypus Aeolidēs labōris.

Q. HORĀTIUS FLACCUS.

X

Exēgī monument(um) aere perennius,
 rēgālīque sitū p̄ramid(um) altius;
 quod nōn imber edāx, nōn aquil(ō) impotēns
 possit diruer(e), aut innumerābilis
 annōrum seriēs et fuga temporum.

5

Nōn omnis moriar multaque pars mei
 vitābit Libitīn(am): usqu(e) ego posterā
 crēscam laude recēns, dum Capitōlium
 scandet cum tacitā virgine pontifex.

Dīcar, quā violēns obstrepit Aufidus
 et quā pauper aquae Daunus agrestium
 rēgnāvit populōr(um), ex humili potēns
 princeps Aeolium carmen ad Italōs
 dēdūxisse modōs. Sūme superbiam
 quaesitam meritīs, et mihi Delphicā
 laurō cinge volēns, Melpomenē, comam.

10

15

Q. HORĀTIUS FLACCUS.

XI

Iam rāra micant sīdera prōnō
 languida mundō; nox victa vagōs
 contrahit ignēs lūce renātā,
 cōgit nitidum Phōsphoros agmen;
 signum celsī glaciāle poli
 lūcem versō tēmōne vocat.

5

Iam caeruleis ēvectus equis
 Tītan summā prōspicit Oetā;
 iam Cadmēis incluta Bacchīs
 aspera diē dūmēta rubent

10

Phoebique fugit reditūra soror.
 Labor exoritur dūrus et omnēs
 agitat cūrās aperitque domōs.

L. ANNAEUS SENECA.

XII

Solvite tantis animum mōnstris,
 solvite superī, caec(am) in melius
 flectite mentem. Tūqu(e), ō domitor
 Somne malōrum, requiēs animī,
 5 pars hūmānae melior vītae,
 volucr(e) ō mātris genus Astraetae,
 frāter dūrae languide mortis,
 vērīs miscēns falsa, futūrī
 certus et idem pessimus auctor,
 10 pāx errōrum, portus viae,
 lūcis requiēs noctisque comes,
 quī pār rēgī famulōque venīs,
 pavidum lētī genus hūmānum
 cōgis longam discere noctem:
 15 placidus fessum lēnisque fovē,
 preme dēvinctum torpore gravī;
 sopor indomitōs alliget artūs
 nec torva prius pectora linquat,
 quam mēns repetat prīstina cursum.

L. ANNAEUS SENECA.

XIII

Dīsertissime Rōmulī nepōtum,
 quot sunt quotque fuēre, Mārce Tullī,

quotque post aliis erunt in annis,
gratias tibi maximas Catullus
agit, pessimus omnium poeta,
tanto pessimus omnium poeta
quanto t(ū) optimus omnium's patronus.

5

C. VALERIUS CATULLUS.

XIV

Venient annis
saecula seris, quibus Oceanus
vincula rerum laxet, et ingens
pateat tellus, Tethysque novos
detegat orbēs, nec sit terris
ultima Thulē.

5

L. ANNAEUS SENECA.

XV

Ō Domine Deus!

spērāvī in tē;

ō cāre mī Iēsū!

nunc liberā mē.

In dūrā catēnā,

5

in miserā poenā,

dēsiderō tē.

Languendō, gemendō,

et genūflectendō,

adōrō, implōrō,

10

ut liberēs mē!

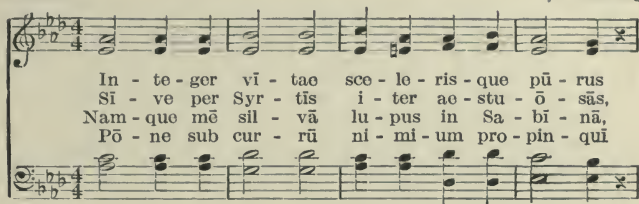
MARIA, RĒGĪNA SCŌTŌRUM.

CARMINA MUSICATA

INTEGER VITAE

Horatius

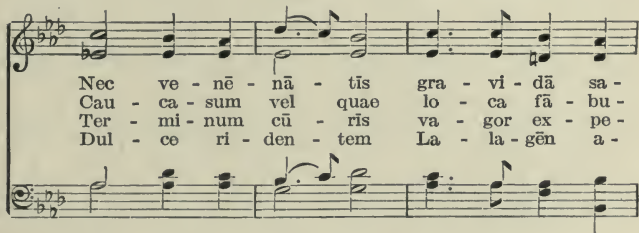
F. Fleming

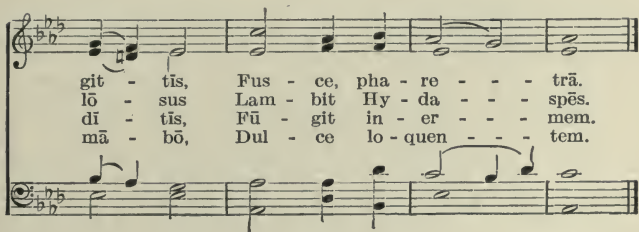
In - te - ger vi - tao sce - le - ris - que pū - rus
Sī - ve per Syr - tis i - ter ae - stu - ō - sās,
Nam - que mē sil - vā lu - pus in Sa - bī - nā,
Pō - ne sub cur - rū ni - mi - um pro - pin - quī

Nōn e - get Mau - ris ia - cu - lis ne - que ar - cū
Sī - ve fac - tū - rus per in - hos - pi - tā - lem
Dum me - am can - tō La - la - gēn et ul - trā;
Sō - lis in ter - rā do - mi - bus ne - gā - tā;

Nec ve - nē - nā - tis gra - vi - dā sa -
Cau - ca - sum vel quae lo - ca fā - bu -
Ter - mi - num cū - ris va - gor ex - pe -
Dul - ce ri - den - tem La - la - gēn a -

git - tis, Fus - ce, pha - re - - - trā.
lō - sus Lam - bit Hy - da - - - spēs.
dī - tis, Fū - git in - er - - - mem.
mā - bō, Dul - ce lo - quen - - - tem.

DĒ VITĀ HOMINIS

Alanus Insulanus

German Air

Vi - ta nos - tra plē - na bel - lis: In - ter hos - tēs,
 Sed ti - mō - ris om - nis ex - pers, Stā - bō fir - mus
 Ec - ce! coe - li lap - sus ar - cū At - que spīs - sā
 Fran - get ar - cūs et sa - git - tās Ig - ni - bus - que

in - ter ar - ma Mō - re bel - lī vī - vi - tur;
 in - ter ar - ma Nec ti - mē - bō vol - ne - ra;
 nū - be tēc - tus Rēc - tor ip - se sī - de - rum;
 sem - pi - ter - nīs Ar - ma trā - det hos - ti - um:

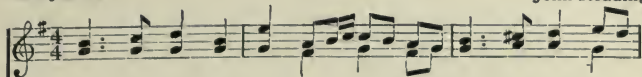
Nūl - la lūx it abs - que pug - nā Nūl - la nox it
 Nōn mo - rā - bor hos - tis ī - rās Nōn ti - mē - bō
 Con - trā sae - vōs men - tis hos - tēs Proe - li - an - tem
 Er - gō stā - bō sl - ne me - tū, Ge - ne - rō - se

abs - que luc - tū Et sa - lū - tis ā - le - ā.
 pūb - li - cās - ve Cal - li - dās - ve ma - chi - nās.
 mē tu - ē - tur Bel - la prō mē sus - ci - pit.
 su - pe - rā - bō Hos - ti - um sae - vi - ti - am.

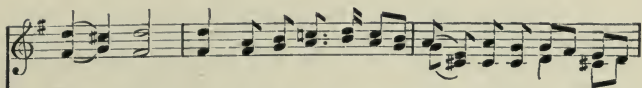
DULCE DOMUM

Anonymous

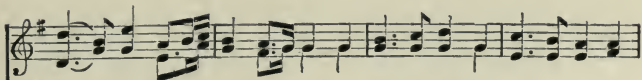
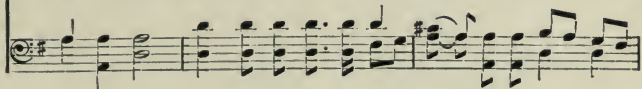
John Reading

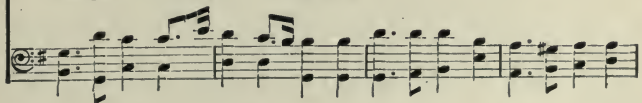
Con - ci - nā - mus, ō so - dā - lēs! Ē - ia! quid si -
 Ap - pro - pin - quat, ec - ce! fē - lix Hō - ra gau - di -
 Mū - sa, li - brōs mit - te, fes - sa, Mit - te pēn - sa
 Ri - det an - nus, prā - ta ri - dent; Nōs - que ri - de -

lē - mus? Nō - bi - le can - ti - cum Dul - ce me - los do - mum
 ō - rum: Post gra - ve tae - di - um Ad - ve - nit om - nium
 dū - ra, Mit - te ne - gō - ti - um; Iam da - tur ō - tium;
 ā - mus; Iam re - pe - tit do - mum Dau - li - ās ad - ve - na

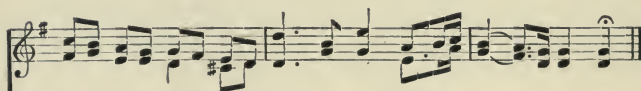

Dul - ce do - mum re - so - nē - mus. Domum, domum, dul - ce domum,
 Mē - ta pe - tī - ta la - bō - rum.
 Mē Me - a mit - ti - tō cū - ra.
 Nōs - que do - mum re - pe - tā - mus.

Do - mum, do-mum, dul - ce do-mum, dul - ce dul - ce

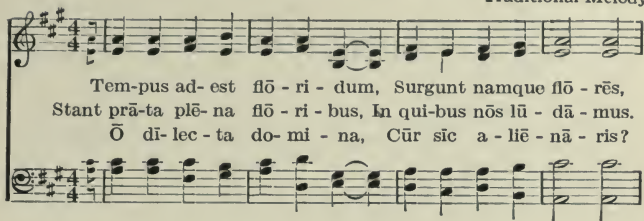

dul - ce do - mum dul - ce do - mum re - so-nē-mus.

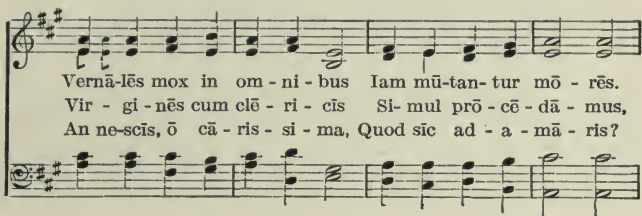

TEMPUS ADEST FLORIDUM

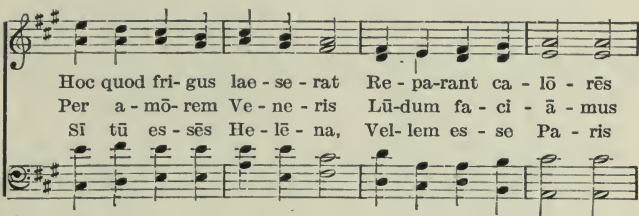
Traditional Melody

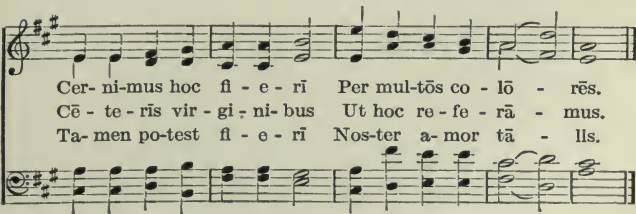
Tem-pus ad- est flō - ri - dum, Surgunt namque flō - rēs,
 Stant prā-ta plē-na flō - ri - bus, In qui-bus nōs lū - dā - mus.
 Ō dī-lec-ta do-mi - na, Cūr sic a - liē - nā - ris?

Vernā-lēs mox in om - ni - bus Iam mū-tan-tur mō - rēs.
 Vir - gi - nēs cum clē - ri - cīs Si - mul prō - cē - dā - mus,
 An ne-scīs, ō cā - ris - si - ma, Quod sic ad - a - mā - ris?

Hoc quod fri-gus lae - se - rat Re - pa-rant ca - lō - rēs
 Per a - mō-rem Ve - ne - ris Lū-dum fa - ci - ā - mus
 Sī tū es - sēs He - lē - na, Vel-lem es - se Pa - ris

Cer-ni-mus hoc fi - e - ri Per mul-tōs co - lō - rēs.
 Cē - te - ris vir - gi - ni - bus Ut hoc re - fe - rā - mus.
 Ta - men po-est fi - e - ri Nos-ter a - mor tā - lls.

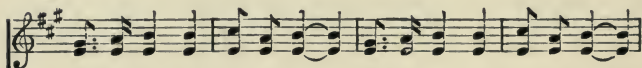
GAUDEAMUS IGITUR

Author Unknown

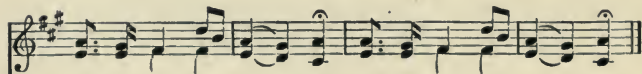
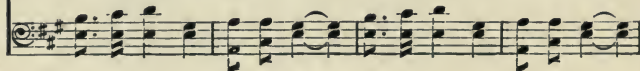
Old Melody

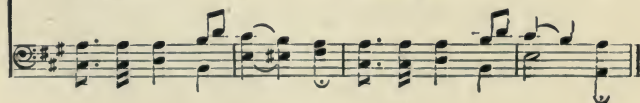
Gau-de-ā-mus i-gi-tur Iu-ve-nēs dum su-mus:
 U-bi sunt, quī an-te nōs In mun-dō fu-ē-re?
 Vī-ta nos-tra bre-vis est Bre-vī fī-ni-ē-tur;
 Vī-vat a-ca-dē-mi-a Vī-vant prō-fes-sō-rēs,

Post lū-cun-dum iu-ven-tū-tem Post mo-les-tum se-nec-tū-tem
 Va-di-te ad su-pe-rōs, Tran-si-te ad in-fe-rōs
 Ve-nit mors vē-lo-ci-ter Ra-pit nōs a-tro-ci-ter;
 Vī-vat mem-brum quod-li-bet Vī-vant mem-bra quae-li-bet;

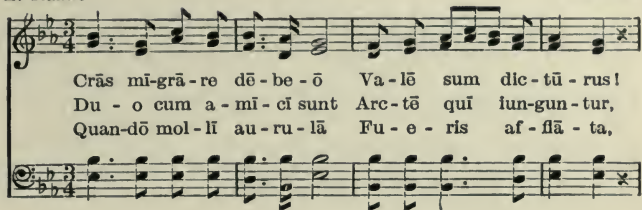
Nōs ha-bē-bit hu-mus, Nōs ha-bē-bit hu-mus.
 U-bi iam fu-ē-re U-bi iam fu-ē-re.
 Nē-mi-nī par-cē-tur Nē-mi-nī par-cē-tur.
 Sem-per sint in flō-re Sem-per sint in flō-re!

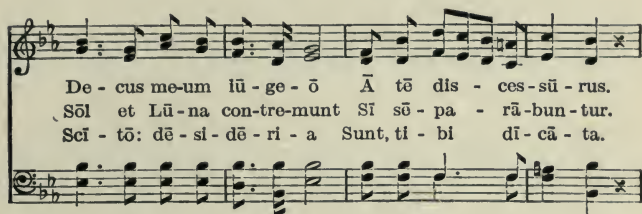
VALĒ

E. Ranke

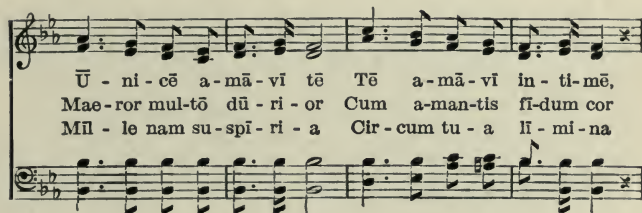
Fr. Silcher

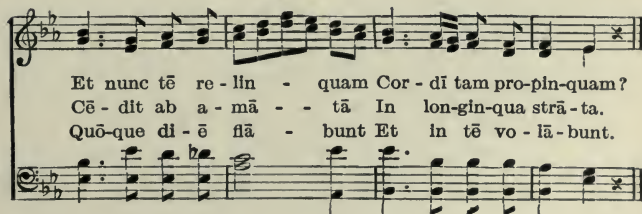
Crās mī-grā-re dē-be-ō Va-lē sum dic-tū-rus!
 Du-o cum a-mī-cī sunt Arc-tē quī iun-gun-tur,
 Quan-dō mol-lī au-ru-lā Fu-e-ris af-flā-ta,

De-cus me-um lū-ge-ō Ā tē dis-ces-sū-rus.
 Sōl et Lū-na con-tre-munt Sī sō-pa-rā-bun-tur.
 Scī-tō: dē-si-dē-ri-a Sunt, tī-bi dī-cā-ta.

Ū-ni-cē a-mā-vī tē Tē a-mā-vī in-ti-mē,
 Mae-ror mul-tō dū-ri-or Cum a-man-tis fī-dum cor
 Mil-le nam su-spī-ri-a Cir-cum tu-a lī-mi-na

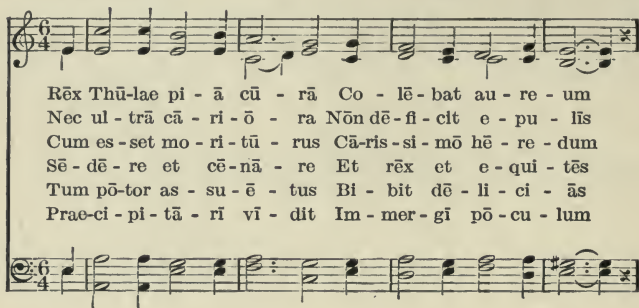

Et nunc tē re-līn-quam Cor-dī tam pro-plīn-quam?
 Cē-dit ab a-mā-tā In lon-gin-qua strā-ta.
 Quō-que di-ē fiā-bunt Et in tē vo-lā-bunt.

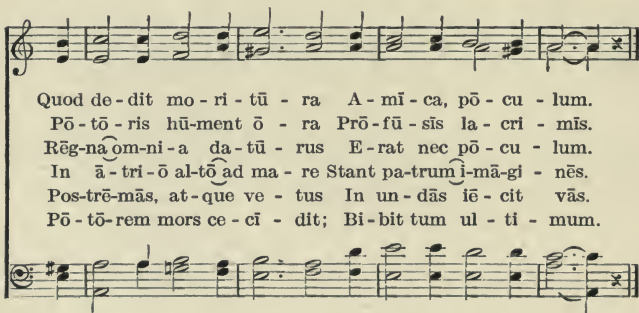
RĒX THŪLAE

Text by E. Huberus

Melody by K. F. Zelter

Rĕx Thū-lae pi - ā cū - rā Co - lē - bat au - re - um
 Nec ul - trā cā - ri - ō - ra Nōn dē - fi - cit e - pu - lis
 Cum es - set mo - ri - tū - rus Cā - ris - si - mō hē - re - dum
 Sē - dē - re et cē - nā - re Et rĕx et e - qui - tēs
 Tum pō - tor as - su - ē - tus Bi - bit dē - li - ci - ās
 Prae - ci - pi - tā - rī vī - dit Im - mer - gī pō - cu - lum

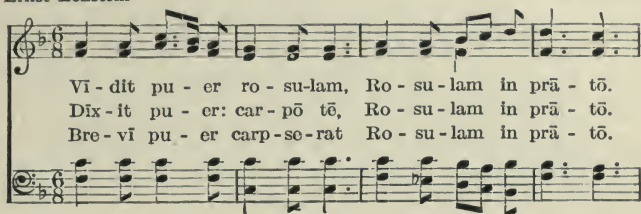

Quod de - dit mo - ri - tū - ra A - mī - ca, pō - cu - lum.
 Pō - tō - ris hū - ment ō - ra Prō - fū - sis la - cri - mis.
 Rēg - na om - ni - a da - tū - rus E - rat nec pō - cu - lum.
 In ā - tri - ō al - tō ad ma - re Stant pa - trum i - mā - gi - nēs.
 Pos - trē - mās, at - que ve - tus In un - dās iē - cit vās.
 Pō - tō - rem mors ce - cī - dit; Bi - bit tum ul - ti - mum.

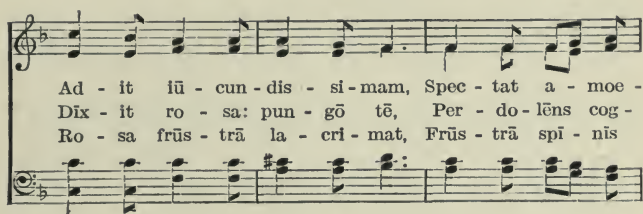
ROSULA IN PRĀTŌ

Ernst Eckstein

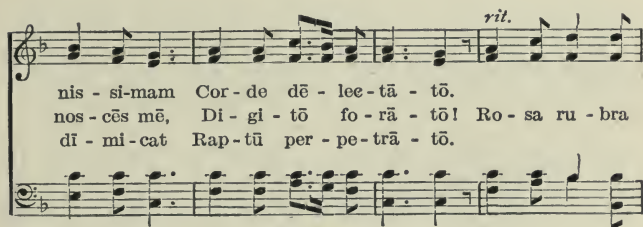
H. Werner

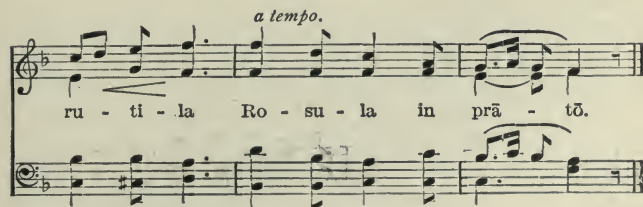
Vī - dit pu - er ro - su - lam, Ro - su - lam in prā - tō.
 Dix - it pu - er: car - pō tē, Ro - su - lam in prā - tō.
 Bre - vī pu - er carp - so - rat Ro - su - lam in prā - tō.

Ad - it iū - cun - dis - si - mam, Spec - tat a - moe -
 Dix - it ro - sa: pun - gō tē, Per - do - lēns cog -
 Ro - sa frūs - trā la - cri - mat, Frūs - trā spī - nis

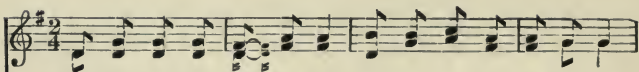

rit.
 nis - si - mam Cor - de dē - lee - tā - tō.
 nos - cēs mē, Di - gi - tō fo - rā - tō! Ro - sa ru - bra
 dī - mi - cat Rap - tū per - pe - trā - tō.

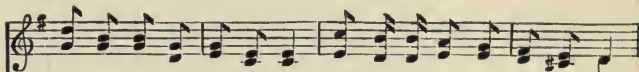
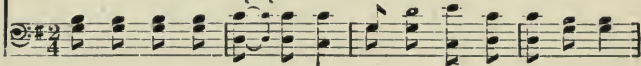

a tempo.
 ru - ti - la Ro - su - la in prā - tō.

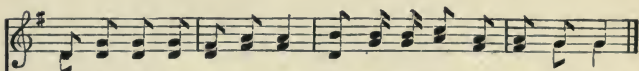
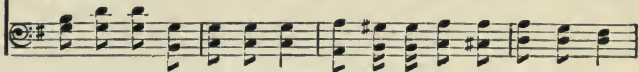
FLĒVIT LEPUS

Flē-vit le-pus par-vu-lus cla-māns al-tis vō-ci-bus
 Ne-que in hor-tō fu-ī, ne-que o-lus com-ē-dī.
 Lon-gās au-rēs ha-be-ō, bre-vem cau-dam ten-e-ō.
 Lev-ēs ped-ēs ha-be-ō, mag-num sal-tum fa-ci-ō.
 Ca-rō me-a dul-cis est, pel-lis me-a mol-lis est.
 Dum mon-tēs as-cen-de-rō, ca-nēs ni-hil ti-me-ō.
 Quan-dō rē-gēs com-e-dunt mē vī-num bi-bunt su-per mē.

Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?

Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?
 Quid fē-cī ho-mi-ni-bus, quod mē se-quun-tur ca-ni-bus?

MICĀ, MICĀ, PARVA STELLA

H. Drury

French Air

Mi - cā, Mi - cā, par - va stel - la Mī - ror quae - nam
 Quan - dō fer - vens sōl dis - ces - sit, Nec ca - lō - re
 Ti - bi noc - tū quī va - gā - tur, Ob - scū - til - lu -
 Me - um sae - pe thala - mum lū - ce Spe - cu - lā - ris

sis - tam bel - la! Splen - dēns ē - mi - nus in il - lō,
 prā - ta pas - cit, Mox os - ten - dis lū - men pū - rum,
 lam grā - tā - tur; Nī mi - cā - rēs tū, nōn scī - ret
 cū - ri - ō - sa. Ne - que carp - se - ris so - pō - rem

Al - ba ve - lut gem - ma, cae - lō. Splen - dēns ē - mi -
 Mi - cāns, mi - cāns, per ob - scū - rum. Mox os - ten - dis
 Quās per vi - ās er - rāns i - ret. Nī mi - cā - rēs
 Dō - nec vē - nit sōl per au - ram. Ne - que carp - se -

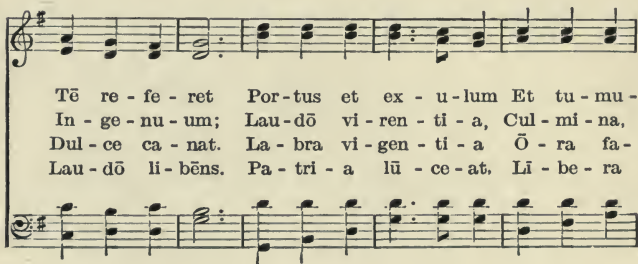
nus in il - lō, Al - ba ve - lut gem - ma, cae - lō.
 lū - men pū - rum, Mi - cāns, mi - cāns, per ob - scū - rum.
 tū, nōn scī - ret Quās per vi - ās er - rāns i - ret.
 ris so - pō - rem Dō - nec vē - nit sōl per au - ram.

TĒ CANŌ, PATRIA

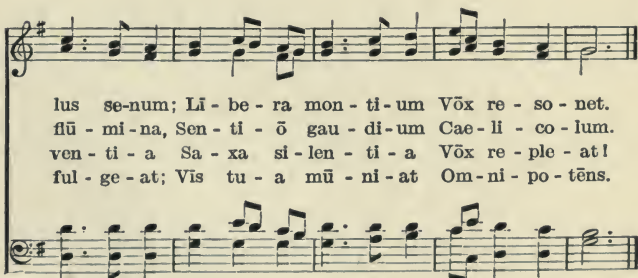
*Geo. D. Kellogg

Henry Carey ?
John Bull ?

Tē ca - nō, Pa - tri - a Can - di - da lī - be - ra,
Tē ca - nō, Pa - tri - a Sem - per et ā - tri - a
Sit mo - du - lā - ti - ō; Lī - be - ra nā - ti - ō
Tū - tōr ēs ū - ni - cus, Ū - nus a - vum De - us,

Tē re - fe - ret Por - tus et ex - u - lum Et tu - mu -
In - ge - nu - um; Lau - dō vi - ren - ti - a, Cul - mi - na,
Dul - ce ca - nat. La - bra vi - gen - ti - a Ō - ra fa -
Lau - dō li - bēns. Pa - tri - a lū - ce - at, Lī - be - ra

lus se - num; Lī - be - ra mon - ti - um Vōx re - so - net.
flū - mi - na, Sen - ti - ō gau - di - um Cae - li - co - lum.
ven - ti - a Sa - xa si - len - ti - a Vōx re - ple - at!
ful - ge - at; Vis tu - a mū - ni - at Om - ni - po - tēns.

* Printed by permission of Prof. Geo. D. Kellogg, of Union University.

APPENDIX GRAMMATICUS

SUBSTANTĪVA

<i>Nōm.</i>	Haec	manus	gracilis	tremīt.
<i>Acc.</i>	Hanc	manum	gracilem	ērigō.
<i>Gen.</i>	Huius	manūs	gracilis	dīgītōs porrigō.
<i>Dat.</i>	Huic	manuī	gracilī	manum impōnō.
<i>Abl.</i>	In hāc	manū	gracilī	librum habeō.
	Hae	manūs	gracilēs	tremunt.
	Hās	manūs	gracilēs	ērigō.
	Hārum	manuum	gracilium	dīgītōs porrigō.
	Hīs	manibus	gracilibus	manum impōnō.
In	hīs	manibus	gracilibus	librum habeō.
	Illa	auris	parva	audit.
	Illam	aurem	parvam	tangō.
	Illius	auris	parvae	pictūram spectō.
	Illī	aurī	parvae	plāgam inflīgō.
Sub	illā	aure	parvā	digitum intendō.
	Illae	aurēs	parvae	audiunt.
	Illās	aurēs	parvās	tangō.
	Illārum	aurium	parvārum	pictūram spectō.
	Illīs	auribus	parvīs	plāgās inflīgō.
Sub	illīs	auribus	parvīs	dīgītōs intendō.
	Is	pēs	celer	dolet.
	Eum	pedem	celerem	tangō.
	Eius	pedis	celeris	plantam tangō.
	Eī	pedī	celerī	rēgulam suppōnō.
Sine	eō	pede	celerī	vix ambulō.
	Eī	pedēs	celerēs	dolent.
	Eōs	pedēs	celerēs	tangō.
	Eōrum	pedum	celerium	plantās tangō.
	Eīs	pedibus	celeribus	rēgulam suppōnō.
Sine	eīs	pedibus	celeribus	nōn ambulō.

	Eadem	puella	brevior	lūdit.
	Eandem	puellam	breviorem	videō.
	Eiusdem	puellae	brevioris	mēnsam videō.
	Eidem	puellae	breviōrī	nummum dō.
Ab	eādem	puellā	breviōre	crētam accipio.
	Eaedem	puellae	breviōrēs	lūdunt.
	Eāsdem	puellās	breviōrēs	videō.
	Eārundem	puellārum	breviōrum	mēnsās videō.
	Eisdem	puellis	breviōribus	nummōs dō.
Ab	eīdem	puellis	breviōribus	crētam accipio.
	Iste	liber	magnus	iacet.
	Istum	librum	magnum	tenēs.
	Istius	librī	magnī	pāginam legis.
	Istī	librō	magnō	pāginam addis.
Ex	istō	librō	magnō	chartam capis.
	Istī	librī	magnī	iacent.
	Istōs	librōs	magnōs	tenēs.
	Istōrum	librōrum	magnōrum	pāginās legis.
	Istīs	libris	magnīs	pāginās addis.
Ex	istīs	libris	magnīs	chartās capis.
	Ūnus	diēs	integer	trānsit.
	Ūnum	diem	integrum	habeō.
	Ūnius	diēi	integrī	spatium manet.
	Ūnī	diēi	integrō	alterum addō.
Dē	ūnō	diē	integrō	semper loquitur.
	Duo	diēs	integrī	trānseunt.
	Duōs	diēs	integrōs	habeō.
	Duōrum	diērum	integrōrum	spatium manet.
	Duōbus	diēbus	integrīs	tertium addō.
Dē	duōbus	diēbus	integrīs	semper loquitur.
	Hoc	vocābulum	breve	litterās habet.
	Hoc	vocābulum	breve	legō.
	Hulus	vocābulī	brevīs	litteram dēmōnstrō.
	Hulc	vocābulō	brevī	litteram addō.
Ex	hōc	vocābulō	brevī	litteram capio.
	Haec	vocābula	brevia	litterās habent.
	Haec	vocābula	brevia	legō.
	Hōrum	vocābulōrum	brevium	litterās dēmōnstrō.

	His	vocābulis	brevibus	litterās addō.
Ex	hīs	vocābulīs	brevibus	litterās capiō.
	Illud	volnus	longum	sanguinem habet.
	Illud	volnus	longum	spectō.
	Illius	volneris	longī	partem tangō.
	Illī	volnerī	longō	plāgam nōn inflīgō.
Ex	illō	volnere	longō	cultrum rapiō.
	Illa	volnera	longa	sanguinem habent.
	Illa	volnera	longa	spectō.
	Illōrum	volnerum	longōrum	partem tangō.
	Illīs	volneribus	longīs	plāgās nōn inflīgō.
Ex	illīs	volneribus	longīs	cultrōs rapiō.
	Id	animal	altius	cornua habet.
	Id	animal	altius	spectō.
	Eius	animālis	altiōris	cornua tangō.
	Eī	animālī	altiōrī	cibum dō.
Ab	eō	animālī	altiōre	cibum āmoveō.
	Ea	animālia	altiōra	cornua habent.
	Ea	animālia	altiōra	spectō.
	Eōrum	animālium	altiōrum	cornua tangō.
	Eīs	animālibus	altiōribus	cibum dō.
Ab	eīs	animālibus	altiōribus	cibum āmoveō.
	Ūnum	genū	supplex	est.
	Ūnum	genū	supplex	habeō.
	Ūnius	genūs	supplicis	partem tangō.
	Ūnī	genū	supplici	plāgam inflīgō.
Sub	ūnō	genū	supplici	librum teneō.
	Duo	genua	supplicia	sunt.
	Duo	genua	supplicia	habeō.
	Duōrum	genuum	supplicium	partem tangō.
	Duōbus	genibus	supplicibus	plāgās inflīgō.
Sub	duōbus	genibus	supplicibus	librum teneō.
	Bōs		mūgit.	
	Bovem		mūgīre audiō.	
	Bovīs		cornū arripiō.	
	Bovī		frūmentum dō.	
	Cam bove		in agrō maneō.	

	Bovēs	mūglunt.
	Bovēs	mūgīre audimus.
	Boum	cornua arripimus.
	Bōbus (būbus)	frūmentum damus.
Cum	bōbus (būbus)	in agrīs manēmus.
	Domus	est pulchra.
	Domum	pulchram videō.
	Domūs	pulchrae iānuam aperiō.
	Domui (domō)	pulchrae mē inferō.
Ex	domō (domū)	pulchrā exeō.
	Domūs	sunt pulchrae.
	Domōs (domūs)	pulchrās vidēmus.
	Domuum (domōrum)	pulchrārum iānuās aperimus.
	Domibus	pulchrīs nōs inferimus.
Ex	domibus	pulchrīs exīmus.
	Vīs	magna nōn decet.
	Vim	magnam nōn adhibeō.
	(Vis	magnae potentiam negō.)
	(Vi	magnae scelus addere est malum.)
Sine	vī	magnā agere est bonum.
	Virēs	equī sunt magnae.
	Virēs	habēre volumus.
	Virium	potentiam nōn negō.
	Viribus	dēbētur laus.
Dē	viribus	multī disputant.

ADIECTĪVA

	MASCULĪNUM	FĒMINĪNUM	NEUTRUM
<i>Nōm.</i>	brevis	brevis	breve
<i>Acc.</i>	brevem	brevem	breve
<i>Gen.</i>	brevis	brevis	brevis
<i>Dat.</i>	brevī	brevī	brevī
<i>Abl.</i>	brevī	brevī	brevī
	brevēs	brevēs	brevia
	brevēs	brevēs	brevia
	brevium	brevium	brevium
	brevibus	brevibus	brevibus
	brevibus	brevibus	brevibus

MASCULINUM	FĒMINĪNUM	NEUTRUM
longus	longa	longum
longum	longam	longum
longī	longae	longī
longō	longae	longō
longō	longā	longō
longī	longae	longa
longōs	longās	longa
longōrum	longārum	longōrum
longīs	longīs	longīs
longīs	longīs	longīs

GRADUS COMPARĀTĪVUS

longior	longior	longius
longiōrem	longiōrem	longius
longiōris	longiōris	longiōris
longiōrī	longiōrī	longiōrī
longiōre	longiōre	longiōre
longiōrēs	longiōrēs	longiōra
longiōrēs	longiōrēs	longiōra
longiōrum	longiōrum	longiōrum
longiōribus	longiōribus	longiōribus
longiōribus	longiōribus	longiōribus
ūnus	ūna	ūnum
ūnum	ūnam	ūnum
ūnius	ūnius	ūnius
ūnī	ūnī	ūnī
ūnō	ūnā	ūnō

Item dēclīnantur casus genētīvus et casus datīvus singulārēs hōrum vocābulōrum: Alius, Alter, Nullus, Neuter, Ūllus, Uter, Uterque, Sōlus, Tōtus: *e. g., Gen. Alius, Dat. Aliī, Gen. Alterius, Dat. Alterī, Gen. Utriusque, Dat. Utrīque, Gen. Sōlius, Dat. Sōlī.*

duo	duae	duo
duōs (duo)	duās	duo
duōrum	duārum	duōrum
duōbus	duābus	duōbus
duōbus	duābus	duōbus

MASCULINUM

trēs
trēs
trium
tribus
tribus

FEMININUM

trēs
trēs
trium
tribus
tribus

NEUTRUM

tria
tria
trium
tribus
tribus

PRŌNŌMINA

hic
hunc
huius
huic
hōc

haec
hanc
huius
huic
hāc

hoc
hoc
huius
huic
hōc

hī
hōs
hōrum
hīs
hīs

hae
hās
hārum
hīs
hīs

haec
haec
hōrum
hīs
hīs

iste
istum
istius
istī
istō

ista
istam
istius
istī
istā

istud
istud
istius
istī
istō

istī
istōs
istōrum
istīs
istīs

istae
istās
istārum
istīs
istīs

ista
ista
istōrum
istīs
istīs

ille
illum
illius
illī
illō

illa
illam
illius
illī
illā

illud
illud
illius
illī
illō

illī
illōs
illōrum
illīs
illīs

illae
illās
illārum
illīs
illīs

illa
illa
illōrum
illīs
illīs

MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
is	ea	id
cum	eam	id
eius	eius	eius
eī	eī	eī
eō	eā	eō
eī (iī)	eae	ea
eōs	eās	ea
eōrum	eārum	eōrum
eīs (iīs)	eīs (iīs)	eīs (iīs)
eīs (iīs)	eīs (iīs)	eīs (iīs)
ipse	ipsa	ipsum
ipsum	ipsam	ipsum
ipsius	ipsius	ipsius
ipsī	ipsī	ipsī
ipsō	ipsā	ipsō
ipsī	ipsae	ipsa
ipsōs	ipsās	ipsa
ipsōrum	ipsārum	ipsōrum
ipsīs	ipsīs	ipsīs
ipsīs	ipsīs	ipsīs
idem	eadem	idem
eundem	eandem	idem
eiusdem	eiusdem	eiusdem
eīdem	eīdem	eīdem
eōdem	eādem	eōdem
eīdem (iīdem)	eaedem	eadem
eōsdem	eāsdem	eadem
eōrundem	eārundem	eōrundem
eīsdem (iīsdem)	eīsdem (iīsdem)	eīsdem (iīsdem)
eīsdem (iīsdem)	eīsdem (iīsdem)	eīsdem (iīsdem)
quī	quae	quod
quem	quam	quod
cuius	cuius	cuius
cui	cui	cui
quō	quā	quō
quī	quae	quae
quōs	quās	quae

MASCULINUM	FEMININUM	NEUTRUM
quōrum	quārum	quōrum
quibus	quibus	quibus
quibus	quibus	quibus
quis?	(quae?)	quid?
quem?	(quam?)	quid?
cuius?	(cuius?)	cuius?
cui?	(cui?)	cui?
quō?	(quā?)	quō?
quī?	(quae?)	quae?
quōs?	(quās?)	quae?
quōrum?	(quārum?)	quōrum?
quibus?	(quibus?)	quibus?
quibus?	(quibus?)	quibus?

SINGULĀRIS

ego

mē

(meī)

mihi

mē

tū

tē

(tuī)

tibi

tē

sē

(suī)

sibi

sē

PLŪRĀLIS

nōs

nōs

(nostrum *vel* nostrī)

nōbīs

nōbīs

vōs

vōs

(vestrum *vel* vestrī)

vōbīs

vōbīs

sē

(suī)

sibi

sē

FŌRMULA NUMERŌRUM

QUOT LIBRŌS TANGIS?

I—*Ūnum* librōs tangō.II—*Duōs* librōs tangō.III—*Trēs* librōs tangō.IIII—*Quattuor* librōs tangō.V—*Quīnque* librōs tangō.VI—*Sex* librōs tangō.

QUOTUM LIBRUM TANGIS?

Prīmum librum tangō.*Secundum* librum tangō.*Tertium* librum tangō.*Quārtum* librum tangō.*Quīntum* librum tangō.*Sextum* librum tangō.

QUOT LIBRŌS TANGIS ?

VII—Septem librōs tangō.

VIII—Octō librōs tangō.

VIII—Novem librōs tangō.

X—Decem librōs tangō.

XI—Ūndecim

XII—Duodecim

XIII—Tredecim

XIII—Quattuordecim

XV—Quīndecim

XVI—Sēdecim

XVII—Septendecim

XVIII—Duodēvigintī

XVIII—Ūndēvigintī

XX—Vigintī

XXI—Vigintī unum

XXII—Vigintī duo

XXIII—Vigintī trēs

XXIII—Vigintī quattuor

XXV—Vigintī quīnque

XXVI—Vigintī sex

XXVII—Vigintī septem

XXVIII—Duodētrīgintā

XXVIII—Ūndētrīgintā

XXX—Trīgintā

XXXX—Quadrāgintā

L—Quīnquāgintā

LX—Sexāgintā

LXX—Septuāgintā

LXXX—Octōgintā

LXXXX—Nōnāgintā

C—Centum

CC—Ducentōs

CCC—Trecentōs

CCCC—Quadrīngentōs

D—Quīngentōs

DC—Sexcentōs

DCC—Septīngentōs

DCCC—Octīngentōs

DCCCC—Nōngentōs

M—Mille

MM—Duo mīlia

QUOTUM LIBRUM TANGIS ?

Septimum librum tangō.

Octāvum librum tangō.

Nōnum librum tangō.

Decimum librum tangō.

Ūndecimum

Duodecimum

Tertium decimum

Quārtum decimum

Quīntum decimum

Sextum decimum

Septimum decimum

Duodēvicēsimum

Ūndēvicēsimum

Vicēsimum

Vicēsimum primum

Vicēsimum secundum

Vicēsimum tertium

Vicēsimum quārtum

Vicēsimum quīntum

Vicēsimum sextum

Vicēsimum septimum

Duodētrīcēsimum

Ūndētrīcēsimum

Trīcēsimum

Quadrāgēsimum

Quīnquāgēsimum

Sexāgēsimum

Septuāgēsimum

Octōgēsimum

Nōnāgēsimum

Centēsimum

Ducentēsimum

Trecentēsimum

Quadrīngentēsimum

Quīngentēsimum

Sexcentēsimum

Septīngentēsimum

Octīngentēsimum

Nōngentēsimum

Millēsimum

Bis millēsimum

GRADŪS ADIECTIVŌRUM ET ADVERBIŌRUM

Lentus puer lentē labōrat,
 Lentior puer lentius labōrat,
 Lentissimus puer lentissimē labōrat.

Celer puer celeriter labōrat,
 Celerior puer celerius labōrat,
 Celerrimus puer celerrimē labōrat.

Bona puella bene labōrat,
 Melior puella melius labōrat,
 Optima puella optimē labōrat.

Mala puella male labōrat,
 Peior puella peius labōrat,
 Pessima puella pessimē labōrat.

Facilis lēctiō facile ēdiscitur,
 Facilior lēctiō facilius ēdiscitur,
 Facillima lēctiō facillimē ēdiscitur.

Multi hominēs multum valent,
 Plūrēs hominēs plūs valent,
 Plūrimī hominēs plūrimum valent.

Magnus homō magnopere labōrat,
 Maior homō magis labōrat,
 Maximus homō maximē labōrat.

Parvus puer (paulum) labōrat,
 Minor puer minus labōrat,
 Minimus puer minimē labōrat.

POSITIVUS

aeger
 (citrā)
 (dē)
 exterus
 idōneus
 inferus
 (intrā)
 iuvenis
 posterus
 (prae)
 (prope)

COMPARATIVUS

aegrrior
 citerior
 dēterior
 exterior
 magis idōneus
 inferior
 interior
 iūnior, minor nātū
 posterior
 prior
 propior

SUPERLATIVUS

aegerrimus
 citimus
 dēterrīmus
 extrēmus, extimus
 maximē idōneus
 infimus, imus
 intimus
 minimus nātū
 postrēmus, postumus
 primus
 proximus

POSITIVUS	COMPARATIVUS	SUPERLATIVUS
saepe	saeplus	saeplissimē
senex	senior, maior nātū	maximus nātū
superus	superior	suprēmus, summus
(ultrā)	ulterior	ultimus
vetus	vetustior	veterrimus
facilis	facilior	facillimus
difficilis	difficilior	difficillimus
similis	similior	simillimus
dissimilis	dissimilior	dissimillimus
gracilis	gracilior	gracillimus
humilis	humilior	humillimus

VERBA—VŌX ACTIVA—MODI INDICATIVUS ET IMPERATIVUS

TEMPUS PRAESENS

IMPV.	I. SING.	II. SING.	III. SING.
ferī!	feriō	ferīs	ferit
indue!	induō	induis	induit
rape!	rapiō	rapis	rapit
spectā!	spectō	spectās	spectat
torquē!	torqueō	torquēs	torquet
IMPV.	I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
ferīte!	ferīmus	ferītis	feriunt
induite!	induimus	induitis	induunt
rapite!	rapimus	rapitis	rapiant
spectāte!	spectāmus	spectātis	spectant
torquēte!	torquēmus	torquētis	torquent

TEMPUS IMPERFECTUM

I. SING.	II. SING.	III. SING.
feriēbam	feriēbās	feriēbat
induēbam	induēbās	induēbat
rapīēbam	rapīēbās	rapīēbat
spectābam	spectābās	spectābat
torquēbam	torquēbās	torquēbat

I. PLŪ.
 feriēbāmus
 induēbāmus
 rapiēbāmus
 spectābāmus
 torquēbāmus

II. PLŪ.
 feriēbātis
 induēbātis
 rapiēbātis
 spectābātis
 torquēbātis

III. PLŪ.
 feriēbant
 induēbant
 rapiēbant
 spectābant
 torquēbant

TEMPUS FUTŪRUM

I. SING.
 feriam
 induam
 rapiam
 spectābō
 torquēbō

II. SING.
 feries
 induēs
 rapiēs
 spectābis
 torquēbis

III. SING.
 feriet
 induet
 rapiet
 spectābit
 torquēbit

I. PLŪ.
 feriēmus
 induēmus
 rapiēmus
 spectābimus
 torquēbimus

II. PLŪ.
 feriētis
 induētis
 rapiētis
 spectābitis
 torquēbitis

III. PLŪ.
 ferient
 induent
 rapient
 spectābunt
 torquēbunt

TEMPUS PRAETERITUM (PERFECTUM)

I. SING.
 percussī
 induī
 rapuī
 spectāvī
 torsī

II. SING.
 percussistī
 induistī
 rapuistī
 spectāvistī
 torsistī

III. SING.
 percussit
 induit
 rapuit
 spectāvit
 torsit

I. PLŪ.
 percussimus
 induimus
 rapuimus
 spectāvimus
 torsimus

II. PLŪ.
 percussistis
 induistis
 rapuistis
 spectāvistis
 torsistis

III. PLŪ.
 percussērunt
 induērunt
 rapuērunt
 spectāvērunt
 torsērunt

TEMPUS PLŪSQUAMPERFECTUM

I. SING.
 percusseram
 indueram

II. SING.
 percusserās
 induerās

III. SING.
 percusserat
 induerat

I. SING.	II. SING.	III. SING.
rapueram	rapuerās	rapuerat
spectāveram	spectāverās	spectāverat
torseram	torserās	torserat
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
percusserāmus	percusserātis	percusserant
induerāmus	induerātis	induerant
rapuerāmus	rapuerātis	rapuerant
spectāverāmus	spectāverātis	spectāverant
torserāmus	torserātis	torserant

TEMPUS FUTŪRUM PERFECTUM

I. SING.	II. SING.	III. SING.
percusserō	percusseris	percusserit
induerō	indueris	induerit
rapuerō	rapueris	rapuerit
spectāverō	spectāveris	spectāverit
torserō	torseris	torserit
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
percusserimus	percusseritis	percusserint
induerimus	indueritis	induerint
rapuerimus	rapueritis	rapuerint
spectāverimus	spectāveritis	spectāverint
torserimus	torseritis	torserint

VŌX ACTĪVA—MODUS SUBIŪNCTĪVUS

TEMPUS PRAESĒNS

I. SING.	II. SING.	III. SING.
feriam	feriās	feriat
induam	induās	induat
rapiam	rapīās	rapiat
spectem	spectēs	spectet
torqueam	torqueās	torqueat
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
feriāmus	feriātis	feriant
induāmus	induātis	induant
rapīāmus	rapīātis	rapiant

I. PLŪ.
spectēmus
torqueāmus

II. PLŪ.
spectētis
torqueātis

III. PLŪ.
spectent
torqueant

TEMPUS IMPERFECTUM

I. SING.
ferirem
induerem
raperem
spectārem
torquērem

II. SING.
ferirēs
induerēs
raperēs
spectārēs
torquērēs

III. SING.
feriret
indueret
raperet
spectāret
torquēret

I. PLŪ.
ferirēmus
induerēmus
raperēmus
spectārēmus
torquērēmus

II. PLŪ.
ferirētis
induerētis
raperētis
spectārētis
torquērētis

III. PLŪ.
ferirent
induerent
raperent
spectārent
torquērent

TEMPUS PERFECTUM

I. SING.
percusserim
induerim
rapuerim
spectāverim
torserim

II. SING.
percusseris
indueris
rapueris
spectāveris
torseris

III. SING.
percusserit
induerit
rapuerit
spectāverit
torserit

I. PLŪ.
percusserimus
induerimus
rapuerimus
spectāverimus
torserimus

II. PLŪ.
percusseritis
indueritis
rapueritis
spectāveritis
torseritis

III. PLŪ.
percusserint
induerint
rapuerint
spectāverint
torserint

TEMPUS PLŪSQUAMPERFECTUM

I. SING.
percussissem
induissem
rapulissem
spectāvissem
torsissem

II. SING.
percussissēs
induisssēs
rapulissēs
spectāvissēs
torsissēs

III. SING.
percussisset
induisset
rapulisset
spectāvisset
torsisset

I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
percussissēmus	percussissētis	percussissent
induisssēmus	induisssētis	induisissent
rapuissēmus	rapuissētis	rapuissent
spectāvissēmus	spectāvissētis	spectāvissent
torsissēmus	torsissētis	torsissent

VERBA—VŌX PASSIVA—MODĪ INDICĀTIVUS ET IMPERĀTIVUS

(PETASĪ INTER SĒ LOQUUNTUR)

TEMPUS PRAESENS

IMPV.	I. SING.	II. SING.	III. SING.
ferīre	ferior	ferīris	feritur
induere	induor	indueris	induitur
rapere	rapior	raperis	rapitur
spectāre	spector	spectāris	spectātur
torquēre	torqueor	torquēris	torquētur
IMPV.	I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
ferīminī	ferimur	ferīminī	feriuntur
induiminī	induimur	induiminī	induuntur
rapiminī	rapimur	rapiminī	rapiantur
spectāminī	spectāmur	spectāminī	spectāntur
torquēminī	torquēmur	torquēminī	torquentur

TEMPUS IMPERFECTUM

I. SING.	II. SING.	III. SING.
feriēbar	feriēbāris	feriēbātur
induēbar	induēbāris	induēbātur
raziēbar	raziēbāris	raziēbātur
spectābar	spectābāris	spectābātur
torquēbar	torquēbāris	torquēbātur
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
feriēbāmur	feriēbāminī	feriēbantur
induēbāmur	induēbāminī	induēbantur
raziēbāmur	raziēbāminī	raziēbantur
spectābāmur	spectābāminī	spectābantur
torquēbāmur	torquēbāminī	torquēbantur

TEMPUS FUTŪRUM

I. SING.
feriar
induar
rapiar
spectābor
torquēbor

II. SING.
feriēris
induēris
rapiēris
spectāberis
torquēberis

III. SING.
feriētur
induētur
rapiētur
spectābitur
torquēbitur

I. PLŪ.
feriēmur
induēmur
rapiēmur
spectābimur
torquēbimur

II. PLŪ.
feriēminī
induēminī
rapiēminī
spectābiminī
torquēbiminī

III. PLŪ.
ferientur
induentur
rapientur
spectābuntur
torquēbuntur

TEMPUS PRAETERITUM (PERFECTUM)

I. SING.
percussus sum
indūtus sum
raptus sum
spectātus sum
tortus sum

II. SING.
percussus es
indūtus es
raptus es
spectātus es
tortus es

III. SING.
percussus est
indūtus est
raptus est
spectātus est
tortus est

I. PLŪ.
percussī sumus
indūtī sumus
raptī sumus
spectātī sumus
tortī sumus

II. PLŪ.
percussī estis
indūtī estis
raptī estis
spectātī estis
tortī estis

III. PLŪ.
percussī sunt
indūtī sunt
raptī sunt
spectātī sunt
tortī sunt

TEMPUS PLŪSQUAMPERFECTUM

I. SING.
percussus eram
indūtus eram
raptus eram
spectātus eram
tortus eram

II. SING.
percussus erās
indūtus erās
raptus erās
spectātus erās
tortus erās

III. SING.
percussus erat
indūtus erat
raptus erat
spectātus erat
tortus erat

I. PLŪ.
percussī erāmus
indūtī erāmus

II. PLŪ.
percussī erātis
indūtī erātis

III. PLŪ.
percussī erant
indūtī erant

I. PLŪ.
rapti erāmus
spectātī erāmus
tortī erāmus

II. PLŪ.
rapti erātis
spectātī erātis
tortī erātis

III. PLŪ.
rapti erant
spectātī erant
tortī erant

TEMPUS FUTŪRUM PERFECTUM

I. SING.
percussus erō
indūtus erō
raptus erō
spectātus erō
tortus erō

II. SING.
percussus eris
indūtus eris
raptus eris
spectātus eris
tortus eris

III. SING.
percussus erit
indūtus erit
raptus erit
spectātus erit
tortus erit

I. PLŪ.
percussī erimus
indūtī erimus
raptī erimus
spectātī erimus
tortī erimus

II. PLŪ.
percussī eritis
indūtī eritis
raptī eritis
spectātī eritis
tortī eritis

III. PLŪ.
percussī erunt
indūtī erunt
raptī erunt
spectātī erunt
tortī erunt

VŌX PASSĪVA—MODUS SUBIŪNCTĪVUS

TEMPUS PRAESENS

I. SING.
feriar
induar
rapiar
specter
torquear

II. SING.
feriāris
induāris
rapiāris
spectēris
torqueāris

III. SING.
feriātur
induātur
rapiātur
spectētur
torqueātur

II. PLŪ.
feriāmur
induāmur
rapiāmur
spectēmur
torqueāmur

II. PLŪ.
feriāminī
induāminī
rapiāminī
spectēminī
torqueāminī

III. PLŪ.
feriantur
induantur
rapiantur
spectentur
torqueantur

TEMPUS IMPERFECTUM

I. SING.
ferīrer
induerer

II. SING.
ferīrēris
induerēris

III. SING.
ferīrētur
induerētur

I. SING.
raperer
spectārer
torquērer

II. SING.
raperēris
spectārēris
torquērēris

III. SING.
raperētur
spectārētur
torquērētur

I. PLŪ.
ferirēmur
induerēmur
raperēmur
spectārēmur
torquērēmur

II. PLŪ.
ferirēminī
induerēminī
raperēminī
spectārēminī
torquērēminī

III. PLŪ.
ferirentur
induerentur
raperentur
spectārentur
torquērentur

TEMPUS PERFECTUM

I. SING.
percussus sim
indūtus sim
raptus sim
spectātus sim
tortus sim

II. SING.
percussus sis
indūtus sis
raptus sis
spectātus sis
tortus sis

III. SING.
percussus sit
indūtus sit
raptus sit
spectātus sit
tortus sit

I. PLŪ.
percussī simus
indūtī simus
raptī simus
spectātī simus
tortī simus

II. PLŪ.
percussī sītis
indūtī sītis
raptī sītis
spectātī sītis
tortī sītis

III. PLŪ.
percussī sint
indūtī sint
raptī sint
spectātī sint
tortī sint

TEMPUS PLŪSQUAMPERFECTUM

I. SING.
percussus essem
indūtus essem
raptus essem
spectātus essem
tortus essem

II. SING.
percussus essēs
indūtus essēs
raptus essēs
spectātus essēs
tortus essēs

III. SING.
percussus esset
indūtus esset
raptus esset
spectātus esset
tortus esset

I. PLŪ.
percussī essēmus
indūtī essēmus
raptī essēmus
spectātī essēmus
tortī essēmus

II. PLŪ.
percussī essētis
indūtī essētis
raptī essētis
spectātī essētis
tortī essētis

III. PLŪ.
percussī essent
indūtī essent
raptī essent
spectātī essent
tortī essent

MODUS INFINITIVUS—VŌX ACTIVA

PRÆSĒNS	PRAETERITUM	FUTŪRUM
ferīre	percussisse	percussūrus esse
induere	induisse	indūtūrus esse
rapere	rapuisse	raptūrus esse
spectāre	spectāvisse	spectātūrus esse
torquēre	torsisse	tortūrus esse

VŌX PASSIVA

PRÆSĒNS	PRAETERITUM	FUTŪRUM
ferīrī	percussus esse	percussum irī
indūi	indūtus esse	indūtum irī
rapī	raptus esse	raptum irī
spectārī	spectātus esse	spectātum irī
torquērī	tortus esse	tortum irī

PARTICIPIA

ACT.	PASS. FUT. (GERUNDIVUM)	PASS. PRAET.	ACT. FUT.
PRÆS.			
feriēns	feriendus	percussus	percussūrus
induēns	induendus	indūtus	indūtūrus
rapiēns	rapiendus	raptus	raptūrus
spectāns	spectandus	spectātus	spectātūrus
torquēns	torquendus	tortus	tortūrus

VERBA ANŌMALA: SUM, POSSUM, VOLŌ, NŌLŌ,
MĀLŌ, EŌ, FIŌ, FERŌ

TEMPUS PRÆSĒNS

IMPV.	I. SING.	II. SING.	III. SING.
Es	sum	es	est
—	possum	potes	potest
—	volō	vīs	volt
nōlī	nōlō	nōn vīs	nōn volt
—	mālō	māvīs	māvolt
ī	eō	īs	it
fī	fīō	fīs	fit

IMPV.	I. SING.	II. SING.	III. SING.
fer	ferō	fers	fert
(pass.) ferre	feror	ferris	fertur
IMPV.	I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
este	sumus	estis	sunt
—	possumus	potestis	possunt
—	volumus	vultis	volunt
nōlite	nolumus	nōn vultis	nōlunt
—	mālumus	māvultis	mālunt
īte	īmus	ītis	eunt
fīte	(fīmus)	(fītis)	fiunt
ferte	ferimus	fertis	ferunt
(pass.) feriminī	ferimur	feriminī	feruntur

SYNOPSIS—PRIMA PERSONA—NUMERUS SINGULĀRIS

INDICĀTIVUS

IMPERF.	FUT.	PRAET.	PLŪSQ.	FUT. PERF.
eram	erō	fui	fueram	fuerō
poteram	poterō	potui	potueram	potuerō
volēbam	volam	voluī	volueram	voluerō
nōlēbam	nōlam	nōluī	nōlueram	nōluerō
mālēbam	mālam	māluī	mālueram	māluerō
ībam	ībō	īi	ieram	ierō
fīebam	fīam	factus sum	factus eram	factus erō
ferēbam	feram	tulī	tuleram	tulerō
(pass.) ferēbar	ferar	lātus sum	lātus eram	lātus erō

SUBIŪNCTIVUS

PRAES.	IMPERF.	PERF.	PLŪSQ.
sīm	essem	fuerim	fuissem
pōssim	possem	potuerim	potuissem
velim	vellem	voluerim	voluissem
nōlim	nōllem	nōluerim	nōluissem
mālim	māllem	māluerim	māluissem
eam	īrem	ierim	īsem
fīam	fīrem	factus sīm	factus essem
feram	ferrem	tulerim	tulīsem
(pass.) ferar	ferrer	lātus sīm	lātus essem

ĪNFĪNĪTĪVUS

PRAES.	PRAET.	FUT.
esse	fuisse	futūrus esse
posse	potuisse	—
velle	voluisse	—
nōlle	nōluisse	—
mālle	māluisse	—
īre	īsse	itūrus esse
flerī	factus esse	factum irī
ferre	tulisse	lātūrus esse
(pass.) ferī	lātus esse	lātum irī

PARTICIPIA

PRAES.	FUT.
—	futūrus
potēns	—
volēns	—
nōlēns	—
—	—
īēns	itūrus
—	faciendus
ferēns	lātūrus
—	ferendus

VOCĀBULA DĒRĪVĀTA

SUBSTANTĪVA

(i)

- t o r

Verbō additur, indicat quis aliquid faciat: *e. g.*, imperātor—
is quī imperat.

Auctor (augeō)—(increaser) author.

Conditor (condō)—founder.

Ēmptor (emō).

Explōrātor (explōrō).

Imperātor (imperō).

Interfector (interficiō).

Inventor (inveniō).

Praeceptor (praecipiō)—instructor.

Prōditor (prōdō).

Quaestor (quaerō)—paymaster.

Spectātor (spectō).

Successor (succēdō).

Vēnditor (vēndō).

Victor (vincō).

(ii)

- o r

Verbō additur; indicat factum aut statum.

Clāmor (clāmō)—shout.

Dolor (doleō)—pain.

Furor (furō).

Timor (timeō).

(iii)

- (t) i u m

Verbō additur; aliquid dē factō indicat.

Aedificium (aedificō)—building.

Colloquium (colloquor)—talk.

Cōnsilium (cōnsulō)—plan.

Dēsīderium (dēsīderō).

Exitium (exeō)—destruction.

Imperium (imperō).

Indicium (indicō).

Initium (ineō)—beginning.

Silentium (sileō).

Studium (studeō).

(iv) - m e n , - m e n t u m , - b u l u m , - (c) u l u m ,
- b r u m , - c r u m , - t r u m

Verbō additur; indicat plērumque quō instrumentō aliquid fiat.

Agmen (agō)—marching column (id quod agitur).

Flūmen (fluō)—river (id quod fluit).

Nōmen (nōscō)—name (id quō aliquis nōtus est).

Frūmentum (fruor)—grain (id quō vītā fruimur).

Impedimentum (impediō)—(plū.) baggage (id quō impeditur exercitus).

Ōrnāmentum (ōrnō).

Fābula (for)—story (id quod fātur).

Perīculum (pereō)—trial, danger (id per quod īmus).

Spectāculum (spectō).

Vinculum (vinciō).

Latebra (lateō)—hiding-place (locus ubi aliquis latet).

Simulācrum (simulō)—image (id quō aliquis simulātur).

Mōnstrum (moneō)—warning, monster (id quod monet).

(v) - (t) i ō

Verbō additur; indicat factum aut exitum facti: *e. g.*, accūsātiō—aut accūsāre aut exitus accūsandī.

Accūsātiō (accūsō)—accusation.

Admīrātiō (admīror).

Cōgitātiō (cōgitō).

Coniūrātiō (coniūrō).

Cūnctātiō (cūnctor).

Damnātiō (damnō).

Dēditio (dēdō).
Legio (legō)—legion.
Munitio (mūniō).
Natio (nāscor)—tribe.
Nāvigatio (nāvigō).
Obsidio (obsideō).
Occasio (occidō).
Oppugnatio (oppugnō).
Optio (optō).
Oratio (orō)—speech.
Prōditio (prōdō)—treason.
Profectio (proficiscor).
Quaestio (quaerō).
Ratio (reor)—plan.
Regio (regō)—direction, region.
Sectio (secō)—section.
Simulatio (simulō).
Statio (stō)—outpost.
Suspicio (suspiciō).

(vi)

- t u s

Item ac (v).

Aditus (adeō)—approach.
Adventus (adveniō)—arrival.
Ascensus (ascendō).
Cāsus (cadō)—chance.
Concursus (concurrō).
Cōnsensus (cōnsentiō).
Cōnspectus (cōnspiciō).
Conventus (conveniō).
Cultus (colō)—manner of living.
Cursus (currō)—course.
Dēiectus (dēiciō)—slope.
Dēlectus (dēligō).
Discessus (discēdō).
Ēventus (ēveniō).
Exercitus (exerceō)—army.

Exitus (exeō).

Flūctus (fluō)—billow.

Mōtus (moveō).

Occāsus (occidō)—setting.

Ortus (orior).

Passus (pandō)—pace (duo gradūs).

Quaestus (quaerō)—profit.

Receptus (recipiō)—retreat.

Rīsus (rīdeō).

Successus (succēdō)—success.

Ūsus (ūtor).

Victus (vīvō).

(vii)

— i a

Substantīvō additur:

Adulēscētia (adulēscēns)—youth.

Centuria (centum)—century (a hundred men).

Familia (famulus)—household.

Militia (mīles)—military service.

Victōria (victor)—victory.

(viii)

— t ā s

Item ac (vii).

Auctōritās (auctor)—influence.

Cīvitās (cīvis)—citizenship, state.

Societās (socius)—association.

Tempestās (tempus)—weather.

(ix)

— t ū s

Item ac (vii).

Iuventūs (iuvenis)—youth.

Senectūs (senex)—old age.

Servitūs (servus)—slavery.

Virtūs (vir)—manliness.

(x)

— l u s , — u l u s , — c u l u s , — e l l u s

Substantīvō additur; indicat rem minōrem.

Agellus (ager)—a little field.

Iugulum (iugum)—(a little yoke) collarbone.

Lingula (lingua).

Parvulus (parvus).

Avunculus (avus)—(a little grandfather) uncle.

Ōsculum (ōs)—(a little mouth) kiss.

Ponticulus (pōns).

Castellum (castrum).

Puella (puer)—(a little female child) girl.

(xi)

— (t) i a

Adiectīvō additur; indicat vim adiectīvī; *e. g.*, magnopere amīcus est = magnā est amīcitiā.

Amīcitiā (amīcus)—friendship.

Angustia (angustus)—narrowness, narrow place.

Audācia (audāx)—boldness.

Continentia (continēns).

Grātia (grātus).

Invidia (invidus).

Potentia (potēns).

Reliquiae (reliquus)—remnant.

Sententia (sentiēns).

(xii)

— t ā s

Item ac (xi).

Celeritās (celer)—swiftness.

Crūdēlitās (crūdēlis).

Cupiditās (cupidus).

Difficultās (difficilis).

Dignitās (dignus).

Facultās (facilis).

Familiāritās (familiāris).

Hūmānitās (hūmānus).

Immortālitās (immortālis).

Integritās (integer).

Libertās (liber).

Necessitās (necesse).

Nōbilitās (nōbilis).

Potestās (potēns).

Sevērītās (sevērus).

Voluntās (volēns).

(xiii)

- t ū d ō

Item ac (xi).

Aegritūdō (aeger)—sickness.

Altitūdō (altus).

Consuētūdō (consuētus).

Fortitūdō (fortis).

Lātitūdō (lātus).

Longitūdō (longus).

Magnitūdō (magnus).

Multitūdō (multus).

Similitūdō (similis).

Valetūdō (valēns).

ADIECTĪVA

(i)

- ilis, - bilis

Verbō additur:

Facilis (faciō)—(quòd fieri potest) easy.

Ūtilis (ūtor)—(quò aliquis ūtī potest) useful.

(In)crēdibilis (crēdō)—(quod crēdī nōn potest) unbelievable.

Laudābilis (laudō).

Nōbilis (nōscō)—(quod nōscī potest) distinguished.

(ii)

- ō s u s

Substantīvō additur:

Bellicōsus (bellum)—(bellō plēnus) warlike.

Ōtiōsus (ōtium)—(ōtiō plēnus) peaceful.

Religiōsus (religiō).

(iii)

- nus, - ā nus, - ē nus, - ī nus, - ernus,

- ā ris, - ā lis, - ī lis, - ius, - ā rius,

- ester, - estis, - (i) cus, - timus,

- tī vus

Substantīvō additur; indicat quod substantīvō pertinet:

Frāternus (frāter)—brotherly.

Paternus (pater).

Cotīdiānus (cotīdiē).

Hūmānus (homō).

Oppidānus (oppidum).

Urbānus (urbs).

Aliēnus (alius).

Vicīnus (vīcus)—neighboring.

Hibernus (hiems).

Cōsulāris (cōsul).

Familiāris (familia).

Militāris (mīles).

Singulāris (singulī).

Volgāris (volgus).

Fātālis (fātum)—fated.

Liberālis (liber).

Mortālis (mors).

Sociālis (socius).

Aedīlis (aedēs)—aedile (commissioner of streets and buildings).

Cīvīlis (cīvis).

Puerīlis (puer).

Servīlis (servus).

Patrius (pater).

Rēgius (rēx).

Aerārius (aes).

Contrārius (contrā).

Frūmentārius (frūmentum).

Legionārius (legiō).

Necessārius (necesse).

Onerārius (onus).

Equester (eques).

Pedester (pēs).

Agrestis (ager).

Caelestis (caelum).

Bellicus (bellum).
Pūblicus (populus).

Fīnitimus (fīnēs).
Maritimus (mare).

Captīvus (captus).

VERBA

(i) -āre, -ēre, -ere, -īre

Substantīvō aut adiectīvō additur:

Aequō (aequus)—make equal, level.

Armō (arma)—arm.

Bellō (bellum).

Conciliō (concilium)—win over.

Cūrō (cūra).

Dominor (dominus).

Dōnō (dōnum).

Gravor (gravis)—be vexed.

Hiemō (hiems).

Iūdicō (iūdex).

Iūrō (iūs)—take an oath.

Labōrō (labor).

Laudō (laus).

Liberō (liber).

Locō (locus).

Mātūrō (mātūrus)—hasten.

Mīror (mīrus).

Moror (mora).

Necō (nex).

Nōbilitō (nōbilis).

Nōminō (nōmen).

Nūdō (nūdus).

Nūntiō (nūntius).

Ōrō (ōs)—pray.

Pācō (pāx).

Praedor (praeda).

Precor (precēs).
 Pūblicō (pūblicus).
 Pugnō (pugna).
 Rēgnō (rēgnum).
 Scelerō (scelus)—contaminate.
 Siccō (siccus).
 Simulō (similis)—pretend.
 Spērō (spēs).
 Spoliō (spolium).
 Superō (superus).
 Temperō (tempus)—regulate.
 Triumphō (triumphus).
 Vēlō (vēlum).
 Vocō (vōx)—call.
 Volnerō (volnus).

Flōreō (flōs)—flourish.

Minuō (minus).

Fīniō (fīnis).

(ii)

— s c ō

Verbō, vel nōnnumquam substantīvō aut adiectīvō additur; indicat plērumque inceptum factī:

Crēscō (creō)—grow.

Irāscor (īra).

Mitēscō (mītis).

(iii)

— t ō

Verbō additur: indicat rem saepius fierī, vel conārī.

Captō (capiō)—try to take.

Cōgitō (cōgō)—(keep driving) think.

Cōnsector (cōnsequor).

Cōnspicor (cōnspiciō).

Iactō (iaciō).

Versō (vertō)—(med.) live in a place.

CŌNSPECTUS SYNTAXIS

MODUS SUBIŪNCTĪVUS

I. Quid quaerō (quaesivī)?

A. Quaerō quid $\left\{ \begin{array}{l} \text{nunc torqueātis.} \\ \text{antehāc torserītis.} \end{array} \right.$

B. Quaesivī quid $\left\{ \begin{array}{l} \text{illō tempore torquērētis,} \\ \text{iam antea torsissētis.} \end{array} \right.$

II. Quō consiliō hoc faciō (fēcī)?

A. Sententiam $\left\{ \begin{array}{l} \text{scribō} \\ \text{scripsī} \end{array} \right.$ [quod volō fōrmulam expli-
cāre].
ut fōrmulam $\left\{ \begin{array}{l} \text{explicem.} \\ \text{explicārem.} \end{array} \right.$

B. Sententiam $\left\{ \begin{array}{l} \text{scribō} \\ \text{scripsī} \end{array} \right.$ [quod nōlō vōs fōrmulam per-
peram ēdiscere].
nē fōrmulam perperam $\left\{ \begin{array}{l} \text{ēdiscātis.} \\ \text{ēdiscerētis.} \end{array} \right.$

C. Sententiam $\left\{ \begin{array}{l} \text{scribō} \\ \text{scripsī} \end{array} \right.$ [quod volō facilius vōs fōrmulam
intellegere].
quō facilius fōrmulam $\left\{ \begin{array}{l} \text{intellegātis.} \\ \text{intellegerētis.} \end{array} \right.$

D. Sententiam $\left\{ \begin{array}{l} \text{scribō} \\ \text{scripsī} \end{array} \right.$ [quod volō illam fōrmulam illūs-
trāre].
quae formulam $\left\{ \begin{array}{l} \text{illūstret.} \\ \text{illūstrāret.} \end{array} \right.$

III. A. Quā rē obstante, tamen hoc faciō?

[Hostēs timeō, tamen . . .]

Cum hostēs $\left\{ \begin{array}{l} \text{timeam,} \\ \text{timērem,} \end{array} \right.$ tamen nōn $\left\{ \begin{array}{l} \text{fugiō.} \\ \text{fūgī.} \end{array} \right.$

- II. . . . (a) Quid? (b)
Quae? . . . (a) **Effigiēs** manet. (b) **Map-
pae** iacent.
- B. I. . . . (a) Quem? (b)
Quōs? (a) **Puerum**, **tē** videō. (b) **Pu-
ellās**, **nōs** videō.
- II. . . . (a) Quid? (b)
Quae? . . . (a) **Librum**, **canem** possideō.
(b) **Aquās**, **equōs** emō.
- III. . . . Quō? Ad quem? Ad **iānuam**, in **lūdum**, ad **tē** eō.
- IV. . . . Quam altum?
Quam lon-
gum? Quam
lātum? . . . **Decem pedēs**, **ūnam ūnciam**
longum est.
- V. . . . Quantum spa-
tī? **xx passūs** ambulō.
- VI. . . . Quam diū? . . (Per) **tōtam hōram**, **xii mēn-
sēs** labōrō.
- C. I. . . . Quālem? Quā-
lēs? **Gravem** librum, **gravēs** librōs
vel librum (librōs) **magnae gra-
vitātis**
vel librum (librōs) **magnā gravi-
tāte** tollō.
- II. . . . Cuius? Quō-
rum? (a) **Meum**, **puellae** librum te-
neō. (b) **Nostram**, **puerōrum**
mēnsam tangō.
- III. . . . Quantum? . . . **Nōn tōtum** parietem, **sed par-
tem** parietis **abstergeō**.
- D. I. . . . Cui? Quibus? (a) **Aurī**, **manuī**, **plāgam** inflīgō.
(b) **Puerīs**, **puellis**, **crētā** dō.
- II. . . . Cuī? Quibus? (a) **Puerō** labōrandum est. (b)
Nōbīs sunt librī **legendī**.
- E. I. . . . Quandō? . . . **Octāvā hōrā**, **nunc** surgō; **heri**
surrēxī.

- II. . . . Unde? **Ex corbe chartam capiō; ā iānuā abeō.**
- III. . . . Quō (instru-
mentō)? Qui-
bus (instru-
mentis)? . . . **Manū, nōn pedibus, scribō.**
- IV. . . . Quōmodo? . . . **Maximā (cum) celeritāte, cele-
riter scribō.**
- V. . . . Ubi? **In mēnsā librum videō; ante
sellam stō.**
- VI. . . . Cūr? Quā dē
causā? Quam-
obrem? . . . **Proptereā quod brevēs lacertōs
habet, vel propter brevità-
tem lacertōrum, vel brevi-
tāte lacertōrum, ūvās nōn
tangit.**
- VII. . . . Ā quō? Ā qui-
bus? **Ab anū, ab hominibus puerī
pūniuntur.**
- VIII. . . . Quā ratiōne? . . **Virtūte est miles eximius.**
- IX. . . . Quā condiōne? **Iānuā apertā, exīmus. Magistrō
nōlente, hoc nōn potest fieri.**
- F. Quot? **Multī, Multōs, Multōrum,
Multīs.
Multae, Multās, Multārum
et c.
Decem, iii, xxviii.**

VERBA QUAE GENETIVUM REGUNT

Frātrum oblīta est soror (vii).

Urbis potītus est. vidē ablātivum.

VERBA QUAE DATIVUM REGUNT

Mihi accidit calamitās.

Convīviō adsunt omnēs. (ad + acc., et c.)*

* Vocābula sic inclūsa indicant locūtīōnēs quae prō dativō, *e. g.*, ūsurpārī possunt.

- Moenibus **appropinquant** hostēs. (ad + acc.)
 Tibi nōn **audīvit** (*id est*, nōn paruit).
 Īnspēranti mihi **cecidit** (*id est*, accidit).
 Receptuī **canēbat** imperātor (xxxi).
 Frātrī nōn **cēdēbat** ille (xlvi).
 Virtūtī militum **cōnfidit** dux. vidē ablātivum.
 Iis cōnsentiunt, quibus dēlectantur. (cum + abl.)
 Līberis cōnsulit pater.
 Sī mihi **contingent** tālēs mīlitēs (xxiv).
 Mihi **crēde**.
 Epulis nē dēsint rosae.
 Sī quid illi ēveniat.
 Cēteris scrīptōribus **excellit**.
 Pauca tibi **expediam**.
 Scīpiōnī favet populus (xxxvii).
 Mihi **ignōsce**.
 Rei pūblicae **imminent** hostēs.
 Iis **imperāre** clārum eī vidētur (xxvii).
 Ārae **incidit** caput. (in + acc.)
 Mihi **indulgē**.
 Alternīs pedibus **insistit** infāns. (in + abl.)
 Cūr mihi **īnstās**? (xxvi). (in + abl.)
 Praetōrī **intercēdit** tribūnus.
 Quibus (proeliis) **interfuit**, ex illis rediit
 (xvii). (in + abl.)
 Virtūtī **invident** finitimī (lxii). vidē dat. et abl.
 Illis irātus est rēx.
 Omnibus iubēbō pācem. acc. et infinitivum.
 Oculis auribusque **latent** haec.
 Nūlli **licet** exīre.
 Puerō **minātur** poenam.
 Mihi **nocēre** nōn possunt.
 Poenīs **occurrit** (xxxvii).
 Cui (aetātī) **parcitur** (xix).
 Imperātōrī nōn **paruistī** (xxiii).
 Volnerī **patet** equus.
 Praefectō **persuādet** (xxxii).

Sī tibi placet.

Cēterīs praestat ea (xiii).

Equitibus praefuit Arūns (xv).

Reī frūmentāriae prōvidet..... (dē + abl.)

Hostibus resistunt nostrī.

Cui studet, illud cōnsectātur (xxxvi).

Mihi suādet sapienter.

Violīs succēdit rosa in Ītaliā..... (in + acc., et c.)

Patrī superfuit filius.

VERBA QUAE ABLĀTĪVUM REGUNT

Maximā parte imperī caruit (liv).

Nātūrā locī cōnfidunt..... vidē datīvum.

Memoriā cōnstat omnis disciplīna..... (ex + abl.)

Prōvinciā dēcēdere iussit eum (xlix)..... (dē + abl., ex + abl.)

Caelō dēscendit deus..... (dē + abl., et c.)

Accūsātiōne dēsiste (cf. xxii)..... (dē + abl., et c.)

Fīnibus Ausoniae discessit..... (ab + abl., et c.)

Urbe ēgreditur (xix)..... (ex + abl.)

Oppidō ēvāsīt..... (ex + abl.)

Ītaliā excessit (xxv)..... (ex + abl.)

Ōtiō fruēmur (xxv).

Officiō fūctus est (xviii).

Tarentō potītus est (xxxi)..... vidē genetīvum.

Victōriā ūtī nescīs (xxxiii).

Vitiō vacat bonus homō..... (ab + abl.)

VERBA QUAE GEMINUM ACCŪSĀTĪVUM REGUNT

Tē hoc nōn cēlābō.

Virum fūrem clāmat.

Mārcium rēgem creāvīt (ix).

Puerōs elementa docet magister..... (dē + abl.)

Rēgem amīcum faciunt (i).

Tiresiam sapientem fingunt poētae.

Aeduōs frūmentum flāgitābat Caesar.. .. (ab + abl.)

Hērēdem eum habuit.

Magistrātum virum instituērunt.

Eōs periculum **monet**.

Hōs senātum **nōminat** (iv).

Iovem auxilium **ōrat** (cf. iv).

Magistrātum nummōs **poscunt**.....(ab + abl.)

Virum praetōrem **prōnūntiat**.

Hominem prae sē nēmīnem **putat**.

Haec itinera infesta **reddidit**.

Nūdum eum **repperērunt** (xviii).

Mē sententiam **rogat**.

Partem cōpiarum flūmen **trādūxerant** Helvētiī.

Equitēs flūmen **trāiēcit**.

Exercitum Rhēnum **trānsportat**.

Quam (urbem) Rōmam **vocāmus** (ii).

VERBA QUAE GENETIVUM ET ACCUSATIVUM REGUNT

Ante actārum rērum eum **nōn accūsant**.

Capitis eum **arcessunt**.

Sceleris eum **damnant**.

Pecūniae illum **iūdicāvit**.

Virtūtis militēs **nōn paenitet** (xxx).

Fugae eum **taeduit** (lxxvii).

VERBA QUAE DATIVUM ET ACCUSATIVUM REGUNT

Rēbus aliēnīs mē **accommodō** (cf. xlvī)...(ad + acc.)

Dictō virtūtem **adaequō** (li).....(cum + abl.)

Nōbilibus sēsē **addicunt** (lxiv).

Urbī montem **addunt** (cf. viii).....(ad + acc.)

Captīs vincula **adhibent**.....(ad, in + acc.)

Militibus arma **adimunt**.

Urbī montēs **adiungit** (xi).....(ad + acc.)

Magistrō magistrum **aequat** (xxxi).....(cum + abl.)

Mihi litterās **affert**.....(ad + acc.)

Saxō caput **affligit**.....(ad + acc.)

Illī scrīptūrās **aperit**.

Ōrae mē **appellit**.....(ad, in + acc.)

Populō victōriam nūntiāvit.

Sorōrī hoc obicit (vii).

Certāminī sē offert (xv).

Populō spolia ostendit.

Virō fēminam pactī sunt.....(cum + abl.)

Bellō sē parāvit.....(ad + acc.)

Rōmānīs vectīgal pendunt.

Mihi hoc permittite (xvi).

Vōbīs caedem polliceor (xvi).

Liberīs cibum praeibuit (xxix).

Eī hoc praecēpit (lxi).

Adulēscētī facem praetulit.

Supplicio centuriōnem praeposuit (xxiii).

Cīvibus iūra praescrīpsit.

Iūdicibus hoc probābō.

Memoriae haec prōdunt (xiv).

Militibus dōna prōnūntiat.....vidē geminum acc.

Hostibus pācem prōposuit.

Illīs salūtem reddunt.....vidē geminum acc.

Eī mandāta refert.....(ad + acc.)

Filiīs pecūniam relinquit.

Eīs militiam remittet (xl).

Pyrrhō ācta renūntiāte (xxiv).

Mihi vērā respondit.....(ad + acc.)

Tibi epistolam scribō.....(ad + acc.)

Mihi modum statuī.....(in + abl., et c.)

Capitī gladium subdūxit.....(ex + abl.)

Imperiō Sabinōs subiēcit (xi).....(sub + acc.)

Periculō animum submittit.....(in, ad + acc.)

Sibi legātiōnem suscipit.....(in + acc.)

Patrī urbem trādīdit (xiii).....(in + acc.)

Ūnī omnia nōn tribuunt (liv).

VERBA QUAE ABLĀTĪVUM ET ACCŪSĀTĪVUM REGUNT

Litterīs sē abdunt poētae.....(in + abl., et c.)

Proeliō sē abstinēbat (cf. lxi).....(ab + abl.)

Antōniō sē āvertit.....	(ab + abl.)
Corpore animum deus circumdedit	vidē dat. et acc.
Morte hominem damnant	vidē gen. et acc.
Montibus arborēs dēdūxit	(dē + abl., et c.)
Equō militem dēiēcit	(dē + abl., et c.)
Caelō imbrem Iuppiter dēmittit	(ex + abl., et c.)
Umerīs arma dēpōnit .	
Corōnā Mārcium dōnāvit (xvii).....	vidē dat. et acc.
Castrīs Cimbrōs ēdūcunt (xlviii).....	(ex + abl., et c.)
Portā pedem effert	(ex + abl., et c.)
Eōdem pretiō sex librōs nōn emit (xiv).	
Cīvitāte Cicerōnem expellit	(ex + abl., et c.)
Umerō vestem exuit	(ex + abl., et c.)
Iūre eōs interdicunt	vidē dat. et acc., dat. et abl.
Crīmine illum liberat	(ab + abl.)
Terrā Teutonēs nōn prīvābunt (xlviii)	
Fīnibus hostēs prohibent	(ab + abl.)
Armīs militem spoliat .	
Pecūniā librōs vēndidit .	

VERBA QUAE DATĪVUM ET ABLĀTĪVUM REGUNT

Fratrī mōtūs afferendō nōn cēdēbat (xlvi)....	vidē dat. et acc.
M. Tulliō ignī interdicēbant (lxxvi).....	vidē dat. et acc., abl. et acc.
Nōbīs voluptāte invident	vidē dativum.

ADIECTĪVA QUAE GENETĪVUM REGUNT

Reī publicae aliēnae sunt rēs (xlvi).....	vidē dativum, vidē ablātivum.
Laudis avidī sunt	(in + acc.)
Suī cōsili certiōrem mē fēcit.....	(dē + abl.)
Bonī contrārium est malum	vidē dativum.
Pācis cupidī sumus.	
Vēritātis diligentēs dēbēmus esse.....	(in + abl.)
Proximī rēgis dissimilis fuit (vi)	vidē dativum.

Avī similis fuit (ix) vidē dativum.

Silvae vicīna est villa.

Suīs rēbus contentus fuit.

Sententiis **crēber** fuit auctor.

Volnere **defessus** est (*cf.* vii).....(ob + acc., et c.)

Factū **difficile** est opus.

Imperiō **dignōs** sē crēdunt (xxxviii).

Dictū **facilis** est sententia.

Laudibus **indignus** est puer.

Catēnae strīdōre **laetus** fuit.

Bellō **perītus** fuit dux.....vidē genetīvum.

Dēfēnsōribus **vacua** fuērunt moenia(ab + abl.)

PRAEPOSITIONĒS QUAE ACCŪSĀTĪVUM POSTULANT

Ad (i), ante (vii), apud (vi), circum (iii), contrā (iv), ergā (xvi),
extrā (iv), inter (iii) intrā (ix), ob (iv), per (v), post (i),
praeter (xxvi), prope (ii), propter (ii), trāns (ix), ultrā (ii).

PRAEPOSITIONĒS QUAE ABLĀTĪVUM POSTULANT

Ab (vi), cōram (xxxii), cum (ix), dē (xii), ex (x), prae (xxvi),
prō (xiv), sine (xiii).

PRAEPOSITIONĒS QUAE AUT ACCŪSĀTĪVUM AUT ABLĀTĪVUM ADMITTUNT

In (ii), sub (vii), super (iii).

EXEMPLA PROBATIONIS

I

Dēlige v quaestiōnēs: ūnam quidem ex ūnā quāque parte.

PARS I

1 Verte in Anglicum: [20]

1 *Anus incognita* ad Tarquinium quondam Superbum rēgem
2 *iit*, novem librōs ferēns, quōs esse *dīcēbat* ā *dīs immortalibus*
3 sibi datōs; eōs sē velle vēdere. Tarquinius pretium *quae-*
4 *sīvit*; mulier nimis magnam pecūniam rogāvit. Rēx, quasi
5 anus aetāte fatua esset, negāvit. Tum illa ad focum iit et
6 trēs librōs ex novem flammīs dedit; deinde num reliquōs sex
7 *eōdem pretiō* capere *vellet*, rēgem rogāvit. Rēx iterum negāvit.
8 [Reliqua in alterā fābulā legere poteris.]

2 Scribe respōnsa Latīnē: [20]

Quālem anum rēx vīdit? Quot librōs habuit? Unde vērē-
runt librī? Quid putāvit rēx anum fēcisse stupidam? Ubi
erat ignis? Quantam pecūniam voluit anus recipere? Quid
dīxit rēx? Fuitne mulier vetus, annōn? Quis fuit hic rēx?
Quālis dīcēbātur ille esse?

PARS II

3 Dēclīnā in sententiīs duo ex hīs: (a) *anus incognita* (ver-
sus 1) (plū.), (b) *dīs immortalibus* (versus 2) (sing.), (c) *eōdem*
pretiō (versus 7) (sing.) [10]. Scribe in sententiīs partēs prīn-
cipālēs trium ex hīs: (a) *iit* (versus 2), (b) *dīcēbat* (versus 2),
(c) *quae-sīvit* (versūs 3-4), (d) *vellet* (versus 7) [10].

4 “Dīcēbat librōs datōs esse.” Quid factum est? Quid
nunc fit? Quid dīcis? Quid posthāc fiet? Quid dīcis? “Mulier
pecūniam petīvit.” Quid dīcis? Quid nunc facit mulier? Quid
dīcis? Quid posthāc faciet mulier? Quid dīcis? [10]

“Diēs est longus.” (Respondē propriō cāsū et numerō vo-
cābulī *diēs*.) Quī sunt longī? Cui hōrās addimus? Ā quō hōrās
capimus? Quōrum sunt hōrae meliōrēs quam noctium? Qui-
bus omnibus est fīnis? [5]

Ā quibusdam adiectivīs dūcuntur substantīva; exemplī grātiā, ā *longus* dūcitur *longitūdō*, ā *brevis* dūcitur *brevitās*. Scribe in sententiīs adiectīva ā quibus quīnque ex hīs substantivīs ducta sunt: magnitūdō, paupertās, pietās, pulchritūdō, quālitās, sōlitūdō, sevērītās. [5]

PARS III

5 Verte in Anglicum: [20]

Iam scīmus rēgem iterum negāvisse. Mulier statim trēs aliōs librōs in ignem iēcīt, atque id iterum rogat, ut trēs reliquōs eōdem illō pretiō capiat. Tarquinius voltū iam sevērō et attentīore animō fit; librōs nōn reiciendōs esse intellegit; trēs reliquōs capit nihilō minōre pretiō quam quod erat petītum prō omnibus. Ea mulier postea numquam vīsa est. Librōs trēs Sibyllinōs appellātōs legēbant cum scīre vellent quid dī immortalēs imperārent.

6 Scribe respōnsa Latīnē: [20]

Quae reiēcīt mulier? Quantum dedit rēx prō reliquīs? Quando postea vidērunt anum? Ubi lēctī sunt librī? Ā quibus imperātum est Rōmānīs? Quid significat *negō*, *reliquus*, *pretium*, *animus*, *immortalis*?

PARS IV

7 Scribe prō lineā proprium vocābulum vel propriās litterās; dēlige octō sententiās: [20]

(a) Magn— cum dolōr— hoc faciō, (b) Ad urb— pulchr— eō, (c) Nesciō quid dīx—, (d) Puellae et puerī sunt bon—, (e) Sī m— cōnfidis, bene est, (f) Ab omni— homin— amātur, (g) Putō tē hoc posthāc —, (h) Cum amīcōs hab—, itaque nihil timēbat, (i) Tam stupidus est discipulus, ut nihil didic—, (j) Crēdunt sē esse —.

8 Scribe Latīnē fābulam (L vocābula fortasse) dē ūnā ex hīs rēbus: (a) Dē Procliō Caesaris, (b) Dē Rōmulō et Rēmō, (c) Dē Cincinnātō, (d) Dē Magistrō vel Magistrā. [20]

II

Respondē quīnque quaestiōnibus, ex quibus ūna saltem ex ūnā quāque parte sit.

PARS I

1 Verte hanc fābulam in Anglicum: [20]

Nāsīca ad *poētam Ennium vēnit*, eiūque ab ōstiō quaerentī Ennium ancilla dīxit domī nōn esse. Nāsīca autem sēnsit *illam* dominī iussū dīxisse, et illum intus esse. *Paucīs* post *diēbus*, Ennius ad Nāsīcam vēnit et *eum* ā iānuā *quaesīvit*. *Exclāmat* Nāsīca sē domī nōn esse. Tum Ennius: "Quid? ego nōn *cognōscō vōcem tuam?*" Hīc Nāsīca: "Homō es impudēns. Ancillae tuae crēdidī tē domī nōn esse; tu *mihi* nōn crēdis ipsī?"

poēta = is quī poēmata scribit

ōstium = iānuā

ancilla = serva, quae in domō labōrat

intus = in aliquā rē

impudēns = quī facit id quod nōn decet

2 Scrībe respōnsa Latīnē: [20] (a) Unde *quaesīvit* Ennium Nāsīca? (b) Ubi fuit Ennius? (c) Cūr *vērūm* nōn dīxit ancilla? (d) Quandō *vēnit* Ennius ad Nāsīcam? (e) Cūius *vōcem* cognōvit Ennius? (f) Quālem dīxit Nāsīca Ennium esse? (g) Quid significat *sēnsit*, *iānuā*, *homō*, *crēdidī*?

PARS II

3 Dēclīnā in sententiis duo ex hīs: (a) *poētam Ennium* (versus 1) (sing.), (b) *paucīs diēbus* (versus 3) (plūr.), (c) *vōcem tuam* (versus 6) (sing.). [10]

Scrībe in sententiis partēs principālēs trium ex hīs: (a) *vēnit* (versus 1), (b) *quaesīvit* (versus 4), (c) *exclāmat* (versus 4), (d) *cognōscō* (versus 5). [10]

4 Scrībe respōnsa Latīnē: (a) "Ancilla dīxit *eum* domī nōn esse." Quae erant verba ancillae? (b) "Nāsīca ad *poētam* vēnit." Quid posthāc faciet? (c) "Nāsīca sēnsit *illam* dīxisse." Quid fēcit illa? (d) "*Eum* ā iānuā *quaesīvit*." Quid factum est? (e) Quid fit? [10]

Dēclīnā in sententiis duo ex hīs: *illam* (versus 2) (sing. et plūr. fēm.), *eum* (versus 4) (sing. et plūr. masc.), *mihi* (versus 7) (sing. et plūr.). [10]

PARS III

5 Verte in Anglicum: [20]

Idibus Mārtiis cum Caesar in senātum vēnisset, adsidentem coniūrātī eum circumsteterunt, statimque ūnus, quasi aliquid rogātūrus, propius accessit, recūsantique ab utrōque umerō togam apprehendit. Deinde Casca, ūnus ē coniūrātis, adversum volnerat paulum infrā iugulum. Caesar Cascae bracchium adreptum stilō, quem forte ferēbat, trāiēcit, cōnātusque prōsilire aliud volnus accēpit. Deinde ut animadvertit undique sē strictis pugionibus petī, togā caput vēlāvit, et ita tribus et vīginti plāgis cōfossus prope Pompēi statuam prōlāpsus est.

Partēs corporis sunt *iugulum*, *umerus*, *bracchium*.

pugiō : brevis gladius

6 Scribe respōnsa Latīnē: [20]

Ubi et quō modō mortuus est Caesar? Quō cōnsiliō convēnērunt coniūrātī? Quid induerat Caesar? Quid dicis Cascam fecisse? Cūr Caesaris togam apprehendit ūnus ē coniūrātis? Quandō aliud volnus accēpit Caesar? "Animadvertit sē pugionibus petī." Quae erant fortasse verba Caesaris? Cūr caput vēlāvit Caesar? Quot et quālēs erant coniūrātī? Quandō haec omnia facta sunt?

PARS IV

7 Scribe prō lineā vocābulum proprium vel litterās propriās; dēlige octō sententiās: [20]

(a) Quaerō quis hoc fac—, (b) Scripsī ut vōs intelleg—, (c) Spērō tē crās ven—, (d) Dixit sē saepe ven—, (e) Mīlitem mīserat quī imperātōrī dic—, (f) Cum hostēs tim— tamen nōn fūgī, (g) Sententiam scribō quō facil— intelleg—, (h) Ante sell— stat et inter sell— ambulat, (i) Amb— man— ērige, (j) Ill— vocābulum brev— est.

8 Scribe Latīnē fābulam (circiter 12 vocābula) dē ūnā ex hīs rēbus: (a) Dē C. Iūli Caesaris in Galliā victōriis, (b) Dē Phaethonte sōlisque currū, (c) Dē scholā atque dē pēnsis Latīnis. [20]

INDEX VERBŌRUM

A

- Ā vel AB* (cum abl.) (vi).....from, by (*cf.* *dē, ex*).
ABDŌ, abdere, abdidī, abditum
 (xl).....put away, hide (*cēlō*; *pōnō ubi*
nōn facile reperīs).
ABSĒNS, gen. absentis (xxi).....absent (*contrārium quam*
praesēns).
ACCOMMODŌ, accommodāre, ac-
commodāvī, accommodātum
 (xlvī).....fit (*aptum vel idōneum faciō*).
accūsātiō, accūsātiōnis, accūsā-
tiōnum, f. (xxii).....(*vidē dēriv.*).
ACCŪSŌ, accūsāre, accūsāvī, ac-
cūsātum (xix).....accuse (*ad causam prōvocō,*
culpam in aliquem cōferō).
ACER, acris, acre (xi).....keen (*quī bene sentit, quī bene*
secat).
acervus, acervī, m. (lxiii).....heap (*multae rēs eiusdem ge-*
neris collectae).
ACIĒS, aciēī, f. (vi).....edge, battle-line (*acris pars*
alicuius; militēs ad pugnam
parātī).
AD (cum acc.) (i).....to, at.
addō, addere, addidī, additum
 (viii).....add (*adiungō*).
adipiscor, adipiscī, adeptus sum
 (xvii).....reach, get (*pervenio ad; po-*
tior).
ADITUS, aditūs, m. (xliv).....(*vidē dēriv.*).
ADMINISTRŌ, administrāre, ad-
ministrāvī, administrātum (x).manage (*regō, dirigō*).

- admirātiō, admirātiōnis, admirā-
 tiōnum, *f.* (xli).....(vidē dēriv.).
 ADOLĒSCŌ, adolēscere, adolēvī,
 adultum (xi).....grow up (ā pueritiā crēscō).
 ADOLĒSCĒNS, adolēscētis,
 adolēscētium, *m. vel f.*.....a youth (*cf.* puer, iuvenis).
 adolēscētia, adolēscētiaē, *f.*
 (xxxvii).....(vidē dēriv.).
 adventus, adventūs, *m.* (xx).....(vidē dēriv.).
 aedēs, aedis, aedium, *f.* (iv).....temple, *pl.* house (templum;
 domus).
 AEDIFICIUM, aedificī, *n.* (xl).....(vidē dēriv.).
 AEDIFICŌ, aedificāre, aedificāvī,
 aedificātum (iii).....build (aedēs faciō).
 aedilis, aedilis, aedilium, *m.*
 (lvii).....(vidē dēriv.).
 AEGER, aegra, aegrum (iii) sick (contrārium quam in-
 teger).
 aegritūdō, aegritūdinis, aegritū-
 dinum, *f.* (viii).....(vidē dēriv.).
 aequō, aequāre, aequāvī, aequā-
 tum (xxxi).....(vidē dēriv.).
 ADAEQUŌ, adaequāre, adae-
 quāvī, adaequātum (li).....
 AEQUUS, aequa, aequum (ix).....level, fair (plānus, bonus, *et*
 idem).
 inīquus, inīqua, inīquum (lxiii).(contrārium quam aequus).
 AERĀRIUS, aerāria, aerārium (xix).(vidē dēriv.).
 aes, aeris, *n.* (lxiv).....copper, money (pecūnia).
 AESTĀS, aestātis, aestātum, *f.*
 (liv).....summer (contrārium quam
 hiems).
 AESTUS, aestūs, *m.* (lviii).....heat, tide (accessus et recessus
 bis spatiō xxiv hōrārum ac-
 cidunt).
 aetās, aetātis, aetātum, *f.* (xiv)..age (numerus annōrum alicu-
 ius).

- aeternus, aeterna, aeternum (xxx). everlasting (quod per omne tempus est).
- affligō, affligere, afflīxī, afflictum
(xviii).....strike down (dēiciō; *et nocēō*).
- agellus, agellī, *m.* (xxix).....(*vidē dēriv.*).
- AGER, agrī, *m.* (ix).....land (terra, fortasse ubi pecus agitur).
- AGGER, aggeris, aggerum, *m.*
(xxxv).....mound (terra, et c., *altē iacta*).
- AGGREDIOR, aggredī, aggressus
sum (xviii).....attack (impetum faciō).
- AGMEN, agminis, agminum, *n.*
(xxii).....(*vidē dēriv.*).
- AGŌ, agere, ēgī, āctum (i).....drive, do (*pellō, faciō, et c., et c.*).
- ADIGŌ, adigere, adēgī, adāctum ~
(xix).....
- CŌGŌ, cōgere, coēgī, coāctum
(xxi).....compel.
- PERAGŌ, peragere, perēgī, per-
āctum (vii).....
- REDIGŌ, redigere, redēgī, red-
āctum (xiii).....reduce.
- agrestis, agreste (xxii).....(*vidē dēriv.*).
- aiō, ais, ait, aiunt, aiēbam (xi)...say (*contrārium quam negō*).
- ALACER, alacris, alacre (xxxviii)..lively (*contrārium quam languidus*).
- albus, alba, album (i).....white (*contrārium quam āter*).
- ALIĒNUS, aliēna, aliēnum (xlvi)...(*vidē dēriv.*).
- ALIQUI, aliqua, aliquod (xi).....some, any (*contrārium quam nūllus*).
- ALIQUIS, aliquid, *m. vel f., n.*
(xlvi).....some one (*contrārium quam nēmō*).
- ALIQUOT (xv).....several (*nōnnūllī*).
- ALIUS, alia, aliud (i).....other (*contrārium quam idem*).
- aliās (xvi).....elsewhere (*aliō locō*).
- aliter (lvii).....otherwise (*aliō modō*).

- alō, alere, aluī, alitum (v).....nourish (*cf.* alma māter).
- ALTER, altera, alterum (vi).....the other (ūnus ex duōbus).
- ALTITŪDŌ, altitūdinis, altitūdi-
num, *f.* (lviii).....(*vidē dēriv.*).
- ALTUS, alta, altum (x).....high (contrārium quam hu-
milis).
- ambo, ambae, ambo (iii).....both (uterque, alter cum al-
terō).
- AMĪCITIA, amicitiae, *f.* (xxxix)....(*vidē dēriv.*).
- AMĪCUS, amīca, amīcum (i).....friendly (contrārium quam in-
imīcus).
- inimīcus, inimīca, inimīcum (xlix).
- amor, amōris, amōrum, *m.* (vii)...love (contrārium quam ōdi-
um).
- amplector, amplexi, amplexus
sum (lxxiii).....embrace (circumēō, inclūdō).
- AMPLUS, ampla, amplum (iv).....big (magnus, clārus).
- AN (ii).....or (*cf.* utrum ... an).
- ANCEPS, *gen.* ancipitis (xxx).....double, doubtful (quod ambo
vel duo capita habet).
- ANCORA, ancorae, *f.* (lviii).....anchor (instrūmentum quō nā-
vis suō locō tenētur).
- ANGUSTIA, angustiae, *f.* (xxx)....(*vidē dēriv.*).
- ANGUSTUS, angusta, angustum
(iii).....narrow (contrārium quam lā-
tus).
- anima, animae, *f.* (ii).....spirit (animus, *et* vīta; *cf.*
animal).
- ANIMADVERTŌ, animadvertere,
animadverti, animadversum
(xxxii).....attend to (animum vertō ad
aliquem vel aliquid).
- ANIMUS, animī, *m.* (iii).....mind (animus sentit; mēns
cōgitat).
- ANNUS, annī, *m.* (i).....year (xii mēnsēs).
- ANTE (cum acc.) (vii).....before (contrārium quam post).
- anteā (v).....beforehand (contrārium quam
postea).

antīquus, antīqua, antīquum

(xiv).....old (quod priōribus temporibus
pertinet).

APPELLŌ, appellāre, appellāvī,

appellātum (i).....call (vocō, nōminō).

APPROPINQUŌ, appropinquāre,

appropinquāvī, appropinquā-

tum (xxxii).....approach (prope ad aliquem
eō).

APTUS, apta, aptum (xxviii).....fit (idōneus).

APUD (cum acc.) (vi).....near (prope, *et* inter).

AQUA, aquae, *f.* (iv).....water (aqua est ad bibendum,
lavandum, nāvigandum).

AQUILA, aquilae, *f.* (x).....eagle.

ĀRA, ārae, *f.* (v).....altar (locus ubi animālia dīs
sacrificantur).

ARBOR, arboris, arborum, *f.*

(xlviii).....tree.

ARCESSŌ, arcessere, arcessīvī, ar-

cessītum (viii).....summon (invītō).

arduus, ardua, arduum (lxiii)....steep (altus, excelsus, sub-
līmis).

ĀRIDUS, ārida, āridum (xxx).....dry (siccus).

ARMA, armōrum, *n.* (v).....arms (tēla, scūta, gladiī, *et* c.).

ARMŌ, armāre, armāvī, armā-

tum (xvi).....(vidē dēriv.).

ars, artis, artium, *f.* (x).....art, skill (*e. g.*, ars poētae est
carmina compōnere).

arx, arcis, arcium, *f.* (iv).....citadel (locus ā quō hostēs
prohibērī vel arcērī possunt).

ASCENDŌ, ascendere, ascendī,

ascēsum (xxi).....climb up (ad locum superiōrem
eō).

ascēsus, ascēsus, *m.* (lxi).....(vidē dēriv.).

AT (xv).....but (*sed*, *autem*, *tamen*).

ATQUE, *vel* AC (x).....and also (*et*).

ATINGŌ, attingere, attigī, at-

tāctum (xx).....touch (tangō).

- attonō, attonāre, attonū, at-
tonitum (xvi).....thunder at, amaze (perturbō,
terreō).
- auctor, auctōris, auctōrum, *m.*
(xxvii).....(vidē dēriv.).
- AUCTŌRITĀS, auctōritātis, auctōri-
tātum, *f.* (xxix).....(vidē dēriv.).
- audācia, audāciae, *f.* (ix).....(vidē dēriv.).
- AUDĀX, *gen.* audācis (viii).....bold (quī maximē audet).
- AUDEŌ, audēre, ausus sum
(xxxviii).....dare (contrārium quam timeō).
- AUDIŌ, audire, audivī, auditum
(i).....hear (auribus sentiō).
- AUGEŌ, augēre, auxī, auctum
(viii).....increase (contrārium quam
minuō).
- augurium, augurī, *n.* (x).....augury (augur avibus futūra
discit).
- aureus, aurea, aureum (xli).....golden (quod ex aurō factum
est).
- auris, auris, aurium, *f.* (xxv).....ear (membrum quō audīmus).
- aurum, aurī, *n.* (xxi).....gold.
- auspiciū, auspiciī, *n.* (iii).....(augurium: avēs + spectō).
- AUT (xvii).....or (vel).
- AUTEM (ii).....moreover (sed, tamen, et).
- AUXILIUM, auxiliī, *n.* (iv).....aid (opēs, subsidium).
- avidus, avida, avidum (xv).....greedy (quī multum dēsīderat).
- AVIS, avis, avium, *f.* (iii).....bird.
- avunculus, avunculī, *m.* (lxxi)....(vidē dēriv.).
- avus, avī, *m.* (ii).....grandfather.
- proavus, proavī, *m.* (lxxv).....great-grandfather.

B

- BARBARUS, barbara, barbarum
(xxxix) foreign (quī “bar-bar” loqui-
tur).

bellicōsus, bellicōsa, bellicōsum

(viii).....(vidē dēriv.).

bellicus, bellica, bellicum (viii)...(vidē dēriv.).

BELLŌ, bellāre, bellāvī, bellātum

(xlii).....(vidē dēriv.).

rebellō, rebellāre, rebellāvī,

rebellātum (lxvii).....revolt.

BELLUM, bellī, *n.* (iii).....war (*cf.* tumultus).

BENEFICIUM, benefici, *n.* (xvi)....kindness (id quod aliquis bene facit).

beō, beāre, beāvī, beātum (i)....bless (beātum efficiō).

bibō, bibere, bibī, pōtum (xlvii)..drink.

BĪDUUM, bīdūī, *n.* (xlv).....two days (bis + diēs).

BĪNĪ, bīnae, bīna (lviii).....two each.

BIS (xxxviii).....twice.

BONUS, bona, bonum (i).....good (contrārium quam malus).

BENE (xxix).....well.

bōs, bovis, boum, *m. vel f.* (xii)..ox, bull, cow.

BRACCHIUM, brachī, *n.* (lviii)....arm (*n. b.*, umerus—lacertus—bracchium—manus).

BREVIS, breve (xxxiii).....short (contrārium quam longus).

C

CADŌ, cadere, cecidī, cāsum (vi)..fall (lābor).

ACCIDŌ, accidere, accidī (xi)...happen.

INCIDŌ, incidere, incidī (xiii)...

occidō, occidere, occidī (lii)....perish.

caedēs, caedis, caedium, *f.* (xvi)..slaughter (ubi caeduntur hominēs, fit caedēs).

CAEDŌ, caedere, cecidī, caesum

(xv).....cut, kill (secō; necō, interficiō, et c.).

CONCĪDŌ, concidere, concidī,

concisum (xvi).....

occidō, occidere, occidī, oc-

cisum (ii).....kill.

- caelestis, caeleste (lxv).....(vidē dēriv.).
caelum, caeli, *n.* (iii).....sky (*vel* locus ubi dī habitant).
CALAMITĀS, calamitātis, calami-
tātum, *f.* (xxi).....disaster (id quod male accidit).
CALLIDUS, callida, callidum (xii)..shrewd (contrārium quam stu-
pidus).
campus, campī, *m.* (xxxviii).....plain (ager).
canis, canis, canum, *m.* *vel f.*
(xx).....dog.
canō, canere, cecini, cantum (v)..sing (*vel* signum dō).
CAPIŌ, capere, cēpī, captum (i)...take (sūmō).
ACCIPIŌ, accipere, accēpī, ac-
ceptum (i).....
DĒCIPIŌ, dēcipere, dēcēpī, dē-
ceptum (lii).....deceive.
EXCIPIŌ, excipere, excēpī, ex-
ceptum (xii).....
INCIPIŌ, incipere, coepī, coep-
tum (vii).....begin.
praecipiŌ, praecipere, praecēpī,
praeceptum (lxi).....direct.
RECIPIŌ, recipere, recēpī, re-
ceptum (xi).....
SUSCIPİŌ, suscipere, suscēpī,
susceptum (xi).....
CAPTIVUS, captīva, captīvum (xi).(vidē dēriv.).
captō, captāre, captāvī, cap-
tātum (lii).....(vidē dēriv.).
CAPUT, capitis, capitum, *n.* (ix)...head (*vel* vīta).
carcer, carceris, carcerum, *m.*
(ix).....prison (custōdia, vincula; locus
ubi malōs hominēs custō-
dīmus).
careō, carēre, caruī, caritum
(liv).....lack (dēsīderō).
CARŌ, carnis, carniū, *f.* (lix)....flesh (pars corporis mollior
quae ossa vestit).

- CARRUS, carrī, *m.* (x).....cart (*n. b.*, duās habet rotās).
 CĀRUS, cāra, cārum (xlvi).....dear (amātus, grātus).
 CASTELLUM, castellī, *n.* (xxviii)...(vidē dēriv.).
 CASTRA, castrōrum, *n.* (xvi).....camp (castrum (*sing.*) est castellum).
 CĀSUS, cāsūs, *m.* (vi).....(vidē dēriv.).
 CATĒNA, catēnac, *f.* (xxxiv).....chain (vinculum).
 CAUSA, causac, *f.* (iv).....cause (*abl.* = ob, propter, *cum gen.*).
 CAUTĒS, cautis, cautium, *f.* (liv)..cliff (saxum, rūpēs).
 CAVEŌ, cavēre, cāvī, cautum (xxxiii).....beware (cūram adhibeō nē quid accidat).
 CAUTUS, cauta, cautum (lii)....cautious (prūdēs).
 CĒDŌ, cēdere, cessī, cessum (xlvi).yield, move.
 ACCĒDŌ, accēdere, accessī, accessum (vii).....*et* be added.
 CONCĒDŌ, concēdere, concessī, concessum (xix).....withdraw.
 DĒCĒDŌ, dēcēdere, dēcessī, dēcessum (xlix).....die.
 DISCĒDŌ, discēdere, discessī, discessum (xix).....
 EXCĒDŌ, excēdere, excessī, excessum (xxv).....
 INTERCĒDŌ, intercēdere, intercessī, intercessum (xxi).....
 PRŌCĒDŌ, prōcēdere, prōcessī, prōcessum (vi).....
 SUCCĒDŌ, succēdere, successī, successum (v).....succeed.
 CELER, celeris, celere (xviii).....swift (rapidus, velōx).
 CELERITĀS, celeritātis, celeritātum, *f.* (xviii).....(vidē dēriv.).
 CĒLŌ, cēlare, cēlāvī, cēlātum (xi).hide (abdō, oculō).
 CENTUM (iv).....c (numerus).
 CENTURIA, centuriac, *f.* (x).....(vidē dēriv.).

CENTURIŌ, centuriōnis, centuri-

ōnum, *m.* (xxi).....centurion (is qui c militibus
praest).

CERNŌ, cernere, crēvī, crētum

(xxiii).....perceive (videō, intellegō; et
cōstituō).

CERTUS, certa, certum (*v.*).....sure.

dēcernō, dēcernere, dēcrēvī,

dēcrētum (iii).....decide, fight.

CERTĀMEN, certāminis, certāmi-

num, *n.* (vi).....contest (pugna).

cervīx, cervicis, cervicum, *f.*

(xxiii).....neck, shoulders (*cf.* collum,
umerus).

cēterī, cēterae, cētera (xiii).....rest (reliquus).

CIBUS, cibī, *m.* (xxi).....food (id quod edimus).

CINGŌ, cingere, cīnxī, cīnctum

(xviii).....encircle (circumdō).

CIRCITER (cum acc.) (lii).....about (circum, ferē).

CIRCUITUS, circuitūs, *m.* (xvi)....circuit (*cf.* circum + eō).

CIRCUM (cum acc.) (iii).....around.

CIRCUMDŌ, circumdare, circum-

dedī, circumdatum (ix).....put around (cingō).

CIRCUMSISTŌ, circumstare, cir-

cumsteti (vi).....surround (circumstō).

CITERIOR, citerius (xxii).....on this side (*comp., cf.* citrā).

cīvilis, cīvile (xlviii).....(vidē dēriv.).

cīvis, cīvis, cīvium, *m. vel f.* (i)...citizen (is qui iūra patriae
habet).

cīvitās, cīvitātis, cīvitātum *vel*

cīvitātium, *f.* (xi).....(vidē dēriv.).

CLAM (lii).....secretly (occultō).

clāmō, clāmāre, clāmāvī, clā-

mātum (vii).....shout (vocō, exclāmō).

CONCLĀMŌ, conclāmāre, con-

clāmāvī, conclāmātum (xiii).

CLĀMOR, clāmōris, clāmōrum, *m.*

(x).....(vidē dēriv.).

- clārus, clāra, clārum (xxii).....brilliant (contrārium quam ob-
scūrus).
- CLASSIS, classis, classium, *f.* (xi)..class, fleet (multī discipulī,
multae nāvēs).
- claudō, claudere, clausī, clausum
(v).....close (contrārium quam aperiō).
- INTERCLŪDŌ, interclūdere, in-
terelūsī, interelūsum (xxxiii)..shut off.
- CLIĒNS, clientis, clientium, *m.*
(lii).....dependent (*cf.* patrōnus).
- cōgitātiō, cōgitātiōnis, cōgitāti-
ōnum, *f.* (lxxviii).....(*vidē dēriv.*).
- cōgitō, cōgitāre, cōgitāvī, cōgi-
tātum (x).....(*vidē dēriv.*).
- CŌGŌ.....(*vidē sub agō*).
- COHORS, cohortis, cohortium, *m.*
(xxxv).....cohort (decima pars legiōnis).
- COLLIS, collis, collium, *m.* (iv)....hill (mōns).
- COLLOQUIUM, colloquī, *n.* (xiii)...(*vidē dēriv.*).
- collum, collī, *n.* (xxii).....neck (*cf.* cervīx).
- colō, colere, coluī, cultum (xvii)..cultivate (cūrō, incolō; *et*
studeō).
- INCOLŌ, incolere, incoluī (i)....inhabit.
- OCCULŌ, occulere, occuluī, oc-
cultum (xx).....cover.
- comes, comitis, comitum, *m. vel*
f. (lvi).....companion (is quī cum alterō
it).
- COMMEĀTUS, commeātūs, *m.* (xlvi) supplies (com + meō (= eō)).
- COMMŌDUS, commoda, commo-
dum (xlii).....suitable (aptus, idōneus).
- COMMŪNIS, commūne (xi).....common (contrārium quam
prīvātus).
- COMMŪTĀTIŌ, commūtātiōnis,
commūtātiōnum, *f.* (iv).....change (*cf.* mūtō).
- COMPECTOR, compectī, com-
plexus sum (vii).....embrace (amplector).

- COMPLEŌ, complēre, complēvī,
 complētum (xxxviii).....fill up (plēnum faciō).
 COMPLŪRĒS, complūra (ix).....many (permultī).
 comprehendō, comprehendere,
 comprehendī, comprehēsum
 (xvi).....seize (capiō, rapiō; *et intel-*
legō).
 CONCILIŌ, conciliāre, conciliāvī,
 conciliātum (iv).....(*vidē dēriv.*).
 CONCILIUM, concilī, *n.* (xxv).....meeting (conventus).
 concitō, concitāre, concitāvī,
 concitātum (xv).....arouse (excitō).
 CONCURSUS, concursūs, *m.* (xxiii) (*vidē dēriv.*).
 CONDICIŌ, condiciōnis, condiciō-
 num, *f.* (xxv).....agreement (*cf. con + dicō*).
 conditor, conditōris, conditorum,
m. (xxi).....(*vidē dēriv.*).
 condō, condere, condidī, condi-
 tum (i).....put together (statuō, *vel cēlō*).
 CŌNFERTUS, cōnferta, cōnfertum
 (xvi).....crowded (contrārium quam
rārus).
 CŌNFESTIM (xxii).....immediately (continuō, sta-
tim).
 CŌNFIDŌ, cōnfidere, cōnfisus sum
 (xvi).....trust (crēdō).
 CŌNFIRMŌ, cōnfirmāre, cōnfir-
 māvī, cōnfirmātum (xxxiii).....make firm (firmum faciō).
 cōnfiteor, cōnfitērī, cōnfessus sum
 (xxxī).....confess (agnōscō, concēdō).
 cōnfligō, cōnfigere, cōnflīxī, cōn-
 flīctum (xi).....fight (pugnō).
 CONGREDIOR, congredi, congres-
 sus sum (vi).....meet (conveniō, *et pugnō*).
 coniūnx, coniugis, coniugum, *m.*
vel f. (i).....husband, wife (is quī—*ea quae*
—alterī coniūctus est).

- coniūrātiō, coniūrātiōnis, coniūrātiōnum, *f.* (lxxii).....(vidē dēriv.).
- CONOR, conārī, conātus sum (xv) try (nitor, tentō).
- CŌNSANGUINEUS, cōnsanguinea, cōnsanguineum (xlv).....kindred (*cf.* con + sanguis).
- CŌNSCENDŌ, cōnscendere, cōnscendi, cōnscēsum (xlv).....climb (*cf.* ascendō, dēscendō).
- CŌNSECTOR, cōnsectārī, cōnsectātus sum (xxxvi).....(vidē dēriv.).
- cōnsēnsus, cōnsēnsūs, *m.* (xviii)..(vidē dēriv.).
- CŌNSĪDŌ, cōnsidere, cōnsēdi, cōnsessum (vi).....sit down (contrārium quam surgō).
- CŌNSILIUM, cōnsilī, *n.* (iv).....(vidē dēriv.).
- CŌNSISTŌ, cōnsistere, cōnstitī (xvi).....stand firm (*cf.* stō).
- CŌNSPECTUS, cōnspectūs, *m.* (xxiv).....(vidē dēriv.).
- CŌNSPICIŌ, cōnspicere, cōnspexī, cōnspectum (iii).....view (*cf.* videō, spectō).
- CŌNSPICOR, cōnspicārī, cōnspicātus sum (xxiii).....(vidē dēriv.).
- CŌNSUĒSCŌ, cōnsuēscere, cōnsuēvī, cōnsuētum (xlii).....become accustomed (*cf.* soleō).
- CŌNSUĒTŪDŌ, cōnsuētūdinis, cōnsuētūdinum, *f.* (xxvii).....(vidē dēriv.).
- cōnsul, cōnsulis, cōnsulum, *m.* (xv).....consul (magistrātus prīnceps Rōmānus).
- prōcōnsul, prōcōnsulis, prōcōnsulum, *m.* (xxxviii).....(is quī iam cōnsul fuit).
- cōnsulāris, cōnsulāre (xxxiii).....(vidē dēriv.).
- cōnsulātus, cōnsulātūs, *m.* (lxvi). consulship (ubi vir cōnsul est cōnsulātum habet).
- CŌNSULŌ, cōnsulere, cōnsulūi, cōnsultum (xiv).....consult (cum aliquō cōnsilium cōnferō).

- CONTENDŌ, contendere, contendī,
 contentum (iii).....strain with (mātūrō, pugnō).
 continentia, continentiae, *f.* (l)...(vidē dēriv.).
 contingō, contingere, contigī,
 contāctum (xxiv).....touch (attingō, *et* accidō).
 CONTINUUS, continua, continuum
 (xxxv).....continuous (perpetuus).
 CONTINUŌ (xxvii).....immediately (statim).
 CONTRĀ (cum acc.) (iv).....against, opposite.
 CONTRĀRIUS, contrāria, contrā-
 riūm (v).....(vidē dēriv.).
 contrōversia, contrōversiae, *f.*
 (lxiv).....dispute (*cf.* contrā + vertō).
 CONTUMĒLIA, contumēliae, *f.*
 (xxi).....insult (iniūria).
 cōnūbium, cōnūbī, *n.* (iii).....marriage (mātrimōnium).
 CONVENTUS, conventūs, *m.* (iv)...(vidē dēriv.).
 convivium, convivī, *n.* (xiii).....banquet (epulae).
 CŌPIA, cōpiae, *f.* (xix).....plenty, *pl.* troops (oppo-
 tūnitās; exercitus).
 CŌRAM (cum abl.) (xxxii).....in the presence of (apud).
 CORNŪ, cornūs, *n.* (xxx).....horn (*vel* pars extrēma aciēi).
 CORŌNA, corōnae, *f.* (xvii).....wreath.
 CORPUS, corporis, corporum, *n.*
 (vii).....body (*e. g.*, tōtus homō quem
 vidēre et tangere possumus).
 corrumpō, corrumpere, corrūpī,
 corruptum (iv).....break up (dēlēō, frangō).
 COTĪDIĀNUS, cotīdiāna, cotīdiā-
 num (lx).....(vidē dēriv.).
 COTĪDIĒ (lx).....daily (in diem ex diē, per
 omnēs diēs).
 CRĒBER, crēbra, crēbrum (xxxiv) abundant (contrārium quam
 rārus).
 crēdō, crēdere, crēdidī, crēditum
 (iv).....trust (cōnfidō; putō vērū
 esse).
 CREŌ, creāre, creāvī, creātum (ix) make (prōdūcō, faciō).

crēscō, crēscere, crēvī, crētum

(viii).....(vidē dērv.).

crīnis, crīnis, crīnium, *m.* (vii)...hair (capillus).

CRUCIĀTUS, cruciātūs, *m.* (xxix)..torture (*cf.* cruciō = torqueō).

crūdēlis, crūdēle (*li*).....cruel (contrārium quam mītis).

crūdēlitās, crūdēlitātis, *f.* (xiii)...(vidē dērv.).

cruor, cruōris, *m.* (xxviii).....gore (*cf.* sanguis).

culpa, culpae, *f.* (xxv).....fault.

cultus, cultūs, *m.* (lxv).....(vidē dērv.).

CUM (cum abl.) (ix).....with.

CUM (vi).....when, since, although (ubi,
quoniam, quamquam).

cūctātiō, cūctātiōnis, cūctā-

tiōnum, *f.* (xxxi).....(vidē dērv.).

CUNCTOR, cūctārī, cūctātus

sum (xii).....delay (moror).

cūctus, cūcta, cūctum (*lxii*)..all (omnis, tōtus).

cupiditās, cupiditātis, cupiditā-

tum, *f.* (xxv).....(vidē dērv.).

CUPIDUS, cupida, cupidum (xxxv)..desirous (*cf.* cupiō).

CUPIŌ, cupīre, cupīvī, cupītum

(xxxv).....desire (dēsīderō, volō).

CŪR (*iii*).....why (quā dē causā, quam ob
rem).

cūra, cūrae, *f.* (xxxviii).....care (diligentia, opera, studium,
labor).

cūria, cūriae, *f.* (xxv).....senate-house.

CŪRŌ, cūrāre, cūrāvī, cūrātum

(ii).....(vidē dērv.).

currō, currere, cucurrī, cursum

(lxxvii).....run (celeriter pedibus eō).

accurrō, accurrere, accucurrī,

accursum (*lxi*).....

CONCURRŌ, concurrere, concur-

rī, concursum (*vi*).....

DĒCURRŌ, dēcurrere, dēcucurrī,

dēcursum (*xlvi*).....

occurrō, occurrere, occurri,

occursum (lxxvii).....

currus, currūs, *m.* (xviii).....chariot.

cursus, cursūs, *m.* (v).....(vidē dēriv.).

custōs, custōdis, custōdum, *m.*

(v).....guard (*cf.* praesidium).

D

damnātiō, damnātiōnis, damnā-

tiōnum, *f.* (xxiii).....(vidē dēriv.).

damnō, damnāre, damnāvī, dam-

nātum (vii).....condemn (contrārium quam
liberō, dīmittō).

dē (cum abl.) (xii).....from, concerning (*cf.* ab, ex).

dēbeō(vidē sub habeō).

decem (i).....x (numerus).

dēcertō, dēcertāre, dēcertāvī,

dēcertātum (vi).....fight (pugnō).

decimus, decima, decimum

(xviii).....tenth.

decus, decoris, decorum, *n.* (xi)...grace.

dēdecus, dēdecoris, dēdeco-

rum, *n.* (vii).....disgrace.

dēditīō, dēditīōnis, dēditīōnum,

f. (xx).....(vidē dēriv.).

dēfendō, dēfendere, dēfendī, dē-

fēsum (xliii).....defend (mūniō).

dēfessus, dēfessa, dēfessum (vii) tired (fatīgātus).

dēfīgō, dēfīgere, dēfixī, dē-

fixum (xli).....fix (fingō).

dēiectus, dēiectūs, *m.* (lxii).....(vidē dēriv.).

deinde (i).....next (*cf.* primum, *deinde*, ter-
tium).

dēlābor, dēlābī, dēlāpsus sum (v) slip down (cadō).

dēlectō, dēlectāre, dēlectāvī, dē-

lectātum (viii).....please (placeō).

dēlectus, dēlectūs, *m.* (xxvii).....(vidē dēriv.).

dēleō, dēlēre, dēlēvī, dēlētum

(viii).....destroy (contrārium quam ex-
struō).

dēmēns, *gen.* dēmentis (xiv).....(vidē sub mēns).

DĒMŌNSTRŌ, dēmōnstrāre, dē-
mōnstrāvī, dēmōnstrātum (x)..

DĒMUM (xvii).....at last (dēnique).

dēnique (i).....at last (dēmum).

dēprehendō, dēprehendere, dē-
prehendī, dēprehēnsūm (xiii)..

dēscendō, dēscendere, dēscendī,
dēscēnsūm (v).....descend (contrārium quam
ascendō).

DĒSERŌ, dēserere, dēseruī, dē-
sertum (vi).....leave (relinquō).

dēsīderium, dēsīderī, *n.* (xix).....(vidē dērīv.).

dēsīderō, dēsīderāre, dēsīderāvī,
dēsīderātum (i).....want (volō, cupiō; careō).

DĒSILŌ, dēsilīre, dēsiluī, dēsul-
tum (xvi).....leap down (mē dēiciō).

DĒSISTŌ, dēsistere, dēstitī, dēsti-
tum (xxii).....cease (intermittō).

DĒSPICIŌ, dēspicere, dēspexī, dē-
spectum (xix).....despise (spernō).

DĒTERIOR, dēterius (xxxiv).....worse (peior).

DĒTERREŌ, dēterrēre, dēterruī,
dēterritum (x).....frighten off (*vel* impediō).

DĒTRĪMENTUM, dētrīmentī, *n.*
(xxx).....loss (iniūria).

deus, deī, *m.* (ii).....god.

DEXTER, dextra, dextrum (xvi)..vus, sinister).

DĪCŌ, dīcere, dīxī, dictum (v).....say.

DICTUM, dictī, *n.* (xlii).....

addīcō, addīcere, addīxī, ad-
dictum (lxiv).....assign.

indīcō, indicere, indīxī, indic-
tum (ix).....proclaim.

interdīcō, interdīcere, inter-

dixī, interdictum (lxxvi).....prohibit.

DIĒS, diēī, *m. vel f.* (viii).....day (xxiv hōrae; vel contrārium quam nox).

DIFFICULTĀS, difficultātis, difficul-

tātum, *f.* (liii).....(vidē dērīv.).

dignitās, dignitātis, dignitātum,

f. (x).....(vidē dērīv.).

dignus, digna, dignum (xxxviii)..worthy (merēns).

indignus, indigna, indignum

(xiii).....(contrārium quam dignus).

DĪLIGĒNS, *gen. diligēntis* (xxxvi)..diligent (contrārium quam negligēns).

DISCESSUS, discessūs, *m.* (xiv)....(vidē dērīv.).

disciplīna, disciplīnae, *f.* (xxiii)...training (ars, scientia, et c.).

discō, discere, didicī (i).....learn (percipiō, cognōscō, et c.).

ēdiscō, ēdiscere, ēdidicī (lxiv)..learn thoroughly.

DISPERGŌ, dispergere, dispersī,

dispersum (iii).....spread.

DIŪ (viii).....long (per longum tempus).

dīves, *gen. dīvitis* (xxvii).....rich (contrārium quam pauper).

DĪVIDŌ, dīvidere, dīvīsī, dīvīsum

(v).....divide (distribuō, scindō).

dīvīnus, dīvīna, dīvīnum (xiv)...divine (*cf.* deus).

dō, dare, dedī, datum (ii).....give (dōnō).

dēdō, dēdere, dēdidī, dēditum

(ix).....give up.

ēdō, ēdere, ēdidī, ēditum

(xxviii).....

prōdō, prōdere, prōdidī, prō-

ditum (xiv).....

reddō, reddere, reddidī, red-

ditum (xviii).....

trādō, trādere, trādidī, trā-

ditum (xiii).....

DOCEŌ, docēre, docuī, doctum

(xxvi).....teach (instruō, ēducō—ēducāre).

DOLEŌ, dolēre, doluī, dolitum

(vii).....feel pain (*vel miser sum*).

dolor, dolōris, dolōrum, *m.* (xxxiii). (*vidē dēriv.*).

dolus, doli, *m.* (xii).....trick (*fraus*).

domicilium, domicilī, *n.* (v).....dwelling (*domus, aedēs*).

dominor, dominārī, dominātus

sum (lxii).....(*vidē dēriv.*).

dominus, dominī, *m.* (xxii).....master (*contrārium quam servus*).

DOMUS, domūs, *f.* (i).....house (*aedēs*).

dōnec (ii).....while, until (*dum, quoad*).

dōnō, dōnāre, dōnāvī, dōnātum

(xvii).....(*vidē dēriv.*).

condōnō, condōnāre, condōnāvī,

condōnātum (xvii).....forgive.

dōnum, dōnī, *n.* (xxxviii).....gift (*id quod datur*).

DUBITŌ, dubitāre, dubitāvī, dubi-

tātum (xxi).....doubt (*nōn certō sciō*).

dubius, dubia, dubium (xiv).....doubtful (*contrārium quam certus*).

DUCENTĪ, ducentae, ducenta

(xlvii).....cc (*numerus*).

DŪCŌ, dūcere, dūxī, ductum (i)...lead.

ADDŪCŌ, addūcere, addūxī, ad-

ductum (xxi).....

CONDŪCŌ, condūcere, condūxī,

conductum (xl).....

DĒDŪCŌ, dēdūcere, dēdūxī, dē-

ductum (vii).....

ĒDŪCŌ, ēdūcere, ēdūxī, ēduc-

tum (xlviii).....

INDŪCŌ, indūcere, indūxī, in-

ductum (xxix).....

INTRŌDŪCŌ, intrōdūcere, intrō-

dūxī, intrōductum (xxv).....introduce.

PERDŪCŌ, perdūcere, perdūxī,

perductum (iv).....

PRŌDŪCŌ, prōducere, prōdūxī, prōductum (xxix).....	
REDŪCŌ, reducere, redūxī, re- ductum (xix).....	
SUBDŪCŌ, subducere, subdūxī, subductum (viii).....	withdraw.
TRĀDŪCŌ, trāducere, trādūxī, trāductum (ix).....	
dulcis, dulce (xxv).....	sweet.
DUM (vi).....	while, until (dōnec, quoad).
DUMMODO (lii).....	provided (dum + modo).
DUO, duae, duo (ii).....	ii (numerus).
DUODECIM (iii).....	xii (numerus).
DŪPLEX, <i>gen.</i> dūplicis (vii).....	double.
DŪRUS, dūra, dūrum (xxviii)....	hard (contrārium quam mollis, mītis).
DUX, ducis, ducum, <i>m.</i> (i).....	leader (is quī dūcit).

E

effigiēs, effigiē, <i>f.</i> (xvi).....	likeness (pictūra, imāgō).
EGO, meī (viii).....	I.
ĒGREDIOR, ēgredi, ēgressus sum (xix).....	go out (excō).
ĒGREGIUS, ēgregia, ēgregium (xxi).	excellent (clārus, eximius).
EMŌ, emere, ēmī, ēmptum (xiv)..<	buy (contrārium quam vēndō).
ADIMŌ, adimere, adēmī, adēmp- tum (vii).....	take away.
REDIMŌ, redimere, redēmī, re- dēmptum (xxiv).....	
SŪMŌ, sūmere, sūmpsī, sūmp- tum (iv).....	take.
ēmtor, ēmptōris, ēmptōrum, <i>m.</i> (xxxv).....	(vidē dēriv.).
ENIM (i).....	for (nam).
EŌ, ire, ī, itum (vii).....	go.
abeō, abire, abiī, abitum (vii)..<	
ADEŌ, adire, adiī, aditum (xiv).	

- EXEŌ, exīre, exīi, exitum (xli)..
 INEŌ, inīre, inīi, initum (xxxvi).
 obeŌ, obīre, obiī, obitum (ix)...go to meet, die.
 pereŌ, perīre, periī, peritum
 (xii).....go through, die.
 PRŌDEŌ, prōdīre, prōdiī, prōd-
 itum (xxxviii).....
 REDEŌ, redīre, rediī, reditum
 (xii).....
 SUBEŌ, subīre, subiī, subitum
 (xliii).....
 TRĀNSEŌ, trānsīre, trānsiī,
 trānsitum (iv).....
 epulae, epulārum, *f.* (xviii).....feast (convivium).
 EQUES, equitis, equitum, *m.* (x)..horseman (is quī in equō it).
 EQUESTER, equestris, equestre (xl). (vidē dēriv.).
 EQUITĀTUS, equitātūs, *m.* (xv)...cavalry (equitēs).
 EQUUS, equī, *m.* (viii).....horse.
 ergā (cum acc.) (xvi).....towards (in cum acc.).
 ergō (x).....therefore (igitur, itaque).
 errō, errāre, errāvī, errātum (i)...wander (vagor).
 ĒRUPTIŌ, ēruptiōnis, ēruptiōnum
f. (xxxv).....breaking out (exitus).
 ET (i).....and (-que, atque).
 ETIAM (vi).....also (quoque).
 ETSĪ (xli).....although (quamquam).
 ĒVĀDŌ, ēvādere, ēvāsī, ēvāsum
 (xx).....go forth (exeŌ, ēveniŌ).
 ĒVENTUS, ēventūs, *m.* (xxiii).... (vidē dēriv.).
 EX *vel* Ē (cum abl.) (vi).....out of, from (*cf.* ab, dē).
 EXANIMŌ, exanimāre, exanimāvī,
 exanimātum (xxviii).....fatigue, kill (fatīgō, occidō).
 excelsus, excelsa, excelsum (x)...high, (altus, clārus).
 excitō, excitāre, excitāvī, excitā-
 tum (xx).....arouse (ēvocō, laccessō).
 excutiŌ, excutere, excussī, excus-
 sum (lxxi).....shake out.

exemplum, exemplī, *n.* (xxiii)....example (ūna rēs ex tōtō genere).

exerceō, exercēre, exercuī, exercitum (lxxiv).....keep in motion, train.

EXERCITĀTIŌ, exercitātiōnis, exercitātiōnum, *f.* (xlv).....training (*cf.* exercitō, exercitāre).

EXERCITUS, exercitūs, *m.* (iv).....(*vidē dēriv.*).

eximius, eximia, eximium (xxii)..excellent (bonus, illūstris).

EXĪSTIMŌ, exīstimāre, exīstimāvī, exīstimātum (xxx).....think (*putō, crēdō*).

exitium, exitī, *n.* (viii).....(*vidē dēriv.*).

exitus, exitūs, *m.* (xxix).....(*vidē dēriv.*).

EXPEDIŌ, expedire, expeditī, expeditum (xxi).....let loose (*cf.* ex + pēs).

EXPERIOR, experiri, expertus sum (x).....try (*probō, conor*).

EXPLŌRĀTOR, explōrātōris, explōrātōrum (xxiv).....(*vidē dēriv.*).

EXPLŌRŌ, explōrāre, explōrāvī, explōrātum (xxxvi).....reconnoitre (*quaerō*).

exsilium, exsilī, *n.* (xiii).....exile.

EXSTRUŌ, exstruere, exstrūxī, exstructum (l).....build (*aedificō, condō*).

exultō, exultāre, exultāvī, exultātum (vi).....leap up (*et contrārium quam doleō*).

exterus, extera, exterum (xvi)....outside (*contrārium quam interus*).

extrā (*cum acc.*) (iv).....beyond (*contrārium quam intrā*).

exuō, exuere, exuī, exūtum (xv)..put off (*contrārium quam induō*).

exūro, exūrere, exussī, exustum (viii).....burn (*cf. incendō*).

F

- fābula, fābulae, *f.* (i).....(vidē dēriv.).
- FACILIS, facile (xxi).....(vidē dēriv.).
difficilis, difficile (xxv).....hard.
- facinus, facinoris, facinorum, *n.*
(ix).....deed (*et scelus*).
- FACIŌ, facere, fēcī, factum (i)....do, make (agō, reddō).
- FACTUM, factī, *n.* (xxxviii).....
- CŌNFICIŌ, cōficere, cōnfēcī,
cōnfectum (vii).....complete.
- DĒFICIŌ, dēficere, dēfēcī, dēfec-
tum (viii).....fail.
- EFFICIŌ, efficere, effēcī, effec-
tum (xl).....effect.
- INTERFICIŌ, interficere, inter-
fēcī, interfectum (ii).....kill.
- PERFICIŌ, perficere, perfēcī,
perfectum (xxvi).....
- REFICIŌ, reficere, refēcī, refec-
tum (xxx).....
- FACULTĀS, facultātis, facultātum,
f. (lii).....(vidē dēriv.).
- fallō, fallere, fefellī, falsum (xx)..deceive (dēcipiō).
- fāma, fāmae, *f.* (xi).....report (id quod dē aliquō
fātur).
- famēs, famis, *f.* (xxi).....hunger (dēsīderium cibi).
- familia, familiae, *f.* (xxii).....(vidē dēriv.).
- FAMILIĀRIS, familiāre (xxv).....(vidē dēriv.).
- familiāritās, familiāritātis, famili-
āritātum, *f.* (x).....(vidē dēriv.).
- famulus, *m.*, *vel* famula, *f.* (xi)...attendant (*cf.* minister, ser-
vus).
- fās, *n.* (lxiv).....divine law (id quod ā dīs
fātum est).
- fātālis, fātāle (xi).....(vidē dēriv.).
- fatīgō, fatīgāre, fatīgāvī, fatīgā-
tum (viii).....weary (dēfessum faciō).

FAVEŌ, favēre, fāvī, fautum

(xxxvii).....favor (studeŏ, amŏ).

fēlix, *gen.* fēlicis (xxxiv).....fortunate (beātus).

fēmina, fēminae, *f.* (iii).....woman (mulier).

FERĒ (xvi).....about (paene).

feriŏ, ferīre, percussi, percussum

(xix).....strike (percutiŏ).

FERŌ, ferre, tulī, lātum (v).....bear (gerŏ, portŏ, permittŏ).

AFFERŌ, afferre, attulī, allātum

(xiii).....

CŌNFERŌ, cōnferre, contulī, col-

lātum (xiii).....

DĒFERŌ, dēferre, dētulī, dēlā-

tum (xv).....

DIFFERŌ, differre, distulī, dīlā-

tum (xlv).....

effeŏ, efferre, extulī, ēlātum

(x).....

ĪNFERŌ, inferre, intulī, illātum

(xxxvi).....

offerŏ, offerre, obtulī, oblātum

(iv).....

PERFERŌ, perferre, pertulī, per-

lātum (xlix).....

PRAEFERŌ, praeferre, praetulī,

praelātum (xviii).....

prōferŏ, prōferre, prōtulī, prō-

lātum (xviii).....

REFERŌ, referre, rettulī, relātum

(xi).....

trānsferŏ, trānsferre, trānstulī,

trānslātum (lxiv).....

ferŏx, *gen.* ferŏcis (vi).....wild (ferus, crūdēlis).

FERREUS, ferrea, ferreum (xlix).....iron (ferrŏ factus).

ferrum, ferrī, *n.* (xxii).....iron (*et* gladius).

FERUS, fera, ferum (v).....wild (contrārium quam man-
suētus).

- FIDĒS, fideī, *f.* (xiv).....faith (*cf.* cōnfidō).
- FĪLIA, fīliae, *f.* (i).....daughter (puella quae patrem
vel mātrem habet).
- FĪLIUS, fīlī, *m.* (i).....son (puer quī patrem vel mā-
trem habet).
- FINGŌ, fingere, fīnxī, fictum (li) . . shape.
- FĪNĪŌ, fīnīre, fīnīvī, fīnītum (lxv) . . (vidē dērīv.).
- FĪNIS, finis, fīnium, *m.* (i).....end (finēs, *pl.*, = terra).
- FĪNITIMUS, fīnitima, fīnitimum
(iii).....(vidē dērīv.).
- FĪŌ, fierī, factus sum (xxxiv).....become (*cf.* faciō). ✕
- FIRMUS, firma, firmum (ii).....strong (cōnstāns).
- FLĀGITŌ, flāgitāre, flāgitāvī, flā-
gitātum (xliii).....demand (imperō, postulō, rogō).
- flamma, flammae, *f.* (xi).....flame (ignis).
- FLEŌ, flēre, flēvī, flētum (vii).....weep (lacrimō, doleō).
- FLŌREŌ, flōrēre, flōruī (xliv).....(vidē dērīv.).
- flōs, flōris, flōrum *m.* (xiii).....flower.
- FLŪCTUS, flūctūs, *m.* (xl).....(vidē dērīv.).
- FLŪMEN, flūminis, flūminum, *n.*
(xii).....(vidē dērīv.).
- FLUŌ, fluere, flūxī, flūxum (ii) . . . flow (aqua fluit, *i. e.*, currit).
refluō, refluere, reflūxī, re-
flūxum (ii).....
- fluvius, fluvī, *m.* (i).....(flūmen).
- focus, focī, *m.* (xxvii).....hearth (locus in domō ubi solet
fierī ignis).
- foedus, foeda, foedum (xxviii) . . . foul (turpis).
- foedus, foederis, foederum, *n.* (iv) . agreement.
- for, fārī, fātus sum (xxiii).....speak (dīcō, loquor).
- fōrma, fōrmae, *f.* (v).....shape (*et* pulchritūdō).
- fortasse (xlvii).....perhaps (potest esse).
- fortē (vi).....by chance (cāsū; ut accidit).
- FORTIS, forte (xi).....strong (firmus, incolumis; *et*
quī nōn timet).
- fortitūdō, fortitūdinis, fortitūdi-
num, *f.* (lxxv).....(vidē dērīv.).

- FORTŪNA, fortūnae, *f.* (iv).....fortune (cāsus; *et* fātum).
 forum, forī, *n.* (iv).....market-place.
 FOSSA, fossae, *f.* (xi).....ditch (id quod foditur).
 frangō, frangere, frēgī, frāctum
 (viii).....break.
 refringō, refringere, refrēgī, re-
 frāctum (lxiii).....
 FRĀTER, frātris, frātrum, *m.* (ii)..brother.
 FRĀTERNUS, frāterna, frāternum
 (xlvi).....(vidē dēriv.).
 FREMITUS, fremitūs, *m.* (xliv)...uproar (strepitus).
 frequēns, *gen.* frequentis (viii)...in large numbers (crēber).
 frīgidus, frīgida, frīgidum (xlvii)..cold (contrārium quam cali-
 dus).
 frōns, frondis, frondium, *f.* (xxx)..leaf (folium).
 FRŌNS, frontis, frontium, *f.* (xlix).forehead (*cf.* voltus, ōs).
 FRŪMENTĀRIUS, frūmentāria,
 frūmentārium (xlvi).....(vidē dēriv.).
 FRŪMENTUM, frūmentī, *n.* (v)...(vidē dēriv.).
 fruor, fruī, frūctus sum (xxv)...enjoy (*cf.* ūtor).
 FRŪSTRĀ (xlviii).....in vain (frūstrā conor facere id
 quod facere nōn possum).
 FUGA, fugae, *f.* (vi).....flight (exsilium).
 FUGIŌ, fugere, fūgī, fugitum (i)...flee (ab aliquō currō).
 cōnfugiŌ, cōnfugere, cōnfūgī,
 cōnfugitum (iii).....
 effugiŌ, effugere, effūgī, effugi-
 tum (xxxiii).....
 PROFUGIŌ, profugere, profūgī,
 profugitum (xxxvii).....
 fulmen, fulminis, fulminum, *n.*
 (v).....lightning (ignis quem Iuppiter
 dē caelō iacit).
 fundō, fundere, fūdī, fūsum
 (xlviii).....pour.
 fungor, fungī, fūctus sum (xviii).perform (efficiŌ).
 FŪNIS, fūnis, fūnium, *m.* (xlviii)..rope (*cf.* vinculum).

fūnus, fūneris, fūnerum, *n.* (xv) . . funeral.
 furō, furere, furuī (xxiii) be mad (*saeviō*).
 furor, furōris, furōrum, *m.* (xlvi) . . (*vidē dēriv.*).
 fūrtum, fūrtī, *n.* (v) theft (*scelus eius quī capit id
 quod nōn suum est*).

G

gaudium, gaudī, *n.* (xxiii) joy (*cf. laetitia*).
 geminus, gemina, geminum (ii) . . . twin (*et dūplex*).
 gēns, gentis, gentium, *f.* (iii) race (*familia, genus, nātiō*).
 GENUS, generis, generum, *n.*
 (xxiv) kind (*gēns*).
 GERŌ, gerere, gessī, gestum (iii) . . carry (*ferō; et faciō*).
 GLADIUS, gladi, *m.* (vi) sword.
 glōria, glōriae, *f.* (viii) glory (*laus*).
 GRACILIS, gracile (xxxii) slender (*tenuis*).
 gradus, gradūs, *m.* (xii) step.
 GRĀTIA, grātiae, *f.* (xi) (*vidē dēriv.*).
 grātus, grāta, grātum (iii) pleasing (*acceptus, dulcis*).
 ingrātus, ingrāta, ingrātum
 (xix) (*contrārium quam grātus*).
 GRAVIS, grave (viii) heavy (*contrārium quam levis*).
 GRAVOR, gravārī, gravātus sum
 (xli) (*vidē dēriv.*).
 GUBERNĀTOR, gubernātōris, gu-
 bernātōrum, *m.* (li) pilot (*is quī nāvem, e. g., regit*).

H

HABEŌ, habēre, habuī, habitum
 (i) have, hold (*possideō, teneō*).
 ADHIBEŌ, adhibēre, adhibuī,
 adhibitum (iii) apply.
 cohibeō, cohibēre, cohibuī, co-
 hibitum (lxxiii) restrain.
 DĒBEŌ, dēbēre, dēbuī, dēbitum
 (xii) owe.

- PRAEBEŌ, praebēre, praebuī,
 praebitum (xxix).....furnish.
 PROHIBEŌ, prohibēre, prohibuī,
 prohibitum (xvi).....prevent.
 hasta, hastae, *f.* (ix).....spear (pīlum, tēlum).
 HĪBERNUS, hīberna, hībernum
 (xxxv).....(vidē dēriv.).
 HIC, haec, hoc (i).....this (contrārium quam ille).
 HĪC (xxxix).....here (hōc locō).
 HINC (iv).....hence (ex hōc locō).
 HŪC (xxx).....hither (ad hunc locum).
 HIEMŌ, hiemāre, hiemāvī, hie-
 mātum (xix).....(vidē dēriv.).
 HIEMS, hiemis, hiemum, *f.* (xxxv).winter (contrārium quam aes-
 tās).
 HOMŌ, hominis, hominum, *m.* (iii) human being (vir, fēmina).
 honor, honōris, honōrum, *m.* (xvi) honor (fāma).
 HŌRA, hōrae, *f.* (xxxix).....hour (duodecima pars diēi vel
 noctis).
 HORTOR, hortārī, hortātus sum
 (xxxiii).....urge.
 COHORTOR, cohortārī, cohort-
 ātus sum (xi).....
 HOSPES, hospitis, hospitum, *m.*
 (xiv).....host, guest (is quī apud mē
 manet; is apud quem maneō).
 HOSPITIUM, hospitī, *n.* (xxxvii).....hospitality (*cf.* hospes).
 HOSTIS, hostis, hostium, *m.* (iv).....enemy (is qui contrā patriam
 pugnat).
 hūmānitās, hūmānitātis, *f.* (xxiv).....(vidē dēriv.).
 hūmānus, hūmāna, hūmānum
 (xlix).....(vidē dēriv.).
 HUMILIS, humile (xlvii).....low (contrārium quam altus).

I

- IBI (viii).....there (contrārium quam hīc).
 ictus, ictūs, *m.* (viii).....stroke (volnus).
 IDEM, eadem, idem (v).....same.

IDŌNEUS, idōnea, idōneum (xxiii). suitable (aptus, utilis).
igitur (i)..... therefore (itaque).
IGNIS, ignis, ignium, *m.* (v)..... fire.
IGNOSCŌ..... (vidē sub nōscō).
ignōtus, ignōta, ignōtum (xiv).... unknown (contrārium quam
nōtus).
ILLE, illa, illud (i)..... that (contrārium quam hic).
ILLĪC (xlvi)..... there (contrārium quam hīc).
ILLŪC (xxx)..... thither (contrārium quam hūc).
imāgō, imāginis, imāginum, *f.*
(iii)..... likeness (effigiēs, simulācrum).
immineō, imminere (xvii)..... threaten (īnstō).
immortālītās, immortalitātis, im-
mortālītātum, *f.* (lxxiii)..... (vidē dērīv.).
IMPEDIMENTUM, impedimentī, *n.*
(xxii)..... (vidē dērīv.).
IMPEDIŌ, impedire, impedivī, im-
peditum (xxv)..... hinder (prohibeō, interdico).
imperātor, imperātōris, imperā-
tōrum, *m.* (iv)..... (vidē dērīv.).
IMPERIUM, imperī, *n.* (iii)..... (vidē dērīv.).
IMPERŌ, imperāre, imperāvī, im-
perātum (xxvii)..... order (iubeō).
IMPERĀTUM, imperātī, *n.*
(xxxvii).....
IMPETRŌ, impetrāre, impetrāvī,
impetrātum (xx)..... get (obtinēō, adipiscor, cōn-
sequor).
IMPETUS, impetūs, *m.* (vi)..... attack (vis alicuius currentis).
IMPLORŌ, implorāre, implorāvī,
implorātum (xix)..... entreat (lacrimīs petō).
IMPRŌVĪSUS, imprōvīsa, imprōvī-
sum (xxxvii)..... unforeseen (in + prō + vīsus).
IN (cum acc.) (ii)..... into (ad).
IN (cum abl.) (x)..... in (intrā).
INCENDŌ, incendere, incendi, in-
censum (i)..... set on fire (*cf.* exūrō).

- INCEPTUM, inceptī, *n.* (xxxvii)...undertaking (*cf.* incipiō).
 INCITŌ, incitāre, incitāvī, incitā-
 tum (xii).....arouse (excitō).
 INCOLUMIS, incolume (xvi).....safe (tūtus).
 INCRĒDIBILIS, incrēdibile (xxxvi). (vidē dēriv.).
 INDE (xvii).....from there (illinc, deinde, post-
 eā).
 indicium, indicī, *n.* (x).....(vidē dēriv.).
 indicō, indicāre, indicāvī, indi-
 cātum (v).....show (mōnstrō).
 INDULGEŌ, indulgēre, indulsī, in-
 dultum (xxv).....favor (faveō; *et* ignōscō, cēdō).
 induō, induere, induī, indūtum
 (xviii).....put on (contrārium quam exuō).
 INERMIS, inerme (li).....unarmed (in + arma).
 INFERUS, infera, inferum (xxxv)..below (contrārium quam su-
 perus).
 infestus, infesta, infestum (xv)...unsafe (*et* inimicus).
 ingenium, ingenī, *n.* (xii).....nature (nātūra).
 ingēns, *gen.* ingentis (xxiii).....huge (magnus, immēsus, vās-
 tus).
 ingredior, ingredī, ingressus sum
 (x).....advance (prōgredior).
 INITIUM, initī, *n.* (xx).....(vidē dēriv.).
 INIŪRIA, iniūriae, *f.* (xvii).....wrong (id quod nōn iūre fit).
 INOPIA, inopiae, *f.* (xx).....want (contrārium quam cōpia).
 inquam, inquis, inquit, inquit
 (i).....say (dīcō, aiō).
 INSIDIAE, insidiārum, *f.* (xxx)...ambush (dolus).
 INSIGNE, insignis, insignium, *n.*
 (xx).....sign (signum).
 INSIGNIS, insigne (xxvii).....distinguished (illūstris, clārus).
 INSISTŌ, insistere, institī (xxxvii).set foot on (super vel in aliquō
 stō).
 INSTITŪTUM, institūtī, *n.* (lvii)...custom (*cf.* instituō).
 INSTRUŌ, instruere, instrūxī, in-
 strūctum (xviii).....arrange (*et* doceō).

- ÎNSULA, *insulae, f.* (liv).....island (parva terra aquā circumdata).
 integer, integra, integrum (vi)...whole (in + tāctus).
 integritās, integritātis, *f.* (xxvi)...(vidē dēriv.).
 intendō, intendere, intendī, intantum (x).....stretch out (extendō).
 INTER (cum acc.) (iii).....among, between.
 INTERDUM (lvii).....sometimes (nōnnumquam).
 INTEREĀ (vii).....meanwhile (interim).
 interfector, interfectoris, interfectōrum, *m.* (lxvii).....(vidē dēriv.).
 INTERIM (viii).....meanwhile (intercā).
 interior, interius (lix).....inner (contrārium quam exterior).
 interitus, interitūs, *m.* (xi).....destruction (ruīna, mors).
 INTERVĀLLUM, intervāllī, *n.* (vi)...interval (spatium inter aliqua).
 INTRĀ (cum acc.) (ix).....within (in).
 inventor, inventōris, inventōrum *m.* (lxv).....(vidē dēriv.).
 invidia, invidiae, *f.* (xxxi).....(vidē dēriv.).
 INVĪTŌ, invītāre, invītāvī, invītātum (iii).....ask (rogō).
 INVĪTUS, invīta, invītum (xlvi)...unwilling (nōlēns).
 IPSE, ipsa, ipsum (iv).....self.
 Īra, ĭrae, *f.* (xvii).....anger (libīdō ulcīscendī eum quī mē laesit).
 Īrāscor, ĭrāscī, ĭrātus sum (x).....(vidē dēriv.).
 IS, ea, id (i).....that (*cf.* ille, hic).
 EŌ (iii).....thither.
 iste, ista, istud (xxv).....that (*inter hic et ille*).
 ITA (ix).....so (sic, tam).
 ITAQUE (i).....therefore (igitur).
 ITEM (lx).....likewise (eōdem modō).
 ITER, itineris, iterum, *n.* (xvi)...way (via).
 ITERUM (xiv).....again.

I CŌNSONĀNS

- iaceō, iacēre, iacuī (vii).....lie (situs sum, mortuus sum).
 IACIŌ, iacere, iēcī, iactum (xliv)..throw.
 CONICIŌ, conicere, coniēcī, con-
 iectum (iv).....
 DĒICIŌ, dēicere, dēiēcī, dēiec-
 tum (ii).....
 ĒICIŌ, ēicere, ēiēcī, ēiectum
 (xxvi).....
 INICIŌ, inicere, iniēcī, iniectum
 (xvi).....
 OBICIŌ, obicere, obiēcī, obiec-
 tum (vii).....
 PROICIŌ, proicere, proiēcī, pro-
 iectum (xl).....
 REICIŌ, reicere, reiēcī, reiectum
 (xv).....
 SUBICIŌ, subicere, subiēcī, sub-
 iectum (xi).....
 TRĀICIŌ, trāicere, trāiēcī, trāiec-
 tum (iii).....(*et trānseō*).
 iactō, iactāre, iactāvi, iactātum
 (xxi).....(*vidē dēriv.*).
 IAM (ii).....already (*nunc*).
 iānua, iānuae, *f.* (xliv).....door (*porta*).
 IUBEŌ, iubēre, iussī, iussum (iv)..order (*imperō*).
 IUSSUM, iussī, *n.* (xii).....
 iūdex, iūdicis, iūdicum, *m.* (vii)..judge (*cf. praetor*).
 iūdicium, iūdicī, *n.* (lxiv).....judgment (*id quod ā iūdice
 fit*).
 IUDICŌ, iūdicāre, iūdicāvi, iūdicā-
 tum (xiii).....(*vidē dēriv.*).
 iugulum, iugulī, *n.* (lxix).....(*vidē dēriv.*).
 IUGUM, iugī, *n.* (vii).....yoke (*id quod bovēs iungit*).
 IUNGŌ, iungere, iūnxī, iūnctum
 (xii).....join.

- adiungō, adiungere, adiūnxī,
adiūnctum (xi).....
- CONIUNGŌ, coniungere, con-
iūnxī, coniūnctum (ix).....
- IŪRŌ, iūrāre, iūrāvī, iūrātum
(xxx).....(vidē dēriv.).
- CONIŪRŌ, coniūrāre, coniūrāvī,
coniūrātum (xiii).....
- IŪS, iūris, iūrium, *n.* (vii).....right (*cf.* lēx, fās).
- IŪSIŪRANDUM, iūrisiūrandī, *n.*
(xix).....oath (iūs + iūrō).
- IŪSTITIA, iūstitiae, *f.* (v).....justice.
- IUVENIS, iuvene (ii).....young (contrārium quam se-
nex).
- IUVENTŪS, iuventūtis, *f.* (xxxiv)...(vidē dēriv.).
- IUVŌ, iuvāre, iūvī, iūtum (xxxi)..help (auxilium dō).
- ADIUVŌ, adiuvāre, adiūvī, adiū-
tum (vi).....

L

- LABOR, labōris, labōrum, *m.* (I)...toil (negōtium quod fessōs red-
dit hominēs).
- LABŌRŌ, labōrāre, labōrāvī, la-
bōrātum (xiii).....(vidē dēriv.).
- LAC, lactis, *n.* (lix).....milk.
- LACESSŌ, lacessere, lacessīvī, la-
cessitum (xix).....harass (prōvocō, aggredior).
- LACRIMA, lacrimae, *f.* (vii).....tear (id quod dē oculō cadit
ubi dolēmus).
- LACUS, lacūs, *m.* (lix).....lake (parvum mare in mediō
terrārum situm).
- laedō, laedere, laesī, laesum (xix).injure (volnerō, nocēō).
- laetus, laeta, laetum (xviii).....joyful (contrārium quam trīs-
tis).
- laevus, laeva, laevum (iv).....left (sinister).
- LAPIS, lapidis, lapidum, *m.* (x)...stone (saxum).

LARGUS, larga, largum (xlv).....copious.

largiter.....

latebra, latebrae, *f.* (xvii).....(vidē dēriv.).

LATEŌ, latēre, latuī (xlix).....be hidden (contrārium quam pateō).

LĀTITŪDŌ, lātītūdinis, lātītūdinum,

f. (lix).....(vidē dēriv.).

latrō, latrōnis, latrōnum, *m.* (iii).robber (praedō).

LĀTUS, lāta, lātum (lii).....wide (contrārium quam angustus).

LATUS, lateris, laterum, *n.* (lv)...side (contrārium quam frōns et tergum).

laudābilis, laudābile (xxii).....(vidē dēriv.).

laudō, laudāre, laudāvī, laudā-

tum (xiii).....(vidē dēriv.).

laus, laudis, laudum, *f.* (xxx).....praise (glōria).

LĒGĀTIŌ, lēgātīōnis, lēgātīōnum,

f. (xxxiv).....embassy.

LĒGĀTUS, lēgātī, *m.* (iii).....lieutenant, envoy.

LEGIŌ, legiōnis, legiōnum, *f.* (xv).(vidē dēriv.).

LEGIŌNĀRIUS, legiōnāria, legiō-

nārium (liv).....(vidē dēriv.).

lego, legere, lēgī, lēctum (v).....gather.

colligō, colligere, collēgī, col-

lēctum (xxi).....

DĒLIGŌ, dēligere, dēlēgī, dēlēc-

tum (iv).....

DĪLIGŌ, dīligere, dīlēxī, dīlēc-

tum (xl).....love.

INTELLEGŌ, intellegere, intel-

lēxī, intellēctum (viii).....understand.

LEVIS, leve (xxvii).....light (contrārium quam gravis).

lēx, lēgis, lēgum, *f.* (xlii).....law (*cf.* iūs, fās).

libenter (iii).....willingly (cum gaudiō).

LĪBER, libera, liberum (xxiii).....free (contrārium quam servus).

LĪBERĪ, liberōrum (vii).....children (puerī liberōrum virōrum).

- liber, librī, *m.* (xiv).....book.
 LĪBERĀLIS, liberāle (xxvi).....(vidē dēriv.).
 liberō, liberāre, liberāvī, liberā-
 tum (vii).....(vidē dēriv.).
 LĪBERTĀS, libertātis, *f.* (xv).....(vidē dēriv.).
 LICET, licēre, licuit *vel* licitum est
 (ii).....it is permitted (permittitur).
 LINGUA, linguae, *f.* (xxii).....tongue (membrum quō loqui-
 mur).
 lingula, lingulae, *f.* (lviii).....(vidē dēriv.).
 LITTERA, litterae, *f.* (xv).....letter (A, B, C, et c.): *pl.*, docu-
 ment.
 LĪTUS, litoris, litorum, *n.* (xxvi)..shore (ōra; pars terrae prope
 mare).
 locō, locāre, locāvī, locātum
 (xxix).....(vidē dēriv.).
 COLLOCŌ, collocāre, collocāvī,
 collocātum (xliv).....
 LOCUS, locī, *m.*; *pl.* loca, *n.* (i)....place.
 LONGINQUUS, longinqua, longin-
 quum (xl).....distant (quī longē abest).
 longitūdō, longitūdinis, longitū-
 dinum, *f.* (lix).....(vidē dēriv.).
 LONGUS, longa, longum (i).....long (contrārium quam brevis).
 LONGĒ (vi).....far off (contrārium quam
 prope).
 LOQUOR, loquī, locūtus sum
 (xxxix).....talk (*cf.* dicō).
 COLLOQUOR, colloquī, collo-
 cūtus sum (xv).....
 lūctus, lūctūs, *m.* (l).....sorrow (dolor).
 lūdō, lūdere, lūsī, lūsum (lxii)....play.
 lūdus, lūdī, *m.* (iii).....game (*et* schola).
 lūmen, lūminis, lūminum, *n.*
 (lxxvi).....light (lūx).
 lūna, lūnae, *f.* (v).....moon (rēgīna noctis, quae in
 caelō lūcet).

lūstrō, lūstrāre, lūstrāvī, lūstrā-
 tum (iv).....cleanse, traverse (*et* spectō).
 LŪX, lūcis, lūcum, *f.* (xxii).....light (contrārium quam tene-
 brae).

M

magister, magistrī, *m.* (x).....master (*cf.* magis).
 MAGISTRĀTUS, magistrātūs, *m.*
 (xx).....magistracy, magistrature (is qui
 negōtia pūblica cūrat).
 MAGNITŪDŌ, magnitūdinis, magni-
 tūdinum, *f.* (xii).....(*vide* dēriv.).
 MAGNUS, magna, magnum (iii)...large (contrārium quam par-
 vus).
 MAGNOPERE, *comp.* magis (iii)..very much.
 MALEFICIUM, malefici, *n.* (vii)...evil (male + faciō).
 MĀLŌ, mālī, mālū (xxv).....prefer (magis + volō).
 malus, mala, malum (ii).....bad (contrārium quam bonus).
 MANDŌ, mandāre, mandāvī, man-
 dātum (xxxvii).....entrust (in manūs dō; *vel* im-
 perō).
 MANDĀTUM, mandātī, *n.* (xiv)..
 commendō, commendāre, com-
 mendāvī, commendātum
 (xlv).....
 MANEŌ, manēre, mānsī, mān-
 sum (viii).....remain.
 REMANEŌ, remanēre, remānsī,
 remānsū (xlii).....
 manifestus, manifesta, manifest-
 tum (xv).....evident (apertus).
 MANUS, manūs, *f.* (iv).....hand, band (nōnnūllī hominēs
 collēctī).
 MARE, maris, marium, *n.* (xxix)...sea (ōceanus).
 MARITIMUS, maritima, mariti-
 mum (lii).....(*vidē* dēriv.).
 MĀTER, mātīs, mātrum, *f.* (xiv)..mother.

- MĀTERIA, māteria, *f.* (l).....timber (id quō rēs composita est).
- MĀTŪRŌ, mātūrāre, mātūrāvī,
mātūrātum (xxxii).....(vidē dēriv.).
- MĀTŪRUS, mātūra, mātūrum
(xxvii).....ripe, early.
immātūrus, immātūra, immā-
tūrum (vii).....(contrārium quam mātūrus).
- MEDIUS, media, medium (vi)....middle (quod inter finem et initium est).
- membrum, membrī, *n.* (l).....limb (crūs, bracchium, et c.).
- MEMORIA, memoriae, *f.* (xiv)....memory.
- memorō, memorāre, memorāvī,
memorātum (i).....bring to mind (*vel* nārrō).
- mēns, mentis, mentium, *f.* (iii)...mind (*cf.* animus).
dēmēns, *gen.* dēmentis (xiv)...foolish.
- MĒNSIS, mēnsis, mēnsium, *m.* (v).month (duodecima pars annī).
- MERCĀTOR, mercātōris, mercā-
tōrum, *m.* (liv).....trader (is quī rēs emit et vēn-
dit).
- MEREŌ, merēre, meruī, meritum
(vii).....deserve (dignus sum aliquā
rē).
- MEREOR, merērī, meritus sum
(xxxii).....deserve.
- MERITŌ (xlv).....
- MERITUM, meritī, *n.* (lii).....
- metus, metūs, *m.* (xviii).....fear (timor).
- meus, mea, meum (i).....my.
- micō, micāre, micuī (vi).....flash (celeriter prō et retrō mē
moveō).
- DĪMICŌ, dīmicāre, dīmicāvī, dī-
micātum (xi).....fight.
- MĪLES, mīlitis, mīlitum, *m.* (xi)...soldier (is quī prō patriā pug-
nat).
- MĪLITĀRIS, mīlitāre (xvii).....(vidē dēriv.).
- militia, mīlitiae, *f.* (viii).....(vidē dēriv.).

MĪLLE, *pl.* mīlia, mīlium, *n.*

(xxix).....m (numerus).

minor, minārī, minātus sum (ix). threaten (immineō).

MINUŌ, minuere, minuī, minūtum

(xxxv).....(vidē dēriv.).

mīror, mīrārī, mīrātus sum (xlii). (vidē dēriv.).

ADMĪROR, admīrārī, admīrātus

sum (vii).....

MĪRUS, mīra, mīrum (xi).....wonderful (quod vix crēdi-
mus).

miser, misera, miserum (xxvi)....wretched (contrārium quam
beātus).

mītēscō, mītēscere (xxxv).....(vidē dēriv.).

mītis, mīte (xii).....mild (placidus).

MITTŌ, mittere, mīsī, missum (iii). send, let go (dīcō alicui "Ī").

admittō, admittere, admīsī,

admissum (lxi).....

ĀMITTŌ, āmittere, āmīsī, āmis-

sum (x).....lose.

COMMITTŌ, committere, com-

mīsī, commissum (iv).....entrust.

dēmīttō, dēmittere, dēmīsī, dē-

missum (v).....

DĪMITTŌ, dīmittere, dīmīsī, dī-

missum (xxii).....

IMMITTŌ, immittere, immīsī,

immissum (ix).....

INTERMITTŌ, intermittere, in-

termīsī, intermissum (xxxiii). interrupt.

omittō, omittere, omīsī, omis-

sum (xlviii).....let go.

PERMITTŌ, permittere, permīsī,

permissum (xvi).....allow.

PRAEMITTŌ, praemittere, prae-

mīsī, praemissum (lx).....

REMITTŌ, remittere, remīsī, re-

missum (xl).....

- SUBMITTŌ, submittere, submisi,
 submissum (xxxiv).....yield.
- MODUS, modi, *m.* (ix).....measure, manner (*ratio*).
- MODO (xv).....merely, just now.
- MOENIA, moenium, *n.* (ix).....walls (*murus*).
- MŌLĒS, mōlis, mōlium, *f.* (xxiv)..*mass* (*pondus*).
- MOLLIS, molle (xxxix).....soft (*contrārium* quam *dūrus*).
- MONEŌ, monēre, monui, monitum
 (xxxī).....warn, advise (*suādeō*, *doceō*).
- MŌNS, montis, montium, *m.* (viii).mountain (*terra altissima*).
- MŌNSTRUM, mōnstri, *n.* (xxviii)...(*vidē dēriv.*).
- MORA, morae, *f.* (xxiii).....delay (*id quō rēs tardius fit*).
- MORIOR, mori, mortuus sum (v)...die (*vītam āmittō*).
- MOROR, morārī, morātus sum
 (xiii).....(*vidē dēriv.*).
- MORS, mortis, mortium, *f.* (iv)...death (*fīnis vītae*).
- MORTĀLIS, mortāle (xxxix).....(*vidē dēriv.*).
- immortālis, immortāle (lxxvi)..(*contrārium* quam *mortālis*).
- MŌS, mōris, mōrum, *m.* (ix).....custom (*cōnsuētūdō*, *ūsus*).
- MŌTUS, mōtūs, *m.* (xlvi).....(*vidē dēriv.*).
- MOVEŌ, movēre, mōvī, mōtum
 (vii).....move.
- COMMOVEŌ, commovēre, com-
 mōvī, commōtum (xx).....
- PERMOVEŌ, permovēre, per-
 mōvī, permōtum (l).....
- REMOVEŌ, removēre, remōvī,
 remōtum (xvi).....
- MOX (i).....soon (*post breve tempus*;
brevi).
- MULIER, mulieris, mulierum, *f.*
 (iv).....woman (*fēmina*).
- MULTITŪDŌ, multitudinis, mul-
 titūdinum, *f.* (ix).....(*vidē dēriv.*).
- MULTUS, multa, multum (ii).....much, *pl.* many (*contrārium*
 quam *pauci*).
- permultus, permulta, permul-
 tum (iii).....

MŪNIŌ, mūnīre, mūnīvī, mūnītum

(xxviii).....fortify (firmum faciō ut hostēs arceam).

MŪNĪTIŌ, mūnitiōnis, mūnitiō-

num, *f.* (lix).....(vidē dēriv.).

MŪNUS, mūneris, mūnerum, *n.*

(iv).....task, gift (officium, dōnum).

MŪRUS, mūrī, *m.* (iv).....wall (moenia).

MŪTŌ, mūtāre, mūtāvī, mūtātum

(x).....change (genus rei aliud faciō).

N

NAM (i).....for (enim).

NAMQUE (xxxiv).....for indeed.

NANCĪSCOR, nancīscī, nactus sum

(xxix).....get (obtinēō, reperiō).

NĀRRŌ, nārrāre, nārrāvī, nārrātum

(i).....tell (fābulam dīcō).

NĀSCOR, nāscī, nātus sum (xi)....be born (orior).

NĀTIŌ, nātiōnis, nātiōnum, *f.*

(xlvii).....(vidē dēriv.).

NĀTŪRA, nātūrae, *f.* (ii).....nature (ingenium).

NAUTA, nautae, *m.* (liv).....sailor (is quī in nāve habitat et labōrat).

NĀVIGĀTIŌ, nāvigātiōnis, nāvigā-

tiōnum, *f.* (liv).....(vidē dēriv.).

NĀVIGŌ, nāvigāre, nāvigāvī, nāvi-

gātum (xxxv).....sail (nāvem agō).

NĀVIS, nāvis, nāvium, *f.* (xxvi)...ship.

NĒ (xxi).....lest (in clausulā finālī contrā-
rium quam ut).

-NE (x).....(vocābulum interrogātiōnis).

NEC *vel* NEQUE (vii).....and not (et nōn).

NECESSĀRIUS, necessāria, neces-

sārium (xiii).....(vidē dēriv.).

necesse (i).....necessary (quod effugī nōn pot-
est).

- necessitās, necessitātis, necessi-
tātum, *f.* (xxi).....(vidē dēriv.).
- NECŌ, necāre, necāvī, necātum (x).(vidē dēriv.).
- NEGLEGŌ, neglegere, neglexī, ne-
glectum (xiv).....neglect (nec + legō).
- negō, negāre, negāvī, negātum (x).say no (ne + aiō).
- NEGŌTIUM, negōtī, *n.* (xlv).....business (contrārium quam
ōtium).
- NĒMŌ, *dat.* nēmīnī, *m. vel f.*
(xxxviii).....no one (nē + homō).
- nemus, nemoris, nemorum, *n.* (v).grove (silva).
- nepōs, nepōtis, nepōtum, *m.* (ix).grandson.
- nesciō, nescīre, nescī, nescītum
(xvi).....not know (ne + sciō).
- NEUTER, neutra, neutrum (xli)...neither (neque hic neque ille).
- NEU *vel* NĒVE (xliii).....nor.
- niger, nigra, nigrum (lxx).....black (contrārium quam can-
didus).
- NIHIL, *n.* (xiii).....nothing (nūlla rēs; *vel* nōn).
- nimius, nimia, nimium (xiv).....too much (plūs quam bene
est).
- NISI (viii).....unless (sī nōn).
- NĪTOR, nītī, nīsus sum (xxxiv)....strive (cōnor; *vel* cōnfidō).
- NŌBILIS, nōbile (xi).....(vidē dēriv.).
- NŌBILITĀS, nōbilitātis, nōbilitā-
tum, *f.* (xx).....(vidē dēriv.).
- nōbilitō, nōbilitāre, nōbilitāvī,
nōbilitātum (xlii).....(vidē dēriv.).
- NOCEŌ, nocēre, nocuī, nocitum
(xlii).....injure (lacdō).
- NŌLŌ, nōlle, nōluī (vii).....be unwilling (nē + volō).
- NŌMEN, nōminis, nōminum, *n.*
(iii).....(vidē dēriv.).
- cognōmen, cognōminis, cognō-
minum, *n.* (xxii).....surname.
- NŌMINĀTIM (xlviii).....by name (*cf.* nōmen).
- nōminō, nōmināre, nōmināvī,
nōminātum (iv).....(vidē dēriv.).

NŌN (i).....	not.
NŌNĀGINTĀ (xlvii).....	xc (numerus).
NŌNDUM (iii).....	not yet (contrārium quam iam).
NŌNGENTĪ, nōngentae, nōngenta (li).....	deccc (numerus).
NŌNNŪLLUS, nōnnūlla, nōnnūl- lum (xxviii).....	some (aliquot, aliquī).
NŌNUS, nōna, nōnum (lvi).....	ninth.
NŌSCŌ, nōscere, nōvī, nōtum (xl).	learn (nōvī = sciō).
agnōscō, agnōscere, agnōvī, agnitum (xxiii).....	
COGNŌSCŌ, cognōscere, cog- nōvī, cognitum (v).....	
IGNŌSCŌ, ignōscere, ignōvī, ig- nōtum (liii).....	forgive.
NOSTER, nostra, nostrum (ii).....	our.
NOVEM (xiv).....	ix (numerus)
NOVUS, nova, novum (i).....	new (contrārium quam vetus).
NOX, noctis, noctium, f. (xx).....	night (tempus ubi lūna lūcet).
NOCTŪ (xxxv).....	at night.
NŪDŌ, nūdāre, nūdāvī, nūdātum (xv).....	(vidē dēriv.).
nūdus, nūda, nūdum (xviii).....	naked (quī veste caret).
NŪLLUS, nūlla, nūllum (ii).....	none.
num (x).....	(vocābulum interrogātiōnis).
NUMERUS, numerī, m. (iii).....	number.
numquam (ii).....	never.
nunc (i).....	now (iam).
NŪNTIŌ, nūntiāre, nūntiāvī, nūn- tiātum (xviii).....	(vidē dēriv.).
ĒNŪNTIŌ, ēnūntiāre, ēnūnti- āvī, ēnūntiātum (liii).....	
PRŌNŪNTIŌ, prōnūntiāre, prō- nūntiāvī, prōnūntiātum (xxiii).....	
RENŪNTIŌ, renūntiāre, renūn- tiāvī, renūntiātum (xxiv)....	

- NŪNTIUS, nūntī, *m.* (ix).....messenger, message (is qui literās portat; litterae quās nūntius portat).
 nūper (xxv).....recently (recenter).
 nusquam (xiv).....nowhere.
 NŪTUS, nūtūs, *m.* (lv).....nod (*et voluntās*).

O

- OB (cum acc.) (iv).....on account of (*propter*).
 oblivīscor, oblivīscī, oblītus sum
 (vii).....forget (*contrārium quam memoriā teneō*).
 OBSES, obsidis, obsidum, *m. vel f.*
 (xvi).....hostage (homō quem hostēs capiunt, ut prō aliquō postea reddant).
 OBSIDIŌ, obsidiōnis, *f.* (xviii).....(*vidē dēriv.*).
 obvius, obvia, obvium (vii).....in the way (ob + via).
 obviam.....to meet.
 OCCĀSIŌ, occāsiōnis, occāsiōnum,
f. (xxix).....(*vidē dēriv.*).
 OCCĀSUS, occāsūs, *m.* (xvi).....(*vidē dēriv.*).
 OCCULŌ.....(*vidē sub colō*).
 OCCUPŌ, occupāre, occupāvī, occupātum (xiii).....seize (*expugnō*).
 ŌCEANUS, oceanī, *m.* (liv).....ocean (*mare*).
 OCTĀVUS, octāva, octāvum (lvi).....eighth.
 OCTINGENTĪ, octingentae, octingenta (lix).....decc (numerus).
 OCTŌ (xlviii).....viii (numerus).
 OCTŌGINTĀ (xlviii).....lxxx (numerus).
 oculus, oculī, *m.* (iii).....eye (*membrum quō vidēmus*).
 odium, odī, *n.* (xxx).....hatred (*contrārium quam amor*).
 OFFICIUM, officiī, *n.* (xv).....service (*mūnus*).
 ōmen, ōminis, ōminum, *n.* (xi).....sign (*prōdigium*).
 OMNĪNŌ (xliii).....altogether.

- OMNIS, omne (ii).....all (cūctus, tōtus).
 ONERĀRIUS, onerāria, onerārium
 (liv).....(vidē dēriv.).
 ONUS, oneris, onerum, *n.* (xliii)...burden (pondus).
 OPERA, operae, *f.* (xxiii).....work, help (labor, opus).
 OPĪNIŌ, opīniōnis, opīniōnum, *f.*
 (xlii).....belief (id quod putō, vel dē
 mē putātur).
 OPORTET, oportēre, oportuit
 (xxiii).....it is fitting (deceat).
 OPPIDĀNUS, oppidāna, oppidānum
 (xxxv).....(vidē dēriv.).
 OPPIDUM, oppidī, *n.* (v).....town (*cf.* vīcus, urbs).
 OPPORTŪNUS, opportūna, oppor-
 tūnum (l).....fit (aptus, idōneus).
 OPPUGNĀTIŌ, oppugnātiōnis, op-
 pugnātiōnum, *f.* (xxxii).....(vidē dēriv.).
 (ops), opis, opum, *f.* (xxvi).....aid; *pl.* resources (facultātēs,
 cōpiae).
 OPTIŌ, optiōnis, *f.* (ii).....(vidē dēriv.).
 OPTŌ, optāre, optāvī, optātum
 (lxix).....choose (dēligō).
 OPUS, operis, operum, *n.* (xxvii)..work (labor); need (necesse).
 ŌRA, ōrae, *f.* (liv).....shore (lītus).
 ŌRĀTIŌ, ōrātiōnis, ōrātiōnum, *f.*
 (xxv).....(vidē dēriv.).
 ORBIS, orbis, orbium, *m.* (xxiv)....circle, earth (id quod rotun-
 dum est).
 ŌRDŌ, ōrdinis, ōrdinum, *m.* (xxiii).row (modus quō rēs pōnun-
 tur).
 ORIOR, orīrī, ortus sum (xx).....arise (surgō, nāscor).
 ADORIOR, adorīrī, adortus sum
 (xv).....attack.
 COORIOR, coorīrī, coortus sum
 (iv).....
 ŌRNĀMENTUM, ōrnāmentī, *n.* (iv).(vidē dēriv.).
 ŌRNŌ, ōrnāre, ōrnāvī, ōrnātum
 (xx).....adorn (aliquid pulchrum faciō).

ŌRŌ, ōrāre, ōrāvī, ōrātum (iv)... (vidē dēriv.).
 adorō, adorāre, adorāvī, adorātum (liii).....worship.
 ortus, ortūs, *m.* (xvi)..... (vidē dēriv.).
 ōs, ōris, —, *n.* (ix).....mouth.
 ōsculum, ōsculī, *n.* (xiv)..... (vidē dēriv.).
 OSTENDŌ, ostendere, ostendī, ostentum (vii).....show (mōnstrō).
 ōstium, ōstī, *n.* (liv).....entrance (*cf.* ōs).
 ōtiōsus, ōtiōsa, ōtiōsum (lxxviii). (vidē dēriv.).
 ōtium, ōtī, *n.* (xxv).....leisure (contrārium quam negōtium).

P

PĀCŌ, pācāre, pācāvī, pācātum
(xliv).....(vidē dērīv.).
pacīscor, pacīscī, pactus sum (vii).make an agreement.
PAENE (xv).....almost (ferē).
PAENITET, paenitēre, paenituit
(xxx).....it repents one (doleō propter
maleficium meum).
PĀGUS, pāgī, *m.* (xlviii).....district.
PALŪS, palūdis, palūdum, *f.* (iv)..swamp (terra numquam sicca).
PANDŌ, pandere, pandī, passum
(lviii).....spread out.
PĀR, *gen.* paris (vi).....equal (aequālis, similis).
PARITER (xvii).....
parcō, parcere, pepercī, parsum
(xix).....spare (contrārium quam no-
ceō).
parēns, parentis, parentium, *m.*
vel f. (xv).....parent (*cf.* pariō).
parēō, parēre, paruī (xxiii).....obey (faciō id quod imperā-
tur).
pariō, parere, peperī, partum (ii)..bring forth (*cf.* parēns).
APERIŌ, aperīre, aperuī, aper-
tum (v).....open.

- COMPERIŌ, comperīre, comperī,
compertum (xxv).....find out.
- REPERIŌ, reperīre, repperī, re-
pertum (xviii).....find.
- PARŌ, parāre, parāvī, parātum
(iii).....prepare (idōneum faciō ad
agendum).
- COMPARŌ, comparāre, compa-
rāvī, comparātum (xxxv)....
- PARS, partis, partium, *f.* (iii)....part.
- PARUM (xviii).....too little (contrārium quam
nimis, nimius).
- parvulus, parvula, parvulum
(lxii).....(vidē dēriv.).
- PARVUS, parva, parvum (xvii)....little (contrārium quam mag-
nus).
- passim (xxxi).....everywhere (*cf.* pandō).
- PASSUS, passūs, *m.* (lix).....(vidē dēriv.).
- pāstor, pāstōris, pāstōrum, *m.*
(ii).....shepherd (custōs ovium).
- PATEŌ, patēre, patuī (xx).....be open (*cf.* aperīō).
- PATER, patris, patrum, *m.* (i)....father.
- paternus, paterna, paternum
(xxii).....(vidē dēriv.).
- PATOR, patī, passus sum (xxxiii).suffer (sentīō; *vel* permittō).
- patrius, patria, patrium (vi).....(vidē dēriv.).
- patria (terra), *f.*.....
- PAUCĪ, paucae, pauca (vi).....few (contrārium quam multī).
- PAULUM (vi).....a little (contrārium quam mul-
tum).
- PAULĀTIM (xiii).....
- PAULISPER (xli).....(per paulum temporis).
- PAULŌ (xxxiv).....
- PĀX, pācis, pācum, *f.* (iv).....peace (contrārium quam bel-
lum).
- pecūnia, pecūniae, *f.* (ii).....money (id quod accipiō sī
quid vëndō).

- PECUS, pecoris, pecorum, *n.* (xxxi).cattle (contrārium quam ferae).
- PEDES, peditis, peditum, *m.* (xl)..foot-soldier (is quī pedibus it).
- PEDESTER, pedestris, pedestre
(xl).....(vidē dēriv.).
- PELLIS, pellis, pellium, *f.* (xix)...skin (cutis).
- PELLŌ, pellere, pepulī, pulsum
(xxvi).....drive (*vel* dēiciō).
- APPELLŌ, appellere, appulī, ap-
pulsum (xxxix).....
- COMPELLŌ, compellere, compulī,
compulsum (xlvi).....
- EXPELLŌ, expellere, expulī, ex-
pulsum (xv).....
- IMPELLŌ, impellere, impulī, im-
pulsum (viii).....
- REPELLŌ, repellere, reppulī, re-
pulsum (xxviii).....
- pendeō, pendēre, pependī (xlvi).....hang (sub aliquā rē sustine-
or).
- PENDŌ, pendere, pependī, pēnsum
(xvi).....weigh, pay (expendō).
- penitus (x).....inwardly (*vel* omnīnō).
- PER (cum acc.) (v).....through.
- PERGŌ.....(vidē sub regō).
- PERĪCULUM, perīculī, *n.* (xxvii)...(vidē dēriv.).
- PERĪTUS, perīta, perītum (x)....skilled (exercitātus).
- PERPETUUS, perpetua, perpetuum
(lx).....continuous (aeternus).
- PERSPICIŌ, perspicere, perspexī,
perspectum (xxv).....see through (bene videō).
- PERTERREŌ, perterrēre, perterruī,
perterritum (vi).....frighten (alicui terrōrem peni-
tus īferō).
- PERTURBŌ, perturbāre, pertur-
bāvī, perturbātum (xvi).....disturb.
- PĒS, pedis, pedum, *m.* (xxiv)....foot (pars corporis; *vel* xii
ūnciae).

- PETŌ, petere, petivī, petītum (iv). aim at (aggredior, poscō, rogō).
 repetō, repetere, repetivī, re-
 petītum (ix).....
- PHALĀNX, phalangis, phalangum,
f. (lv)..... phalanx (cōnfertus ōrdō mili-
 tum).
- pietās, pietātis, *f.* (xxii)..... devotion (amor parentum, pa-
 triae, deōrum).
- PĪLUM, pīlī, *n.* (xlviii)..... javelin (hasta, tēlum).
 placeō, placēre, placuī, placitum
 (xiii)..... please (dēlectā).
- placidus, placida, placidum (xiv). calm (quiētus, mollis).
 PLĀNUS, plāna, plānum (l)..... flat (aequus).
 plēbs, plēbis, *f.* (vii)..... common people (contrārium
 quam nōbilitās).
- PLĒRUSQUE, plēraque, plērumque
 (xlii)..... most (maior pars).
- poena, poenae, *f.* (iv)..... penalty (ubi aliquis mē pūnit,
 poenam dō).
- POLLICEOR, pollicērī, pollicitus
 sum (xvi)..... promise (prōmittō).
- PONDUS, ponderis, ponderum, *n.*
 (xxi)..... weight (onus).
- PŌNŌ, pōnere, posuī, positum
 (xvi)..... place (statuō).
 DĒPŌNŌ, dēpōnere, dēposuī, dē-
 positum (xvi).....
- DISPŌNŌ, dispōnere, disposuī,
 dispositum (xlviii).....
- expŏnō, expōnere, exposuī, ex-
 positum (xiii).....
- IMPŌNŌ, impōnere, imposuī,
 impositum (xxvi).....
- INTERPŌNŌ, interpōnere, inter-
 posuī, interpositum (xxviii)..
- praepŏnō, praepōnere, prae-
 posuī, praepositum (xxiii)...

- PRŌPŌNŌ, prŏpŏnere, prŏposuī,
prŏpositum (xxv).....
- PŌNS, pontis, pontium, *m.* (ix)....bridge (aliquid aedificātum quō
flūmen transīmus).
- ponticulus, ponticulī, *m.* (lxvi)...(vidē dēriv.).
- POPULOR, populārī, populātus
sum (xvii).....lay waste (vastō).
- POPULUS, populī, *m.* (v).....people (nātiō, gēns).
- PORTA, portae, *f.* (v).....gate (*cf.* iānua).
- PORTŌ, portāre, portāvī, portātum
(i).....carry (ferō).
- COMPORTŌ, comportāre, com-
portāvī, comportātum (xviii)
- TRĀNSPORTŌ, trānsportāre,
trānsportāvī, trānsportātum
(xxi).....
- PORTUS, portūs, *m.* (xxxix).....harbor (pars maris prope ur-
bem ubi sunt nāvēs).
- POSCŌ, poscere, poposci (ix).....demand (postulō, rogō).
- POSSUM, posse, potuī (ii).....be able (potis + sum).
- POST (cum acc.) (i).....after (contrārium quam ante).
- POSTEĀ (i).....afterwards (contrārium quam
anteā).
- POSTERUS, postera, posterum
(viii).....following (quī posteā venit).
- POSTQUAM (xi).....after (contrārium quam ante-
quam).
- POSTRĪDIĒ (v).....next day (posterō diē).
- POSTULŌ, postulāre, postulāvī,
postulātum (ix).....demand (poscō, rogō).
- POSTULĀTUM, postulātī, *n.*.....
- POTĒNS, *gen.* potentis (xvi).....powerful (*cf.* possum).
- potentia, potentiae, *f.* (lxxiv)....(vidē dēriv.).
- POTESTĀS, potestātis, potestātum,
f. (xiii).....(vidē dēriv.).
- POTIOR, potirī, potītus sum (xxxi).get (adipīcor, occupō).
- prae (cum abl.) (xxvi).....before.

- PRAEBEŌ.....(vidē sub habeō).
 PRAECEPTUS, *gen.* praecipitis (xii)...headlong (prae + caput).
 praeceptor, praeceptōris, prae-
 ceptōrum, *m.* (lxxiv).....(vidē dēriv.).
 PRAEDA, praedae, *f.* (xviii).....booty (spolium).
 praedō, praedōnis, praedōnum,
m. (liv).....robber (latrō).
 PRAEDOR, praedārī, praedātus
 sum (xxxvi).....(vidē dēriv.).
 PRAEFECTUS, praefectī, *m.* (xxxi).commander (prae + faciō).
 PRAEMIUM, praemī, *n.* (xvii).....reward (mūnus, dōnum).
 PRAESĒNS, *gen.* praesentis (lx)....present (contrārium quam ab-
 sēns).
 PRAESERTIM (lii).....especially (praecipuē).
 PRAESIDIUM, praesidī, *n.* (xvi)....guard (prae + sedeō).
 PRAETER (cum acc.) (xxvi).....beyond (*cf.* ultrā, extrā).
 PRAETEREĀ (xxv).....besides (praeter + ea; quo-
 que).
 praetor, praetōris, praetōrum, *m.*
 (xlix).....praetor (magistrātus quī iūs
 dat: is quī praeit).
 PRECĒS, precum, *f.* (iv).....prayers (id quod dicimus ubi
 deum aliquid rogāmus).
 precor, precārī, precātus sum
 (lxii).....(vidē dēriv.).
 PREMŌ, premere, pressī, pressum
 (xxxi).....press.
 OPPRIMŌ, opprimere, oppressī,
 oppressum (xxviii).....
 PRETIUM, pretī, *n.* (xiv).....price (tantum quantū aliquid
 emimus).
 PRĪDIĒ (lv).....the day before (priōre diē).
 PRĪMUS, prīma, prīmum (i).....first (*cf.* prō, prior).
 prīmō (iv).....
 prīmum (v).....
 PRĪNCEPS, prīncipis, prīncipum, *m.*
 (vii).....chief (dux, imperātor).

- PRIOR, prius (i).....former (*cf.* *prīmus*).
 PRĪSTINUS, prīstina, prīstinum
 (lvii).....of old (*antīquus*).
 PRIUSQUAM (xlii).....before (*antequam*).
 PRĪVŌ, prīvāre, prīvāvī, prīvātum
 (xlviii).....deprive (*praedor, spoliō*).
 PRĪVĀTUS, prīvāta, prīvātum
 (liv).....private (*contrārium quam pūb-
 licus*).
 PRĪVĀTIM (xlii).....
 PRŌ (*cum abl.*) (xiv).....for, in front of (*ante*).
 PROBŌ, probāre, probāvī, probā-
 tum (xxxiii).....prove, approve (*aliquid bo-
 rum esse dicō*).
 PROCU (xv).....far (*longē*).
 PRŌCUMBŌ, prēcumbere, prō-
 cubui, prēcubitum (lv).....fall down (*cadō, ruō*).
 PRŌDITIŌ, prōditiōnis, prōditiōnum,
 f. (iv).....(*vidē dēriv.*).
 PRŌDITOR, prōditōris, prōditōrum,
 m. (xv).....(*vidē dēriv.*).
 PROELIUM, proelī, *n.* (iv).....battle (*pugna*).
 PROFECTIŌ, profectiōnis, profec-
 tiōnum, *f.* (lvi).....(*vidē dēriv.*).
 PROFICĪSCOR, proficīscī, profectus
 sum (x).....set forth (*prōgredior*).
 PRŌGREDIOR, prōgredī, prōgressus
 sum (xxxii).....advance (*prōdeō*).
 PRŌMISSUM, prōmissī, *n.* (v).....promise (*cf.* *prōmittō*).
 PRŌNUS, prōna, prōnum (lv).....bent forward (*contrārium quam
 supīnus*).
 PROPE (*cum acc.*) (ii).....near (*contrārium quam longē*).
 PROPERŌ, properāre, properāvī,
 properātum (xii).....hasten (*mātūrō*).
 PROPINQUUS, propinqua, propin-
 quum (xxix).....near (*vel cognātus—nāscor*).
 PRŌPOSITUM, prōpositī, *n.* (xli)....plan (*cōnsilium; cf.* *prōpōnō*).
 PROPRIUS, propria, proprium (ix)....one's own.

PROPTER (cum acc.) (ii).....on account of (ob).
 PROPTEREĀ (vii).....for this reason (eā dē causā).
 PRŌVINCIA, prōvinciae, *f.* (xl)....province (terra extrā Ītaliā
 quam Rōmānī regēbant).

pūblicō, pūblicāre, pūblicāvī,
 pūblicātum (lxviii).....(vidē dēriv.).
 PŪBLICUS, pūblica, pūblicum (ix). (vidē dēriv.).
 pudor, pudōris, *m.* (lxvii).....shame.
 puella, puellae, *f.* (i).....(vidē dēriv.).
 PUER, puerī, *m.* (i).....boy.
 puerīlis, puerīle (lxxiv).....(vidē dēriv.).
 PUGNA, pugnae, *f.* (xvii).....fight (proelium).
 PUGNŌ, pugnāre, pugnāvī, pugnā-
 tum (i).....(vidē dēriv.).
 EXPUGNŌ, expugnāre, expug-
 nāvī, expugnātum (i).....storm.
 OPPUGNŌ, oppugnāre, oppug-
 nāvī, oppugnātum (i).....
 pulcher, pulchra, pulchrum (i)....beautiful (quod bonum est vi-
 dēre).
 PUPPIS, puppis, puppiū, *f.* (lviii).stern (*cf.* quoque nāvis).
 pūrus, pūra, pūrum (xii).....pure (integer, bonus).
 PUTŌ, putāre, putāvī, putātum
 (ii).....think (existimō).

Q

QUADRĀGINTĀ (v).....xl (numerus).
 QUADRINGENTĪ, quadringentae,
 quadringenta (lix).....cccc (numerus).
 QUAERŌ, quaerere, quaesīvī,
 quaesītum (i).....ask (rogō, interrogō; *vel* petō).
 quaestiō, quaestiōnis, quaestiō-
 num, *f.* (lxv).....(vidē dēriv.).
 QUAESTOR, quaestōris, quaestō-
 rum, *m.* (xlvii).....(vidē dēriv.).
 quaestus, quaestūs, *m.* (lxv).....(vidē dēriv.).
 quālis, quāle (xxv).....of what kind (*cf.* tālis).

- QUAM (iii).....how, than (*cf.* tam).
 QUAMDIŪ (lvi).....as long as.
 QUAMQUAM (xvi).....although (quamvis, cum).
 QUAMVIS (xlii).....although (quamquam, cum).
 QUANDŌQUIDEM (xxiii).....since (quoniam, cum).
 QUANTUS, quanta, quantum (xvi).how great (*cf.* tantus).
 QUĀRTUS, quārta, quārtum (xvii).fourth.
 QUASI (vii).....as if (eōdem modō ac).
 QUATERNĪ, quaternae, quaterna
 (lvii).....four by four.
 QUATTUOR (viii).....iv (numerus).
 QUATTUORDECIM (lv).....xiv (numerus).
 -QUE (i).....and (et, atque).
 QUEROR, querī, questus sum (xiii).complain (dicō mala nōn me-
 ritō mihi accidisse).
 QUĪ, quae, quod (adj.) (xlix).....what?
 QUĪ, quae, quod (i).....who, which.
 quō (xvii).....whither (*vel* ut, ante com-
 parātivum).
 quia (vi).....because (quod, quoniam).
 QUICUMQUE, quaecumque, quod-
 cumque (xxiv).....whoever.
 quōcumque (li).....whithersoever.
 QUĪDAM, quaedam, quiddam
 (quoddam) (vii).....a certain (ūnus praecipuē).
 QUIDEM (viii).....at least (*vel* vērō).
 quies, quiētis, quiētum, *f.* (viii)..rest (somnus).
 quiēscō, quiēscere, quiēvī, quiē-
 tum (lxxiii).....rest (quiēte fruī incipiō).
 QUĪN (xxxiv).....in fact, that.
 QUĪNDECIM (xiv).....xv (numerus).
 QUĪNGENTĪ, quīgentae, quīn-
 genta (xxxiii).....d (numerus).
 QUĪNĪ, quīnae, quīna (lvi).....five by five.
 QUĪNQUĀGINTĀ (liii).....l (numerus).
 QUĪNQUE (xxxviii).....v (numerus).
 QUĪNQUIĒS (lvi).....five times.

QUINTUS, quinta, quintum (lxix). fifth.

QUIS, quid, *m. vel f., n.* (xiii) who? what?

QUIS, quae (qua), quid (xlvi) any (post sī, nisi, nē, num).

QUISQUAM, quaequam, quicquam

(xxvi) any.

QUISQUE, quaeque, quidque (iii) . . each (singulī, singulārēs).

QUIVĪS, quaevis, quodvis (xlvi) . . whoever (quī + vīs—volō).

QUOAD (xlv) until (dum, dōnec).

QUOD (iii) because (quia, quoniam).

QUOMINUS (xxv) in order that not (nē).

quondam (v) once (longē antehāc).

QUONIAM (xliii) since (quod, cum).

QUOQUE (i) also (etiam).

quot (xxiv) how many? (*cf.* tot).

R

RĀDĪX, rādīcis, rādīcum, *f.* (xxxv) . root (pars inferior, ā quā crēs-
cit aliquid).

rapiō, rapere, rapuī, raptum (iii) . seize (capiō magnā vī).

diripiō, diripere, diripuī, direp-
tum (viii)

RĀRUS, rāra, rārum (lviii) wide apart (contrārium quam
frequēns, dēnsus).

RATIŌ, ratiōnis, ratiōnum, *f.*

(xvii) (vidē dēriv.).

RATIS, ratis, ratium, *f.* (xlix) raft (*quoque* nāvis).

RECĒNS, *gen.* recentis (lx) fresh (contrārium quam vetus).

receptus, receptūs, *m.* (xxxi) (vidē dēriv.).

rēctus, rēcta, rēctum (xi) straight, right (*cf.* regō).

RECŪSŌ, recūsāre, recūsāvī, re-

cūsātum (xxvii) refuse (negō, nōlō).

REGIŌ, regiōnis, regiōnum, *f.* (lix) . (vidē dēriv.).

rēgius, rēgia, rēgium (v) (vidē dēriv.).

rēgnō, rēgnāre, rēgnāvī, rēgnā-

tum (viii) (vidē dēriv.).

RĒGNUM, rēgnī, *n.* (ii) kingdom (terra quam aliquis
regit).

regō, regere, rēxī, rēctum (i).....direct (imperō, rēctō itinere dūcō).

PERGŌ, pergere, perrēxī, per-
rēctum (xxii).....go on.

surgō, surgere, surrēxī, surrēc-
tum (xliii).....rise.

religiō, religiōnis, religiōnum, *f.* (v) conscientiousness (*cf.* *rēs dī-
vīnae et sacrae*).

religiōsus, religiōsa, religiōsum
(ix).....(*vidē dērīv.*).

RELINQUŌ, relinquere, reliquī, re-
lictum (ii).....leave (ab aliquō discēdō).

reliquiae, reliquiārum, *f.* (xxi)....(*vidē dērīv.*).

RELIQUUS, reliqua, reliquum (xiv).remaining (*cf.* *relinquō*).

RĒMUS, rēmī, *m.* (lviii).....oar (*Instrūmentum quō nāvis
prōpellitur*).

RENŌVŌ, renovāre, renovāvī, re-
novātum (xix).....renew (*cf.* *novus*).

reor, rērī, ratus sum (lxvi).....think (*putō, exīstimō*).

REPENTĪNUS, repentīna, repentī-
num (xli).....sudden (*subitus*).

REPREHENDŌ, reprehendere, re-
prehendī, reprehēsum (xliii)...seize (*rapiō; vel contrārium
quam laudō*).

repudiō, repudiāre, repudiāvī, re-
pudiātum (xxvi).....reject (*reiciō*).

RĒS, rei, *f.* (i).....thing (*quodcumque nōn ex-
actē nōminārī potest*).

RESISTŌ, resistere, restitī (xxxvii).resist (*repugnō*).

RESPICIŌ, respicere, respexī, re-
spectum (vi).....look back (*contrārium quam
prōspiciō*).

RESPONDEŌ, respondēre, respondi,
respōnsum (ii).....answer (*contrārium quam
quaerō*).

RESPŌNSUM, respōnsī, *n.* (iii)...

RĒSPŪBLICA, reīpūblīcae, *f.*

(xxvii).....state (*cīvitās*).

- RĒX, rēgis, rēgum, *m.* (i).....king (is quī terram regit).
 rīdeō, rīdēre, rīsī, rīsum (iii).....laugh.
 RĪPA, rīpae, *f.* (ii).....bank (*cf.* ōra, litus).
 rīsus, rīsūs, *m.* (lxxviii).....(*vidē dēriv.*).
 rīte (xxvii).....in due form.
 RŌBUR, rōboris, rōborum, *n.*
 (xxiv).....oak, strength (*cf.* vīrēs).
 ROGŌ, rogāre, rogāvī, rogātum
 (vi).....ask (petō, quaerō).
 RŌSTRUM, rōstri, *n.* (xliv).....beak (pars avis *vel* pars nāvis).
 ruīna, ruīnae, *f.* (xxi).....downfall (*cf.* ruō).
 RŪMOR, rūmōris, rūmōrum, *m.*
 (iii).....report (fāma, sermō).
 ruō, ruere, ruī, rutum (xxiii).....throw down, rush (dēiciō, cele-
 riter eō).
 ēruō, ēruere, ēruī, ērutum
 (xxxv).....
 obruō, obruere, obruī, obrutum
 (iv).....
 RŪPĒS, rūpis, rūpium, *f.* (xxii)....rock (saxum).
 RŪRSUS (xxiv).....again (iterum).
 rūs, rūris, *n.* (xxii).....country (contrārium quam
 urbs).

S

- sacer, sacra, sacrum (v).....holy (deō idōneus).
 sacerdos, sacerdotis, sacerdotum
m. vel f. (v).....priest, priestess (is quī sacris
 praest).
 SAEPE (xxx).....often.
 SAEVIŌ, saevīre, saevīi, saevītum
 (xlii).....rage (furō).
 SAGITTA, sagittae, *f.* (lii).....arrow (*cf.* tēlum).
 SALŪS, salūtis, *f.* (xii).....health (valētūdō).
 sanguis, sanguinis, *m.* (xlvii)....blood (cruor).
 sālō, sālāre, sālāvī, sālātum
 (lxv).....cure (cūrō)

- sapiō, sapere, sapivī (xi).....have taste, be wise.
 SATIS (xi).....enough (quantum bene est).
 SAUCIUS, saucia, saucium (xxxiii).wounded (volnerātus).
 SAXUM, saxī, *n.* (xx).....rock (rūpēs).
 scelerō, scelerāre, scelerāvī, scele-
 rātum (xii).....(vidē dēriv.).
 scelus, sceleris, scelerum, *n.*
 (xiii).....crime (id quod facit homō con-
 trā mōrem, lēgem, fās).
 scilicet (xiv).....of course (scīre licet).
 scindō, scindere, scidī, scissum
 (v).....cut (secō).
 sciō, scīre, sciī, scītum (ii).....know (cognōvī).
 scribō, scribere, scrīpsī, scriptum
 (xiv).....write.
 cōscribō, cōscribere, cōn-
 scripsī, cōnscripsum (ix).....
 dēscribō, dēscribere, dēscripsī,
 dēscripsum (xxxvi).....
 PRAESCRIBŌ, praescribere, prae-
 scripsī, praescripsum (lii)....dictate.
 scūtum, scūtī, *n.* (iv).....shield (arma quibus miles sē
 tegit).
 sēcernō, sēcernere, sēcervī, sē-
 crētum (xxvi).....separate (*cf.* cernō).
 sēcretus, sēcreta, sēcretum....secret (*vel* sōlus, remōtus).
 sēcretō.....
 secō, secāre, secuī, sectum (iv)...cut (scindō).
 sectiō, sectiōnis, sectiōnum, *f.*
 (lxiii).....(vidē dēriv.).
 SECUNDUS, secunda, secundum
 (xxx).....second (alter; *cf.* sequor).
 secūris, secūris, secūrium, *f.* (x)...axe (*cf.* secō).
 SED (i).....but (autem).
 SĒDECIM (lvi).....xvi (numerus).
 sedeō, sedēre, sēdī, sessum (xvi)..sit.
 obsideō, obsidēre, obsēdī, ob-
 sessum (xiii).....

sēdēs, sēdis, sēdium, *f.* (viii)...seat (locus ubi sedēmus).

SEMEL (lvi).....once.

sēmen, sēminis, sēminum, *n.*

(xxxv).....seed (id quod in terrā pōnimus,
ut aliquid ex cō crēscat).

semper (ii).....always (per omne tempus).

SENĀTUS, senātūs, *m.* (iv).....senate (senēs, quī in cīvitatē
imperant).

senectūs, senectūtis, *f.* (iv).....(vidē dēriv.).

senex, senis; senuim, *m.* (i).....old man (contrārium quam
iuvenis).

SENTENTIA, sententiae, *f.* (xxv)...(vidē dēriv.).

SENTIŌ, sentire, sēnsī, sēnsu

(xxxvi).....feel (percipiō, *vel* intellegō).

CŌSENTIŌ, cōsentire, cōn-
sēnsī, cōnsēnsu (xxxvii)...

sepliō, sepelire, sepelivī, sepul-

tum (xxiv).....bury (illum quī mortuus est in
terrā pōnō).

SEPTEM (i).....vii (numerus).

SEPTENDECIM (xlii).....xvii (numerus).

SEPTENTRIŌ, septentriōnis, sep-

tentriōnum, *m.* (li).....north (septem + triōnēs).

SEPTIMUS, septima, septimum

(lix).....seventh.

SEPTINGENTĪ, septingentae, sep-

tingenta (lix).....dcc (numerus).

SEPTUĀGINTĀ (l).....lxx (numerus).

SEQUOR, sequī, secūtus sum (iv)..follow (post aliquem eō).

CŌNSEQUOR, cōnsequī, cōnse-
cūtus sum (vi).....

INSEQUOR, insequī, insecūtus
sum (xxxvi).....

PRŌSEQUOR, prōsequī, prōse-
cūtus sum (xxxix).....

SUBSEQUOR, subsequī, subse-
cūtus sum (xxxiv).....

- sermō, sermōnis, sermōnum, *m.*
 (xv).....talk (colloquium).
 serpō, serpere, serpsī, scriptum
 (xxviii).....creep (tardē et prōnus in terrā
 eō).
 serpēns, serpentis, serpentium,
f......serpent (bēstia serpēns).
 servilis, servile (lxv).....(vidē dēriv.).
 SERVITŪS, servitūtis, servitūtum,
f. (xxvii).....(vidē dēriv.).
 servō, servāre, servāvī, servātum
 (liii).....save (tūtum faciō, dēfendō).
 observō, observāre, observāvī,
 observātum (lxv).....watch.
 RESERVŌ, reservāre, reservāvī,
 reservātum (lvii).....
 servus, servī, *m.* (xv).....slave (homō quem homō pos-
 sidet).
 SESCENTĪ, sescentae, sescenta (lx).dc (numerus).
 SEU *vel* SIVE (xii).....or if.
 sevērītās, sevērītātis, sevērītātum,
f. (xxii).....(vidē dēriv.).
 sevērūs, sevēra, sevērum (xiv)...stern (contrārium quam mollis).
 SEX (iii).....vi (numerus).
 SEXĀGINTĀ (lii).....lx (numerus).
 SEXTUS, sexta, sextum (xviii)....sixth.
 SĪ (ix).....if.
 SĪC (i).....so (ita).
 siccō, siccāre, siccāvī, siccātum
 (lxviii).....(vidē dēriv.).
 siccus, sicca, siccum (ii).....dry (āridus).
 SĪCUT (xix).....just as (cōdem modō ac).
 SIGNUM, signī, *n.* (v).....sign (indicius).
 silentium, silentī, *n.* (xxii).....(vidē dēriv.).
 sileō, silēre, siluī (v).....be silent (taccō).
 SILVA, silvae, *f.* (xxx).....forest (nemus).
 similis, simile (ix).....like (ferē idem).
 dissimilis, dissimile (vi).....

similitūdō, similitūdinis, similitū-

dinum, *f.* (xii).....(vidē dēriv.).

SIMUL (vii).....at the same time (eōdem tem-
pore).

simulācrum, simulācrī, *n.* (xx)....(vidē dēriv.).

SIMULĀTIŌ, simulātiōnis, simu-
lātiōnum, *f.* (liii).....(vidē dēriv.).

simulō, simulāre, simulāvī, simu-
lātum (xiv).....(vidē dēriv.).

dissimulō, dissimulāre, dis-
simulāvī, dissimulātum (iii).conceal.

SĪN (xxvi).....but if.

SINE (cum abl.) (xiii).....without (contrārium quam
cum).

singulāris, singulāre (xxiii).....(vidē dēriv.).

SINGULĪ, singulae, singula (vi)....one by one.

SINISTER, sinistra, sinistrum (iv).left (laevus).

sociālis, sociāle (lii).....(vidē dēriv.).

societās, societātis, societātum,
f. (iii).....(vidē dēriv.).

SOCIUS, socia, socium (xv).....fellow (quī cum alterō coniun-
gitur).

SŌL, sōlis, solum, *m.* (xvi).....sun (rēx diēi, quī in caelō
lūcet).

soleō, solēre, soluī, solutum (xxv).be accustomed (cōnsuēscō).

SŌLUS, sōla, solum (iii).....alone (ūnus, singulāris).

solum (vi).....only (tantum).

solvō, solvere, solvī, solūtum (vii).loose (*vel* liberō).

somnus, somnī, *m.* (xi).....sleep (id quod capimus ubi
dormīmus).

sonitus, sonitūs, *m.* (xxii).....sound (*cf.* strepitus).

SOROR, sorōris, sorōrum, *f.* (vii)..sister.

SORS, sortis, sortium, *f.* (xxv)....fate (cāsus).

SPATIUM, spatī, *n.* (vi).....space (locus quī suis fīnibus
continētur).

SPECIĒS, speciēi, *f.* (xi).....appearance (fōrma).

spectāculum, spectāculī, *n.* (iii)..(vidē dēriv.).

- spectātor, spectātōris, spectā-
tōrum, *m.* (xv).....(vidē dēriv.).
- SPECTŌ, spectāre, spectāvī, spec-
tātum (iii).....look at (īnspiciō).
- EXSPECTŌ, expectāre, expec-
tāvī, expectātum (v).....
- spernō, spernere, sprēvī, sprētum
(l).....despise (contrārium quam colō).
- SPĒRŌ, spērāre, spērāvī, spērā-
tum (vi).....(vidē dēriv.).
- SPĒS, speī, *f.* (vi).....hope (expectātiō eius quod
volumus).
- spīritus, spīritūs, *m.* (viii).....breath (*et* virtūs).
- spoliō, spoliāre, spoliāvī, spoliā-
tum (vii).....(vidē dēriv.).
- spolium, spoli, *n.* (vii).....spoil (praeda).
- SPONTE (xxxiv).....voluntarily (ultrō).
- STATIM (iv).....immediately (continuō).
- STATIŌ, statiōnis, statiōnum, *f.*
(xxi).....(vidē dēriv.).
- STATUŌ, statuere, statuī, statū-
tum (xx).....set up (cūrō ut stet).
- CŌNSTITUŌ, cōstituere, cōn-
stituī, cōstitutum (vi).....determine.
- ĪNSTITUŌ, ĭstituere, ĭstituī,
ĭstitutum (ii).....
- RESTITUŌ, restituere, restituī,
restitutum (xv).....
- sternō, sternere, strāvī, strātum
(xxi).....throw down (*vel* pandō).
- STĪPENDIUM, stīpendī, *n.* (xvi)....pay (*et* militia).
- stō, stāre, steti, stātum (xv).....stand (contrārium quam sedeō,
eō, iaceō).
- cŌNSTŌ, cōnstāre, cōnstitī,
cōnstātum (xiv).....
- DISTŌ, distāre (lvi).....
- ĪNSTŌ, ĭnstāre, ĭstitī, ĭstātum
(xxvi).....impend.

- PRAESTŌ, praestāre, praestitī,
 praestātum *vel* praestitum
 (xiii).....(*vel* faciō).
- STREPITUS, strepitūs, *m.* (xxi)....noise (*cf.* sonitus).
- stringō, stringere, strīnxī, stric-
 tum (vii).....draw (*vel* tangō).
- astringō, astringere, astrīnxī,
 astrictum (l).....
- STUDEŌ, studēre, studiū (xxxvi)..be zealous (*vel* operam librīs
 dō).
- STUDIUM, studi, *n.* (xliii).....(*vidē* dērīv.).
- suādeō, suādēre, suāsī, suāsum
 (xxv).....persuade (*cf.* moneō).
- PERSUĀDEŌ, persuādēre, per-
 suāsī, persuāsum (xxxii).....
- SUB (*cum* acc. *vel* abl.) (vii).....under (*contrārium* quam super).
- SUBITUS, subita, subitum (xxvii)..sudden (*imprōvīsus*).
- SUBITŌ (iv).....
- SUBSIDIUM, subsidī, *n.* (xxxviii)...aid (*auxilium*).
- successor, successōris, successō-
 rum, *m.* (xxix).....(*vidē* dērīv.).
- successus, successūs, *m.* (lxvii)...(*vidē* dērīv.).
- SUĪ, sibi, sē, sē (ii).....himself, herself, themselves.
- SUM, esse, fuī, futūrus (i).....be.
- ABSUM, abesse, āfuī, āfutūrus
 (vi).....
- adsum, adesse, adfuī, adfutūrus
 (xx).....
- DĒSUM, dēesse, dēfuī, dēfu-
 tūrus (iii).....
- intersum, interesse, interfuī,
 interfutūrus (xvii).....(*et* adsum).
- PRAESUM, praeesse, praefuī,
 praefutūrus (xv).....
- SUPERSUM, superesse, superfuī,
 superfutūrus (vi).....
- SUMMA, summae, *f.* (xxxvii).....sum (*cf.* superus).

- sŭmō.....(vidē sub emō).
 cōnsŭmō, cōnsŭmere, cōn-
 sŭmpsī, cōnsŭmptum (xxxv). use up.
 super (cum acc. *vel* abl.) (iii).....above (contrārium quam sub).
 SUPERBUS, superba, superbum
 (ix).....proud (quī sē iactat).
 SUPERŌ, superāre, superāvī, su-
 perātum (x).....(vidē dēriv.).
 SUPERUS, supera, superum (xi)....above (contrārium quam in-
 ferus).
 SUPPLEX, *gen.* supplicis (xlii).....humble (humilis).
 supplicium, supplicī, *n.* (vii).....punishment (poena).
 SUPRĀ (li).....above (contrārium quam in-
 frā).
 surgō.....(vidē sub regō).
 SUSPICIŌ, suspiciōnis, suspiciō-
 num, *f.* (lv).....(vidē dēriv.).
 SUSPICOR, suspicārī, suspicātus
 sum (xliv).....suspect (putō fortasse vērū
 esse).
 SUUS, sua, suum (i).....his, her, its, their own.

T

- tabula, tabulae, *f.* (li).....board.
 taceō, tacēre, tacuī (xli).....be silent (sileō).
 taedet, taedēre, taedit (lxxvii)..it disgusts (dēdecus esse vidē-
 tur).
 tālis, tāle (xxiv).....such (eius modī).
 TAM (iii).....so (ita, sīc).
 TAMEN (iii).....nevertheless (*vel* sed).
 TANDEM (xxvi).....at length (postremō).
 TANTOPERE (l).....so greatly (tantō opere).
 TANTUS, tanta, tantum (ix).....so great (tam magnus).
 TARDUS, tarda, tardum (liv).....slow (lentus).
 tēctum, tēctī, *n.* (xviii).....roof (*et* domus).
 TĒLUM, tēli, *n.* (x).....javelin (pīlum).
 TEMERĒ (xxxī).....rashly (*cf.* fortē).

- TEMPERŌ, temperāre, temperāvī,
temperātum (xli).....(vidē dēriv.).
- TEMPESTĀS, tempestātis, tempestātum, *f.* (iv).....(vidē dēriv.).
- templum, templī, *n.* (xi).....temple (aedēs).
- TEMPUS, temporis, temporum, *n.*
(iii).....time (pars aeternitātis quae est
praesēns vel praeterita vel
futūra).
- tenebrae, tenebrārum, *f.* (lxxvi)..darkness (contrārium quam
lūx).
- TENEŌ, tenēre, tenuī, tentum (ii).hold (habeō, possideō).
abstineō, abstinēre, abstinuī,
abstentum (lxi).....
- CONTINEŌ, continēre, continuī,
contentum (iii).....
- OBTINEŌ, obtinēre, obtinuī, ob-
tentum (xlix).....
- PERTINEŌ, pertinēre, pertinuī,
pertentum (lv).....extend.
- RETINEŌ, retinēre, retinuī, re-
tentum (xxix).....
- SUSTINEŌ, sustinēre, sustinuī,
sustentum (vii).....
- TENTŌ, tentāre, tentāvī, tentā-
tum (xxxix).....try (experior).
- tenuis, tenue (lvii).....thin (gracilis).
- TER (liii).....thrice.
- TERGUM, tergī, *n.* (viii).....back (postera pars corporis).
- TERNĪ, ternae, terna (vi).....three by three.
- TERRA, terrae, *f.* (i).....land (contrārium quam mare,
caelum).
- terror, terrōris, terrōrum, *m.* (ix)..terror (metus).
- TERTIUS, tertia, tertium (vi).....third.
- TESTŪDŌ, testūdinis, testūdinum,
f. (lvii).....tortoise (*vel* quasi phalānx
quaedam).

- TIMEŌ, timēre, timuī (ii).....fear (vereor).
 TIMIDUS, timida, timidum (li)....timid (contrārium quam audāx).
 TIMOR, timōris, timōrum, *m.*
 (xviii).....(vidē dēriv.).
 togātus, togāta, togātum (xviii)..wearing the toga (saepe contrārium quam armātus).
 TOLLŌ, tollere, sustulī, sublātum
 (ix).....lift (efferō).
 torqueō, torquēre, torsi, tortum
 (lxxvii).....twist (*vel* dolōrem corporis efficiō).
 tot (xxiv).....so many.
 TOTIDEM (l).....just as many.
 TŌTUS, tōta, tōtum (vi).....whole (omnis, cūctus).
 TRABS, trabis, trabium, *f.* (vii)...beam (*cf.* māteria).
 TRAHŌ, trahere, trāxī, tractum
 (vii).....draw (rapiō, dūcō).
 CONTRAHŌ, contrahere, contrāxī, contractum (liii).....
 DĒTRAHŌ, dētrahere, dētrāxī, dētractum (xxii).....
 TRĀNS (cum acc.) (ix).....across (ab alterā parte, in alteram partem).
 TRECENTĪ, trecentae, trecenta
 (xvi).....ccc (numerus).
 TREDECIM (xxxi).....xiii (numerus).
 TRĒS, tria (v).....iii (numerus).
 TRIBŪNUS, tribūnī, *m.* (xvi).....tribune (magistrātus Rōmānus).
 tribuō, tribuere, tribuī, tribūtum
 (liv).....grant (dō, dēdō).
 tribūtum, tribūtī, *n.* (lxiv).....
 DISTRIBUŌ, distribuere, distribuī, distribūtum (xi).....
 TRĪDUUM, trīduī, *n.* (xlix).....three days (trēs diēs).
 TRĪGINTĀ (viii).....xxx (numerus).

TRIPLEX, <i>gen. triplicis</i> (lv).....	threefold.
trīstis, trīste (xxiii).....	sad (contrārium quam laetus).
triumphō, triumphāre, trium- phāvī, triumphātum (xv).....	(vidē dērīv.).
triumphus, triumphī, <i>m.</i> (xxvii).....	triumph (honor imperātōri datus propter victōriam).
trucidō, trucidāre, trucidāvī, trucidātum (xx).....	massacre (caedō, crūdēliter in- terficiō).
tū, tuī (iv).....	you.
TUBA, tubae, <i>f.</i> (xxiii).....	trumpet (īnstrūmentum quod īnflāmus et sic signum damus).
tueor, tuērī, tūtus sum (iii).....	look out for (cūrō, dēfendō).
TUM (iii).....	then (tunc, eō tempore).
tumultus, tumultūs, <i>m.</i> (x).....	uproar (turba).
TUMULUS, tumulī, <i>m.</i> (xxxvi).....	mound (agger, mōlēs).
TUNC (ix).....	then (tum).
TURRIS, turris, turrium, <i>f.</i> (xxvii).....	tower (aedificium altius et gracile).
tuus, tua, tuum (i).....	your.

U

UBI (i).....	where, when (quō locō, quō tempore).
UBIQUE (xvii).....	everywhere (omnibus locīs).
ULCISCOR, ulciscī, ultus sum (xvi).....	avenge (vindicō).
ŪLLUS, ūlla, ūllum (viii).....	any.
ULTERIOR, ulterius (xxix).....	farther (longior ab).
ULTRĀ (cum acc.) (ii).....	beyond (extrā).
ULTRŌ (xxxviii).....	voluntarily (sponte).
umbra, umbrae, <i>f.</i> (lv).....	shade (tenebrae, ubi radii sōlis prohibentur).
umerus, umerī, <i>m.</i> (vii).....	shoulder (<i>cf.</i> cervīx).
umquam (xxvi).....	ever.
UNDE (v).....	whence (ā quō).
ŪNDECIM (v).....	xī (numerus).

- UNDIQUE (xxxv).....from all sides (ex omnibus partibus).
- ŪNUS, ūna, ūnum (iii).....i (numerus).
 ūnā (lvii).....together.
- urbānus, urbāna, urbānum
 (lxviii).....(vidē dēriv.).
- urbs, urbis, urbium, *f.* (i).....city (*cf.* oppidum, vīcus).
- URGEŌ, urgēre, ursī (xxi).....drive (īnstō).
- usque (xvii).....even (vērō).
- ŪSUS, ūsūs, *m.* (xxxix).....(vidē dēriv.).
- UT (ii).....as (eōdem modō ac).
- UT (xxxi).....so that.
- UTER, utra, utrum (ii).....which?
 UTRUM (l).....whether.
- UTERQUE, utraque, utrumque
 (vi).....both (ambo).
- UTRIMQUE (vi).....on both sides.
- ŪTILIS, ūtile (v).....(vidē dēriv.).
- ŪTOR, ūtī, ūsus sum (xxxiii).....use.
- UXOR, uxōris, uxōrum, *f.* (i).....wife (coniūnx).

V CŌNSONĀNS

- VACŌ, vacāre, vacāvī, vacātum
 (lx).....be free (ōtium agō).
- VACUUS, vacua, vacuum (xxii)....empty (contrārium quam plēnus).
- VADUM, vadī, *n.* (liv).....ford (locus ubi per aquam nōn altam flūmen trānsimus).
- VAGOR, vagārī, vagātus sum (xiii).wander (errō).
- VALEŌ, valēre, valūī (viii).....be well (*cf.* valē, farewell).
- valētūdō, valētūdinis, valētūdinum, *f.* (lxix).....(vidē dēriv.).
- VALLĒS, vallis, vallium, *f.* (xlvii)..valley (terra inferior inter montēs).
- VĀLLUM, vāllī, *n.* (iii).....rampart (mūnitiō).
- VARIUS, varia, varium (xlix).....various.

- VASTŌ, vastāre, vastāvī, vastā-
tum (xxiv).....lay waste (populor).
vectīgal, vectīgālis, vectīgālium
n. (lx).....tax (tribūtum, stīpendium).
vehō, vehere, vexī, vectum (xii)..carry (ferō, gerō, portō).
VEL (xxxix).....or (aut; *et etiam*).
vėlō, vėlāre, vėlāvī, vėlātum (ix).(vidē dēriv.).
VĒLŌX, *gen.* vėlōcis (lvi).....swift (celer, rapidus).
VĒLUM, vėlī, *n.* (lviii).....veil, sail (id quod vėlāt; id
quod ventīs implētur ubi
nāvigāmus).
VELUT (xiii).....just as.
vēnditor, vēnditōris, vēnditōrum,
m. (xxxv).....(vidē dēriv.).
VĒNDŌ, vēndere, vēndidī, vēndi-
tum (xiv).....sell (contrārium quam emō).
venēnum, venēnī, *n.* (xxvi).....poison (pōtum quod vītā
adimit).
venia, veniae, *f.* (xlii).....pardon (indulgentia).
VENIŌ, venīre, vēmī, ventum (iii).come.
CIRCUMVENIŌ, circumvenīre,
circumvēmī, circumventum
(viii).....
CONVENIŌ, convenīre, convēmī,
conventum (iii).....
DĒVENIŌ, dēvenīre, dēvēmī, dē-
ventum (xvi).....
ĒVENIŌ, ēvenīre, ēvēmī, ēven-
tum (xxvi).....
inveniŌ, invenīre, invēmī, in-
ventum (iv).....find.
PERVENIŌ, pervenīre, pervēmī,
perventum (i).....
VENTUS, ventī, *m.* (lviii).....wind (id quod spirāmus, per
terram sē movēns).
VERBUM, verbī, *n.* (ix).....word (dictum, vocābulum).
VEREOR, verērī, veritus sum
(xxxii).....fear (timeō, metuō).

- VERGŌ, vergere (xxv).....bend (pertincō, iaceō).
 VERSŌ, versāre, versāvī, versā-
 tum (xlv).....(vidē dēriv.).
 versus, versūs, *m.* (lxiv).....verse (id quod ūnō ōrdine in-
 ter latera pāginae scriptum
 est).
 VERTŌ, vertere, vertī, versum (lv).turn.
 ADVERTŌ, advertere, advertī,
 adversum (xxiv).....
 ĀVERTŌ, āvertere, āvertī, āver-
 sum (x).....
 CONVERTŌ, convertere, con-
 vertī, conversum (iii).....
 DĪVERTŌ, dīvertere, dīvertī, dī-
 versum (viii).....
 REVERTOR, revertī, revertī, re-
 versum (xxvi).....
 VĒRUS, vēra, vērum (ix).....true (contrārium quam falsus).
 VĒRŌ (viii).....indeed.
 VĒRUM (xxxviii).....but.
 VESPER, vesperis *vel* vesperī, *m.*
 (ix).....evening (ultima pars diēi).
 VESTĪGIUM, vestīgī, *n.* (li).....footprint (indiciū ubi pēs
 positus est).
 vestis, vestis, *f.* (vii).....clothing (id quod induimus ut
 nōs cēlet).
 vetō, vetāre, vetuī, vetitum (xxx).forbid (interdicō).
 VETUS, *gen.* veteris (xiv).....old (antīquus).
 VEXŌ, vexāre, vexāvī, vexātum
 (xxviii).....harass (vastō, perturbō).
 VIA, viae, *f.* (xlii).....way (īter).
 VICĒNSIMUS, VICĒNSIMA, VICĒNSI-
 mum (xxiv).....twentieth.
 VICĪNUS, VICĪNA, VICĪNUM (iii).....(vidē dēriv.).
 VICIS (*gen.*), *f.* (x).....change, turn.
 VICTOR, victōris, victōrum, *m.* (vi).(vidē dēriv.).
 VICTŌRIA, victōriae, *f.* (vii).....(vidē dēriv.).

- VICTUS, victūs, *m.* (lvii).....(vidē dēriv.).
- VICUS, vicī, *m.* (xii).....street, village (parva via, par-
vum oppidum).
- VIDEŌ, vidēre, vīdī, vīsum (i).....see.
invidēŏ, invīdēre, invīdī, in-
vīsum (lxii).....envy.
- PRŌVIDEŌ, prōvidēre, prōvīdī,
prōvīsum (v).....
- VIGILIA, vigiliae, *f.* (xxxix).....watching (*vel* quārta pars noc-
tis).
- VĪGINTĪ (xxviii).....xx (numerus).
- VINCĪŌ, vincīre, vīnxī, vīctum
(viii).....bind (vinculīs cingō).
revīnciŏ, revīncīre, revīnxī, re-
vīctum (lxxviii).....
- VINCŌ, vincere, vicī, victum (viii).conquer (superŏ).
- vinculum, vinculī, *n.* (xv).....(vidē dēriv.).
- VĪNEA, vīneae, *f.* (lvii).....vine-bower.
- VĪNUM, vīnī, *n.* (xxv).....wine.
- VIR, virī, *m.* (ii).....man (*cf.* homŏ).
- virgŏ, virginis, virginum, *f.* (ii)...maiden (*cf.* puella).
- VIRTŪS, virtūtis, virtūtum, *f.* (vii). (vidē dēriv.).
- VĪS, (vis), vīrium, *f.* (vii).....force, *pl.* strength.
- VĪTA, vītae, *f.* (i).....life (contrārium quam mors).
- vitium, vitī, *n.* (xxiii).....fault (*cf.* scelus).
- VĪVŌ, vīvere, vīxī, vīctum (i).....live (vītam agŏ).
- VĪVUS, vīva, vīvum (xii).....alive (contrārium quam mor-
tuus).
- VIX (xli).....hardly.
- VOCŌ, vocāre, vocāvī, vocātum
(ii).....(vidē dēriv.).
- CONVOCŌ, convocāre, convo-
cāvī, convocātum (xxiii).....
- ĒVOCŌ, ēvocāre, ēvocāvī, ēvo-
cātum (xii).....
- revocŏ, revocāre, revocāvī, re-
vocātum (xxi).....

- volgāris, volgāre (l).....(vidē dēriv.).
 VOLGUS, volgī, *n.* (xlii).....people (plēbs).
 VOLGŌ (iv).....commonly.
 VOLNERŌ, volnerāre, volnerāvī,
 volnerātum (vi).....(vidē dēriv.).
 VOLNUS, volneris, volnerum, *n.*
 (vii).....wound (ictus).
 VOLŌ, velle, voluī (ii).....wish (cupiō, optō).
 volō, volāre, volāvī, volātum (x)..fly.
 voltus, voltūs, *m.* (xx).....features (aspectus).
 VOLUNTĀS, voluntātis, voluntā-
 tum, *f.* (xi).....(vidē dēriv.).
 VŌX, vōcis, vōcum, *f.* (xxii).....voice (*et* verbum).

THIS BOOK IS DUE ON THE LAST DATE
STAMPED BELOW

AN INITIAL FINE OF 25 CENTS
WILL BE ASSESSED FOR FAILURE TO RETURN
THIS BOOK ON THE DATE DUE. THE PENALTY
WILL INCREASE TO 50 CENTS ON THE FOURTH
DAY AND TO \$1.00 ON THE SEVENTH DAY
OVERDUE.

FEB 14 1935

MAR 1 1936

MAY 12 1939

YB 00296

U. C. BERKELEY LIBRARIES

C045912149

361365

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

